

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ (ΕΚΠΑ)

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ (ΠΜΣ)

ΠΑΠΥΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΚΛΑΣΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θεοχάρης Μποϊντάς

A.M.: 2021ΠΑΚ11

**«Αιτήματα και μέσα πειθούς στη διοικητική αλληλογραφία του πέμπτου και του
έκτου αιώνα μ.Χ. που σώζεται σε παπύρους»**

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Κορολή Αικατερίνη

Μέλη τριμελούς επιτροπής:

Παπαθωμάς Αμφιλόχιος, Θωμά Μαριάννα

Αθήνα 2023

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
1. Θεματική της Παρούσας Μελέτης.....	6
2. Δομή και Στόχοι της Εργασίας	7
3. Μεθοδολογία.....	9
4. Ορισμός και Χαρακτηριστικά των Διοικητικών Επιστολών	12
Α΄ ΜΕΡΟΣ	15
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΙΤΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΥΝ	15
1. Αιτήματα για Αποστολή Ανθρωπίνου Δυναμικού (Για Στρατιωτική Βοήθεια ή Εργασία).....	15
1. BGU IV 1035.....	15
2. PSI V 477.....	17
3. P.Flor. III 304.....	17
4. SB III 7168.....	19
5. P.Lond. V 1682.....	20
6. P.Lond. V 1684.....	21
7. P.Laur. II 45.....	22
8. P.Laur. II 46.....	23
9. P.Laur. III 109.....	24
10. P.Oxy. VIII 1106.....	25
11. PSI I 71.....	26
2. Αιτήματα για Ανάληψη Καθηκόντων ή Απαλλαγή από Εργασία.....	28
1. P.Grenf. II 82.....	28
2. BGU III 818.....	30
3. P.Lond. V 1681.....	31
4. P.Oxy. I 128 (V).....	33
5. P.Oxy. I 156.....	35
6. P.Oxy. I 158.....	37
7. P.Col. XI 302.....	39
8. SB VI 9608.....	41
9. P.Wisc. II 67.....	42
10. P.Princ. II 105.....	43
11. P.Cair.Masp. I 67066.....	45
12. P.Cair.Masp. I 67067.....	46
13. P.Cair.Masp. I 67078.....	47

14. P.Cair.Masp. I 67080	49
15. P.Cair.Masp. I 67083	50
16. P. Cair. Masp. I 67084	50
17. P.Cair.Masp. II 67203	52
3. Αιτήματα που Αφορούν Κρατούμενους	53
1. P.Koln. VI 281	53
2. PSI XIII 1344	55
3. P.Cair.Masp. I 67063	55
4. P.Cair.Masp. I 67079	56
5. P.Cair.Masp. II 67202	57
4. Αιτήματα Σχετικά με Αγαθά	60
1. P.Sorb I 60	60
2. P.Prag. II 197	61
3. P.Grenf. I 63	62
4. P.Grenf. II 94	63
5. P.Cair.Masp. I 67075	64
6. P.Cair.Masp. I 67076	65
5. Αιτήματα Σχετικά με Αποστολή Εγγράφων	67
1. P.Petra V 60	67
2. PSI XV 1569	68
3. P. Oxy. I 157	69
4. P.Iand. II 21	71
5. P.Giss. I 57	72
6. P.Vindob.Sal. 22	74
6. Αιτήματα Σχετικά με Οικονομικά Θέματα	76
1. P.Harrauer 49	76
2. P.Oxy. VIII 1107	77
3. P.Iand. II 25	79
4. P.Princ. III 137	79
5. SB XXII 15492	80
6. P.Cair.Masp. I 67060	81
7. P.Cair.Masp. I 67070	83
8. P.Cair.Masp. I 67071	84
9. P.Cair.Masp. I 67072	85
10. P.Cair.Masp. I 67081	86

11. P.Cair.Masp. I 67086	86
12. P.Cair.Masp. II 67194	87
13. P.Cair.Masp. II 67200	88
7. Αιτήματα Σχετικά με Παρεύρεση στις Αρχές.....	91
1. P.Lond. V 1679	91
2. P.Lond. V 1683	92
3. P.Cair.Masp. I 67061	92
8. Διοικητικές Επιστολές με Πλήθος Αιτημάτων	95
1. P.Oxy. VII 1071	95
2. SB III 6270.....	97
3. SB IV 7438	98
4. P.Naqlun II 26.....	99
5. BGU II 546	100
6. P.Grenf. I 64.....	101
7. P.Haun. III 52.....	102
8. P.Ant. III 188	104
9. P.Cair.Masp. I 67062	106
10. P.Cair.Masp. I 67068	107
11. P.Cair.Masp. I 67085	110
Β΄ ΜΕΡΟΣ	112
ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ CORPUS ΤΩΝ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ	112
1. Δομική διαμόρφωση των διοικητικών επιστολών	112
2. Η Έκφραση του Αιτήματος	117
Α. Υποτακτική και Προστακτική Έγκλιση Ρημάτων	117
Β. Ρηματικά Πρόσωπα	118
Γ. Τα Ρήματα «Θέλω», «Παρακαλώ», «Καταξιώ».....	119
Δ. Το «Γράφω» ως Ρήμα Εισαγωγής	120
Ε. Έκφραση του Αιτήματος με το Ρήμα «Ποιῶ».....	121
ΣΤ. Τα Επιτελεστικά Ρήματα	121
Ζ. Το Επιτελεστικό Ρήμα «Παρακαλώ»	122
Η. Το Απαρέμφατο και οι Λειτουργίες του	123
Θ. Έκφραση του Αιτήματος μέσω Δευτερευουσών προτάσεων	124
Ι. Αιτήματα με Σκέλη	125
ΙΑ. Τρόποι Ευγενικής Έκφρασης του Αιτήματος.....	127

ΙΒ. Τρόποι Εκδήλωσης Πίεσης Κατά την Έκφραση του Αιτήματος.....	127
ΙΓ. Συνύπαρξη Ευγένειας και Πίεσης Κατά την Έκφραση του Αιτήματος.....	128
3. Υποθετικοί Λόγοι και η Χρήση τους.....	129
4. Τρόποι Πειθούς.....	132
Α. Επικουρικά Αιτήματα.....	132
Β. Επανάληψη του Αιτήματος	132
Γ. Το Έμμεσο Αίτημα	134
Δ. Η Απειλή ως Τρόπος Πειθούς	135
Ε. Η Επιβράβευση ως Τρόπος Πειθούς.....	136
ΣΤ. Υπόσχεση για Προστασία ή Φροντίδα ενός Ατόμου	137
Ζ. Η Επεξήγηση ως Τρόπος Πειθούς.....	137
Η. Επίκληση σε Χαρακτήρες και Συναισθήματα.....	138
Θ. Λεκτικοί Τρόποι Επιτόνισης του Δέοντος για την Ικανοποίηση Αιτημάτων ...	140
Ι. Η Αιτιολόγηση του Αιτήματος	141
5. Θρησκευτικότητα.....	145
Α. Χριστόγραμμα και Σταύρογραμμα και η χρήση τους στις διοικητικές επιστολές	148
6. Πλαισίωση του Αιτήματος – Προετοιμασία και Επιχειρηματολογία ή Συμπλήρωση του Αιτήματος.....	152
Α. Σύνδεση Αιτήματος με Περικείμενο	155
7. Πλαισίωση του Αιτήματος μέσω της Φιλοφρόνησης και Τρόποι Πραγμάτωσης	156
Α. Φιλοφρόνηση.....	156
Β. Τιμητικά Ονόματα	157
Γ. Δεσπότης-Κύριος	160
Δ. Δουλικότητα και Υποτέλεια και το Ρήμα «Προσκυνῶ»	162
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	164
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	168
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	175

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Θεματική της Παρούσας Μελέτης

Στην παρούσα εργασία θα γίνει η ανάλυση ενός corpus παπυρικών διοικητικών επιστολών που χρονολογικά εντάσσονται στον πέμπτο και τον έκτο αιώνα μ.Χ., στη Βυζαντινή εποχή (400-599). Ακόμα και επιστολές που η χρονολογική τους τοποθέτηση δεν είναι ακριβής, αλλά ενδέχεται να ανήκουν στους αιώνες που ενδιαφέρουν τη μελέτη, έχουν συμπεριληφθεί στα κείμενα προς εξέταση. Οι διοικητικές επιστολές θα εξεταστούν ως προς τα αιτήματα που περιέχονται σε αυτές, τον τρόπο παράθεσής αυτών των αιτημάτων και τους τρόπους πειθούς που χρησιμοποιούν οι γράφοντες για να τα ενισχύσουν.

Οι διοικητικές επιστολές που έχω επιλέξει προς ανάλυση έχουν ως πρωτεύοντα ή δευτερεύοντα επικοινωνιακό στόχο την έκφραση ενός αιτήματος, το οποίο εμφανίζεται είτε άμεσα είτε έμμεσα. Οι αιώνες στους οποίους έχω περιοριστεί στην εξέταση, είναι ίσως οι πιο καίριοι για τη Βυζαντινή επιστολογραφική εποχή, καθώς πλέον οι φόρμουλες και οι κειμενικές τακτικές έχουν εγκαθιδρυθεί σε σημαντικό βαθμό και οι επιστολογράφοι δεν βρίσκονται σε αρχικό στάδιο διαμόρφωσης ενός συγκεκριμένου στυλ γραφής, όπως συνέβαινε στα πρώιμα χρόνια της Βυζαντινής εποχής (300-399), ή στην αποδόμησή τους με την εισαγωγή της Βυζαντινής Αιγύπτου στην Αραβική εποχή (641-799)¹. Με άλλα λόγια, οι παπυρικές διοικητικές επιστολές που συμπεριλαμβάνονται στους δύο αιώνες που ενδιαφέρουν τη μελέτη υπακούουν σε ορισμένους κειμενικούς κανόνες και εντοπίζονται επαναλαμβανόμενα μοτίβα² –δίχως αυτό να σημαίνει, όμως, ότι δεν υπάρχουν και εξαιρέσεις και φόρμουλες που απαντώνται είτε σε έναν μοναδικό πάπυρο είτε σε σπάνιες περιπτώσεις–, διευκολύνοντας τον σύγχρονο ερευνητή να εξαγάγει συμπεράσματα για τον τρόπο συγγραφής των επιστολών αυτών που αφορούσαν κρατικούς υπαλλήλους και αξιωματούχους, αλλά και ιστορικά στοιχεία για τον τρόπο λειτουργίας των κρατικών υποθέσεων και των αρμοδιοτήτων των ατόμων σε διοικητικό πόστο. Τέλος, μέσω των διοικητικών επιστολών, είναι δυνατόν να δοθούν απαντήσεις σε ερωτήματα σχετικά με τις κοινωνικές επιταγές ευγένειας της χριστιανικής θρησκείας.

¹ Για τα χρονολογικά όρια της Βυζαντινής εποχής, βλ. Bagnall 2008, σελ. 1.

² Για το συμπέρασμα ότι στον πέμπτο αιώνα η επιστολογραφία έχει ξεκάθαρες αλλαγές σε σχέση με τις επιταγές των προηγούμενων περιόδων, ενώ στον έκτο αιώνα διαπιστώνεται η πλήρης ανάπτυξη ενός νέου τρόπου συγγραφής τους, με το βυζαντινό επιστολικό ύφος να κυριαρχεί πλέον, βλ. Παπαθωμάς 2014, σελ. 200-201.

Οι επιστολές που έχουν απορριφθεί ανήκουν σε τέσσερις κατηγορίες: στην πρώτη εντάσσονται όσες διοικητικές επιστολές δεν παρέχουν επαρκείς πληροφορίες προς ανάλυση, εξαιτίας της εκτεταμένης φθοράς του φορέα γραφής, στη δεύτερη οι διοικητικές επιστολές που είναι γραμμένες στη Λατινική γλώσσα και, στην τρίτη κατηγορία, όσες επιστολές είναι αμφίβολο και από τη βάση δεδομένων <https://papyri.info/> και από τη δική μου εκτίμηση κατά πόσο ανήκουν ως είδος στις ιδιωτικές ή τις διοικητικές επιστολές –χωρίς, βέβαια, αυτή η διαλογή να αποκλείει όσες επιστολές εγώ θεώρησα ότι ανήκουν στο είδος των διοικητικών. Η τελευταία κατηγορία που αποκλείστηκε είναι διοικητικές επιστολές, που το αίτημα δεν αποτελεί βασικό ή έστω δευτερεύοντα σκοπό των αποστολέων.

2. Δομή και Στόχοι της Εργασίας

Όπως ήδη αναφέρθηκε, οι διοικητικές επιστολές του πέμπτου και του έκτου αιώνα θα αποτελέσουν το αντικείμενο μελέτης, καθώς οι δύο αυτοί αιώνες είναι αντιπροσωπευτικοί του Βυζαντινού επιστολικού ύφους.

Επομένως, αναμένεται να εντοπιστούν κοινά χαρακτηριστικά ανάμεσα στις επιστολές που θα αναλυθούν, όπως και αποκλίσεις ή γραμματικά, συντακτικά και λεξιλογικά φαινόμενα που είναι εξαιρετικά σπάνια επαναλαμβανόμενα ή μοναδικά σε μια διοικητική επιστολή.

Ως προς τη δομή, μετά την εισαγωγή, πρώτη κύρια θεματική θα είναι η ανάλυση των επιμέρους διοικητικών επιστολών ως προς τα αιτήματα που εκφράζουν οι αποστολείς, τον τρόπο εισαγωγής και έκφρασης των αιτημάτων, το περιεχόμενο με το οποίο προετοιμάζουν και υποστηρίζουν τα αιτήματα οι γράφοντες, τις τακτικές ευγενείας και τους τρόπους πειθούς. Ύστερα, θα αναφερθώ σε συνολικές παρατηρήσεις και θεματικές που απαντώνται στις διοικητικές επιστολές. Κατά συνέπεια, θα παρατεθούν τα γενικά συμπεράσματα της μελέτης. Τέλος, θα δοθεί ενδεικτική βιβλιογραφία που αξιοποίησα στη μελέτη μου και στα παραρτήματα θα παρατεθεί η λίστα με τις διοικητικές επιστολές που αναλύθηκαν συνολικά.

Η στοχοθεσία της μελέτης επιμερίζεται σε πλήθος κλάδων: αρχικά, κατά την ανάλυση των επιστολών κατά μόνας, οι τελευταίες θα εξεταστούν ως προς το νόημα του αιτήματος που περιλαμβάνεται σε εκείνες, αλλά και τον τρόπο προετοιμασίας και παράθεσής του. Θα δοθεί έμφαση στα μέσα με τα οποία οι γράφοντες επιχειρηματολογούν για να στηρίξουν το αίτημα και να πείσουν τον παραλήπτη για την ικανοποίησή του. Επιπλέον, θα επιτοπιστούν οι τακτικές ευγενείας που στοχεύουν στην

captatio benevolentiae του παραλήπτη και θεωρούνται ως έμμεσες τρόποι πειθούς. Δεν θα παραλείψω την αναφορά σε τυχόν υπάρχοντα στοιχεία δομής. Σύντομες αναφορές θα γίνονται και στα επαγγέλματα ή αξιώματα των αποστολέων ή των παραληπτών, ενώ θα εξετάζεται κάθε φορά η διεύθυνση στο verso ή στην εισαγωγή του recto –όπου υπάρχει ή έχει σωθεί. Δεν θα γίνει ανάλυση των ορθογραφικών ατοπημάτων ή ιδιαίτερων συντακτικών φόρμουλων εκτός της σφαίρας του αιτήματος. Η κατηγοριοποίηση των επιστολών σε αυτό το μέρος της εργασίας έχω επιλέξει να γίνει με βάση το περιεχόμενο των αιτημάτων και όχι με βάση τη χρονολόγηση των επιστολών, προς καθαρότερη απόδοση των νοημάτων και τη διατήρηση της συνοχής ως προς την παρουσίαση των κειμένων που εμπíμπουν στην ίδια κατηγορία.

Στο δεύτερο βασικό μέρος της εργασίας, στις συνολικές παρατηρήσεις και κειμενικά παραδείγματα που θα τις συνοδεύουν, θα παραθέσω γενικά στοιχεία των δομικών χαρακτηριστικών των διοικητικών επιστολών του αιώνων που ενδιαφέρουν την έρευνα. Ύστερα, θα αναλύσω τους τρόπους με τους οποίους ένα αίτημα εισάγεται ή εκφράζεται και, ειδικότερα, θα εντυφήσω στην υποτακτική και προστακτική έγκλιση που αποτελούν τις πιο συνηθισμένες για τα ρήματα που διατυπώνουν ένα αίτημα, όπως επίσης θα δώσω έμφαση και στη δεοντικότητα που χαρακτηρίζει αυτές τις εγκλίσεις. Θα παρατεθούν παραδείγματα και για τα ρηματικά πρόσωπα με τα οποία οι αποστολείς απευθύνονται στους παραλήπτες. Έπειτα, θα αναφερθώ σε ρήματα που απαντώνται συχνά κατά την εισαγωγή ή έκφραση ενός αιτήματος, αλλά και ξεχωριστά στα επιτελεστικά ρήματα, όπως και στα γράφω και ποιῶ, που δηλώνουν την πράξη της έγγραφης αίτησης και την επιτακτικότητα αντίστοιχα, μέσω των γραμματικών μορφών που εμφανίζονται στα κείμενα. Το απαρέμφοτο θα ειδοθεί και ως μέσο έκφρασης ενός αιτήματος και ως μέσο εισαγωγής ενός. Η λειτουργία των δευτερευουσών προτάσεων ως τρόποι έκφρασης αιτήματος, όπως και η σκοπιμότητα των αιτημάτων με σκέλη θα αναλυθούν πριν την προσπάθεια να δοθεί μια συνολική εικόνα των τρόπων ευγενικής παράθεσης των αιτημάτων, αλλά και των μέσων που δηλώνουν την πίεση κατά την γραπτή αυτή πράξη. Καταλήγοντας, θα σχολιάσω κατά πόσο είναι δυνατόν οι τακτικές ευγένειας και πίεσης να συνυπάρχουν κατά την παράθεση των αιτημάτων σε διοικητικές επιστολές.

Επιπρόσθετα, θα ορίσω τις λειτουργίες των υποθετικών λόγων μέσα στις διοικητικές επιστολές είτε ως συντακτικά μέσα για την έκφραση ενός αιτήματος είτε ως τρόπους πειθούς. Για τους δεύτερους, θα σταθώ ιδιαίτερα στα επικουρικά αιτήματα και σε παραδείγματα από την πρότερη μελέτη, όπως και στα αιτήματα που

επαναλαμβάνονται και στους συντακτικούς τρόπους με τους οποίους πραγματώνεται αυτή η επανάληψη μέσα στο κείμενο. Μετά, θα σταθώ στη χρησιμότητα των έμμεσων αιτημάτων και την έκφραση απειλών ή προειδοποιήσεων ως τρόποι πειθούς για ένα αίτημα. Άλλη μια κατηγορία στους τρόπους πειθούς που επιθυμώ να καταδείξω είναι η επίκληση στα συναισθήματα και στο ήθος προσώπων. Επιπλέον, θα συγκεντρώσω τους λεκτικούς όρους με τους οποίους οι γράφοντες επιτονίζουν το δέον, ώστε οι παραλήπτες να μην αγνοήσουν το αίτημα που τους κάνουν. Τέλος, θα γίνει εκτενής αναφορά στους τρόπους με τους οποίους τα αιτήματα αιτιολογούνται με την παράθεση των αιτιών να αποτελεί το πιο ισχυρό μέσο πειθούς για την πραγμάτωση ενός αιτήματος.

Κατόπιν, θα περάσω στη θρησκευτικότητα και τη χριστιανική πίστη και στο πώς εκφράζεται μέσα στα κείμενα, με λέξεις, εκφράσεις ή σύμβολα. Ακολουθώς, θα αναφερθώ στην πλαισίωση του αιτήματος, δηλαδή στο περικείμενο που προετοιμάζει τον αναγνώστη για την παράθεση του αιτήματος ή που συμπληρώνει και επιχειρηματολογεί υπέρ εκείνου, ενώ θα ερευνήσω τους λεκτικούς τρόπους με τους οποίους αυτό το περικείμενο συνδέεται με το κειμενικό κομμάτι που παρατίθεται το αίτημα.

Άλλοι τομείς που ενδιαφέρουν ως προς την πλαισίωση, έχουν να κάνουν με τη φιλοφρόνηση του παραλήπτη. Κατά συνέπεια, αντικείμενο που ενδιαφέρει την έρευνα είναι οι τρόποι με τους οποίους ο αποστολέας εξυψώνει το ήθος και το αξίωμα του παραλήπτη μιας διοικητικής επιστολής, όπως τα τιμητικά ονόματα, άλλα ουσιαστικά και επίθετα ή το ρήμα προσκυνῶ.

3. Μεθοδολογία

Στο πρώτο μέρος της μελέτης, ως προς την παρουσίαση της εκάστοτε παπυρικής διοικητικής επιστολής, έχω επιλέξει να αναλύσω το αίτημα και τον τρόπο με τον οποίο εκφέρεται ανά επιστολή και, έπειτα, τα σημεία στα οποία ο γράφων ή η γράφουσα δίδει αναφορά στον παραλήπτη σχετικά με γεγονότα που αφορούν το αίτημα που έχει διατυπώσει ή σκοπεύει να υποβάλει. Συνεχίζοντας, παρουσιάζω τα στοιχεία ευγένειας και επιπλέον τρόπους πειθούς, ενώ, τέλος, εξετάζω τα στοιχεία δομής που τυχόν εντοπίζονται στις επιστολές. Στο δεύτερο μέρος της εργασίας, ύστερα από την επιμέρους εξέταση και ανάλυση των διοικητικών επιστολών, γίνεται μια κατηγοριοποίηση και περαιτέρω ανάλυση των συλλεχθέντων δεδομένων, ώστε ο αναγνώστης να αποκτήσει μια σαφή εικόνα για κοινούς τόπους και εξαιρέσεις στο

corpus, τα οποία αναφέρω επιγραμματικά και στην ενότητα «Δομή και Στόχοι της Εργασίας»³.

Για τη μελέτη αξιοποιήθηκε η δευτερεύουσα βιβλιογραφία στην αλληλογραφία που σώζεται σε παπύρους. Για την εύρεση των κειμένων των παπυρικών διοικητικών επιστολών, χρήσιμες ήταν οι ηλεκτρονικές διευθύνσεις της DDbDP (= *Duke Databank of Documentary Papyri*) και του HGV (= *Heidelberger Gesamtverzeichnis der Griechischen Papyrusurkunden Ägyptens*) (<https://papyri.info/docs/ddbdp/> / <https://aquila.zaw.uni-heidelberg.de/start>), ενώ για τον εντοπισμό ονομάτων και περιοχών που αναγράφονται στις επιστολές, σημαντικός αρωγός στάθηκε η ηλεκτρονική σελίδα Trismegistos (<https://www.trismegistos.org/>). Η αναζήτηση του corpus των διοικητικών επιστολών, συγκεκριμένα, έγινε στην παπυρολογική βάση δεδομένων *Heidelberger Gesamtverzeichnis der Griechischen Papyrusurkunden Ägyptens*, και το κριτήριο για την επιλογή του δοθέντος corpus είναι πρωτίστως το περιεχόμενο, ύστερα ο κειμενικός τύπος και η χρονολόγηση, καθώς δεν περιέχουν όλες οι διοικητικές επιστολές αίτημα, όπως επίσης ενδέχεται να υπάρχουν νέες προτάσεις ως προς την χρονολόγηση των παπυρικών κειμένων. Να σημειωθεί ότι έχει πραγματοποιηθεί ο απαραίτητος έλεγχος για τυχόν διορθώσεις στις επιστολές, έχοντας ενσωματωθεί στα κείμενα που παρατίθενται, και τη χρονολόγησή τους από την BL.

Για τη σύνταξη της παρούσας εργασίας, το κύριο σημείο αναφοράς μου αποτέλεσε η έρευνα και η μονογραφία της Κορολή Αικατερίνης «Το Αίτημα στις Ελληνικές Ιδιωτικές Επιστολές σε Παπύρους και Όστρακα – Από την εποχή του Αυγούστου έως το τέλος της αρχαιότητας» (2016), όπως και τα άρθρα της “Textile production in the papyri: the case of private request letters” (2020) “Imposing psychological pressure in papyrus request letters: A case study of six Byzantine letters written in an ecclesiastical context (VI–VII CE)” (2021)⁴. Επιπλέον, αυτές οι μελέτες είναι εξαιρετικά χρήσιμες, ώστε ο αναγνώστης να εντυφλήσει και να κατανοήσει πλήρως τη φύση του αιτήματος στην αρχαία ελληνική επιστολογραφία.

Στην αναφερθείσα μονογραφία, η Κορολή παρουσιάζει τον τρόπο με τον οποίο οι αρχαίοι γραφείς υπέβαλλαν ένα αίτημα, πώς το πλαισίωναν, αλλά και ποια μέσα πειθούς και τρόπους ευγενείας χρησιμοποιούσαν, με πλήθος παραδειγμάτων από ιδιωτικές επιστολές που τοποθετούνται σε τρεις χρονολογικές περιόδους: τη Ρωμαϊκή

³ Βλ. την αντίστοιχη ενότητα.

⁴ Βλ. σχετικά στη Βιβλιογραφία.

(31 π.Χ.-330 μ.Χ.), τη Βυζαντινή (330 μ.Χ.-641 μ.Χ.) και την Πρώιμη Αραβική (641 μ.Χ.- 799 μ.Χ.). Ειδικότερα, το περιγραφικό μοντέλο ανάλυσης του κυρίως μέρους των ιδιωτικών επιστολών σε παπύρους και όστρακα βασίζεται στην έννοια της τροπικότητας (modality) στην πραγματολογία και στην κειμενογλωσσολογία (έννοια του κειμενικού είδους, στρατηγικές οργάνωσης του κειμένου, σχέση του κειμένου με το περιεχόμενο). Άρα, αυτό που προτείνει η Κορολή είναι ανάλυση των μέσων διατύπωσης και της πλαισίωσης (framing) του αιτήματος, οι στρατηγικές άσκησης ψυχολογικής πίεσης στον αποδέκτη του αιτήματος, καθώς επίσης και οι βασικές έννοιες στις οποίες εστιάζω κατά την ανάλυση του επιλεγθέντος corpus. Βασιζόμενος στην έρευνα της Κορολή για το σύνολο των ιδιωτικών επιστολών, στην παρούσα μελέτη προσπαθώ να δώσω μια συνολική εκτίμηση σε σχέση με τις διοικητικές επιστολές που εμπεριέχουν αίτημα και χρονολογικά εντάσσονται στη Βυζαντινή περίοδο και, ειδικότερα, στον πέμπτο και τον έκτο αιώνα μ.Χ και να εντοπίσω σημεία σύγκλισης και απόκλισης μεταξύ τους.

Η έρευνα εστιάζει στον τρόπο με τον οποίο ένα αίτημα προετοιμάζεται γλωσσικά-κειμενικά και πώς δηλώνεται –από μια παράκληση μέχρι μια διαταγή που μπορεί να δίδει ο γράφων, άμεσα ή έμμεσα–. Για τη γλωσσολογική προσέγγιση ως προς την εξήγηση της διατύπωσης του αιτήματος, προτρέπω τον αναγνώστη να επιλέξει τη μονογραφία της Κορολή, αλλά και να συμβουλευτεί τη βιβλιογραφία που παραθέτω.

Επιπλέον, η χριστιανική πίστη και η κειμενική της λειτουργία ως τρόπος πειθούς και δήλωσης της καλής προαίρεσης των αλληλογραφούντων, αποτελεί ένα καίριο σημείο στην έρευνα της Κορολή και στη δική μου εργασία επιβεβαιώνεται πόσο σημαντικό ρόλο είχε και κοινωνικά, αλλά και κειμενικά η δήλωσή της. Επομένως, είναι σημαντικό να επιβεβαιώσω ότι η αναζήτηση συμβόλων και εκφράσεων θρησκευτικότητας αποτελούν ένα αναπόσπαστο κομμάτι της μελέτης.

Επιπρόσθετα, άξιο αναφοράς είναι πως όροι που αναφέρω στη μελέτη, όπως τα αιτήματα με σκέλη και τα επικουρικά αιτήματα, η προετοιμασία και η συμπλήρωση των αιτημάτων πρώτη φορά εμφανίζονται ως ορολογία από την Κορολή⁵ και, έτσι, επιλέγω να τους παραθέσω και στη δική μου έρευνα, οπότε χρήσιμο θα ήταν ο αναγνώστης να δώσει προσοχή και να επιλέξει να διαβάσει παράλληλα με την παρούσα εργασία και το έργο της Κορολή, προς εναργέστερη κατανόηση των όρων και της λειτουργίας τους.

⁵ Βλ. Κορολή 2016, Koroli 2020, Koroli 2021.

Βέβαια, πέραν της επιδίωξης να επιβεβαιωθούν συμπεράσματα από την πρότερη ερευνητική δραστηριότητα, σκοπός μου είναι να αναδείξω και νέα στοιχεία που προκύπτουν από τη μελέτη μου, τα οποία διαπιστώνονται στο corpus των επιλεγμένων επιστολικών κειμένων για τους δύο αιώνες (5^{ος}-6^{ος} μ.Χ.) που εστιάζει η έρευνα.

4. Ορισμός και Χαρακτηριστικά των Διοικητικών Επιστολών

Η συγγραφή επιστολών, ιδιωτικών και διοικητικών, από την Ελληνιστική μέχρι τη Ρωμαϊκή και τη Βυζαντινή εποχή, ήταν η μόνη επιλογή επικοινωνίας των κατοίκων της Αιγύπτου και οι αλληλογραφούντες κατέφευγαν σε εκείνες εξαιτίας των αποστάσεων που τους χώριζαν, αδυνατώντας για μια δια ζώσης επαφή. Οι διοικητικές επιστολές γραμμένες σε παπύρους είναι κείμενα με αποστολείς και παραλήπτες τους άτομα που εργάζονται ή υπηρετούν αξιωματικά τον κρατικό μηχανισμό. Η διαφορά τους με τις ιδιωτικές επιστολές έγκειται στο γεγονός ότι τις τελευταίες αντάλλασσαν απλοί κάτοικοι της Αιγύπτου, δίχως να κατέχουν κάποιο κρατικό αξίωμα ή διοικητική θέση.

Οι διοικητικές επιστολές εξυπηρετούν βασικές ανάγκες των αποστολέων που αδυνατούν να ιδωθούν κατά πρόσωπο με τους παραλήπτες⁶, όπως η αναφορά ή πληροφόρηση σχετικά με κρατικά ζητήματα, ενώ, κατά κύριο λόγο, στις μελετηθείσες διοικητικές επιστολές παρατίθεται ένα αίτημα στον παραλήπτη ή ο αποστολέας επιβεβαιώνει στον πρώτο ότι πραγμάτωσε ένα αίτημα που του είχε τεθεί σε πρότερο χρόνο από εκείνον⁷. Τα αιτήματα που τίθεται αφορούν κρατικές υποθέσεις, όπως αποστολή ανθρωπίνου στρατιωτικού ή εργατικού δυναμικού, ανάθεση εργασιών ή απαλλαγή από εκείνες, συλλήψεις ή κράτηση στη φυλακή, αποστολή προϊόντων και αγαθών ή επίσημων εγγράφων, οικονομικές συναλλαγές ή φορολογικά θέματα, αλλά και παρέρευση στις αρχές για επίλυση ή εκδίκαση ζητημάτων. Σε ορισμένες επιστολές, οι γράφοντες εκφράζουν πλήθος αιτημάτων. Αποστολέας των διοικητικών ή υπηρεσιακών επιστολών –όρος που δίδει ο Παπαθωμάς–⁸ συνήθως είναι ένας υπάλληλος ή κατώτερος αξιωματούχος του παραλήπτη, ενώ υπάρχουν και επιστολές

⁶ Για την άποψη του Parsons, ότι δηλαδή οι επιστολές καλύπτουν το πρόβλημα των ανθρώπων που δεν μπορούν να επικοινωνήσουν δια ζώσης, επομένως λειτουργούν ως υποκατάστατο της φυσικής επικοινωνίας, βλ. Parsons 1980, σελ. 8, Κορολή 2016, σελ. 56-57 και Koroli 2020, σελ. 116.

⁷ Για ορισμένα χαρακτηριστικά των διοικητικών επιστολών, βλ. Κορολή 2016, σελ. 42-44 και για παρατηρήσεις σχετικά και με την πρώτη διαπιστωμένα διοικητική επιστολή, βλ. Saggi 2018, σελ. 170-176, ενώ για τα κοινά χαρακτηριστικά με την ιδιωτική επιστολογραφία που οι αλληλογραφούντες επικοινωνούν προσωπικά αιτήματα και ζητήματα εν αντιθέσει με τα εν προκειμένω κρατικά, βλ. Koroli 2020, σελ. 116.

⁸ Για τον όρο «πηρεσιακές επιστολές» βλ. Παπαθωμάς 2014, σελ. 197.

που ο αποστολέας είναι ανώτερος αξιωματικά από τον παραλήπτη. Στη δεύτερη περίπτωση, τα αιτήματα των γραφόντων ομοιάζουν με διαταγές ή εντολές.

Τη Βυζαντινή περίοδο οι επιστολές συντάσσονται κατά κανόνα *in mediis rebus*⁹, δηλαδή χωρίς στοιχεία δομής –εισαγωγής ή κατακλείδας, αποδεικνύοντας ότι οι διοικητικές επιστολές εξυπηρετούν κυρίως την έκφραση των σκοπών των αποστολέων, την αναφορά και το αίτημα, με το δεύτερο να αποτελεί την πιο συχνή λειτουργία που εντοπίζεται και στις ιδιωτικές παπυρικές επιστολές¹⁰. Ακριβώς εξαιτίας της δομικής φόρμουλας *in mediis rebus* και την άμεση αναφορά στο ζήτημα που απασχολεί τον επιστολογράφο, διαπιστώνεται μια αύξηση των ευγενικών δεικτών, ώστε το κείμενο να μην είναι απότομο και παράλληλα να διατηρείται η φιλικότητα¹¹. Επιπλέον, πρέπει να αναφερθεί ότι στις διοικητικές επιστολές που θα παρατεθούν η έκφραση ενός αιτήματος αποτελεί είτε τον πρωταρχικό και κύριο στόχο του γράφοντος είτε δεν αποτελεί αυτοσκοπό, με την πρώτη κατηγορία επιστολών που περιέχουν αίτημα να επικρατεί στον μέγιστο βαθμό. Ένα περικείμενο που δίδει αναφορά και πληροφορίες πλαισιώνει το ίδιο το αίτημα, προς ενίσχυση της πειθούς του αποστολέα¹². Η διοικητική επιστολή έχει την ειδοποιό διαφορά από την ιδιωτική ότι γράφεται από μορφωμένους και απευθύνεται σε μορφωμένους αξιωματούχους ή υπαλλήλους. Ήδη από την Ελληνιστική περίοδο, η διοίκηση στηρίχθηκε αρκετά στην επιστολική επικοινωνία και, ως εκ τούτου, το είδος άρχισε να αναπτύσσεται προς εξυπηρέτηση και πληροφόρηση για τα κρατικά θέματα. Από εκείνη την εποχή ήδη η επιστολογραφία εξυπηρετούσε όχι μόνο την εξωτερική πολιτική, αλλά και την εσωτερική, με τους αξιωματούχους και τους υπαλλήλους να επικοινωνούν μέσω των επιστολών, προς επίλυση ζητημάτων που προέκυπταν. Σημαντικό είναι το αρχείο του Ζήνωνα, που αριθμεί περί τις 2000 επιστολές, διοικητικού χαρακτήρα. Οι γραμματείς και οι γραφείς ως επαγγέλματα ανθίζουν και αυτή η συνθήκη συνεχίζει να γνωρίζει άνθιση. Με το πέρασμα των περιόδων και τη μετάβαση από την Ελληνιστική στη Ρωμαϊκή και από τη Ρωμαϊκή στη Βυζαντινή, οι άνθρωποι που γνώριζαν και σπούδαζαν τη γραφή, είχαν τις θέσεις *ab epistulis latinis* και *ab epistulis graecis*¹³.

⁹ Για τις διαφορές στη δομή των επιστολών της Βυζαντινής περιόδου σε σχέση με την Ελληνιστική και τη Ρωμαϊκή εποχή, βλ. Παπαθωμάς 2014, σελ. 199-203.

¹⁰ Για τους σκοπούς συγγραφής των ιδιωτικών επιστολών επιγραμματικά, βλ. Koroli 2020, σελ. 116-117.

¹¹ Βλ. Παπαθωμάς 2014, σελ. 203-205.

¹² Για το αίτημα ως βασικό ή δευτερεύοντα επικοινωνιακό στόχο στις ιδιωτικές επιστολές και παραδείγματα, βλ. Koroli 2016, σελ. 193-202 και Koroli 2020, σελ. 117-118.

¹³ Για την ανάπτυξη του θεσμού των διοικητικών επιστολών, βλ. Συκουτρής 1988, σελ. 36-37.

Και οι διοικητικές επιστολές της Βυζαντινής εποχής έχουν σημεία που συμφωνούν και ακολουθούν τις υποδείξεις του φιλοσόφου Δημητρίου για το επιστολικό κείμενο στο έργο του «Περί ἑρμηνείας»: όταν η επιστολή έχει ως πρωτεύοντα στόχο την έκφραση ενός αιτήματος, ο αποστολέας της οφείλει να πείσει τον παραλήπτη να το ικανοποιήσει. Ως προς την πειθώ αυτή καθαυτή, το κείμενο πρέπει να είναι σαφές και χωρίς στόμφο (221) και οι διοικητικές επιστολές, όντως, διακρίνονται από σαφήνεια και στρωτή επιχειρηματολογία. Παρόλο που η επιστολή λειτουργεί ως υποκατάστατο του διαπροσωπικού διαλόγου μεταξύ δύο ατόμων και υπάρχει μια υποτυπώδης εγγύτητα μεταξύ των ενδιαφερομένων προσώπων –κυρίως στις ιδιωτικές επιστολές–, χρειάζεται να είναι προσεγμένη (223,226) και είναι δηλωτική του χαρακτήρα του αποστολέα, έτσι όπως ο τελευταίος θα επιλέξει να εκφραστεί (225), με τους αποστολείς όλων των διοικητικών επιστολών ανεξαιρέτως να χαρακτηρίζονται από ευσέβεια. Τέλος, πρέπει να είναι σχετικά σύντομη σε έκταση, αλλά και το ύφος της να ταιριάζει και στο είδος που συγκαταλέγεται αυτή η επιστολή (228, 230) και, πράγματι, οι διοικητικές επιστολές διακρίνονται από μια τυπική επισιμότητα και ευσέβεια στον εκάστοτε παραλήπτη. Επιπλέον, Η επιστολή καλό είναι να περιλαμβάνει κα φιλοφρονήσεις προς τον παραλήπτη-αναγνώστη (232), με τις διοικητικές επιστολές του πέμπτου και του έκτου αιώνα μ.Χ. να ξεχωρίζουν για την πληθώρα των τακτικών ευγενείας και φιλοφρονήσεων των οποίων αποδέκτης είναι ο εκάστοτε παραλήπτης. Τέλος, πρέπει μια επιστολή να περιλαμβάνει τις αποδείξεις για τα γραφόμενα (233), δηλαδή την αιτιολόγηση, τα επιχειρήματα για τα αιτήματα που έχουν οι αποστολείς¹⁴.

¹⁴ Για την ανάλυση των συγκεκριμένων χωρίων του «Περί ἑρμηνείας» του Δημητρίου, βλ. Καλοσπύρος 2010, σελ. 204-211.

Α΄ ΜΕΡΟΣ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΙΤΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΥΝ

Σε αυτό το μέρος της εργασίας, θα πραγματοποιηθεί η ανάλυση των διοικητικών επιστολών ως προς τα αιτήματα που περιέχουν, τους τρόπους εκφοράς τους, αλλά και των μέσων πειθούς που χρησιμοποιούν οι γράφοντες. Επιπλέον, θα δοθεί έμφαση στις στρατηγικές ευγενείας, που η σκοπιμότητά τους είναι η *captatio benevolentiae* του παραλήπτη.

Οι διοικητικές επιστολές κατηγοριοποιούνται με βάση το θέμα του αιτήματος που περιέχει εκάστη.

1. Αιτήματα για Αποστολή Ανθρωπίνου Δυναμικού (Για Στρατιωτική Βοήθεια ή Εργασία)

Η κατηγορία αυτή περιέχει διοικητικές επιστολές με αιτήματα που αφορούν την αποστολή στρατιωτικής βοήθειας, ώστε να αντιμετωπιστεί κάποιου είδους επιδρομή ή αντιμαχία στις κόμεις της Βυζαντινής Αιγύπτου¹⁵.

1. BGU IV 1035¹⁶

Ο πάπυρος τοποθετείται στο πρώτο ήμισυ του πέμπτου αιώνα, με προέλευση από τον Αρσινοΐτη νομό. Αποστολέας είναι ο αρχιϋπηρέτης, ανώτερος γραμματέας, Ανούθιος (v. 20-21 τῷ κυρίῳ καὶ δεσπότῃ τῷ μεγαλοπρ(επεστάτῳ) κ(αὶ) ἑναρ(έτῳ) κό[μετ]ι | [παρὰ] Ἄνουθίῳ (I. Ἄνουθίου) ἀρχιυπηρέ[του]).

Ο Ανούθιος δίδει μια πλήρη αναφορά σχετικά με τη διαμάχη μεταξύ του κατοίκων της Κερκήσι κόμης και της Οξυρύγχου, με τον αρχιϋπηρέτη να παρεμβαίνει και να αποτρέπει να πάρει μεγάλες διαστάσεις. Η αναφορά κυριαρχεί στο μεγαλύτερο μέρος του κυρίως σώματος της επιστολής και συνηγορεί στο να πείσει τον κόμη για τη σοβαρότητα της κατάστασης. Επιπλέον, ο Ανούθιος μετριάξει τη δική του συμβολή στα συμβάντα, δίδοντας στον Θεό τα εύσημα για την αποτελεσματικότητα με την οποία αντιμετώπισε τη διαμάχη των ντόπιων (6-7. ὁ θεὸς | ἐβοήθησεν, 12. θεὸς οἶδεν ὁ μόνος). Η θεοσέβεια ως τρόπος πειθούς και η εναπόθεση στο θείο εντοπίζεται και στην

¹⁵ Για τις δύο βασικές αρμοδιότητες των στρατιωτικών σωμάτων κατά τη Βυζαντινή εποχή, πρώτον για την προστασία του κράτους από εξωτερικούς εχθρούς, αλλά και για την διατήρηση της νομοταγίας εντός του Βυζαντίου, βλ. Palme 2007, σελ. 255-256.

¹⁶ Όλες οι συντομογραφίες στις παπυρολογικές εκδόσεις ακολουθούν την *Checklist of Editions of Greek, Latin, Demotic, and Coptic Papyri, Ostraca, and Tablets* (J. F. Oates, R. S. Bagnall, S. J. Clackson, Alexandra A. O'Brien, J. D. Sosin, T. G. Wilfong, K. A. Worp).

τελευταία πρόταση του κυρίως μέρους (16. καὶ σὺν θεῷ ἔρχομε (1. ἔρχομαι)), που ο Ανούθιος ανακοινώνει στον κόμη τον σκοπό του να τον επισκεφτεί για να του φέρει ένα χρηματικό ποσό.

Το αίτημα εισάγεται με την πρόταση ἰδοὺ γεγράφηκα τῇ | ἐξουσία σου (στ 14-15), δηλώνοντας την πράξη της συγγραφής της επιστολής. Το αίτημα παρατίθεται με μια τελική πρόταση, που εισάγεται με τον τελικό σύνδεσμο ἵνα και με υποτακτική ἐγκλιση αορίστου, β' προσώπου . Εδώ ο Ανούθιος ζητά από τον κόμη να δώσει ένα κομμάτι γης, ένα βουνό στους Οξυρυγγίτες, ώστε να σταματήσει η διαμάχη (15-16. ἵνα δώσης αὐτῶν | ὄρον (1. ὄρον)). Λογικά αυτό το κομμάτι γης είναι η αιτία της έριδας και αφού ο γράφων τάσσεται υπέρ των κατοίκων της Οξυρύγχου, λογικά οι κάτοικοι της αντίπαλης κόμης, το είχαν καρπωθεί άδικα.

Η διοικητική επιστολή παρουσιάζει σημεία τυπικής δομής, με εισαγωγή του τύπου τῷ δεῖνι ὁ δεῖνα, αλλά δεν ακολουθεί το συνηθισμένο απαρέμφατο χαίρειν. Ο γράφων προσδιορίζει με δύο τιμητικούς τίτλους τον κόμη, το συνηθισμένο για τους χριστιανικούς χρόνους κυρίῳ (στ. 1)¹⁷ και το αρκετά φιλικό δεσπ[ότ]η (στ. 1)¹⁸. Η εισαγωγή κοσμεί τον παραλήπτη κόμη και με δύο τιμητικά ονόματα (2. μεγαλοπρεπεστατο (1. μεγαλοπρεπεστάτω) καὶ ἐναρέτ(ω) κόμετι), ενώ ο αποστολέας παρουσιάζεται με το όνομα και το επάγγελμά του (3. Ἀνούθιος ἀρχιυπηρέτης). Ὑστερα, ο γράφων αναλύει το θέμα που τον απασχολεί και η επιστολή κλείνει με την κλητική προσφώνηση † δέσποτά μου κύριε (στ. 19), επαναλαμβάνοντας σχεδόν αυτούσια την εισαγωγή που κάνει. Και στην εισαγωγή και στο καταληκτικό μέρος, το κείμενο αρχίζει με το σύμβολο του σταυρογράμματος. Στο verso ο Ανούθιος χρησιμοποιεί πάλι τους τέσσερις προσδιορισμούς που επέλεξε και στην εισαγωγή για να δηλώσει τον παραλήπτη (v. 20 τῷ κυρίῳ καὶ δεσπότῃ τῷ μεγαλοπρ(επεστάτω) κ(αὶ) ἐναρ(έτω) κό[μετ]ι). Αυτή η σωρεία κοσμητικών επιθέτων, ουσιαστικών και τιμητικών ονομάτων, σε συνδυασμό με τη δομική φόρμουλα που ακολουθεί ο Ανούθιος, συνδραυλίζουν τα θετικά συναισθήματα του κόμη και λειτουργούν ως τρόποι πειθούς.

Η επιστολή είναι αρκετά ευγενική και φιλική. Είναι έντονο το στοιχείο της υποτέλειας και στον θεό και στον κόμη. Αποτελεί ξεκάθαρο δείγμα βυζαντινού τρόπου συγγραφής ευσεβούς επιστολής.

¹⁷ Βλ. Mutschler 1992, σελ. 108.

¹⁸ Βλ. Papatomas 2007, σελ. 504-506.

2. PSI V 477

Ο πάπυρος χρονολογείται τον πέμπτο αιώνα και πρόερχεται από τον Ερμοπολίτη νομό. Αποστολέας της διοικητικής επιστολής είναι ο Ανδρέας και παραλήπτης ο προκουράτωρ Αφούς.

Ο γράφων με την επιλογή να γράψει τη φράση διὰ τὸν θεὸν (στ. 2), δηλώνει το κατ' ἐπίγειον του ζητήματος, εκτός του ότι προσδίδει μια θρησκευτική χροιά στο κείμενο¹⁹. Το αίτημα εκφράζεται με προστακτική ἐγκλιση αορίστου, β' ενικού προσώπου (2. πέμψον), επιτείνοντας την αίσθηση του ἐπιγόντου, ώστε να πείσει τον Αφούτα²⁰. Ο Ανδρέας ζητά από τον τελευταίο να στείλει έναν προκουράτορα από όσους εργάζονται στο πραιτώριον²¹ στην Αρχαίου κόμη. Οι αιτίες δίδονται με απλό τρόπο· με την επιθετική μετοχή τὸν κωλύοντα (στ. 3), φανερώνεται ότι πρέπει κάποιος προκουράτωρ να πάει στον άμεσα ενδιαφερόμενο για την υπηρεσίες του, διότι αδυνατεί να έρθει εκείνος στο μέρος του. Προτού κλείσει η επιστολή, δίδεται η δεύτερη αιτία (3. διὰ τὸ γενόμενον πρᾶγμα), αλλά δεν εξηγεί ποια υπόθεση απασχολεί τον αιτούντα που εκπροσωπεί ο Ανδρέας.

Η επιστολή παρουσιάζει σημεία δομής, με την αρχή του κειμένου στο recto να φανερώνει τις ταυτότητες του αποστολέα και του παραλήπτη της επιστολής (1-2. π(αρά) Ἀνδρέας | Ἀφούτι προκουρ(άτορι(?))). Το κλείσιμο της επιστολής είναι ευγενικό, με το τυπικό ευχετήριο ρήμα ἔρρωσθ (στ. 4).

3. P.Flor. III 304

Ο πάπυρος του πέμπτου ή έκτου αιώνα έχει προέλευση τον Ερμοπολίτη νομό της Αιγύπτου. Παραλήπτης είναι ο προκουράτωρ Αφούς και αποστολέας της επιστολής ένας υπάλληλος του προκουράτορα Αμμωνίωνα και του κόμη Αμμωνίου.

Η παρούσα διοικητική επιστολή αποτελεί ένα πρόσταγμα (7-8. τοῦδε τοῦ | προστάγματος) το οποίο κάνει ο βοηθός στο όνομα των αξιωματούχων οι οποίοι αναφέρονται στην αρχή του κειμένου (2-3. ἦ καὶ συνήνησεν ἡ αὐ[τ]οῦ | [μεγα]λοπρέπεια ἐξ ἐμῆς διαλαλιᾶς)²². Η δήλωση ότι η εντολή να γραφεί η επιστολή έρχεται από ανώτερους, είναι ένας τρόπος πειθούς, ώστε ο Αφούς να ικανοποιήσει το αίτημα.

Το αίτημα εδώ εκφράζεται με απλό τρόπο, με την πρόταση ῥιπάριο\ς/

¹⁹ Βλ. Κορολή 2016, σελ. 107.

²⁰ Για την πίεση, όπως εκφράζεται με την επιλογή της προστακτικής ἐγκλισης, βλ. Κορολή 2021, σελ. 88.

²¹ Για το πραιτώριον, βλ. Vitelli 1915, σελ. 57.

²² Βλ. Pintaudi 1978, σελ. 220.

προσεκάλησας | τῶν μερίδων τοῦ αὐτοῦ ἐνδοξοτάτου ἀνδρός (στ. 4-5), με τον γράφοντα να κάνει αίτηση για την αποστολή ενός ριπάριου²³ που βρίσκεται στην υπηρεσία του Αφούτα. Ὑστερα, τον διαβεβαιώνει ότι θα φροντίσει τον ριπάριο που θα έρθει ο ίδιος ο υπάλληλος (5-7. εἰσελθὼν δὲ | καὶ ἐν τῷ δικαστηρίῳ οἰκεία φωνὴ καὶ γνώμη κατεδέξω | τὴν φροντίδα τοῦ ριπαρίου), φανερώνοντας τοιουτοτρόπως τη σημασία και την αξία του αξιωματούχου που αναμένεται να έρθει, για να αναλάβει κάποιο καθήκον.

Ὡστε να καταδείξει ότι πρόκειται περισσότερο για διαταγή, ο αποστολέας χρησιμοποιεί τη σύνταξη σε διὰ τοῦδε τοῦ | προστάγματος παρακελεύομαι (στ. 7-8), καθιστώντας σημαντικό το αίτημα.

Προκειμένου να πείσει τον προκουράτορα, ο αποστολέας επιστρατεύει έναν ιδιαίτερο τρόπο πειθούς: παρουσιάζει τι πρόκειται να συμβεί σε περίπτωση που ανταποκριθεί γρήγορα στη διαταγή των ανωτέρων του ο Αφούς, που θα δεχτεί έπαινο για την υπακοή του, ενώ, αν καθυστερήσει, θα κινδυνεύσει η ζωή του (9-10. ἐκ σπουδῆς γὰρ ἐπαινεθήσει, ἐκ δὲ ῥαθυμίας κινδύνω | τῷ ἐσχάτῳ σαυτὸν ὑποβαλεῖς). Η επιβράβευση και η απειλή-προειδοποίηση, δεν είναι τακτικές που απαντώνται συχνά στις διοικητικές επιστολές, αλλά σίγουρα είναι μια αποτελεσματική μέθοδος, για να εισακούσει στις εντολές ο παραλήπτης μιας τέτοιας επιστολής.

Τούτη η επιστολή είναι από τις σπάνιες περιπτώσεις που παρουσιάζουν στοιχεία δομής: στην αρχή του κειμένου, έναν στίχο καταλαμβάνει το όνομα του παραλήπτη σε δοτική πτώση (1. Ἀφοῦτι) και ὕστερα σε πτώση γενική παρουσιάζονται οι ταυτότητες και τα αξιώματα των δύο αντρών τους οποίους εκπροσωπεί ο υπάλληλος-γράφων της επιστολής (2-3. ἐξ ἀναφορᾶς Ἀμμωνίωνος προκουράτορος τοῦ μεγαλοπρεπε[στάτου] | καὶ ἐνδοξοτάτου κόμιτος Ἀμμωνίου). Στο τέλος της επιστολής, ο εκδότης διαβάξει με αμφιβολία το δατ (στ. 11)²⁴, που ομοιάζει στο λατινικό datum, το οποίο δεν ακολουθούταν από ημερομηνία²⁵. Η ύπαρξη δομής καθιστά από μόνη της πιο ευγενική την επιστολή, αλλά και τιμητικά ονόματα με τα οποία προσδιορίζει τους εργοδότες του ο γράφων (2-3. μεγαλοπρεπε[στάτου] | καὶ ἐνδοξοτάτου) συνδράμουν στο να αντιμετωπίσει με μεγαλύτερη εύνοια το αίτημα για σύντομη αποστολή ριπάριου

²³ Περισσότερα για το αξίωμα του ριπάριου, ως υπεύθυνος της οργάνωσης και διαχείρισης της δημόσιας ασφάλειας σε τοπικό επίπεδο, βλ. Tost 2010, σελ. 238-240, ενώ γενικά πληροφορίες για τους ριπάριους, όπως και παραδείγματα με επιστολές, βλ. Tost 2010, σελ. 237-254.

²⁴ Βλ. Vitelli 1915, σελ. 39.

²⁵ Βλ. Vitelli 1915, σελ. 39 και Pintaudi 1978, σελ. 221.

ο Αφούς. Επιπλέον, χρησιμοποιεί και το τιμητικό ἢ ἀν[τ]οῦ | [μεγα]λοπρέπεια (στ. 2-3) ως αναφορά στους αξιωματούχους, δηλωτικό της ευσεβούς του φύσης.

4. SB III 7168

Ο πάπυρος χρονολογείται μεταξύ πέμπτου με έβδομο αιώνα. Παραλήπτης είναι ένας μεσίτης στο επάγγελμα, με βάση τη νέα ανάγνωση του verso, από την Ast, και αποστολέας ένας Τιμόθεος²⁶.

Το ήδη διατυπωμένο σε προηγούμενη επιστολή αίτημα για την αποστολή ενός συμμάχου στον Τιμόθεο από τον μεσίτη με περιθώριο δύο ημέρες από τη στιγμή που θα φτάσει η επιστολή στον τελευταίο²⁷, εισάγεται με το τυπικό ρήμα έπαρεκάλεσα (στ. 1) και εκφράζεται με μια δευτερεύουσα αποτελεσματική πρόταση (2-3. ὅσται (1. ὥστε) ἀποστῖλε (1. ἀποστεῖλαι) | [τ]ων (1. τὸν) σύμαχων (1. σύμμαχον) εἰς α δυήμερον [χ]άριν τοῦ χρυσίου), που περιέχει το τελικό απαρέμφατο αορίστου ἀποστῖλε (1. ἀποστεῖλαι) (στ. 2). Η πρώτη αιτία συμπεριλαμβάνεται μέσα στην δευτερεύουσα πρόταση, που είναι ο λόγος που χρειάζεται βοήθεια ο Τιμόθεος, η συγκέντρωση του χρυσίου φόρου (3. [χ]άριν τοῦ χρυσίου)²⁸. Η δεύτερη αιτία εκφράζεται με μια δευτερεύουσα αιτιολογική πρόταση (3-4. ὅτι οἱ κωμῆτε (1. κωμῆται) | ἀφορμαροὶ εἶσαν (1. ἦσαν)), ότι δηλαδή οι πρωτοκωμήτες δεν ήταν έτοιμοι να βοηθήσουν στο εγχείρημα.

Η υπενθύμιση στον μεσίτη ότι είχε υποσχεθεί στον Τιμόθεο να στείλει τον υπάλληλο και έπειτα η πληροφόρηση ότι δεν ήρθε ποτέ, λειτουργεί ως η εκ προοιμίου αιτία, για τη συγγραφή της παρούσας διοικητικής επιστολής (4. καὶ ἔταζας αὐτ[ό]ν· οὐκ ἦλθε). Ο αποστολέας εκφράζει το ίδιο αίτημα, της αποστολής του συμμάχου, με το ρήμα ἀπ[ό]στιλων (1. ἀπόστειλον) (στ. 5), προστακτικής έγκλισης αορίστου, καθιστώντας έκδηλη την πίεση που ασκεί, σε β' ενικό πρόσωπο, αφού απευθύνεται στον μεσίτη. Έστερα, παρατίθεται μια νέα αιτιολόγηση, πως ο Τιμόθεος χρειάζεται τη συμβολή του συμμάχου για δύο μέρες, με μια ομώνυμη δευτερεύουσα πρόταση (5. ἐπ<ε>ιδῆ χρ<ε>ι<α> αὐτοῦ ἐστιν πρὸς δύο ἡμέρας), με σκοπό να πείσει τον μεσίτη να ικανοποιήσει το αίτημα αυτήν τη φορά.

Προκειμένου να πείσει, επιστρατεύει και ένα επιπλέον μέσο πειθούς· διαβεβαιώνει για τη μεταχείριση που θα δεχτεί ο άντρας, όταν θα φτάσει να αναλάβει

²⁶ Για τις διορθώσεις της ιδιωτικής επιστολής SB III 7168 από την Rodney Ast, βλ. Ast 2004, σελ. 235-236, ενώ για την προτεινόμενη μεταγραφή του εκδότη, βλ. Bilabel & Preisigke 1926-1927, σελ. 201-202.

²⁷ Για την πρόταση του Καμομενάκη για την ερμηνεία της φράσης εἰς α δυήμερον (στ. 2) ως εἴσω δύο ἡμερῶν και την αποδοχή της Ast, βλ. Ast 2004, σελ. 235.

²⁸ Βλ. Ast 2004, σελ. 235.

την αρμοδιότητα, ο Τιμόθεος θα έχει υπό την επίβλεψη του τον σύμμαχο –κατά συνέπεια και υπό την προστασία του– (5-6. καὶ γὰρ | ἀναλαπανο (1. ἀναλαμβάνω) αὐτῶν (1. αὐτὸν)) και θα του δώσει το εθνικό βυζαντικό υπόδημα, τον καλτίκιον²⁹ (6. καὶ τω (1. τὸ) καλίκιν αὐτοῦ (1. αὐτῷ) διδώμε (1. δίδωμι)).

Προτού κλείσει η επιστολή, το αίτημα επαναλαμβάνεται, με το ρήμα μὴ ἀμελίησης, σε αποτρεπτική υποτακτική αορίστου, β' ενικού προσώπου, να το εισάγει και το τελικό απαρέμφατο αορίστου ἀποστίλεν (1. ἀποστεῖλαι) (στ. 7) να το εκφράζει. Η επανάληψη λειτουργεί ως τρόπος πειθούς και φανερώνει την πίεση του γράφοντος στον παραλήπτη, οπότε δεν ήταν αναγκαίο να χρησιμοποιηθεί πάλι η προστακτική ἐγκλιση.

Τέλος, ο Τιμόθεος επιδιώκει την *captatio benevolentiae* με την αποστολή ενός φορτίου, λογικά τροφίμων ή αγαθών, όπως ανακοινώνει στον μεσίτη ότι στέλλει μαζί με την παπυρική επιστολή (7-8. καὶ ἀπέστ<ε>λα τῆ σῆ θαυμασιότητι | ξύλου γομάρι[α] δύ[ο] κ[α]λά). Η ευχή που χρησιμοποιείται ως καταληκτική φόρμουλα για την υγεία του παραλήπτη, εκτός από δομικό στοιχείο, εξυπηρετεί και ως τακτική ευγενείας, συνεπώς και ως μέσο πειθούς (8-10. ἐρρῶσ|θέ (1. ἐρρῶσ|θαί)σαι (1. σε) εὐχο|μαι).

Καταλήγοντας, τα τιμητικά ονόματα με τα οποία απευθύνεται στον μεσίτη στο *recto* (1. τὴν σὴν θα[υμ]ασιότηταν, 7. τῆ σῆ θαυμασιότητι) και τον προσδιορίζει στη διεύθυνση στο *verso*, σε συνδυασμό με το ευγενικό ουσιαστικό ἀδελφός (ν. 11.ετάτω καὶ ἐναρέτω ἀδελφῷ), αποτελούν δείγματα ευσέβειας στον αναγνώστη.

5. P.Lond. V 1682

Ο πάπυρος χρονολογείται μεταξύ 566 με 567 και προέρχεται από την Αφροδίτης κόμη. Ανήκει στο αρχείο του Διόσκουρου και απευθύνεται στον ίδιο (ν. 6. [† τῷ δεσ]πότη[η] μου Φλ(αυίῳ) Διοσκόρῳ πρωτοκωμ(ήτη))³⁰.

Στην παρούσα επιστολή δεν εκφράζεται κάποιο αίτημα –αντιθέτως εμφανίζεται η ικανοποίηση ενός, με τον αποστολέα να δίνει αναφορά στον πρωτοκωμήτη πως έπραξε ό,τι του ζητήθηκε. Επομένως, η επικοινωνία ενός αιτήματος, εν προκειμένω, δεν αποτελεί κύριο στόχο του αποστολέα.

Συγκεκριμένα, ο Διόσκουρος είχε δώσει εντολή στον γράφοντα να αντιμετωπίσει έναν βοσκό στη Μουνκρήκι³¹ ο οποίος παρενοχλούσε γεωργούς που

²⁹ Για την ερμηνεία του όρου «καλίκιν» ως το βυζαντινό υπόδημα καλτίκιον», βλ. LSJ.

³⁰ Για πληροφορίες σχετικά με τον Διόσκουρο και την θεωρία ότι επρόκειται για *virum clarissimum*, βλ. Martindale 1992, σελ. 404-406.

³¹ Για την εναλλακτική ονομασία Μουνκρήχι στον P.Cair.Masp. II 67155, βλ. Bell 1917, σελ. 79.

εργάζονταν στα κτήματα του πρώτου, όπως αποκαλύπτεται από την απαρεμφατική φράση μὴ ὀχλήσαι τοῖς γεωργοῖς | σου (στ. 4-5.), που στην ουσία αποτελεί το αίτημα του Διόσκουρου. Ο γράφων ἦρθε σε επαφή με τον βοσκό με τη συνοδεία του παγάρχη Μηνά και ο εκδότης εικάζει ότι η επιστολή ανάγεται στα γεγονότα που απασχόλησαν σε μια καταγγελία κατά του Μηνά και των βοηθών του³².

Και στην απαντητική επιστολή, εδώ, διακρίνονται στοιχεία ευγένειας, όπως τα τιμητικά ονόματα ἀδελφότητος (στ. 1) που αντικαθιστά το όνομα του πρωτοκωμήτη και το συντομογραφημένο λαμπρ(οτάτου) (στ. 2) που προσδιορίζει τον Μηνά.

6. P.Lond. V 1684

Ο πάπυρος χρονολογείται περί το 566 με 567 και προέρχεται από την Αφροδίτης κώμη. Εντάσσεται στο αρχείο του Διόσκουρου. Από το verso παραλήπτης φαίνεται να είναι ο πρωτοκωμήτης Απολλώς (v. 7. † [Ἄπο]λλῶτι πρωτηκωμ)³³. Ο αποστολέας είναι ο ίδιος υπάλληλος του παγάρχη Μηνά που έγραψε και την επιστολή P.Lond. V 1682³⁴.

Η διοικητική επιστολή αρχίζει με την αναφορά των γεγονότων που απασχολούν· ο Δημοσθένης κατέλαβε Μουνκρηκί με εμβολή³⁵ και ο παγάρχης Μηνάς έσπευσε στο μέρος, ώστε να αντιμετωπίσει την κατάσταση (1-3. † ἐπειδὴ ὁ ἐνδοξότατος Δημοσθένης κατέλαβεν Μουνκρηκεως (I. Μουνκρῆκιν) διὰ | τὴν ἐμβολὴν καὶ πολλῆ {v} ἔπ<ε>ίξις γέγονεν καὶ διὰ τοῦτο ἤναγκασθη {v} | ὁ λαμπρότατος κύριος Μηνᾶς κατηλθεν)³⁶. Αν και οι προτάσεις συνδέονται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο ἐπειδὴ (στ. 1) και υπάρχει ο επιρρηματικός εμπρόθετος προσδιορισμός της αιτίας διὰ τοῦτο (στ. 2), το χωρίο δεν αποτελεί αιτιολόγηση του αιτήματος που πρόκειται να παρατεθεί. Εδώ η αναφορά συμβάλλει, ώστε ο αναγνώστης Απολλώς να κατανοήσει το πρόβλημα και τη σοβαρότητά του.

Ο αποστολέας δηλώνοντας ότι γράφει την επιστολή (4. ταύτην τὴν ἐπιστολὴν γράψας), σε συνδυασμό με την επιρρηματική τροπική μετοχή αἰτῶν (στ. 4) προετοιμάζει το αίτημα με ευγένεια και καθιστά προφανή τον επικοινωνικό στόχο για τον οποίο γράφει στον πρωτοκωμήτη. Το αίτημα εκφράζεται με το τελικό απαρέμφατο αορίστου πέμψαι (στ. 5). Το κείμενο μετά δεν σώζεται ακέραιο, καθώς ο πάπυρος έχει

³² Για την άποψη ότι η επιστολή σχετίζεται με τα γεγονότα που αναγράφονται στον πάπυρο P.Cair.Masp. I 67002, βλ. Bell 1917, σελ. 79.

³³ Για την άποψη ότι πρόκειται για τον πρωτοκωμήτη Απολλώτα, τον γιο του Ιωάννη, κι όχι τον πατέρα του Διόσκουρου, βλ. Bell 1917, σελ. 80.

³⁴ Βλ. Bell 1917, σελ. 80.

³⁵ Για τη σημασία της επίθεσης σε εχθρικό στόλο με εμβολή, βλ. LSJ.

³⁶ Για τη βεβαιότητα ότι ο παγάρχης πήγε στη Μουνκρηκί με στρατιωτικό σώμα, βλ. Liebeschuetz 1973, σελ. 38.

φθαρεί, αλλά λογικά ο αιτών κατ' εντολή του Μηνά, ζητά από τον Απολλώτα την αποστολή σωματοφυλακής³⁷ (6. πεμφθέντων σπαθάριον).

Η επιστολή είναι αρκετά ευγενική. Το σύμβολο του σταυρογράμματος στην αρχή του recto και του verso δηλώνει τη χριστιανική πίστη του γράφοντος. Ο τελευταίος αναφέρεται στον Δημοσθένη, με το τιμητικό όνομα ένδοξότατος (στ. 1) και στον παγάρχη με το τιμητικό λαμπρότατος (στ. 3) και το τυπικό επίθετο για τους χριστιανικούς χρόνους κύριος (στ. 3)³⁸. Θεωρώ βέβαιο πως και στη διεύθυνση του verso θα υπήρχε ένα τιμητικό όνομα για να χαρακτηρίσει τον Απολλώτα.

7. P.Laur. II 45

Ο πάπυρος του έκτου ή έβδομου αιώνα προέρχεται από τον Ερμπολίτη νομό. Δεν σώζεται η διεύθυνση στο verso, μόνο η ένδειξη ότι ο παραλήπτης επρόκειτο για κάποιον ανώτερο αξιωματούχο, με το ευγενικό δεσπότης να επιβιώνει (v. 15. δεσπότ(η) ἐμῶ)³⁹.

Ο γράφων, αρχικά, δίδει αναφορά στον ανώτερο για την αδυναμία των στρατιωτών να συλλέξουν τους φόρους από την Τάλκεως κόμη, με αποτέλεσμα μέχρι τη στιγμή που έφτασε ο ίδιος στην κόμη, είχε περισυλλεχθεί ένας μόνο φόρος, κάτι το οποίο αποτελεί ταυτόχρονα και την αιτία του αιτήματος που θα θέσει.

Το αίτημα εισάγεται με μια ρηματική φράση (6. σπ[ου]δὴν ποιήση), που παρά την υποτακτική έγκλιση αορίστου που βρίσκεται, σε γ' ενικό πρόσωπο, με υποκείμενο το τιμητικό όνομα το θαυμασιότης (στ. 7), δηλώνει πίεση προς τον παραλήπτη. Εκφράζεται με το τελικό απαρέμφοτο αορίστου πέμψαι (στ. 7), με τον αιτούντα να ζητά την αποστολή κολλητιώνων, άντρες από ειδικό στρατιωτικό σώμα⁴⁰, για την περισυλλογή των φόρων (6-8. πᾶσαν οὖν σπ[ου]δὴν ποιήση | [ἢ σὴ] θαυμασιότης διὰ τάχους πέμψαι μοι ἀπὸ τῶν κολλητιων<ων> τῶν | [καὶ προ]σδεδρευόντων αὐτῆ ἕνα).

Ύστερα, ίσως το αίτημα να επαναλαμβάνεται, με το τελικό απαρέμφοτο αορίστου π[έμψ]αι (στ. 11) να επιβιώνει μόνο, χωρίς το ρήμα εισαγωγής.

Ὡς πράξη ευγένειας, ο αποστολέας πληροφορεί τον παραλήπτη στο τέλος ότι του έχει στείλει τριάντα αγγεία κρασιού και μια ακόμη ποσότητα αγνώστου προϊόντος.

Το αρκτικόλεξο χμγ στην αρχή του recto αποτελεί δείκτη θρησκευτικότητας,

³⁷ Για τη σημασία του ουσιαστικού σπαθάριος, βλ. LSJ.

³⁸ Για τα τιμητικά ονόματα που προσδιορίζουν πρόσωπα που αναφέρονται στην επιστολή και δεν πρόκειται για τον ίδιο τον παραλήπτη, βλ. Κορολή 2016, σελ. 74-75.

³⁹ Βλ. Parathomas 2007, σελ. 504-506.

⁴⁰ Για τον όρο κολλητιώνες ως “στρατιώτες με αστυνομικά καθήκοντα”, βλ. LSJ.

ενώ τα τιμητικά ονόματα με τα οποία απευθύνεται στον αξιωματούχο (2. παρὰ τῆς σῆς λαμπρότητος, 7. [ἡ σῆ] θαυμασιότης), είναι δείκτες ευσέβειας και λειτουργούν ευνοϊκά για τον αποστολέα που τα επιλέγει να τα χρησιμοποιήσει.

8. P.Laur. II 46

Ο πάπυρος από τον Ερμπολίτη νομό του έκτου με έβδομο αιώνα, δεν σώζει στη διεύθυνση στο verso τα ονόματα αποστολέα και παραλήπτη, μόνο ότι ο παραλήπτης επρόκειτο για κάποιον ανώτερο αξιωματούχο, βάσει του ευγενικού δεσπ(ότη)⁴¹.

Η διοικητική επιστολή αρχίζει με περισσή ευγένεια, καθώς ο γράφων αναφέρει ότι έλαβε γνώση για την την υγεία του παραλήπτη, με το ενδιαφέρον για την υγεία να αποτελεί βασικό μοτίβο ευγένειας στις ιδιωτικές βυζαντινές επιστολές (1-2. † τὰ γράμματα τῆς ὑμετέρας λαμπρᾶς φιλίας ἔδεξάμην καὶ γνούς ἐξ αὐτῶν (1. αὐτῶν) τὴν | ὑγ<ε>ίαν ὑμῶν πάνυ ἐχάρην).

Ύστερα, ο αποστολέας συνεχίζει αναφέροντας ότι εκτός από τα εξήντα άτομα που έχουν σταλεί στο πλευρό του, χρειάζεται από τον ανώτερο αξιωματούχο να του αποστείλει έναν φόρρωσο, ένα άγνωστο αξίωμα. Το αίτημα εκφράζεται με το ρήμα πέμψον (στ. 6), προστακτικής έγκλισης αορίστου, σε β' ενικό πρόσωπο, που δηλώνει την ίδια την αποστολή των φόρρωσων (6. πέμψον μοι οὖν τὴν λοιπάτα (1. λοιπάδα) καὶ τὸν φόρρ(ωσον)). Η αιτιολόγηση δηλώνεται με μια δευτερεύουσα τελική πρόταση, που είναι η αποτροπή από τη φυγή άλλων φορρώσων (6-7. ἵνα μὴ φεύκουσιν (1. φεύγωσιν) καὶ οἱ | {οἱ} φόρρωσοι ἄλλοι), αποτελώντας τρόπο πειθούς για την ικανοποίηση του αιτήματος.

Έπειτα, κάνει μια νέα αιτιολόγηση, με τον γράφοντα να υποστηρίζει ότι δεν έπραξε εκείνος άδικα σε βάρος των φορρώσων, αλλά επειδή έφυγε ο ένας εξ εκείνων, ο Πασιμέπης και όσοι οι οποίοι λογικά ήταν υποτελείς του (7-8. καὶ οὐδὲν ἐποίησε (1. ἐποίησα) αὐτοὺς, κῆρι' ἄδελφαι (1. ἄδελφε). ἀλ<λ>' ἐπαὶ (1. ἐπεὶ) οὖν | τον (1. ὁ) Πασιμέπι ἔφυκεν (1. ἔφυγεν) καὶ τους (1. οἱ) μετ' αὐτοῦ), με τις περιόδους να λειτουργούν ως τακτικές πειθούς εκ προοιμίου για το νέο αίτημα. Το τελευταίο εκφράζεται με το ίδιο ρήμα του πρώτου αιτήματος (9. πέμψον), δηλαδή ο αιτών ζητά να του στείλει στο πλευρό του τον ίδιο τον Πασιμέπη (9. πέμψον μοι μετὰ ἀσφαλ<ε>ίας). Προς επίρρωση του αιτήματος, δίδει ένα νέο επιχείρημα-αιτία με δευτερεύουσα τελική πρόταση, ότι αν ο Πασιμέπης είναι στο πλευρό του, δεν θα

⁴¹ Βλ. Papathomas 2007, σελ. 504-506.

αποχωρήσουν άλλοι φόρρωσοι (9. ἵνα μὴ ἄλλος φευκ (l. φευγ) (η)).

Υπάρχουν άλλα δύο αιτήματα που διατυπώνονται με δύο ρήματα σε προστακτική έγκλιση αορίστου, β' ενικού προσώπου, όπως τα πρώτα, αλλά το νόημα είναι σκοτεινό (11. μὴ πεμψε (l. πέμψον), προσέρχω (l. προσέρχου)).

Τα ίχνη του τιμητικού ονόματος μεγαλοπρεπέστατος που σώζεται στο verso (μεγαλοπρ()), σε συνδυασμό με μια τιμητική φράση που μέσω αυτού απευθύνεται στον παραλήπτη ο γράφων (l. ὑμετέρας λαμπρᾶς φιλίας), αποτελούν δείγματα ευσέβειας στον αξιωματούχο. Το σταυρόγραμμα στην αρχή του κειμένου στο recto, αποτελεί την ένδειξη της χριστιανικής ιδιότητας.

9. P.Laur. III 109

Ο πάπυρος του έκτου αιώνα δεν παραδίδει πολλά στοιχεία σχετικά με τη διεύθυνση ή τον τόπο προέλευσής του.

Η διοικητική επιστολή αρχίζει με μια αναφορά του αποστολέα στον αξιωματούχο παραλήπτη (l. γέγραφα τῆ σῆ λαμπρότητ[ι]) σχετικά με την άδικη οικονομική μεταχείριση ενός γεωργού και ενός παιδιού, υπαλλήλων του Σερένου.

Το αίτημα, εδώ, εισάγεται με το τυπικό ρήμα καταξιώση (στ. 6), υποτακτικής έγκλισης αορίστου, σε γ' ενικό πρόσωπο, αφού το υποκείμενο είναι το τιμητικό όνομα λαμπρότης (στ. 7). Εκφράζεται με το τελικό απαρέμφατο αορίστου κε[λ]εῦσαι (στ. 7), του οποίου το νόημα συμπληρώνεται με το τελικό απαρέμφατο αορίστου ἐξελθεῖν (στ. 7) –συντακτικά ως όρος λειτουργεί ως αντικείμενο– ο γράφων ζητά από τον αξιωματούχο να ορίσει στον φρουρό που μάζεψε τον υπερμεγέθη φόρο από τους δύο ανθρώπους να πάει να συναντήσει τον πρώτο.

Η αιτία στο αίτημα δίδεται με μια δευτερεύουσα τελική πρόταση, με τον γράφοντα να εξηγεί ότι θέλει να δώσει εντολή στον φρουρό και με μια ακόμη διαδοχικά δευτερεύουσα τελική πρόταση αναλύει τη διαταγή που θα δώσει, δηλαδή να δώσει πίσω στον γεωργό και τον νεαρό τα έξι νομίσματα που έλαβε από εκείνους (7-9. ἵνα | συνάψω αὐτῷ καὶ τὸν παῖδα καὶ τὸν γεωργὸν ὅπως παρασκῆ (l. παρασχῆ) | καὶ τὸν γεωργὸν ἀπολαβεῖν τὰ ἴδια καὶ τὸν παῖδα τὰ ἕξ νομίσματα). Η αιτιολόγηση αποτελεί έναν τρόπο πειθούς, ώστε να πειστεί ο αξιωματούχος να ικανοποιήσει το αίτημα του αποστολέα της επιστολής.

Τα προαναφερθέντα τιμητικά ονόματα με τα οποία ο αποστολέας απευθύνεται στον παραλήπτη, όπως και στον Σερένο (3. περιβλέπτου), αποτελούν δείκτες ευγενείας. Το σταυρόγραμμα στην αρχή του κειμένου στο recto, είναι δείκτης θρησκευτικότητας.

Ο πάπυρος του έκτου αιώνα, προέρχεται από την Οξύρυγχο της Αιγύπτου. Ο αποστολέας της διοικητικής επιστολής δεν αποκαλύπτεται, αν και πρόκειται για κάποιον στρατιωτικό⁴² που γράφει στον κατώτερο σε αξίωμα Παύλο, μάλλον έναν σιγγουλάριο (v. 11. (hand 2) † κομμωνιτώρ(ιον) Παύλω Σιλλ(αγρ) ἀδελφ(ῶ) Ναρρωφ[ὸ]τος [- - -])⁴³. Η ταυτότητα του παραλήπτη αποκαλύπτεται και στην αρχή του recto, ως μια μορφή εισαγωγής, αλλά και στη διεύθυνση, στο verso.

Η επιστολή ξεκινά με την αναφορά που έκαναν στον στρατιωτικό οι κάτοικοι μιας κώμης οι οποίοι δέχτηκαν επίθεση από γειτονικούς αγρότες, πρόβλημα που θυμίζει αρκετά εκείνο που αναλύθηκε στη διοικητική επιστολή BGU 1035⁴⁴. Δεν είναι η πρώτη φορά που γίνεται μια τέτοια επιδρομή κατά της κώμης αυτής, η οποία ακολουλούθηκε από μια λεηλασία. Η πλήρης αναφορά έτσι όπως γίνεται στην παρούσα επιστολή αποτελεί τρόπο πειθούς για την ικανοποίηση του αιτήματος, την αντιμετώπιση των επιδρομών.

Τα δύο πρώτα αιτήματα-εντολές έχουν κοινό τρόπο εκφοράς, καθώς εκφράζονται με προστακτική έγκλιση αορίστου, σε β' ενικό πρόσωπο (4. γενουῦ, παραφύλαξον), φανερώνοντας μια μορφή διαταγής και οδηγιών προς τον Παύλο · ο γράφων αρχικά ζητά από τον παραλήπτη να πάει ο ίδιος στην κώμη η οποία δέχεται κατά συρροή επιθέσεις (4. γενουῦ κατὰ τὴν εἰρημένην κώμην), να την προστατεύσει με το στράτευμά του από τους εχθρούς (4-5. παραφύλαξον | αὐτοῖς τὸ ἀνεπηρέαστον).

Για το επόμενο αίτημα, επιλέγεται μια πιο σύνθετη συντακτική δομή, η χρήση υποθετικών λόγων· στον πρώτο υποθετικό λόγο, που δηλώνει το πραγματικό, ο αξιωματούχος στην υπόθεση που προηγείται καθοδηγεί τον Παύλο, αν αντιληφθεί να σχεδιάζουν επιδρομή οι αγρότες, ο τελευταίος να δώσει εντολή τους αρχηγούς τους να σταματήσουν (5-7. εἴ τινες ἐπι[χ]ειρήσουσιν παράνομόν τι κατ' ἐκείνων πρᾶξι | ἢ ὅλως ἐνθυμηθῆναι, παρεγγύησον τοῖς πρωτεύουσιν αὐτῶν ἀποσχέσθαι | τοῦ τοιούτου τολμήματος). Το αίτημα εδώ εκφράζεται με το ρήμα παρεγγύησον (στ. 6), προστακτικής έγκλισης αορίστου, β' ενικού προσώπου και με το τελικό απαρέμφοτο αορίστου ἀποσχέσθαι (στ. 6). Η αιτία του αιτήματος, εδώ, ερμηνεύεται περισσότερο

⁴² Βλ. Hunt 1911, σελ. 177.

⁴³ Για την ερμηνεία του κομμωνητωρίου (commonitorium) εν προκειμένω, βάσει του TLL, αλλά για τη διαφοροποίηση ότι εδώ δεν πρόκειται για αυτοκρατορικό διάταγμα, παρά μια διοικητική επιστολή που αποστέλει ένας ίσως έπαρχος, όπως και την πιθανότητα να είναι ο παραλήπτης σιγγουλάριος στο αξίωμα, Βλ. Bell 1917, σελ. 75.

⁴⁴ Βλ. Hunt 1911, σελ. 178.

ως οδηγία, τι οφείλει να πράξει ο Παύλος ανάλογα την περίπτωση, παρά ως τρόπος πειθούς.

Η καταληκτική περίοδος περιέχει δύο υποθετικούς λόγους που δηλώνουν την απλή σκέψη του γράφοντος, με τον τόνο να γίνεται πιο απειλητικός, όχι για τον Παύλο, αλλά για τους αγρότες-επιδρομείς· με την υπόθεση να προηγείται, ο αποστολέας της επιστολής δηλώνει πως σε περίπτωση που οι εχθροί επιμένουν στις παράνομες ενέργειές τους, ένα στρατιωτικό σώμα θα τους οδηγήσει στο δικαστήριο (7. εἰ γὰρ ἐπιμείνειεν, πλήθος ἐπιστήσεται στρατιωτικὸν). Ο δεύτερος υποθετικός λόγος συμπληρώνει το νόημα, με την απόδοση να προηγείται τώρα, ώστε οι αγρότες να τιμωρηθούν, αν παρανομήσουν (8-9. καὶ τούτους [ἀν]ᾶ[ρ]παστοὺς ποιοῦν τῷ δικαστηρίῳ παραστήσει πρὸς τιμωρίαν | ὧν ἂν παρανομήσαι τολμήσειεν). Οι υποθετικοί λόγοι λειτουργούν ως μέσα πειθούς και ως έμμεσα αιτήματα, αφού ο Παύλος οφείλει να μεταφέρει τις προειδοποιήσεις αυτούσιες στους αγρότες και να πάψουν οι εχθροπραξίες.

Αποστολέας και γραμματέας υπογράφουν τη διοικητική επιστολή στο τέλος του recto με το λατινικό legi (στ. 9) και legi scribus (στ. 10) αντίστοιχα⁴⁵. Το σύμβολο του σταυτογράμματος που εμφανίζεται στην αρχή του κυρίως κειμένου στο recto, στον δεύτερο στίχο, μετά δηλαδή την ταυτότητα του παραλήπτη, εσωκλείει την υπογραφή του αξιωματούχου στρατιωτικού (9. † legi †) και εισάγει τη διεύθυνση στο verso, δηλώνει τη χριστιανική ταυτότητα αποστολέα και παραλήπτη.

11. PSI I 71

Η διοικητική επιστολή από την Οξύρυγχο του έκτου αιώνα, έχει ως παραλήπτη τον γεούχο Λεόντιο και αποστολέα τον Σίωνα, όπως αποκαλύπτεται στην αρχή του recto, ως μια μορφή εισαγωγής (1-2. τῷ δεσπότη μου ὡς ἀληθῶς κατὰ πάντα μοι θαυμασιω|τάτῳ καὶ ἐναρέτῳ γεούχῳ Λεοντίῳ Σίῳν χα(ίρειν))⁴⁶.

Η επιστολή στο μεγαλύτερο μέρος της αποτελεί μια αναφορά σχετικά με τον Κοπρέα και τον Μάξιμο που επιτέθηκαν στην κόμη που βρισκόταν ο Σίων, εξαιτίας κλεμένων δερμάτων. Δίδει με ακρίβεια τη δύναμη των επιδρομέων, ως μια έμμεση αιτία, για τη βοήθεια που πρόκειται να ζητήσει, ώστε να πείσει τον Λεόντιο (7-9. πολλῶν δὲ γυμνασθέντων | κ(αί) γυμνῶς τῷ σώματι ἕκαστος ἐπήλθεν | τῷ ἑκατέρῳ).

⁴⁵ Βλ. Hunt 1911, σελ. 178.

⁴⁶ Για την αναγραφή του curiales ως γεούχοι, δηλαδή άντρες με αξιώματα, αλλά και κτηματίες, στις επιστολές και για την ανώτερη οικονομική τάξη στην οποία ανήκαν, βλ. Bagnall 1993, σελ. 56 και Palme 2007, σελ. 262-264.

Με έναν υποθετικό λόγο, που δηλώνει το αντίθετο του πραγματικού, φτάνει στο τέλος της αναφοράς για την επίθεση, βασίζοντας τη σωτηρία τους στη θεϊκή δύναμη (9. ή θεία πρόνοια) –ένας έμμεσος τρόπος πειθούς η αναφορά στο θείο– και στη συνδρομή του σώματος των λειτουργών. Ειδικά, η κόμη θα είχε δεχτεί σοβαρό πλήγμα. Ο υποθετικός λόγος λειτουργεί συνολικά ως μια έμμεση αιτιολόγηση σχετικά με την αναγκαιότητα της βοήθειας, αφού φανερώνει την ικανότητα των αντρών που επιτέθηκαν και την επικινδυνότητά τους (9-12. κ(αί) εἰ μὴ ἡ θεία πρόνοια ἐβοήθη|σεν κ(αί) ἡ βοήθ<ε>ια τῶν λ<ε>ιτουργῶν, εἶχαν (1. εἶχον) ἀλλήλ[ους] | ἀναιλ<ε>ῖν καὶ ἐρημώθη (1. ἡρημώθη) πᾶσα ἡ κόμη ἢ [ἡμετέρα] | αὐτῶν). Η αναφορά συνολικά για όσα συνέβησαν, αποτελεί ένα αποτελεσματικό μέσο πειθούς, διότι διαφαίνεται καθαρά η ορμητικότητα και η δυναμική των εχθρών και ως εκ τούτου και η κρισιμότητα της κατάστασης.

Το αίτημα εμφανίζεται στο κλείσιμο της επιστολής, που ο Σίων ζητά από τον γεούχο να του στείλει δύο άντρες ως συμμάχους, αν και δεν σώζεται ακέραια η τελευταία περίοδος. (12-13. καταξιώση τοίνυν ἢ σὴ ἀ[ρετή πέμ][ψα]ι ἐνταῦθα δύο συμμ[άχους(?)] - - -)⁴⁷. Το αίτημα εισάγεται με το τυπικό ρήμα καταξιώση και τον συμπερασματικό σύνδεσμο τοίνυν (στ. 12) και εκφράζεται, με βάση τις διορθώσεις του Γκόνη, με το τελικό απαρέμφατο αορίστου πέμ][ψα]ι (στ. 12-13), ένας ευγενικός τρόπος να τεθεί ένα αίτημα για μια τόσο επείγουσα περίπτωση, αλλά ο Σίων ήθελε να δείξει ευσέβεια στον παραλήπτη και να μην τον πιέσει άμεσα, για να στείλει άμεσα βοήθεια ή να μην τον αγνοήσει.

⁴⁷ Για τις διορθώσεις του χωρίου από την αρχική έκδοση, βλ. Gonis 2017, σελ. 213 και για την αρχική μεταγραφή του εκδότη, βλ. Vitelli & Norsa 1912, σελ. 141.

2. Αιτήματα για Ανάλυση Καθηκόντων ή Απαλλαγή από Εργασία

Στην παρούσα κατηγορία, εντάσσονται διοικητικές επιστολές στις οποίες το αίτημα των αποστολέων αφορά την εντολή για ανάληψη καθηκόντων σε μια εργασία ή την απαλλαγή ενός τρίτου προσώπου από μια εργασία ή ένα αξίωμα, με απόφαση είτε του ίδιου του προσώπου είτε κάποιου ανώτερου.

1. P.Grenf. II 82

Ο πάπυρος τοποθετείται στις αρχές του πέμπτου αιώνα μ.Χ. και προέρχεται είτε από την Πανόπολι είτε από την Ερμούπολη⁴⁸. Αποστολέας της διοικητικής επιστολής είναι ο Βίκτωρ, με αποστολείς τους κεφαλαιωτές Βίκτωρα, τον Μάξιμο, έναν ακόμη Βίκτωρα και τον Θεωνά (ν. 30-31. ἀπόδ(ος) Βίκτορι καὶ Μαξίμω καὶ Βίκτορι ἐτέρω καὶ Θεωνᾶ [- ca.10 -] | [- ca.10 -] καὶ Βίκτορος καὶ Κολλούθου κεφαλαιωτ(ῶν)).

Αρχικά, η επιστολή ξεκινά με τη σύνταξη τῶ δεῖνι ὁ δεῖνα χαίρειν ως εισαγωγή, ενώ παρεμβάλλεται και το όνομα του ανθρώπου τον οποίο υπηρετεί ο Βίκτωρ (1-4. κυριω (1. κυρίως) μου [ἀδ]ελοῖς Βίκτωρι καὶ Μαξίμω καὶ | Βίκτωρι ἐτέρω καὶ Θεωνᾶ Βίκτωρ καὶ Κολλοῦθος | κεφαλαιωταὶ τοῦ ἡγεμονικοῦ πολυκώπου | [τ]οῦ ὑπὸ Ἀπίων[ι]ος ἀρχικυβερνήτου χαίρειν). Ο παραλήπτης προηγείται του αποστολέα, ενώ η προσθήκη της δοτικής κυρίω είναι δημοφιλής στις χριστιανικές επιστολές⁴⁹. Το ουσιαστικό [ἀδ]ελοῖς που έπεται προσδίδει έναν φιλικό τόνο, μια αίσθηση εγγύτητας μεταξύ αποστολέα και παραληπτών, αν και πλασματική. Πάντως, η έναρξη της επιστολής σε αυτό το φιλικό και ευγενικό ύφος, σίγουρα λειτουργεί ευνοϊκά.

Ύστερα, ο Βίκτωρ δηλώνει το λάθος των τεσσάρων ανδρών, οι οποίοι λογικά είναι ίσοι ή κατώτεροί του⁵⁰, με μια κατευθυντική γλωσσική πράξη, με τη ρηματική φράση οὐ καλῶς ἐποιήσατε (στ. 5), φανερώνοντας έτσι το αίτημα που πρόκειται να παραθέσει, για αλλαγή μιας κατάστασης⁵¹, δηλαδή τη σύλληψη του κωπηλάτη Σεννούθη, για μια λειτουργία που δεν επιτελεί (5-8. οὐ καλῶς ἐποιήσατε οὔτε ἀκίνδυνον ὑμῖν ἦν | κατασχοντε<ς> τὸν ἡμέτερον ἐρέτην Σεννούθην... ἔνεκα οὐ προσηκούσης αὐτῶ). Τους εξηγεί ότι έπρεπε να επιτελεί το αξίωμα του κωπηλάτη, όπως ακριβώς ο πατέρας του, διότι και εκείνος υπηρετούσε στο όνομα του αρχικυβερνήτη Απίωνα, καθώς δεν ήταν ορισμένος για κάποια λειτουργία(8-11. τοῦ

⁴⁸ Για την πιθανή προέλευση του παπύρου, επαρκή στοιχεία δίδουν οι πάπυροι P.Grenf. II 79, P.Grenf. II 80, P.Grenf. II 81, της συλλογής των Grenfell και Hunt, βλ. Grenfell & Hunt 1897, σελ. 127-130.

⁴⁹ Βλ. Mutschler 1992, σελ. 106-108.

⁵⁰ Βλ. Leiw 2010, σελ. 99 και Grenfell & Hunt 1897, σελ. 132.

⁵¹ Για τη συγκεκριμένη κατευθυντική γλωσσική πράξη που δηλώνει και την αναφορά-πληροφόρηση για ένα γεγονός και για το επερχόμενο αίτημα, βλ. Leiw 2010, σελ. 98-106.

γὰρ πατρὸς αὐτοῦ | λειτουργοῦντος ἐκ πολλοῦ τοῦ χρόνου εἰς τὸ αὐτὸ | πολύκωπον καὶ μισθοὺς χορηγοῦντος ὑπὲρ ἰδίας | κεφαλῆς)⁵². Ἡ ἐπεξήγηση του λάθους, πριν την αναμενόμενη εντολή να διορθωθεί, αποτελεί έναν τρόπο πειθούς, καθώς διατηρείται το ευγενικό κλίμα, αν και πλέον ο Βίκτωρ επιλέγει πιο αυστηρό ύφος. Είναι κατά έναν τρόπο η αιτιολόγηση για το αίτημα που πρόκειται να θέσει.

Όταν προετοιμάζει το αίτημα, δηλαδή την απαλλαγή του Σεννούθη από την άλλη λειτουργία, ο Βίκτωρ πλέον χρησιμοποιεί την προστακτική ἐγκλιση, του ρήματος σπουδάζω, σε β' πληθυντικό πρόσωπο, χρόνου αορίστου (14. σπουδάσατε). Το αίτημα δηλώνεται με δύο τελικά απαρέμφατα, που συντακτικά λειτουργούν ως αντικείμενα στο ρήμα (14. ἀπολύσαι καὶ φυλάττειν), ζητώντας τους να τον απελευθερώσουν άμεσα.

Ο Βίκτωρ, ύστερα, εκφράζει απειλές, με σκοπό να πειστούν οι υπεύθυνοι να ικανοποιήσουν το αίτημά που παρέθεσε. Χρησιμοποιεί δύο διαδοχικά υποθετικούς λόγους, που δηλώνουν τι περιμένει τους τέσσερις άνδρες, αν δείξουν απείθεια (15-17. εἴ γε βούλεσθε | ἔχθραν μεγάλην περιγράψαι. εἰ [γὰρ] δὲ οὖν ἐπιμένητε | τῇ αὐτῇ ἐπηρ<ε>ία, μεταγνῶναι ἔχετε). Ένα πρωτότυπο μέσο, προκειμένου να πείσει τους παραλήπτες, αλλά σίγουρα έχει την αξιωματική θέση και τη δυνατότητα να το χρησιμοποιήσει. Οι λέξεις ἔχθραν (στ. 16) και ἐπηρία (στ. 17) που επιλέγει να εντάξει στους υποθετικούς λόγους έχουν βαρύγδουπη σημασία, με έντονα αρνητική σημασία και φανερώνουν πώς βλέπει ο αρχικυβερνήτης Απίων που υπάγεται ο Βίκτωρ την κατάσταση.

Ἡ δευτερεύουσα συμπερασματική πρόταση που ακολουθεί τον δεύτερο υποθετικό λόγο (17-18. ὥστε καὶ | ἀγανακτήσεως δικαστικῆς πειραθῆναι) συνεχίζει το μοτίβο της απειλής και του εκβιασμού, ότι οι άνδρες θα υποστούν και δικαστικές κυρώσεις για το παράπτωμά τους. Όμοια, το μοτίβο της απειλής, συνεχίζει η επόμενη πρόταση, με το σχῆμα λιτότητας οὐδὲν δὲ | ἦττον καὶ ζημίας ὑφίστασθαι (στ. 18-19). Εδώ το κείμενο φτάνει και στην κλιμάκωση των απειλών και της έντασης, πράγμα παράδοξο, αν αναλογιστούμε πόσο ήπια και ευγενικά ξεκίνησε.

Έπειτα, ο Βίκτωρ αφήνει υπόνοια ότι αν οι άνδρες επιλέξουν να υπακούσουν στην εντολή-αίτημα, τότε η έκβαση θα είναι αίσια, ως ένα τέχνασμα για να τους πείσει (19-21. βούλεσθε οὖν τὸν | κατασχεθέντα πάσης ἐπηρ<ε>ίας ἀπαλλάξαι, εἰδότες | τὴν ἀκαλουθίαν). Ἡ υπόσχεση για αναβάθμιση στον εργασιακό τομέα είναι ο τελευταίος

⁵² Για τις λειτουργίες, τους αρμόδιους να τις επιτελέσουν και σχετική βιβλιογραφία, βλ. Παπαθωμάς 2014, σελ. 500-507.

πρωτότυπος τρόπος πειθούς που επιστρατεύει ο Βίκτωρ, ότι δηλαδή αν υπακούσουν, οι τέσσερις άντρες θα έχουν προαγωγή⁵³ (21-23. πεισθέντων γὰρ ὑμῶν τούτοις | ἡμῶν τοῖς γράμμασιν, νομίζομεν ὅτι δυνάμεθα | [καὶ αὐ]τοὶ χρησιμεύειν ὑμῖν ἐν τῇ τάξει). Εδώ, εμφανίζεται μια απόλυτη υποθετική μετοχή και η οριστική ενεστώτα στην απόδοση του νοητού υποθετικού λόγου, με το ρήμα νομίζομεν σε α' πληθυντικό πρόσωπο, που δείχνει μια εγκράτεια και δεν αφήνει τους παραλήπτες να θεωρήσουν δεδομένη την προοπτική που τους δίνει ο Βίκτωρ⁵⁴.

Όπως φαίνεται, η ευγένεια που επέδειξε αρχικά ο Βίκτωρ, επανέρχεται όσο πλησιάζουμε στην κατάληξη της επιστολής, όπου ο επιτακτικός και εκβιαστικός τόνος του κυρίως σώματος της επιστολής απομακρύνονται. Αντ' αυτού, δίνει υποσχέσεις και κλείνει το κείμενο με τυπικές ευχές (24-26. ἐρῶσθαι ὑμᾶς | εὐχομαι πολλοῖς | χρόνοις), που γράφει δύο φορές συνεχόμενα και συνηγορούν ως ευγενικοί τρόποι πειθούς.

Η διοικητική επιστολή ακολουθεί κανόνες δομής ιδιωτικών επιστολών, που υπάρχει μια προσφώνηση –η δήλωση των προσώπων στα οποία απευθύνεται η επιστολή, το όνομα του αποστολέα και η ιδιότητά του–, ένα κύριο μέρος, όπου αναλύεται το θέμα που απασχολεί ή εκφράζεται με σαφήνεια το αίτημα, κι ο επίλογος περιέχει ευχή για τη μακροζωία των παραληπτών. Είναι μια τέλεια επιστολή στη δομή της, αλλά και πρωτότυπη ως προς τους τρόπους πειθούς που επιστρατεύει ο γράφων.

2. BGU III 818

Ο πάπυρος από τον Αρσινοΐτη νομό τοποθετείται χρονικά μεταξύ τέταρτου με έβδομο αιώνα. Δεν παραδίδεται η ταυτότητα αποστολέα και παραλήπτη.

Ο γράφων στέλνει ως αναφορά στον παραλήπτη της διοικητικής επιστολής, σε έναν ανώτερο αξιωματούχο, ότι έκανε όπως του έγραψε ο τελευταίος σε παρελθόντα χρόνο σχετικά με τις εργασίες στη διάνοιξη μιας διώρυγας (1. † ὅς (1. ὡς) γεγράφηκεν ἢ σὴ ἀρετὴ περὶ τῆς διορυγού). Ο αποστολέας έστειλε γραπτό αίτημα-εντολή στον Πούσι να συνεργαστεί με την ομάδα των Σύρων, μέχρι να αποπερατωθεί το έργο (1-2. γέγραπται Π[ο]ῦσι το (1. τῷ) υἱῷ Ἐλ'λά | κολληθῆναι τοῖς ἀπὸ Σύρων, αἴως (1. ἕως) ἂν ταύτ[η]ν ποιήσου[σιν]). Το αίτημα εισάγεται με το ρήμα οριστικής παρακειμένου, σε γ' πρόσωπο, που δηλώνει την πράξη της γραπτής εντολής γέγραπται (στ. 1) και

⁵³ Για την πιθανή θέση που θα έπαιρναν προαγωγή οι τέσσερις άνδρες, υπάρχουν ενδείξεις στην απόδειξη P.Grenf. I 81, βλ. Grenfell & Hunt 1897, σελ. 130,132.

⁵⁴ Για την πλήρη ερμηνεία του κειμένου, βλ. Grenfell & Hunt 1897, σελ. 131 και Kenyon & Bell 1907, xxviii.

δηλώνεται με το τελικό απαρέμφατο αορίστου κολληθῆναι (στ. 2). Συμπληρώνει ότι αυτό το αίτημα, σχετικά με τη θέση του Πούσι, το έστειλε εγγράφως και στους Σύρους (2-3. ὄν (l. ὄν) καὶ τὰ γράμμα|τα' ἀπέστιλα).

Το επόμενο αίτημα εισάγεται με το τυπικό ρήμα κατα[ξ]ίωσον (στ. 3) και εκφράζεται με το τελικό απαρέμφατο αορίστου σπουδα[σ(?)]θ[ῆναι(?)] (στ. 3), βάσει της μεταγραφής του εκδότη⁵⁵. Εδώ, ο αποστολέας της επιστολής δηλώνει ότι το δεύτερο αίτημα που έχει για τον Πούσι είναι να εργαστεί με προθυμία⁵⁶, μέχρι την ολοκλήρωση του έργου της διώρυγας (3-4. κατα[ξ]ίωσον τοίνυν σπουδα[σ(?)]θ[ῆναι(?)] .]ο Πούσι, αἴως (l. ἕως) ἂν | [τ]αύτην ποιήσουσιν).

Η επιστολή κλείνει με την αναφορά ότι μαζί της αποστέλλονται δύο χρυσά νομίσματα, όπως είχε αιτηθεί ο παραλήπτης (4. τὰ δὲ πράγματα τον (l. τῶν) δύο χρυσίνον (l. χρυσίνων), ὄν (l. ὄν) β γέγρα[πται(?)]).

Στο verso αντί για την αναγραφή της διεύθυνσης, ο γράφων σημειώνει ένα επιπλέον αίτημα στον παραλήπτη· ζητά να ενημερώσει είτε τον αδελφό του κυριολεκτικά είτε κάποιον άλλον αξιωματούχο-συνάδελφο του παραλήπτη, σχετικά με τους ποταμίτες (v. 5. το (l. τῷ) σο (l. σῷ) ἀδελφ[ῷ] περὶ τῶν ποταμιτῶν (l. ποταμιτῶν) δήλοσον (l. δήλωσον)). Το αίτημα εκφράζεται με το ρήμα δήλοσον (l. δήλωσον), προστακτικής έγκλισης αορίστου, σε β' ενικό πρόσωπο, απευθυνόμενος στον παραλήπτη. Τέλος, δίδει την αιτία, ως τρόπο πειθούς, ώστε να ενημερωθεί ο ενδιαφερόμενος, η άγνοια του τελευταίου σχετικά με το ζήτημα (v. 5-6. ἐπ<ε>ιδῆ οὐκ ἔμαθεν | τὸ πρᾶγμα). Είναι η πρώτη και η μοναδική φορά που ένα αίτημα εκφράζεται στο verso μιας διοικητικής επιστολής των αιώνων που αφορούν τη μελέτη.

3. P.Lond. V 1681

Ο πάπυρος από την Αφροδίτης κόμη τοποθετείται μεταξύ του 524 με 547. Στο verso παραδίδεται ότι παραλήπτης είναι ο πρωτοκωμήτης Απολλῶς, χωρίς όμως να επιβιώνει το όνομα του αποστολέα (v. 7. Χ τῷ θαυμ(ασιοτάτῳ) Ἀπολλῶτ[ι] ΧΧΧΧΧ πρωτοκωμ(ήτη) π(αρὰ) Τα[- -]).

Η σύντομη διοικητική επιστολή δεν είναι αμιγώς αίτηση, αλλά με βάση τον τρόπο που ξεκινά ο αποστολέας, η εισαγωγή ακολουθεί τη φόρμουλα της αναφοράς· πληροφορεί τον Απολλῶτα για έναν πρώην πρωτοκωμήτη, τον Σενούθι και τις καταχρήσεις του σε βάρος της κόμης που είχε την εποπτεία, προτού περάσει στο πρώτο

⁵⁵ Για την προτεινόμενη μεταγραφή, βλ. Tsereteli 1903, σελ. 134.

⁵⁶ Για την προτεινόμενη ερμηνεία του ρήματος σπουδάξω –ομαι, βλ. LSJ.

αίτημα που έχει (1-2. τῆ ὑμ]ῶν ἐξουσία καὶ τῆ τάξει ὡς Σενούθις ὁ πρόων κατασταθεὶς πρωτοκωμήτης |] .νοὶ ἐπὶ τῆ κώμη πῆ μὲν ἀδίκων πῆ δὲ ἀρπάζων καὶ ἀποφέρων). Η επιστολή πιθανώς να άρχιζε με το ρήμα ἀναφέρω⁵⁷, με αντικείμενο μια δευτερεύουσα ειδική πρόταση (1-2. ὡς Σενούθις ὁ πρόων κατασταθεὶς πρωτοκωμήτης |] .νοὶ ἐπὶ τῆ κώμη πῆ μὲν ἀδίκων πῆ δὲ ἀρπάζων καὶ ἀποφέρων). Με αυτήν την πρόταση αποκαλύπτεται ὅτι ο Σενούθις κατά τη δική μου ερμηνεία ἔχει διαπράξει κάποιου είδους κλοπή, είτε οικονομική είτε αγαθών. Οι δύο μετοχές ἀδίκων, ἀρπάζων, στο δεύτερο στίχο, που συνδέονται με το επίρρημα πῆ και το σύμπλεγμα μὲν δέ, υποδηλώνουν και τον δόλιο χαρακτήρα του Σενούθι. Η επιλογή των συγκεκριμένων μετοχών αποτελούν έναν ακόμη τρόπο πειθούς –επίκληση στο ποιόν του κατηγορούμενου–, καθώς ο Απολλώς δεν μπορεί να αφήσει έναν τέτοιον πανούργο άνθρωπο ατιμώρητο, δίχως να λογοδοτήσει για τις πράξεις του. Επιπλέον, η πλήρης αναφορά που παραδίδει για τα αδικήματα του Σενούθι, εκτός από το ὅτι εξυπηρετούν στο να γνωρίζει ο Απολλώς τι οφείλει να πράξει και πώς να αποκαταστήσει την τάξη, αποτελεί έναν ακόμη τρόπο πειθούς, αφού πρόκειται για τακτική ευγένειας η ενημέρωση του παραλήπτη ενδελεχώς σχετικά με το θέμα που απασχολεί.

Έπειτα, το αίτημα του αποστολέα εισάγεται με μια ιδιαίτερα ευγενική φράση, με το τυπικό ρήμα καταξιώ. Επιλέγει να χρησιμοποιήσει την υποτακτική έγκλιση και το γράφει σε γ' ενικό πρόσωπο (στ. 3. καταξιώση) με υποκείμενο: (σου) ἡ θαυμασιότης (στ. 3)⁵⁸. Η παρούσα φράση προδιέθετε θετικά τον Απολλώτα, ὡστε να εκπληρώσει το αίτημα που τίθεται ύστερα. Εδώ ο γράφων εκφράζει τα αιτήματά του, δηλαδή την καθαίρεση του Σενούθι (3. τοῦτον ἀποδιῶξαι τοῦ πράγματος) και την ανάθεση σε τρίτο πρόσωπο από τον Απολλώτα, να τακτοποιήσει τις ζημιές που ἔχουν γίνει από τη διαχείριση του Σενούθι στον τόπο που ἦταν πρωτοκωμήτης (4. καταστ]ῆσαι εἰς τόπον αὐτοῦ ὀφείλοντα τὴν χρεῖαν ταύτην). Τα σκέλη του αιτήματος εκφράζονται με δύο τελικά απαρέμφοτα αορίστου, (3. ἀποδιῶξαι, 4. καταστ]ῆσαι). Η ερμηνεία μου είναι πως το απαρέμφοτο συνδέεται άμεσα με το ρήμα καταξιώση και το καταστ]ῆσαι λειτουργεί συντακτικά ως αντικείμενο στο πρώτο, ως εισαγωγή στο δεύτερο σκέλος του αιτήματος, παρατακτικά, με τον συμπλεκτικό σύνδεσμο καὶ που δεν σώζεται.

Ο αποστολέας μετά την έκφραση των αιτημάτων του, επιστρέφει στην επίκληση στο ποιόν του Σενούθι, κάνοντας την προσθήκη ὅτι χρωστά και δάνεια (6.

⁵⁷ Για την πρόταση του εκδότη για το ρήμα εισαγωγής, βλ. Bell 1917, σελ. 78.

⁵⁸ Για τη χρήση του γ' ενικού προσώπου και υποκείμενο επίτιμο ὄνομα-ουσιαστικό, βλ. Parathomas 2007, σελ. 501 και Koroli 2021, σελ. 86.

δά]γ[ε]ία καὶ χρεωστειῖ). Ο γράφων σκόπιμα υπενθυμίζει στον Απολλώτα για μια ακόμη φορά τον χαρακτήρα του Σενούθι, με μια πράξη που δεν αναφέρεται ως καταδικαστέα, αλλά ως κατακριτέα και προς επίρρωση όσων έχει πράξει κατά της κόμης. Η κεντρική τακτική πειθούς στην επιστολή, λοιπόν, είναι η επίκληση στον χαρακτήρα του κατηγορούμενου, στην οποία ο αποστολέας μένει πιστός μέχρι το τέλος.

Επιπλέον, ο γράφων τιμά στην αρχή της επιστολής, αλλά και στο verso τον Απολλώτα. Η εισαγωγική φράση τῆ ὑμ]ῶν ἐξουσία καὶ τῆ τάξει, αν μη τι άλλο, αποτελεί και μια τακτική ευγενείας, μέσω της οποίας ο αποστολέας εξυψώνει το κύρος και το αξίωμα του Απολλώτα. Το χριστόγραμμα στο τέλος του κειμένου στο recto και το τιμητικό όνομα στο verso τῷ θαυμ(ασιοτάτῳ) Ἀπολλῶτ[ι] συνηγορούν επίσης, ώστε ο πρωτοκωμῆτης να αντιμετωπίσει θετικά το αίτημα του αποστολέα.

4. P.Oxy. I 128 (V)

Ο πάπυρος χρονολογείται περί τον έκτο με ἑβδομο αἰώνα και προέρχεται από την Οξύρυγχο. Παραλήπτης της επιστολής είναι ο κομιτοτριβούνιος Κρείττων⁵⁹ και αποστολείς οι σχολλαστικοί Ιωάννης, Θεόδωρος (v. 14-16. † δεσπ(ότη) ἡμῶν τ(ῷ) πάντ(ων) ἔνδοξ(οτάτῳ) π(αν)ευφ[ήμῳ] | Κρείττ(ονι) κομιτοτριβ(ούνῳ) † Ἰωάννης, | Θεόδωρος, Θεόδ[ω]ρος, σχολλ(αστικοί) (l. σχολ(αστικοί)).

Η διοικητική επιστολή αρχίζει με αναφορά στον Κρείττονα για την επιθυμία του χαρτουλάριου Παμούθιου να παραιτηθεί από την εργασία του, λόγω ασθένειας και τον επισκέφθηκαν στο σπίτι του, ώστε να του πουν να μην προβεί σε καμιά ενέργεια, προτού να συμβουλευτεί τον ίδιο τον Κρείττονα. Αλλά ο χαρτουλάριος ήταν ανένδοτος και η μόνη προϋπόθεση να δεχτεί να περιμένει, ήταν οι σχολαστικοί να γράψουν την παρούσα επιστολή στον Κρείττονα (6-7. εἰ μὴ ἐπεσχόμεθα (l. ὑπεσχόμεθα) ἐνωμότως αὐτῷ τὰ περὶ τούτου διὰ γραμ'μάτων | προσανεγκεῖν τῆ ὑμετέρα ἔνδοξότητι), που αποτελεί μια ἔμμεση μορφή αιτήματος, από τον Παμούθιο στους σχολαστικούς και την αιτία των σχολαστικών για τη συγγραφή αυτής της επιστολής, ώστε ο Κρείττων να πειστεί να ασχοληθεί με το ζήτημα.

Η επιστολή συνεχίζει με την παράθεση της αιτιολόγησης του Παμούθιου, ότι δεν αντέχει άλλο να εργάζεται (7-8. ἐπιμένει γὰρ λέγων μὴ δύνασθαι ἐπὶ | τοσοῦτον κοπωθῆναι), ως τρόπο πειθούς για την σοβαρότητα της κατάστασης της υγείας του. Ὑστερα, οι γράφοντες παραδίδουν το αίτημα που θέτει ο Παμούθιος στον Κρείττονα,

⁵⁹ Για τη μοναδικότητα του αξιωματικού τίτλου, που τον ερμηνεύω ως χιλίαρχο κόμης, βλ. Hunt 1898, σελ. 200.

να πάει να τον συναντήσει διαπροσωπικά, ώστε να τον εξετάσει ο τελευταίος, ως λόγο του αιτήματος που δηλώνεται με μια δευτερεύουσα τελική πρόταση (8-9. ἀλλ' αἰτεῖ ἐπιτραπῆναι ἀνελθεῖν εἰς τοὺς πόδας τῆς ὑμετέρας | ἐνδοξότητος, ἵνα τὸ παριστάμενον ἐπ' αὐτῷ δοκιμάσῃ). Το αίτημα εισάγεται με το τυπικό ρήμα αἰτεῖ, σε οριστική ἐγκλιση ενεστώτα, γ' ενικού προσώπου (στ. 8) και εκφράζεται με τα διαδοχικά στη σειρά ἀπαρέμφατα ἐπιτραπῆναι, ἀνελθεῖν (στ. 8), που το ένα συμπληρώνει το νόημα του ἄλλου.

Ἐστερα, οι γράφοντες παραδίδουν το δικό τους αίτημα στον παραλήπτη αξιωματούχο, με μια ευγενική πρόταση (9-10. τὸ οὖν δοκοῦν καταξίωσι | ἡ ὑμετέρα ἐνδοξότης ἀντιγράψαι), ζητώντας του να τους γράψει σχετικά με το τι πρέπει να πράξουν. Το αίτημα εισάγεται με το τυπικό ρήμα καταξίωσι (στ. 9), υποτακτικής ἐγκλισης αορίστου, σε γ' ενικό πρόσωπο, και εκφράζεται με την ἀπαρεμφατική φράση τὸ οὖν δοκοῦν | ἀντιγράψαι (στ. 9-10). Οι γράφοντες ἐπεξηγούν τι σημαίνει το δοκοῦν με δύο ἀπαρεμφατικές προτάσεις, που συντακτικά λειτουργούν ως ἐπεξήγηση στην ἀπαρεμφατική φράση-αίτημα· είτε να δώσει ἐντολή ο Παμούθιος να συνεχίσει να ἐργάζεται είτε να παρουσιαστεί ἐνώπιόν του, προκειμένου να διαπιστώσει αν ὄντως ἔχει σοβαρό πρόβλημα υγείας (10-12. καὶ ἡ πείσ[αι περὶ τοῦ]των τὴν αὐτοῦ αἰδεσ[ι]μ[ό]τητα) | ἐπιμεῖναι ἐν τοῖς πράγμασιν καὶ τὰ συνήθη διαπρ[ά]ξασθαι, ἢ ἐπιτρέψαι αὐτῷ | ἀνελθεῖν εἰς τοὺς ἐνδόξους αὐτῆς πόδας). Η ἐπεξήγηση εἶναι μια ευγενική τακτική, μέσω της οποίας ἐπιδιώκεται η πειθώ, ο παραλήπτης της ἐπιστολῆς να τους γράψει, ἀπαντώντας στα ἐρωτήματα των σχολαστικών, ὥστε να τους δώσει τις ἀπαραίτητες ὁδηγίες για το θέμα του χαρτουλάριου.

Η ἐπιστολή κλείνει με την ευγενική πρόταση ἡγείσθω τῆς ἐπιστ[ο]λῆς | ἡ ἐποφειλομένη κατὰ χρέος προσκύνῃσι τῇ ὑμετέρα ἐνδοξότητι. † (στ. 12-13), με τους ἀποστολεῖς να εκφράζουν τον σεβασμό και την ὑποτέλεια στο ὄνομα του Κρείττονα.

Ο Παμούθιος προσδιορίζεται με το τιμητικό ὄνομα εὐδοκιμώτατος (στ. 1) και το τυπικό για τη βυζαντική ἐπιστολική ἐποχή κύριος (στ. 1), δηλώνοντας σεβασμό και σε ἕνα τρίτο πρόσωπο. Στον Κρείττονα, η ἀπεύθυνση γίνεται με με την τιμητική φράση ἡ ὑμετέρα ἐνδοξότης, ιδιαίτερα ἀρκετές φορές καθόλην την ἐπιστολή (στ. 5, 7, 8-9, 10, 13). Ἄλλη μια τιμητική ἐμπρόθετη και παρεμφερή φράση που χρησιμοποιεῖ εἶναι η εἰς τοὺς ἐνδόξους αὐτῆς πόδας (στ. 12). Στο verso, πριν την ἀναγραφή του αξιώματος και του ὀνόματός του, τον προσδιορίζουν με μια τιμητική φράση † δεσπ[ό]τη ἡμῶν τ(ῶ) πάντ(ων) ἐνδοξ(οτάτῳ) π(αν)ευφ[ήμῳ] (v. 14).

Οι τόσες χρήσεις τιμητικῶν ὀνομάτων και φράσεων στην ἐπιστολή,

φανερώνουν την ευσεβή φύση των σχολαστικών και αποτελούν ένα μέσο πειθούς, ώστε ο Κρείττων να δει με εύνοια το αίτημά τους.

Η τετραπλή παρουσία του σταυρογράμματος αποτελεί μια επιπλέον ευγενική τακτική, ώστε να εκφραστεί η θρησκευτικότητα και είναι στρατηγικά τοποθετημένο στην αρχή της επιστολής και στο τέλος, στο recto, ενώ στη διεύθυνση, στο verso, προσδιορίζει τη χριστιανική πίστη του Κρείττονα μπροστά από την αναγραφή της ιδιότητας και του ονόματός του, όπως και την πίστη των σχολαστικών, μπροστά από τα δικά τους ονόματα.

5. P.Oxy. I 156

Ο πάπυρος της Οξυρύγχου τοποθετείται χρονικά στον έκτο αιώνα. Αποστολέας ο Θεόδωρος ο χαρτουλάριος και παραλήπτες της διοικητικής επιστολής είναι συνάδελφοί χαρτουλάριοι, όπως φαίνεται στη διεύθυνση, στο verso.

Ο Θεόδωρος ξεκινά την επιστολή αναγράφοντας τους γραμματηφόρους για τους οποίους ζητά να γίνει αλλαγή καθηκόντων και να μεταπηδήσουν στο αξίωμα του βουκελλαρίων την άνοιξη του τρέχοντος έτους⁶⁰ (1-2. † Ἀβραάμ καὶ Νικήτην τοὺς γραμματηφόρους θελήσατε | τάξει βουκελλαρίους (1. βουκελλαρίους) ἀπὸ ἀρχῆ<ς> τοῦ Φαρμουῦθι μηνός)⁶¹. Επιπλέον, θέτει ένα ακόμη αίτημα στους χαρτουλάριους, να πληρώσουν το επίδομα του Αβραάμ και του Νικήτα για τα σιτηρά, προτού αναλάβουν τις νέες τους υποχρεώσεις (2-3. ἀπολῦσαι | αὐτοῖς τὰς ἀννώνας). Δίδοντας την αιτία για την αλλαγή αυτή –επειδή υπάρχει έλλειψη από βουκελλάριους (3. ἐπειδὴ οἴδατε ὅτι χρεῖαν ἔχομεν βουκελλαρίων)– δικαιολογεί έμμεσα και τον απότομο τόνο που χρησιμοποιεί. Τα αιτήματα εξαρτώνται από το ρήμα θελήσατε (στ. 1), προστακτικής έγκλισης, σε β' πληθυντικό πρόσωπο, και εκφράζονται με δύο τελικά απαρέμφατα, χρόνου αορίστου (2. τάξει, ἀπολῦσαι). Η τελευταία του πρόταση αποτελεί μια ακόμη διατύπωση του αιτήματος του, με προστακτικό τρόπο, ζητώντας από τους χαρτουλάριους να ικανοποιήσουν το αίτημά του πάση θυσία και χωρίς χρονοτριβή. Το αίτημά του, εδώ, εκφράζεται με δύο ρήματα προστακτικής έγκλισης αορίστου, β'

⁶⁰ Για τα Συστήματα Μέτρησης Χρόνου, βλ. Παπαθωμάς 2014, σελ. 247-251.

⁶¹ Εδώ εγείρεται ένα ερώτημα, σχετικά με το εάν το επάγγελμα των δύο αντρών που αναγράφονται στη διοικητική επιστολή ήταν ο γραμματηφόρος, καθώς, σύμφωνα με τον Morelli οι γραμματηφόροι δεν ήταν επάγγελμα, οι άνθρωποι που αναγράφονταν με αυτήν την ιδιότητα δεν λειτουργούσαν σαν τους αγγελιαφόρους, αλλά ως απλοί μεταφορείς μιας επιστολής, κατά περίπτωση, και κανονικά η επιστολή που παρέδιδαν στους ενδιαφερόμενους παραλήπτες τους αφορούσε, φτάνοντας στο συμπέρασμα ότι οι γραμματηφόροι τούτης της επιστολής είναι οι ίδιοι Αβραάμ και Νικήτας, βάσει του Morelli 2007, σελ. 351-355. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το λειτουργήμα των γραμματηφόρων, αλλά και για παραδείγματα μέσα από παπυρικές επιστολές, βλ. Morelli 2007, σελ. 351-372.

πληθυντικού προσώπου (4. πράξατε καὶ μὴ ὑπέρθεσθε).

Σε μόλις τέσσερις στίχους, ο Θεόδωρος εκφράζει μόνο τα αιτήματά του και την αιτία, ενώ δεν χρησιμοποιεί καμία φράση ευγενείας. Με την απαρεμφατική σύνταξη εκφράζει τα δύο αιτήματα που έχει για τους ανωτέρους του (1-2. θελήσατε | τάξει... ἀπολύσαι), με έναν προστακτικό τρόπο⁶². Τα τρία από τα τέσσερα ρήματα που επιλέγει βρίσκονται σε β' πληθυντικό πρόσωπο της προστακτικής έγκλισης, χρόνου αορίστου (1. θελήσατε, 4. πράξατε καὶ μὴ ὑπέρθεσθε), με κίνδυνο ο Θεόδωρος να φανεί αγενής⁶³. Βάσει της διαβάθμισης που προτείνει η Κορολή⁶⁴, ο Θεόδωρος χρησιμοποιεί την προστακτική λόγω της επείγουσας κατάστασης που επικρατεί χωρίς να υπολογίζει τύπους ευγενείας παρά μόνο όταν υπογράφει στο verso. Βέβαια, η απεύθυνση σε ομότεχνούς του, αν και ανωτέρους ιεραρχικά, του επιτρέπει να είναι πιο ευθύς στον λόγο του, δίχως να κινδυνεύει να παρεξηγηθεί ο επιτακτικός τόνος του. Δεν θα ήταν όμως αρκετά εμφανές ότι οι χαρτουλάριοι στους οποίους απευθύνεται ο Θεόδωρος είναι ανώτεροι, αν δεν έκανε τη διόρθωση στο verso του πατύρου ο Berkes· παρόλο που οι εκδότες Grenfell και Hunt έδωσαν τη γραφή μείζοσι, που αποτελεί τον συγκριτικό βαθμό του επιθέτου μέγας⁶⁵, ο Berkes πρότεινε την ανάγνωση μειζοτ(έροις)⁶⁶, καταδεικνύοντας έτσι μια πιο εμφανή διαβάθμιση στην ιεραρχία μεταξύ του Θεόδωρου και των παραληπτών⁶⁷.

Για το αξίωμα των βουκελλαρίων ο Γκόνης δίδει επαρκείς πληροφορίες, ο οποίος όμως μελέτησε πατύρους του έβδομου αιώνα, ώστε να εξαγάγει συμπεράσματα για τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες αυτού του σώματος⁶⁸.

⁶² Για τη λειτουργία του απαρεμφάτου ως προστακτική, βλ. Κορολή 2016, σελ. 102.

⁶³ Για τη χρήση της προστακτικής έγκλισης, ώστε να δηλωθεί το «δέον γενέσθαι», βλ. Κορολή 2016, σελ. 101.

⁶⁴ Βλ. Koroli 2021, σελ. 88.

⁶⁵ Βλ. Grenfell & Hunt 1898, σελ. 237.

⁶⁶ Για τη συγκεκριμένη εμφάνιση του συγκριτικού βαθμού του επιθέτου μέγας, βλ. Dickey 2009, σελ. 155.

⁶⁷ Επιπλέον, με την ανάγνωση του Berkes, επιτυγχάνεται μια έμμεση έκφραση ευγένειας, αφού ο Θεόδωρος θέτει σε σύγκριση τον εαυτό του με τους ανωτέρους στην κλίμακα συναδέλφους χαρτουλάριους. Ο Berkes μεταξύ άλλων σημειώνει ότι είναι αναγκαία αυτή η αλλαγή στην ανάγνωση, διότι ο Θεόδωρος εργάζεται ως υπάλληλος, δεν παίρνει αποφάσεις χωρίς να λογοδοτήσει. Πιθανώς αυτό το αίτημα που θέτει στους ανώνυμους χαρτουλάριους να είναι εντολή από άνωθεν, του ανθρώπου στου οποίου τη δούλεψη βρίσκεται. Για τη διόρθωση και την άποψη του Berkes, βλ. Berkes 2011, σελ. 291.

⁶⁸ Γενικά για την έρευνα του Γκόνη για το σώμα των βουκελλαρίων από πατύρους του έβδομου αιώνα μ.Χ., όπου αποκαλύπτεται ότι έπρόκειτο για ένα πεζικό παραστρατιωτικό σώμα. Οι άντρες που το αποτελούσαν ήταν έφιπποι κι ένοπλοι και αριθμητικά κυμαίνονταν στους είκοσι με τριάντα. Αρχηγός αυτού του σώματος ήταν ο χιλίαρχος (tribunus militum), όπως ίσχυε και για τον κανονικό στρατό. Οι βουκελλάριοι λειτουργούσαν ως φύλακες ανώτερων αξιωματούχων και συμμετείχαν κανονικά στους πολέμους, μαζί με τον στρατό⁶⁸. Από τα ονόματα που εντοπίζει ο Γκόνης στους πατύρους που μελέτησε, το συμπέρασμα που εξήγαγε είναι ότι το σώμα των βουκελλαρίων αποτελούνταν κυρίως από Έλληνες (χριστιανικά ονόματα) κι Αιγυπτίους⁶⁸. Τέλος, ο Γκόνης δεν παρέλειψε να αναφέρει τις δύο αντίθετες

Το σταυρόγραμμα εντοπίζεται τρεις φορές: στην εισαγωγή του κειμένου και στο τέλος του recto. Το πιο ιδιαίτερο σημείο στο οποίο επιλέγει να το βάλει είναι στο verso, αλλά όχι στην αρχή της πρότασης, παρά μόνο μπροστά από το όνομα του αποστολέα, του Θεόδωρου (v. 5. † Θεόδωρος χαρτου(λάριος)). Σίγουρα η τριπλή χρήση του συμβόλου στόχευε οι υπόλοιποι χαρτουλάριοι να δουν με εύνοια το αίτημα του Θεόδωρου και να το ικανοποιήσουν, θεωρώντας το τρόπο πειθούς.

Έκδηλο είναι το στοιχείο του επείγοντος σε αυτήν την επιστολή, το οποίο δικαιολογεί και το επιτακτικό ύφος του Θεόδωρου ακόμη και στους ανωτέρους του και φανερώνεται μέσα από την αιτιολογική πρόταση ἐπειδὴ οἴδατε ὅτι χρειάν ἔχομεν βουκελλαρίων (στ. 3) και την τελευταία πρόταση του κυρίως κειμένου με τα δύο διαδοχικά ρήματα σε προστακτική (4. πάντως οὖν τοῦτο πράξατε καὶ μὴ ὑπέρθεσθε). Η χρήση της προστακτικής αυτής και η άμεση αιτιολόγηση που κάνει⁶⁹, αφού θέτει το βασικό του αίτημα, με τη χρήση της ομώνυμης δευτερεύουσας πρότασης, είναι και οι τρόποι πειθούς που χρησιμοποιεί ο Θεόδωρος.

Μόνο στο verso εντοπίζεται η ευγένεια, με τη συντομογραφημένη φράση (v. 5. τοῖς τὰ πά(ντα) λαμπρο(τάτοις) τιμ(ῆς) ἀξίοις χαρτουλαρ(ίοις) (καὶ) μειζοτ(έροις) † Θεόδωρος χαρτου(λάριος) (καὶ) σὺν θ(εῷ) ἀντιγεοῦχος), με την οποία προσδίδει τιμές στους άνωθεν από τον ίδιο χαρτουλάριους, μια φράση που συνυπολογίζεται στα μέσα πειθούς που επιστρατεύει ο γράφων.

6. P.Oxy. I 158

Ο πάπυρος της Οξυρύγχου χρονολογείται περί τον έκτο με έβδομο αιώνα. Αποστολέας είναι ο Βίκτωρ –πιθανώς ο ίδιος Βίκτωρ με της διοικητικής επιστολής P.Oxy. I 157⁷⁰– και παραλήπτης ο κόμης Κοσμάς, όπως αποκαλύπτεται στο verso, στη διεύθυνση (v. 6-7. † δεσπό(τη) ἐμῷ τὰ πά(ντα) λαμπρο(τάτω) πά(σης) τιμῆ(ς) (καὶ) | προσκυ(νήσεως) ἀξ(ίω) γνη(σίω) φίλ(ω) Κοσμᾶ κόμε(τι) μειζοτέ(ρω) † Βίκτωρ. †).

Η διοικητική επιστολή ξεκινά με αναφορά στο γεγονός ότι δύο πλινθευτές από την περιοχή της Οξυρύγχου, Τάμπετι, έφτασαν στην Ιβώνα. Με αυτήν την αναφορά, ο Βίκτωρ προδιαθέτει θετικά τον κόμη, κάνοντας μια σύντομη εισαγωγή, ώστε ο

απόψεις που κυριαρχούν σχετικά με τη νομιμότητα της ύπαρξης αυτού του σώματος: στο δίπολο αν οι βουκελλάριοι προσλαμβάνονταν παράνομα από ισχυρούς οικονομικά και κοινωνικά άντρες ή αν οι αξιωματούχοι τους προσλάμβαναν και τους είχαν στη δούλεψή τους στο όνομα της Αυτοκρατορίας, βάσει του P. Oxy. I 156 επιλέγω να υιοθετήσω τη δεύτερη άποψη, μιας και η επιστολή του Θεόδωρου είναι διοικητικού χαρακτήρα και την υπέγραψε με το αξίωμα και το όνομά του, επομένως ο ορισμός αντρών ως βουκελλάριους δεν αποτελούσε μια πράξη παράνομη, βλ. Gonis 2016, σελ. 175-192.

⁶⁹ Βλ. Koroli 2021, σελ. 84.

⁷⁰ Βλ. P.Oxy. I 157.

Κοσμάς να κατανοήσει ποια είναι η κατάσταση, λειτουργώντας ως μέσο πειθούς.

Με το επιτελεστικό ρήμα παρακαλῶ (στ. 1), ο γράφων προετοιμάζει το αίτημα⁷¹ που εκφράζεται με δύο τελικά απαρέμφατα με το ένα να συμπληρώνει το νόημα του άλλου· αρχικά ο Βίκτωρ ζητά από τον Κοσμά να δώσει διαταγή (2. κελεύσαι) στον ανώτερο αξιωματούχο που ελέγχει την Τάμπητι⁷² και ύστερα, με το δεύτερο απαρέμφατο (3. λαβεῖν), εξηγεί τι ακριβώς να τον διατάξει, δηλαδή να στείλει φύλαξη μαζί με τους πλινθευτές (3. λαβεῖν τὸ ἀσφαλές αὐτῶν). Η αιτιολόγηση που δίδει ο Βίκτωρ για το αίτημά του, αμέσως μετά την παράθεσή του, με την τελική πρόταση ἵνα μὴ πάλιν φύγωσιν καὶ ἐάσωσιν τὸ ἔρ[γον] | ἡμίσειον (στ. 3-4), αποτελεί τον βασικό τρόπο πειθούς του γράφοντος· το αίτημα οι δύο πλινθευτές να έχουν συνοδεία μαζί τους, είναι ὥστε να μην αφήσουν μια οικοδομική δουλειά στην Ιβίωνα ημιτελή, ὅπως ακριβώς είχαν κάνει και στο παρελθόν.

Ο Βίκτωρ απευθύνεται στον κόμη με πλήθος ευγενικών φράσεων. Στον δεύτερο στίχο, αμέσως μετά τη σύντομη αναφορά και την προετοιμασία του αιτήματος, τον προσφωνεί με τιμητικό ὄνομα που *στολίζει* με δύο επιθετικούς προσδιορισμούς (2. τὴν ὑμετέραν λαμπρὰν γνησίαν ἀδελφότητα). Επίσης, χρησιμοποιεῖ το τιμητικό λαμπρότατοι, για τους αξιωματούχους που υπηρετοῦν μαζί με τον Κοσμά (4. λ[α]μπροτάτους, 5. λαμπροτάτων). Στο verso πάλι προσδιορίζει τον Κοσμά με τιμητικό ὄνομα συντομογραφημένα (v.6. λαμπρο(τάτω)), κοσμώντας το με πλήθος ουσιαστικών και επιθέτων (6-7. † δεσπό(τη) ἐμῶ τὰ πά(ντα) λαμπρο(τάτω) πά(σης) τιμῆ(ς) (καὶ) προσκυ(νήσεως) ἀξ(ίω) | γνη(σίω) φίλ(ω) Κοσμᾶ κόμη(τι) μειζοτέ(ρω)⁷³). Οι επανειλημμένες χρήσεις των τιμητικών ονομάτων είναι ἓνα δείγμα ευγένειας, που σίγουρα θα ἔκανε τον κόμη να διαβάσει με θέρμη την επιστολή και ενδεχομένως να ικανοποιήσει το αίτημα του Βίκτωρα. Το τελευταίο ουσιαστικό, φίλ(ω) (στ. 7), στο verso, ακριβώς δίπλα στο ὄνομα του παραλήπτη, είναι στρατηγικά τοποθετημένο, με τον Βίκτωρα να υπενθυμίζει την εγγύτητα μεταξύ εκείνου και του κόμη, ενώ την ἴδια χρησιμότητα ενδεχομένως να ἔχει και η πρώτη λέξη του verso, δεσπό(τη) (v. 6)⁷⁴. Η πρόταση που ακολουθεῖ την αιτιολόγηση, ταῦτα γράψας πλείστα ὑμᾶς τοὺς λ[α]μπροτάτους προσκυνῶ (στ. 4), είναι αρκετά ευγενική και το

⁷¹ Για το παρακαλῶ ως τρόπο εισαγωγῆς αιτήματος, βλ. Dickey 2010, σελ. 213-217.

⁷² Για το απαρέμφατο με σημασία προστακτικῆς, βλ. Κορολή 2016, σελ. 102.

⁷³ Για τις διορθώσεις που ἔχουν προταθεῖ για το verso του P.Oxy. I 158 και την αντιπαραβολή τους με τις προτάσεις της αρχικῆς ἔκδοσης, βλ. Grenfell & Hunt 1897, σελ. 238 και Boswinkel & Clarysse & Pestman & Rupprecht 1986, σελ. 128.

⁷⁴ Βλ. Parathomas 2007, σελ. 504-506.

ρήμα προσκυνῶ σε συνδυασμό με τη μετοχή που εισάγει την επόμενη φράση παρακαλῶν (στ. 4), φανερώνει μια τάση υποταγής στον ανώτερο αξιωματούχο. Το προσκυνῶ ως ρήμα δηλώνει έναν σεβασμό και εγγύτητα μεταξύ αποστολέα και παραλήπτη⁷⁵. Μια ακόμη τακτική πειθούς, είναι η παράθεση ενός επικουρικού αιτήματος, το οποίο εκφράζεται μάλλον ρητορικά παρά με ειλικρινή προσμονή απόκρισης σε αυτό⁷⁶. ο Βίκτωρ ζητά από τον κόμη να λάβει ενημέρωση σχετικά με την υγεία του ίδιου και των υπόλοιπων αξιωματούχων, από τον καθένα ξεχωριστά, αποδεικνύοντας το ενδιαφέρον του (4-5. παρακαλῶν | ὑμᾶς ἐφ' ἐκάστης γράψαι μοι τὰ περὶ τῆς ὑ<ε>ίας ὑμῶν τῶν λαμπροτάτων). Αυτή πρόκειται για τακτική που δεν απαντάται στις υπόλοιπες διοικητικές επιστολές των αιώνων που ενδιαφέρουν την παρούσα μελέτη, αλλά ήταν αρκετά συνηθισμένη στη συγγραφή των ιδιωτικών επιστολών κατά τη Βυζαντινή περίοδο. Προσομοιάζει στην τακτική των ευχών στον Θεό για την υγεία του παραλήπτη και αποτελεί ένα δείγμα καταληκτικής φόρμουλας ιδιωτικών επιστολών. Πρόκειται για ένα κείμενο εμποτισμένο με το σύμβολο του σταυρογράμματος· απαντάται κατά μόνος στο άνωθεν περιθώριο του recto, ύστερα στην αρχή του κειμένου, στο κλείσιμό του και στο verso με το οποίο σύμβολο εισάγεται η διεύθυνση. Ακόμη, δύο σταυρογράμματα εσωκλείουν το όνομα του αποστολέα, καταδεικνύοντας τη χριστιανική του πίστη (v. 7. † Βίκτωρ.†).

Συνολικά, πρόκειται για μια αρκετά ευγενική επιστολή, που λανθασμένα θα θεωρούσε κανείς ότι ενέχει στοιχεία δουλοπρέπειας. Αντίθετα, αυτό που συμπεραίνεται για τη σχέση των δύο βασικών προσώπων, είναι πως ήταν αρκετά φιλική και σεβαστική.

7. P.Col. XI 302

Ο πάπυρος του έκτου αιώνα προέρχεται από την Αλεξάνδρεια. Η διεύθυνση έχει χαθεί, καθώς υπάρχουν φθορές στον φορέα γραφής και στο verso το μελάνι έχει ξεθωριάσει⁷⁷.

Ο αποστολέας, που μάλλον ήταν εκπρόσωπος ενός σώματος πεζικού, αρχίζει με μια αναφορά στο ότι έχει μάθει για το ταξίδι του επισκόπου στο Πηλούσιο⁷⁸, δείχνοντας μια ευγένεια, προτού θέσει το αίτημά του.

Έπειτα, δηλώνει την αξία του θεσμού της αννώνας, που αποτελεί παράλληλα και την αιτία του αιτήματος που πρόκειται να εκφράσει (2-3. ἡ σὴ μεγαλοπρέ(πεια)

⁷⁵ Βλ. Papathomas 2007, σελ. 504.

⁷⁶ Για τα επικουρικά αιτήματα, βλ. Κορολή 2016, σελ. 157-167.

⁷⁷ Βλ. Teeter 1998, σελ. 69.

⁷⁸ Για τις πιθανές περιοχές στις οποίες ήταν επίσκοπος, βλ. Teeter 1998, σελ. 70.

εἰδυῖα | τὴν δύναμιν τοῦ προστάγματος)⁷⁹. Ὑστερα, θέτει το αἴτημα με το ρῆμα εισαγωγῆς κελεύση (στ. 3) να βρίσκεται σε υποτακτικὴ ἐγκλιση αορίστου, σε γ' ενικό πρόσωπο, με υποκείμενο ἡ σὴ μεγαλοπρέ(πεια) (στ. 2) και το αἴτημα να εκφράζεται με το τελικό απαρέμφατο ὑπομνησθῆναι (στ. 3).

Ο αιτών ζητά από τον ανώτερο αξιωματούχο να υπενθυμίσει στον επίσκοπο πιθανώς την υποχρέωσή του να συμμετάσχει στον θεσμό της αννώνας⁸⁰, μαζί με κάποια άλλα άτομα (3-4. μετὰ τῶν | ἄλλων)⁸¹. Το κάνει με ευγενικό τρόπο, δίχως να δείχνει πιεστικός, προσπαθώντας να πείσει τον αναγνώστη της επιστολῆς. Τείνω στην υπόθεση ότι η διανομή των αγαθών στους στρατιώτες είναι το μείζον ζήτημα που απασχολεί τον γράφοντα και όσους εκπροσωπεί⁸² και πως χωρίς την παρουσία και τη συνδρομή του επισκόπου, αυτό δεν ήταν δυνατόν να γίνει⁸³. Απορρίπτω την εικασία ότι επρόκειτο για διοικητικές δουλειές⁸⁴.

Ο πάπυρος στο σημείο αυτό έχει φθαρεί, αλλά μάλλον μετά εννοεί ότι πρέπει να έχουν τακτοποιηθεί οι όποιες τυπικές διαδικασίες σχετικά με τον θεσμό στη Θηβαΐδα (4-5. ἀπὸ Θηβαΐδος εὐρ[ε]ῖν τὸ πρᾶγμα | ἔτυμον (1. ἔτοιμον)), με την εικασία αυτήν να αποτελεί μια επιπλέον αιτιολόγηση για την υπενθύμιση που πρέπει να γίνει στον επίσκοπο και τρόπο πειθούς για τον αξιωματούχο παραλήπτη της επιστολῆς. Η τελευταία αιτιολόγηση πραγματώνεται με δύο τελικές προτάσεις που εισάγονται με τον τελικό σύνδεσμο {ε}ῖνα (στ. 5), όπου γίνεται ἔμμεσα ἐπίκληση στο κλέος του αξιωματούχου (5-7. {ε}ῖνα καγὼ (1. καὶ ἐγὼ) συνήθως εὐχαριστήσω τῆ σὴ μεγαλοπρεπ<ε>ία | καὶ οἱ καθοσιωμένοι (1. καθοσιωμένοι) ἄνδρες συνήθως καὶ αὐτοὶ κηρύξωσιν [τ]ὸ σὸν | μέγεθος). Ετούτη η αιτιολόγηση είναι ξεκάθαρα ἕνα ρητορικό προϊόν, που ουδεμία σχέση έχει με πρακτικό λόγο για τον οποίο πρέπει να δοθεῖ η διαταγή στον επίσκοπο.

Το κείμενο βρίθει από τιμητικὰ ὀνόματα, με τα οποία ο γράφων ἐπιλέγει να απευθυνθεῖ στον παραλήπτη, ως δείγμα ευσέβειας και προκειμένου να πείσει τον τελευταῖο, ἐξυψώνοντάς τον. Χρησιμοποιεῖ δύο φορές το τιμητικό ὄνομα ἡ σὴ

⁷⁹ Για την περίπτωση που με τον ὄρο πρόσταγμα, ο γράφων εννοεῖ την αννώνα, βλ. Teeter 1998, σελ. 74.

⁸⁰ Για την ευθύνη διάφορων αξιωματούχων να συμμετέχουν στον θεσμό της αννώνας, δηλαδή στην προμήθεια των αναγκών του στρατοῦ ετησίως (συνήθειες ἀνάγκες ὅπως σιτηρά, κρέας, κρασί ἢ ρουχισμός), ἀλλά και γενικές πληροφορίες για τον θεσμό, βλ. Johnson & West 1949, σελ. 218-229.

⁸¹ Για την υπόθεση ότι επρόκειτο για τους πρωτεύοντες της πόλης, βλ. Teeter 1998, σελ. 72.

⁸² Για την υπόθεση ότι στρατιωτικοί είναι οι ἄμεσα ενδιαφερόμενοι της εκπλήρωσης του αιτήματος, λόγω της μετοχῆς καθοσιωμένοι που προσδιορίζει στρατιωτικούς, βλ. Teeter 1998, σελ. 69.

⁸³ Για την υπόθεση του εκδότη, βλ. Teeter 1998, σελ. 71.

⁸⁴ Για τη δεύτερη υπόθεση του εκδότη, βλ. Teeter 1998, σελ. 72.

μεγαλοπρέ(πεια) (στ. 2, 5) και το προσδιορίζει με τη μετοχή εὐδοκιμοῦσα (στ. 2) και η επιστολή κλείνει με το ανυψωτικό για την εξουσία του άγνωστου άνδρα [τ]ὸ σὸν | μέγεθος (στ. 5-6), μια φράση που σίγουρα με το ρήμα που την εισάγει (5. κηρύξωσιν), είναι η ιδανική προκειμένου ο αξιωματούχος να πειστεί και να απευθυνθεί στον επίσκοπο, προς εκπλήρωση του αιτήματος των στρατιωτών.

Πρόκειται για μια χριστιανική επιστολή.

8. SB VI 9608

Ο πάπυρος του έκτου αιώνα προέρχεται από την Κώμα του Αρσινοΐτη νομού. Παραλήπτης είναι ο Ηρόφιλος και αποστολέας ένας εφοριακός υπάλληλος, ο Θεόδωρος⁸⁵ (ν. 10 τῷ δεσπότη μου τῷ θ[α]υμασιωτά(τῳ) καὶ ση[μια]στῷ ἀδελφῷ Ἡροφίλ(ῳ) Θεο[δ]ώρου [. . . .])⁸⁶.

Η διοικητική επιστολή αρχίζει με μια αναφορά σχετικά με τα εκατό νομίσματα που συνέλεξε ο Θεόδωρος από τον χρυσίον φόρο και έχει στείλει με αντιπρόσωπο στην πόλη.

Το πρώτο αίτημα που είναι καθαρά επικουρικό εκφράζεται με υποτακτική έγκλιση αορίστου, σε γ' ενικό πρόσωπο (3. δέξεται), με τον Θεόδωρο να ζητά έμμεσα να δοθεί εντολή από τον Ηρόφιλο στον γραμματέα της κώμης να δεχτεί την παράδοση του αγροτικού φόρου (3-4. τοῦ δοθέντος παρὰ τοῦ γραμματέως τῆς κώμ[ης] ἀγρ[οῦ] καταβολὴν καὶ ἐντάγιον δέξεται ὁ αὐτὸς γραμματεως) .

Το καινούργιο αίτημα εισάγεται με το τυπικό ρήμα καταξιώση (στ. 4) υποτακτικής έγκλισης αορίστου, σε γ' ενικό πρόσωπο, αφού το τιμητικό όνομα ἡ σὴ ἀρετὴ (στ. 4) είναι το υποκείμενο, και εκφράζεται με το τελικό απαρέμφοτο αορίστου δηλῶσαι (ατ. 4), με το νόημα να συμπληρώνεται με τη δευτερεύουσα τελική πρόταση ἵνα συνβάλλοντε (1. συμβάλλονται) μοι εἰς τὴν ἀπαίτησιν (στ. 5), που αποτελεί το βασικό αίτημα. Εδώ, ο γράφων ζητά ξεκάθαρα τη διαμεσολάβηση του Ηρόφιλου, ώστε να δώσει διαταγή στον μοναχό Θεόδωρο και τον Ησύχιο να τον βοηθήσουν στην περισυλλογή των φόρων από τους ανώτερους αξιωματούχους της περιοχής.

Ύστερα, δίδει με δύο αιτιολογικές προτάσεις αιτίες και επιχειρήματα για τον λόγο που πρέπει να ικανοποιηθεί τούτο το αίτημα, προς επίρρωση της θέσης του (5-6. ἐπειδήπερ οὐδὲ εἰς τῶν δεσποτικῶν κατέβαλεν | ἕνα δι' ὄλων ἕως τῆς δευρω (1. δεύρο).

⁸⁵ Βλ. Parathomas 1995, σελ. 158.

⁸⁶ Για την ανάγνωση του verso από τους εκδότες, βλ. Kiessling & Rupprecht 1958—1963, σελ. 404, ενώ για την ανάγνωση του Παπαθωμά, βλ. Parathomas 1995, σελ. 157.

καὶ εἰμὶ μόνον)· αρχικά, γιατί δεν έδωσαν όλοι οι αξιωματούχοι τον φόρο που όφειλαν και ο Θεόδωρος είναι μόνος του σε αυτήν τη δουλειά και δεν έχει καταφέρει να δώσει τις οδηγίες στους φορολογούμενους για την αποπληρωμή των φόρων.

Το τελευταίο αίτημα αποτελεί επανάληψη του κύριου αιτήματος (7. ὡς προεῖπον), με τον τόνο εδώ να γίνεται πιο πειστικός και ευθύς, όπως δηλώνεται και από το ρήμα εισαγωγής [κα]τ[α]ξίωσον (στ. 7) που δεν βρίσκεται σε υποτακτική, αλλά σε προστακτική έγκλιση αορίστου, β' ενικού προσώπου αντί για γ'. Εκφράζεται πάλι με ένα τελικό απαρέμφατο αορίστου (7. δηλώσαι). Ο Θεόδωρος ζητά πάλι να δοθεί εντολή στους δύο άντρες, ώστε να συνδράμουν στο έργο της είσπραξης των φόρων (7. [κα]τ[α]ξίωσον δέ, ὡς προεῖπον, δηλώσαι τοῖς μνημονευθεῖσιν ἀνδράσιν). Η αιτία εμφανίζεται πάλι υπό μορφής δευτερεύουσας τελικής πρότασης (7-8. ἵνα ἔργον γέν[ηται] πρὸ | τῆ[ς] κ[α]τασπορᾶς τοῦ ἀγροῦ). Με την επανάληψη, αλλά και την επιλογή της προστακτικής για το ρήμα εισαγωγής, ο γράφων δηλώνει ξεκάθαρα το επείγον και την ανάγκη του για βοήθεια στη δουλειά, δίχως να είναι σκοπός του να φανεί αγενής.

Τέλος, τα τιμητικά ονόματα με τα οποία απευθύνεται στον Ηρόφιλο (3. ἡ σὴ ἀρετῆ, 8-9. παρ[ὰ] τῆς σῆς | θαυμασιότητος) και τον προσδιορίζει (v. 10. τῷ θαυμασιωτά(τῳ) καὶ ση[μια]στῷ), αλλά και το ευγενικό δεσπότης που εμφανίζεται στο recto και το verso και η δοτική ἀδελφῷ (v. 10) τονίζουν την φιλική σχέση που έχουν παραλήπτης και αποστολέας, με στόχο την ευνοϊκή αντιμετώπιση του γράφοντος.

9. P.Wisc. II 67

Ο πάπυρος του έκτου αιώνα από την Οξύρυγχο, έχει παραλήπτη τον Ιωάννη, τον βοηθό από την Ταρουθίνο⁸⁷ και αποστολείς τον Ανούπ και τον Αβραάμιο, όπως αποκαλύπτεται στη διεύθυνση στο verso (v. 7-8. ἀπόδο(ς) τῷ θαυμα(σιωτάτῳ) Ἰωάννη βοηθ(ῶ) Ταρουθίνου | π(αρά) [Ἄ]ν[οῦπ] καὶ Ἄβραμος).

Οι γράφοντες αρχίζουν την επιστολή με την αναφορά της κατηγορίας κατά της Ειρήνης, η οποία έχει φτιάξει αρδευτικό κανάλι που παραβιάζει τα σύνορα των κτημάτων των αντρών (1-2. ὡς βαλουσα<v> | ἀμάραν εἰς τὴν γῆν αὐτῶν)⁸⁸. Η κατηγορία των Ανούπ και Αβράμιου αποτελεί παράλληλα και την αιτία για τα αιτήματα

⁸⁷ Για την πιθανότητα ο πάπυρος να εντάσσεται στο αρχείο του Απιώνα, εξαιτίας της στενής σχέσης με την περιοχή Ταρουθίνο της Οξύρυγχο, όπως αποκαλύπτεται στον P.Oxy. XVI 2032, βλ. Sijpesteijn 1977, σελ. 67.

⁸⁸ Βλ. Sijpesteijn 1977, σελ. 67.

που πρόκειται να παρατεθούν. Με την αναφορά και προκαταβολική αιτιολόγηση, οι αιτούντες είναι ευγενικοί και προετοιμάζουν τον Ιωάννη για τα αιτήματα που έχουν.

Το πρώτο αίτημα εισάγεται με το ρήμα θέλησον (στ. 4) προστακτικής έγκλισης αορίστου, σε β' ενικό πρόσωπο, αφού έχει ως υποκείμενο το τιμητικό όνομα ή θαυμα(σιότης) (στ. 4). Εκφράζεται με το τελικό απαρέμφατο αορίστου παρασκευάσαι (στ. 4), του οποίου το νόημα συμπληρώνεται από το άλλο όμοιο απαρέμφατο ἔχειν (στ. 4): εν προκειμένω, οι δύο αγρότες ζητούν από τον βοηθό να ορίσει τα όρια των γαιών τους και της Ειρήνης (4. θέλησον ή θαυμα(σιότης) παρασκευάσαι ἕκαστον ἔχειν τὴν ἴδιαν γῆν).

Ο πρώτος υποθετικός λόγος που προηγείται του δεύτερου αιτήματος, αποτελεί μια εγγύηση από τους δύο γεωργούς, ότι αν ο αξιωματικός πρέπει να αναγνωρίσει ως νόμιμη πράξη την κατασκευή του αρδευτικού καναλιού, εκείνοι θα το δεχτούν και δεν θα αποτελέσουν εμπόδιο στις δουλειές της γυναίκας (4-5. εἰ μὲν χρεωστοῦσιν | [[μὴ]] συγχωρῆσαι αὐτὴν βαλεῖν τὴν ἀμάραν μὴδὲ κωλύσαντος αὐτὴν κατὰ τὸ ἀρχαῖον). Ο υποθετικός λόγος, εδώ, αποτελεί έναν τρόπο πειθούς, για την καλή προαίρεση των γεωργών και την υπακοή τους στις αποφάσεις του ανώτερου.

Το δεύτερο αίτημα εκφράζεται με έναν υποθετικό λόγο του είδους του πραγματικού, με την υπόθεση να εισάγει το αίτημα, καθώς οι άντρες ζητούν σε περίπτωση που ο αρμόδιος δεν επιτρέψει στη γυναίκα να κατασκευάσει το κανάλι (5-6. εἰ δὲ | οὐδέποτε ἐβλήθη ταύτην καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος) και την απόδοση να αποτελεί το αίτημα, να της απαγορεύσει να συνεχίσει τη συγκεκριμένη αγροτική ενέργεια (6. μὴ συγχωρηθῆ ἢ γυνὴ ἐκείνη). Το αίτημα εκφράζεται με το ρήμα της απόδοσης μὴ συγχωρηθῆ (στ. 6), αποτρεπτικής υποτακτικής, σε γ' ενικό πρόσωπο.

Το σταυρόγραμμα στην αρχή της επιστολής στο recto δηλώνει τη χριστιανική πίστη. Οι γεωργοί απευθύνονται με το τιμητικό όνομα ή θαυμα(σιότης) (στ. 4) στον Ιωάννη και με το παράγωγο επίθετο θαυμα(σιωτάτω) (v. 7) τον προσδιορίζουν στο verso, δείχνοντας ευσέβεια στον υπάλληλο.

10. P.Princ. II 105

Ο πάπυρος από την Οξύρυγχο τοποθετείται κατά τον έκτο αιώνα. Παραλήπτης της διοικητικής επιστολής είναι ο βοηθός των πρωτοκωμητών της Οξυρύγχου, Φοιβάμμων, και αποστολέας ο σχολαστικός Φλαβιανός, με τον γράφοντα να περιλαμβάνει τη διεύθυνση και στο recto, ως εισαγωγή, και στο verso.

Τα αιτήματα εμφανίζονται ως σκέλη, ως διαδοχικές εντολές-οδηγίες και

συνδέονται με τον παρατακτικό σύνδεσμο δὲ (στ. 3). Το πρώτο αίτημα εισάγεται, αμέσως μετά την αναγραφή της ταυτότητας αποστολέα και παραλήπτη, με το ρήμα θελήσατε (στ. 2), προστακτικής ἐγκλίσης αορίστου, σε β' πληθυντικό πρόσωπο που επιλέγεται είτε ως ευγενική απεύθυνση μόνο στον Φοιβάμμωνα είτε ως ἔμμεση αναφορά και στους εργοδότες πρωτοκωμήτες του τελευταίου. Εκφράζεται με το τελικό απαρέμφοτο αορίστου ὑποδέξασθαι (στ. 2). Ο Φλαβιανός ζητά από τον βοηθό να φιλοξενήσουν για ένα βράδυ τον σχολαστικό Ιωάννη (2-3. † θελήσατε ὑποδέξασθαι τὴν μίαν ἑσπέραν Ἰωάννην τὸν καὶ Πετ[.] τὸν ἔλλογιμ{ι}ώτατον | σχολαστικόν). Η αιτία ως τρόπος πειθούς εκφράζεται με μια αιτιολογική μετοχή (3. ἀνερχόμενον), δηλαδή χρειάζεται φιλοξενία, επειδή θα ἔρθει στην Οξύρυγχο.

Το επόμενο αίτημα εκφράζεται με το ρήμα παράσχετ[ε] (στ. 3), σε προστακτική ἐγκλίση αορίστου, πάλι σε β' πληθυντικό πρόσωπο, με τον Φλαβιανό να ζητά από τον βοηθό να δοθεί τροφή στα ἑξι ζῶα που θα ἔχει μαζί του ο Ιωάννης εκείνο το βράδυ (3-4. παράσχετ[ε] δὲ καὶ ὀλίγον χόρτον | τοῖς ἕξι ζῴοις αὐτοῦ τὴν μίαν ἑσπέραν).

Η επιστολή, αν και σύντομη, ἔχει στοιχεία δομῆς· ὅπως προαναφέρθηκε ἔχει εισαγωγή με τις ταυτότητες του παραλήπτη και του γράφοντος της επιστολῆς (1. † τῷ τιμιωτάτ(ῳ) Φοιβάμμωνι βοηθ(ῶ) (καὶ) πρωτοκωμ(ήταις) Κόβα Φλαβιανὸς σχολ(αστικός)) και ως καταληκτική φόρμουλα χρησιμοποιεῖ το ρήμα γένηται (στ. 4) το οποίο περιβάλλεται από πέντε χριστογράμματα και στον επόμενο στίχο υπάρχει το αρκτικόλεξο χμγ. Η επιλογή να υπάρχει μια τυπική δομή, λειτουργεῖ επικουρικά ως μέσο πειθούς που φανερώνει την ευσέβεια του γράφοντος, δημιουργώντας θετικά συναισθήματα στον αναγνώστη· στην εισαγωγή κοσμεί με ένα τιμητικό ὄνομα τον Φοιβάμμωνα (1. τῷ τιμιωτάτ(ῳ)) –το ίδιο τιμητικό ὄνομα χρησιμοποιεῖ για τον βοηθό και στο verso–, ενώ δίδει στοιχεία θρησκευτικότητας, με το σύμβολο του σταυρογράμματος στην αρχή του κειμένου και των χριστογραμμάτων συσυνδυασμό με το αρκτικόλεξο, κάνοντας εμφανές ότι πρόκειται για μια χριστιανική επιστολή.

Επιπλέον στοιχεία θρησκευτικότητας αποτελούν η φράση σὺν θεῷ (στ. 3) και το σταυρόγραμμα στη διεύθυνση στο verso. Τέλος, προσδιορίζει τον Ιωάννη με το τιμητικό ἔλλογιμ{ι}ώτατον (στ. 2), τυπικό επίθετο για τους σχολαστικούς⁸⁹.

⁸⁹ Βλ. Kase 1936, σελ. 101.

11. P.Cair.Masp. I 67066

Ο πάπυρος χρονολογείται κατά τον έκτο αιώνα και προέρχεται από την Αφροδίτης κόμη. Ανήκει στο αρχείο του Διόσκουρου, ο οποίος είναι ο παραλήπτης της διοικητικής επιστολής. Αποστολέας είναι ο νοτάριος –γραμματέας ή συμβολαιογράφος– Αναστάσιος, όπως αποκαλύπτεται από τη διεύθυνση στο verso (v. 8. † τῷ ἐμῷ δεσπ(ότη(?)) τ(ῷ(?)) τ(ὰ) π(ά)ντ(α) λαμπρο(τάτῳ) κ(αὶ) εὐδοκιμ(ωτάτῳ) κυρ(ίῳ) Διοσκόρῳ Ἄνα[σ]τ[ά]σιος γοτ(άριος)).

Η επιστολή ξεκινά με πλήρη αναφορά σχετικά με την αντιμίσθωση ενός κτήματος στον Παῶτα, με εκμισθωτές τους κληρικούς της μονής της Αγίας Μαρίας⁹⁰, όπου εγγυητής μπήκε ο ίδιος ο Αναστάσιος⁹¹. Η αναφορά δηλώνεται με το ρήμα πληροφορήση (στ. 1) και είναι ο πρώτος τρόπος πειθούς, καθώς αναπτύσσει το θέμα το οποίο αφορά το αίτημα, προτού προχωρήσει σε αυτό καθαυτό.

Ἐπειτα, με έναν υποθετικό λόγο, που δηλώνει το πραγματικό, ο αιτών δίδει την αιτία για το αίτημα που πρόκειται να θέσει (4-5. εἰ ο(ὗ)ν ο[ἰ]κ[ονομεῖν(?)] | οὐκ ἐξουσίαν ἔχουσιν τὰ γήδια αὐτῶν), δηλώνοντας ότι αν δεν συμφωνήσει ο πρωτοκωμότης να δίδει χρήματα για τη γη που εκμισθώθηκε, τότε θα χαθούν τα δικαιώματά τους επάνω στα ζῶα και τα προϊόντα τους. Ο Αναστάσιος προσπαθεί να πείσει επομένως τον Διόσκουρο να μην αμελήσει να πράττει όσα έκανε όσο είχαν οι κληρικοί τη γη για την οποία έγινε η αντιμίσθωση, για προσωπικό του συμφέρον κυρίως.

Το αίτημα εισάγεται με προστακτική έγκλιση ενεστώτα, γ' ενικού προσώπου (5. παρακλ[η]θήτω) και τον συμπερασματικό σύνδεσμο οὖν και εκφέρεται με δύο διαδοχικά απαρέμφατα (6. κελεύσαι, φυλάξαι). Ειδικότερα, το κελεύσαι εδώ έχει προστακτική χροιά και εισάγει έτσι το βασικό αίτημα του Αναστάσιου, με το δεύτερο απαρέμφατο στη σειρά, φυλάξαι⁹². Σε συνδυασμό με το χωρίο αὐτῷ τὸ δίκαιον [. . τὰς] ἐ[ἰ]ρη[μένας ταύ-]τας ἀρούρας (στ. 6-7), το αίτημα που κάνει ο Αναστάσιος είναι ο πρωτοκωμότης να δώσει εντολή να προστατευθούν τα δικαιώματα του ίδιου πάνω στην γη την οποία αφορά η αντιμίσθωση.

Η τελευταία πρόταση (7. οἱ γὰρ κληρικοὶ οὐκ ἐποίησαν παράλογον, δέσποτα † αποτελεί έναν ύστατο τρόπο πειθούς, μια έμμεση επίκληση στο ήθος των κληρικών, που είναι υπεύθυνοι για την αντιμίσθωση. Ορθῶς έπραξαν, κατά τη γνώμη του

⁹⁰ Για τη διαδικασία της αντιμίσθωσης, βλ. Lemaire 2010, σελ. 397-408.

⁹¹ Βλ. Maspero 1911, σελ. 107.

⁹² Για το απαρέμφατο με σημασία προστακτικής, βλ. Κορολή 2016, σελ. 102.

νοτάριου, όπως άλλωστε αποδεικνύει και η απόφασή του να μπει ως εγγυητής στο συμβόλαιο. Επομένως, προτρέπει έμμεσα και τον Διόσκουρο να δεχτεί την απόφασή τους.

Ένας άλλος τρόπος πειθούς είναι η ταπεινότητα που επιδεικνύει ο γράφων, με τη δήλωση της θρησκευτικότητας με το χριστόγραμμα στην αρχή του recto που εισάγει τη χριστιανική φράση † πληροφορήση ὁ Θεὸς τὴν ὑμετέραν ἀδελφικὴν διάθεσιν (στ. 1), όπου υποκείμενο είναι ο Θεός, δείχνοντας ότι μια ανώτερη δύναμη καθοδηγεί τον νοτάριο στη συγγραφή της επιστολής. Το σύμβολο του χριστογράμματος κλείνει και την επιστολή, ενώ το verso εισάγεται με ένα σταυρόγραμμα.

Η τιμητική ονομαστική φράση τὴν ὑμετέραν ἀδελφικὴν διάθεσιν (στ. 1) με την οποία απευθύνεται στον Διόσκουρο, το τιμητικό όνομα ἡ σὴ ἀδελφότης (στ. 6) που επιτελεί την ίδια λειτουργία, όπως και η κλητική προσφώνηση δέσποτα (στ. 7) – εμφανίζεται και στη διεύθυνση στο verso, σε δοτική πτώση–, μαζί με τα τιμητικά ονόματα λαμπρο(τάτω) κ(αὶ) εὐδοκιμ(ωτάτω) (v. 8) που συνοδεύουν το όνομα του Διόσκουρου στο verso, είναι επιπλέον παράγοντες ευγένειας και τρόποι πειθούς ταυτόχρονα, καθώς ο αποστολέας δείχνει τον σεβασμό του στον ανώτερο του. Το συνηθισμένο στους χριστιανικούς χρόνους κυρ(ίω) (v. 8) δίδει επιπλέον κύρος στον παραλήπτη.

Είναι ένα αρκούντως ευγενικό κείμενο και πρότυπο δείγμα χριστιανικής επιστολής, λόγω της ευσέβειας που αποπνέει.

12. P.Cair.Masp. I 67067

Ο πάπυρος χρονολογείται περί τον έκτο αιώνα, από την Αφροδίτης κόμη. Εντάσσεται στο αρχείο του Διόσκουρου, με παραλήπτη τον τελευταίο (v. 5. † τῶ τ[ὰ] π(ά)ντ(α) εὐδοκι[μωτ(άτω) ἀ]δελφ(ῶ) Διοσκόρω πρωτοκ[(ωμήτη) Ἀ]φρο[οδίτης]).

Με την πρώτη φράση φαίνεται ότι ο αποστολέας της διοικητικής επιστολής έλαβε γραπτή εντολή από τον Διόσκουρο σε προγενέστερο στάδιο, ώστε να απομακρύνει έναν στρατιώτη από τα κτήματά του (1. † τὰ γράμματα τῆς σῆς ἀδελφότητος δεξάμενος). Ο γράφων διαβεβαιώνει τον πρωτοκωμήτη ότι έπραξε ακριβώς αυτό, δίδοντας γραπτή εντολή με τη σειρά του στον στρατιώτη, να εγκαταλείψει τα κτήματα, λογικά εδώ εννοείται μια μετάθεση σε άλλο πόστο (1-2. καὶ εὐθὺς ἔγραψα τὸν στρατιώτην | ἀποκινηθῆναι ἀπὸ τοῦ κτήματος αὐτῆς). Το αίτημα-εντολή ή οδηγία του γράφοντος εδώ εκφράζεται ως μια αναφορά ενός άλλου αιτήματος που έχει πραγματοποιηθεί. Το ρήμα καὶ ἔγραψα (στ. 1) δηλώνει την πράξη της γραπτής

εντολής, ενώ το τελικό απαρέμφατο αορίστου ἀποκινήθη (στ. 2) το ίδιο το αίτημα.

Ένα ακόμη αίτημα που έκανε ο αποστολέας σε έναν αξιωματούχο εδώ υπάρχει ως αναφορά στον ανώτερο πρωτοκωμήτη (2. καὶ πρὸς τῷ αὐτῆν εἰδέναι καὶ ἀμεριμνήσαι)· ο γράφων ενημερώνει τον Διόσκουρο ότι έδωσε γραπτή εντολή στον κεφαλαιωτή Πλίνθο, με επτά τυλάρια, να έρθει στην πόλη (3-4. γεγράφηκα Πλίνθον δὲ τὸν κεφαλαιωτὴν μετὰ τῶν ἄλλων ἑπτὰ τυλαρίων | [καταλαβεῖν(?)] τὴν πόλ[ι]ν Ϝ). Και εν προκειμένω το ρήμα που δηλώνει την πράξη της γραπτής αίτησης-εντολής είναι το γεγράφηκα (στ. 3) και το τελικό απαρέμφατο αορίστου που προσθέτει ο εκδότης (4. [καταλαβεῖν(?)]⁹³ αποτελεί το ίδιο το αίτημα.

Αν και διακρίνονται αρκετές τακτικές ευγενείας, στην παρούσα επιστολή δεν αξίζει να αναλυθούν ως τρόποι πειθούς, καθώς ο γράφων ενημερώνει τον Διόσκουρο για τις κινήσεις του και δεν του θέτει αίτημα, ως άμεσο επικοινωνικό στόχο.

13. P.Cair.Masp. I 67078

Ο πάπυρος του έκτου αιώνα, γράφτηκε στον Ανταπολίτη νομό, αλλά βρέθηκε στην Αφροδίτης κόμη, όπου εστάλη σε κάποιον πρωτοκωμήτη, τον Διόσκουρο ή τον Απολλώτα. Εντάσσεται στο αρχείο του Διόσκουρου.

Η διοικητική επιστολή ξεκινά με τον αποστολέα της να φανερώνει δηλώνει ότι γράφει στον πρωτοκωμήτη (1. εχ[- ca.15 -] τὰ γράμματα). Το πρώτο αίτημα είναι η απαλλαγή από τις κατηγορίες μιας γυναίκας που το όνομά της δεν σώζεται και βρίσκεται στη φυλακή (1-2. ἀπολῦσαι [. τ]ὴν ἀπόγονον Ἡρακλειανο(ῦ) Γεσί(ο) το(ῦ) μακαρίτο(ο) ἀπὸ | Ψι[ο]μο(ῦ)νεως, οὔσαν ἐν τῇ φυλακῇ). Εδώ, το αίτημα εκφράζεται με το ἀπολῦσαι (στ. 1) που είναι είτε ρήμα προστακτικής έγκλισης μέσης φωνής αορίστου, β' ενικού προσώπου, είτε τελικό απαρέμφατο αορίστου ενεργητικής φωνής. Επειδή έχει χαθεί μεγάλο μέρος της πρώτης σειράς της επιστολής, δεν είναι γνωστό αν υπήρχε ρήμα εξάρτησης. Αν ισχύει το ενδεχόμενο να είναι ρήμα, τότε το αίτημα εδώ εκφράζεται με απόλυτο τρόπο, ως διαταγή και σίγουρα ο αποστολέας ασκεί πίεση στον πρωτοκωμήτη⁹⁴. Σε περίπτωση που ισχύει η υπόθεση της γραμματικής μορφής ως απαρέμφατο, χωρίς το ρήμα εξάρτησης δεν είναι εύκολο να μιλήσουμε για μετριασμό της πίεσης ή ίδια τακτική, απλά με διαφορετική σύνταξη. Δεν είναι γνωστός ο λόγος που η γυναίκα είχε καταδικαστεί σε φυλάκιση.

Το επόμενο αίτημα είναι κατανοητό, αλλά δεν σώζονται κάποιο ρήμα ή

⁹³ Βλ. Maspero 1911, σελ. 107.

⁹⁴ Για την πίεση, όπως εκφράζεται με την επιλογή της προστακτικής έγκλισης, βλ. Koroli 2021, σελ. 88.

απαρέμφατο, δηλωτικά της λεκτικής πράξης: ο γράφων ζητά από τον παραλήπτη της επιστολής να επιστρατεύσει τους ελεύθερους άντρες ή τους γεωργούς της περιοχής όπου ζει η γυναίκα, ώστε να καλλιεργήσουν τα κτήματά της (3-4. τῆ[ς]ξ[- ca.10 -] . . . [- ca.11 -] κας μὲν τὰς ἐγγύας ἐλευθέρων ἀνδρῶν | τῆς αὐτῆς κόμης Ψινομο(ύ)νεως ἢ τῶν ποιμένων τῆς αὐτῆς). Δίδονται, ύστερα, δύο αιτίες, να βρει η γυναίκα την περιουσία της ανέπαφη, με την παραγωγή να συνεχίζεται, και να μην καταστραφεί η σοδειά (4-5. ὅπως εὖρη [τ]ῆν συγκομιδὴν | ποιήσασθαι τῶν αὐτῆς ἀρουρῶν, καὶ μὴ ἀφανίσθῃ ὁ σπόρος αὐτῶν). Η πραγματική αιτία όμως για την οποία γίνεται το αίτημα αυτό είναι ότι δεν επιθυμεί ο αποστολέας τη βλάβη της δημόσιας υπηρεσίας, είτε από δυσφήμιση είτε από μήνυση της γυναίκας (5. εἰς βλάβην τοῦ δημοσίου). Άλλη μια αιτία είναι είναι πως η γυναίκα δεν έχει κάποιον που να προσέχει και να συντηρεί την παραγωγή των κτημάτων της (6. μὴ ἔχουσά [τινα τὸν] τὰ καθ' ἑαυτὴν διοικοῦντα). Οι τέσσερις αιτίες που παρατίθενται διαδοχικά, αποτελούν έναν εγγυημένο τρόπο πειθούς του πρωτοκωμήτη για την ικανοποίηση του αιτήματος⁹⁵.

Ο γράφων συνεχίζει, ισχυριζόμενος ότι πολλές φορές ο ίδιος δέχτηκε παρακλήσεις από τους κατοίκους της κόμης του και δεν απέρριψε τα αιτήματα, δηλώνοντας τοιουτοτρόπως το είδος της επιστολής, μια νέα αίτηση στις αρχές (6-7. πολλὰ γὰρ [.] περὶ τοῦτο παρεκλήθην | παρ[ὰ τῶν σ(?)]υνηθῶς ἡμᾶς προσκυούτων, ὧν τὴν [αἴτ]ησιν κατὰ Θεῶν οὐκ ἠῦρον ἀπειπεῖν). Επιπλέον, ασκει ἔμμεσα πίεση με αυτήν την περίοδο, διότι αποτελεί κοινό αίτημα από πλήθος ανθρώπων, οι οποίοι θα δυσαρεστηθούν, αν η γυναίκα δεν λάβει αυτές τις παροχές.

Ο άγνωστος αξιωματούχος επαναλαμβάνει το αίτημα in brevitatis, με το ρήμα μὴ ἀμελήσεις (στ. 8), που βρίσκεται σε αποτρεπτική υποτακτική χρόνου αορίστου, σε β' ενικό πρόσωπο, δείχνοντας μεγαλύτερη ηπιότητα στον τρόπο έκφρασης του αιτήματος, αλλά προτρέποντας τον πρωτοκωμήτη να πράξει το αρμόζον. Ύστερα, επαναλαμβάνονται οι αιτίες –η καταστροφή της σοδειάς της γυναίκας και ο κίνδυνος της ζημίας του κράτους (8. καὶ ζημιώθη τὰ γενήματα καὶ εὐρέθη τὸ δημόσιον σκάζον). Η επανάληψη αποτελεί έναν τρόπο πειθούς, που δείχνει και την αναγκαιότητα του να πραγματοποιηθεί το όποιο αίτημα.

⁹⁵ Αξίζει να αναφερθεί ότι η γυναίκα αυτή πρέπει να ήταν έμπορος στο επάγγελμα και να είχε μια εξέχουσα κοινωνική θέση στην κόμη που ζούσε, γι' αυτό και οι ελεύθεροι άντρες, αλλά και ο αξιωματούχος ζητά την υποστήριξή της. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι αναφέρεται ο πατέρας της, ο οποίος πρέπει να βρισκόταν και ο ίδιος σε υψηλή θέση στην κοινωνία και να είχε οικονομική ευμάρεια. Περισσότερα για τις γυναίκες-κατόχους γης, αλλά και τη συμβολή τους στην οικονομία, βλ. Bagnall 1993, σελ. 130-132.

Η επιλογή απεύθυνσης στον παραλήπτη της επιστολής με την τιμητική φράση τῆ λαμπρ[οτάτη ὑμῶν] ἀδελφότη[ητι] (στ. 1), δηλώνει ευσέβεια και κάνει ευνοϊκότερη τη στάση του αναγνώστη απέναντι στα αιτήματα που τίθενται έπειτα, ενώ η εμπρόθετη φράση κατὰ Θεὸν (στ. 7), προσδίδει θρησκευτικότητα στην επιστολή.

14. P.Cair.Masp. I 67080

Ο πάπυρος από την Αφροδίτης κόμη χρονολογείται κατά τον έκτο αιώνα. Εντάσσεται στο αρχείο του Διόσκουρου. Στο verso, στη διεύθυνση, φαίνεται ότι ένας άντρας με το όνομα Βίκτωρ, στο αξίωμα σιγγουλάριος, είναι ο παραλήπτης της επιστολής (v. 10. [-ca.?- -]. Βίκτορι (καί(?)) ((unintelligible)) Βίκτορι σιγγ(ουλαρίω))⁹⁶. Στο recto γίνεται αντιληπτό ότι παραλήπτης είναι ένας εξ των πρωτοκωμήτων της Αφροδίτης κόμης (4. θαυμ(ασιώτατος) πρωτοκωμήτης Ἀφροδίτης).

Ο φορέας γραφής έχει καταστραφεί στο αριστερό και το δεξί μέρος, με αποτέλεσμα να μην είναι πλήρως κατανοητό το περιεχόμενο της διοικητικής επιστολής. Το κείμενο αρχίζει με μια πλήρη αναφορά στον πρωτοκωμήτη σχετικά με τη μεταφορά ορισμένων ζώων από ένα κτήμα στην ιδιοκτησία του μοναστηριού του μοναχού αββά Σαβουηρίου. Η πλήρης αναφορά των όσων αφορούν το κτήμα του μοναστηριού, αποτελεί τακτική ευγενείας και προετοιμάζει τον αναγνώστη για το αίτημα που θα ακολουθήσει.

Το αίτημα εισάγεται ευγενικά, με το τυπικό ρήμα καταξιώση (στ. 8), υποτακτικής έγκλισης αορίστου, σε γ' ενικό πρόσωπο, και τον συμπερασματικό σύνδεσμο οὖν (στ. 8). Εκφράζεται με το τελικό απαρέμφατο αορίστου χαρίσασθαι (στ. 8). Ο γράφων προσπαθεί να μην ασκήσει πίεση στον παραλήπτη, ώστε να ικανοποιήσει το αίτημα. Υποθέτω ότι ο αιτών ζητά από τον πρωτοκωμήτη να χαρίσει μέτρα γης στο μοναστήρι. Ίσως υπήρχε μια αντιμαχία σχετικά με τα κτήματα που ανήκαν στο μοναστήρι, με γειτονικό ιδιοκτήτη γης και να μην ήταν ξεκάθαρος ο διαχωρισμός των κτημάτων, επομένως έπρεπε να επέμβει ο αξιωματούχος. Η αιτία του αιτήματος δεν σώζεται ακέραια, μόνο η αρχή της (9. οὐ γὰρ ἐνδέχεται τοι[- -]), αλλά η λειτουργία της είναι να δώσει περαιτέρω ενίσχυση στο ίδιο το αίτημα και να πειστεί ο πρωτοκωμήτης να χαρίσει τα μέτρα γης που ανήκουν –ή όχι– στο μοναστήρι του Σαβουηρίου. Το ζήτημα της επιστολής ίσως να είναι όμοιο με εκείνο του P.Oxy. I 157, όπου ένας άλλος μοναχός βρισκόταν σε διαμάχη με έναν γραμματέα για τα μέτρα των

⁹⁶ Για την ανάλυση του verso και την υπόθεση για έναν ή δύο άντρες παραλήπτες με κοινό όνομα και επάγγελμα, βλ. Maspero 1911, σελ. 117.

κτημάτων τους⁹⁷.

Μια επιπλέον τακτική ευγενείας αποτελεί το τιμητικό όνομα θαυμ(ασιώτατος) (στ. 4) που προσδιορίζει τον πρωτοκωμήτη.

15. P.Cair.Masp. I 67083

Ο πάπυρος από τον Ανταιοπολίτη νομό τοποθετείται τον έκτο αιώνα. Εντάσσεται στο αρχείο του Διόσκουρου. Αποστολέας είναι ο παγάρχης Μηνάς⁹⁸ και παραλήπτης ένας πρωτοκωμήτης, είτε ο Διόσκουρος είτε ο Απολλώς (v. 4. [- - - πρωτο]κωμ(ήτη) † Μηνᾶς).

Το σύμβολο του χριστογράμματος εμφανίζεται στην αρχή της επιστολής. Το αίτημα εν προκειμένω δηλώνεται με αποτρεπτική υποτακτική αορίστου, γ' ενικού προσώπου (1. μὴ συγχωρήση) και ο Μηνάς απευθύνεται στον πρωτοκωμήτη με τιμητικό όνομα που δεν σώζεται (1. ἡ σὴ [εὐδοκίμησις (? - - -)]), αλλά η σύνταξη αυτό υποδηλώνει⁹⁹. Το αίτημα εδώ παραδίδεται με περισσή ευγένεια από τον γράφοντα, ώστε να επιτύχει να πείσει τον παραλήπτη να το ικανοποιήσει. Ως προς το νόημα δεν έχω να κάνω πολλά σχόλια, ίσως εννοείται η συμφωνία με κάποιον τρίτο ή γενικά η ανάληψη κάποιου καθήκοντος.

Το σύμβολο του σταυρογράμματος εμφανίζεται στη διεύθυνση του verso, μπροστά από το όνομα του αποστολέα μόνο, ώστε να δηλώσει καθαρά τη χριστιανική του πίστη και ως δείγμα θρησκευτικής ευσεβείας, ένας επιπλέον τρόπος πειθούς.

Ο φορέας γραφής είναι αρκετά φθαρμένος και δεν υπάρχουν πολλά σχόλια για τη συγκεκριμένη διοικητική επιστολή.

16. P. Cair. Masp. I 67084

Ο πάπυρος του έκτου αιώνα μ.Χ., προέρχεται από την Αφροδίτης κόμη. Πρόκειται για μια διοικητική επιστολή προς κάποιον πρωτοκωμήτη¹⁰⁰. Το verso του παπύρου είναι

⁹⁷ Βλ. P.Oxy. I 157.

⁹⁸ Βλ. Maspero 1911, σελ. 118.

⁹⁹ Βλ. Maspero 1911, σελ. 118.

¹⁰⁰ Για την άποψη του εκδότη, όπως αυτή διατυπώνεται από τη μεταγραφή του verso, βλ. Maspero 1911, σελ. 118. Ο Berkes βάσει μιας νέας μεταγραφής που προτείνεται, αποκηρύσσει τη μεταγραφή του πρώτου εκδότη στο verso, που μέσω αυτής προέκυψε το συμπέρασμα ότι ο παραλήπτης είχε το αξίωμα του πρωτοκωμήτη: η νέα μεταγραφή του verso περιέχει τις συντομογραφίες των λέξεων σε γενική πάσ(ης) τιμ(ῆς), ενώ ο Maspero έκρινε ότι στο verso έγραφε πατ τιμ(ιωτάτω) (καί) πρω[τοκωμ(ήτη), αλλά κρίνοντας από την σύνταξη που χρησιμοποιήθηκε στη διεύθυνση στο verso του SB XX 14120 (v. 8. τῷ ἐμῷ δεσπότη τὰ πάντα εὐδοκ(ιωτάτω) π(άσης) τιμῆς [ἄξίω] του ίδιου ή του επόμενου αιώνα (Για τη διεύθυνση στο verso του SB XX 14120, βλ. Rupprecht 2006, σελ. 45), εδώ πιθανώς να ομοιάζει σε μεγάλο βαθμό (Για το σχόλιο του Berkes πάνω στο verso του P.Cair.Masp. I 67084, βλ. Berkes 2013, σελ. 203, ενώ για την αρχική μεταγραφή του verso, βλ. Maspero 1911, σελ. 118).

αρκετά δυσανάγνωστο, χωρίς να σώζονται τα στοιχεία αποστολέα και παραλήπτη.

Ο γράφων ζητά από τον παραλήπτη να οριστεί ένας άντρας ως διαιτητή, για ένα άγνωστο θέμα (1-2. καὶ παρακαλέσαι τὴν ὑ(μετέραν ἀδελφότητ[α | κε]λεύσατε αὐτὸν διαιτηθῆναι παρ' αὐτῆς τω), προκειμένου να μην είναι απαραίτητο να γίνει αίτηση (3. μιν, μὴ οὖν ἀπαραίτητος γένηται ἢ αἴτησις επ). Η χρήση της προστακτικής αορίστου β' προσώπου πληθυντικού (2. κε]λεύσατε) σε συνδυασμό με το τελικό απαρέμφοτο αορίστου διαιτηθῆναι (στ. 2), αποτελεί τη σύνταξη που επιλέγει για να παρουσιάσει το αίτημά του¹⁰¹. Ο τόνος αλλάζει από την πρώτη πρόταση και γίνεται πιο επιτακτικός, χωρίς όμως να στερείται της ευγένειας, καθώς ο γράφων στον αμέσως επόμενο στίχο αιτιολογεί γιατί χρειάζεται να οριστεί ο διαιτητής, με τη χρήση της τελικής πρότασης (3. μὴ οὖν ἀπαραίτητος γένηται ἢ αἴτησις), που εδώ δηλώνει το απευκταίο.

Ο πάπυρος δεν προσφέρει επαρκείς πληροφορίες σχετικά με το θέμα που πρέπει να επιλυθεί και για το οποίο ο αποστολέας κάνει αυτό το αίτημα. Η διαιτησία που ζητά από τον ανώτερο να ορίσει, σημαίνει ότι για το θέμα που απασχολεί δεν υπάρχει πρόθεση να κριθεί στο δικαστήριο, αλλά ο άντρας ο οποίος θα είναι ο διαιτητής θα πάρει την όποια απόφαση¹⁰². Σώζεται η αιτία για την οποία ο γράφων ζητά διαιτησία, που είναι η αποφυγή της αιτήσεως.

Με καίρια σημεία να εκλείπουν, δεν μπορούμε να γνωρίζουμε για το άτομο για το οποίο ο αποστολέας αναφέρεται, όπως ούτε και τη διαμάχη ή το αδίκημα που έχει διαπράξει και κρίνεται απαραίτητη η διαιτησία. Το κείμενο όμως είναι ενδιαφέρον για τις μεθόδους πειθούς και ευγένειας που χρησιμοποιεί ο γράφων· αρχικά με το ρήμα παρακαλέσαι (στ. 1) που δεν εισάγει μεν την επιστολή στο σύνολό της, αλλά λειτουργεί ως ευγενική εισαγωγή για την παράθεση του αιτήματος¹⁰³. Ο συνδυασμός του συγκεκριμένου ρήματος, με τη φράση τὴν ὑμετέραν ἀδελφότητ[α στον πρώτο στίχο, σίγουρα προδιέθετε θετικά τον παραλήπτη.

Το Χριστόγραμμα με το οποίο κλείνει την επιστολή δίπλα από την κλητική προσφώνηση δέσποτα, αποτελεί έναν ακόμη δείκτη ευγενείας, που επικουρεί στο να τον πείσει να ικανοποιήσει το αίτημά του.

¹⁰¹ Βλ. Koroli 2021, σελ. 84.

¹⁰² Για τον ορισμό του ρήματος «διαιτάω, -ῶ» και του ουσιαστικού «διαιτητής», βλ. LSJ.

¹⁰³ Βλ. Papathomias 2007, σελ. 500 και Koroli 2021, σελ. 79.

17. P.Cair.Masp. II 67203

Ο πάπυρος τοποθετείται γύρω στο 514 με 536, με προέλευση την Αφροδίτης κόμη. Εντάσσεται στο αρχείο του Διόσκουρου και με βάση τα στοιχεία του recto και του verso, του οποίου το μελάνι έχει ξεθωριάσει σε σημαντικό βαθμό, αποστολέας είναι κάποιος Κολλούθος στον πρωτοκωμήτη Απολλώτα¹⁰⁴. Εικάζω ότι πρόκειται για τον ίδιο Κολλούθο, τον νοτάριο, της διοικητικής επιστολής P.Cair.Masp. I 67061¹⁰⁵. Το μεγαλύτερο μέρος του κειμένου έχει χαθεί.

Η επιστολή αρχίζει με το αίτημα, το οποίο εισάγεται με το τυπικό ρήμα καταξ[ιώσ]η (στ. 1) στο γ' ενικό πρόσωπο της υποτακτικής έγκλισης αορίστου χρόνου. Ύστερα, ο Κολλούθος απευθύνεται στον Απολλώτα με κάποιο τιμητικό όνομα που δεν σώζεται –πιθανώς η αδελφότης–, ενώ στον επόμενο στίχο το αίτημα εκφράζεται με το τελικό απαρέμφοτο αορίστου συγνάψαι (στ. 2). Στον ίδιο στίχο επιβιώνουν τα ονόματα του Καλλιμάχου και του Βίκτωρα. Σε συνδυασμό με τον πέμπτο στίχο που παραδίδεται αμέσως μετά (5. Traces ἀρούρης το(ῦ) ὑπὸ Ἰωάννην κτήματος σίτο(υ) ἀρτά[β]η[ς] ἤ[μι]συ Traces), υποθέτω ότι επρόκειτο για τη σύναψη κάποιος συμφωνίας μεταξύ κάποιου Βίκτωρα και είτε του Καλλιμάχου είτε του ιδιοκτήτη του κτήματος σιταριού, τον Ιωάννη, που αφορούσε αυτό ακριβώς το κτήμα¹⁰⁶. Ίσως το κτήμα να ενδιέφερε για εμπορικούς λόγους, ώστε για αγορά σιταριού είτε για μεταβίβαση του κτήματος ως κληροδότημα είτε προς ενοικίαση. Πάντως επρόκειτο για μια σημαντική πράξη, που απαιτούσε τη μεσολάβηση του Κολλούθου να γράψει στον πρωτοκωμήτη και τον Απολλώτα να είναι παρών ή να μεσολαβήσει, ώστε να επιτευχθεί η συμφωνία.

Επιβιώνουν δύο τιμητικά ονόματα, που προσδιορίζουν τον Καλλίμαχο (2. λαμπροτάτο(υ)) και τον Βίκτωρα (2. ἐὺλαβ(εστάτω)), και σε συνδυασμό με την υποτακτική έγκλιση και το πρώτο τιμητικό όνομα που δεν έχει παραδοθεί, ο Κολλούθος φανερώνει τον ευσεβή του χαρακτήρα και είναι ικανός να πείσει για την ικανοποίηση του αιτήματός του από τον Απολλώτα. Επιπλέον, στο recto στο αριστερό περιθώριο, το κείμενο εισάγεται με το σύμβολο του χριστογράμματος και στο verso η διεύθυνση εισάγεται με ένα σταυρόγραμμα που δεν έχει παραδοθεί στη μεταγραφή του εκδότη¹⁰⁷, ως δείκτες θρησκευτικότητας.

¹⁰⁴ Για την ερμηνεία της διεύθυνσης στο verso, βλ. Maspero 1913, σελ. 176.

¹⁰⁵ Βλ. P.Cair.Masp. I 67061.

¹⁰⁶ Για τη μονάδα μέτρησης της γης, την ἄρουρα και τη μονάδα μέτρησης για στέρεα προϊόντα, όπως το σιτάρι, την ἀρτάβη, βλ. Παπαθωμάς 2014, σελ. 236, 238.

¹⁰⁷ Βλ. Maspero 1913, σελ. 176.

3. Αιτήματα που Αφορούν Κρατούμενους

Οι κάτωθι διοικητικές επιστολές εμπεριέχουν αιτήματα που αφορούν είτε την αποφυλάκιση κρατουμένων είτε την ασφαλή μεταφορά ή προσαγωγή τους στο δικαστήριο είτε την ίδια την κράτησή τους στη φυλακή.

1. P.Koln. VI 281

Η διοικητική επιστολή του έκτου αιώνα, έχει παραλήπτη τον Θεότεκνο και αποστολέα τον Διόσκουρο, όπως παραδίδεται στη διεύθυνση, στο verso¹⁰⁸ (v. 18. † . . θεδο .[- - -] . . μου κυρίω Θεοτέκνω † Διόσκορος)¹⁰⁹.

Το επειγόν δηλώνεται από την αρχή του κειμένου, με τον Διόσκουρο να μη χρονοτριβεί και να εκφράζει απευθείας το αίτημά του (2. πέμψον), με την προστακτική έγκλιση αορίστου, β' ενικού προσώπου¹¹⁰. Ο αποστολέας είχε ξαναζητήσει σε παλαιότερη επιστολή από τον Θεότεκνο να στείλει τον Γεώργιο κοντά του, αφού απαλλασσόταν από τις υπηρεσίες που προσέφερε στον Θεόπεμπτο (1-2. † Γεώργιον τὸν σύμμαχον, ὡς καὶ δι' ἑτέρας ἐπιστολῆς | ἐδήλωσα, πέμψον προσεδρεύσαντα τῷ κυρ(ίω) Θεοπέμπτ(ω)/). Έπειτα παραθέτει την αιτιολόγηση στο αίτημά του, με μια δευτερεύουσα συμπερασματική πρόταση (3-4. ὥστε δι' αὐτοῦ πεμφθῆ[ναι τῆ]ν ταχ<ε>ίαν καὶ ἀναγκαίαν | ἀπόκρισιν), να αποσταλεί μέσω του Γεώργιου μια επείγουσα απάντηση¹¹¹. Το αίτημα αυτό είναι παλαιότερο και βοηθητικό στο να μπει ο Διόσκουρος στο κύριο ζήτημα που τον απασχολεί, τη μεταφορά ενός κρατουμένου.

Πιθανώς με τον ίδιο τρόπο να εκφράζεται ένα νέο αίτημα, αλλά δεν είναι δυνατή η καθαρή ανάγνωση του χωρίου, όπου ο Διόσκουρος ζητά από τον Θεότεκνο να του αποστείλει και έναν ακόμη σύμμαχο, όπως και τρεις ακόμη κωμάρχες (5-7. ἀλλὰ μὴν καὶ ἄλλον τῶν προσεδρευσάντων | τῆ σῆ ποθεινότητι παρακομι[.] . . η . . τρ .[.] . τογο . . . τ[.]ν | ἐκεῖ φυλαττόμενον ἀλλὰ μὴν καὶ ἄλλοις τρισὶ κωμάρχαις) με την αιτία πάλι να παρατίθεται μέσω μιας δευτερεύουσας τελικής πρόταση (8. ἵνα φυλαττόμενος ἐπιμελῶς ἔλθῃ), δηλαδή η μεταφορά ενός κρατούμενου μάλλον με φύλαξη. Μια επιπλέον αιτία δηλώνεται με μια νέα πρόταση, που αφορά την ίδια την υπόσχεση που έχει δώσει ο Διόσκουρος για την ασφαλή μεταφορά του

¹⁰⁸ Για την ανάλυση του verso και τη χρονολόγηση, βλ. Gronewald, Kramer κα. 1987, σελ. 248.

¹⁰⁹ Για το συμπέρασμα ότι δεν πρόκειται για τον πρωτοκωμήτη Διόσκουρο από την Αφροδίτης κόμη, επειδή οι αρμοδιότητες του παρόντος Διόσκουρου απέχουν από εκείνες του πρωτοκωμήτη, βλ. Gronewald, Kramer κα. 1987, σελ. 252.

¹¹⁰ Για την πίεση, όπως εκφράζεται με την επιλογή της προστακτικής έγκλισης, βλ. Koroli 2021, σελ. 88.

¹¹¹ Για την αιτιολόγηση ως τρόπο πειθούς, βλ. Koroli 2021, σελ. 84.

κρατούμενου στον Θεότεκνο (8-9. ὑπεσχόμεν γὰρ | αὐτὸν ἀναγαγεῖν καὶ ἀπολύσαι). Τρίτο επιχείρημα προς ενίσχυση του αιτήματός του είναι ότι ο κρατούμενος δεν θα επιχειρήσει να το σκάσει λογικά, αν μάθει πόση φύλαξη θα έχει (9-10. καὶ ἴσως μὲν κ. δ. ετος τοῦτο | ἀκούων οὐ δραπετεύσει).

Το νέο του αίτημα διατυπώνεται με αρκετά ευγενικό τρόπο, με το ρήμα εισαγωγής να είναι το βούλομαι (στ. 11) και ο τρόπος έκφρασης το τελικό απαρέμφοτο ἀνελθεῖν (στ. 12). Ο Διόσκουρος προτείνει ασφαλείς τρόπους με τους οποίους θα επιθυμούσε να μεταφερθεί ο κρατούμενος και έπειτα δίδει την αιτία και για αυτό το αίτημα, που δεν είναι άλλος από το να επιτύχει ο τελευταίος να αποδράσει με τη μεταφορά από το πλοίο (12-13. ὥστε | μὴ δυνηθῆναι ἐκ τοῦ πλοίου λαθεῖν καὶ διαφυγεῖν).

Άλλος ένας πρωτότυπος τρόπος πειθούς για την ικανοποίηση των αιτημάτων είναι η επίκληση στο συναίσθημα του γράφοντος· ο Διόσκουρος αναφέρει πόσο πολύ του στοίχισε η απόδραση ενός προηγούμενου κρατούμενου που είχε αναλάβει (14-15. πάνυ γάρ με ἔβλαπεν καὶ ἐζημίωσεν καὶ ἀπώλεσεν | ἡ τοῦ προτέρου φυγή).

Το τελευταίο αίτημα αποτελεί μια επανάληψη των όσων έχουν ήδη ειπωθεί, δηλαδή η ασφαλής μεταφορά του κρατούμενου (16. ἐπιμελῶς πάνυ παράπεμψον αὐτόν) με το ρήμα που εκφράζει το αίτημα να βρίσκεται πάλι σε προστακτική έγκλιση αορίστου, β' ενικού προσώπου (16. παράπεμψον) και η ίδια αιτία, να μην καταφέρει ο άντρας εκείνος να διαφύγει, διατυπωμένη με μια δευτερεύουσα τελική πρόταση (16-17. ἵνα μὴ δυνηθῆ | φυγεῖν. †). Η επανάληψη, εδώ, λειτουργεί ως επιτονισμός του βασικού του αιτήματος και ως τρόπος πειθούς του Θεότεκνου¹¹².

Στοιχεία θρησκευτικότητας προσδίδει στην επιστολή το σύμβολο του σταυρογράμματος που εμφανίζεται στην αρχή και το τέλος του κειμένου στο recto και στη διεύθυνση μπροστά από την αναφορά του παραλήπτη και μπροστά από το όνομα του αποστολέα. Η αναφορά στη θεία δύναμη με την πρόταση ὁ θεὸς ἐλεήση (στ. 15), συνεπικουρεῖ στην εκδήλωση του χριστιανισμού.

Το αίτημα του κειμένου θυμίζει εν μέρει το αίτημα στη διοικητική επιστολή P.Laur. II 46¹¹³, που ο γράφων εκεί επιθυμούσε την κράτηση του φόρρωσου και έδινε οδηγίες για το πώς να επιτευχθεί.

¹¹² Για την ανάλυση της διοικητικής επιστολής, βλ. Gronewald, Kramer κα. 1987, σελ. 248-260.

¹¹³ Βλ. Gronewald, Kramer κα. 1987, σελ. 259 και P.Laur. II 46.

2. PSI XIII 1344

Ο πάπυρος του έκτου αιώνα, προέρχεται από την Αντινοόπολη. Αυτήν τη φορά η διεύθυνση δεν αναγράφεται στο verso και η διοικητική επιστολή ενώ ξεκινά από το recto, συνεχίζει στο πίσω μέρος του φορέα γραφής.

Ο γράφων αρχικά δίδει αναφορά στον αξιωματούχο για τον δούλο που έδειξε ασέβεια στον πρώτο και τον έπιασε επ' αυτοφόρω να τον κλέβει, απόρροια να τον στείλει στη φυλακή. Το αίτημα που διατυπώνεται στο verso, εισάγεται με το τυπικό ρήμα παρακ[αλῶ και αν η μεταγραφή του εκδότη είναι ορθή, σε συνδυασμό με τον συμπερασματικό σύνδεσμο οὖν (στ. 2) και εκφράζεται με το τελικό απαρέμφοτο αορίστου παραγγεῖλαι (στ. 3). Ο αιτών ζητά από τον αξιωματούχο να δώσει εντολή στον στρατιώτη που εκτελεί τα χρέη φύλακα στη φυλακή, να κρατήσει εκεί τον δούλο μέχρι και τρεις μέρες, μέχρι να του επιστρέψει όσα του χρωστά (2-4. παρακ[αλῶ οὖν] | τὴν ὑμετέραν λαμπρὰν φιλίαν παραγγεῖλαι τῷ στρατιώτῃ τῆς φυλακῆς ἔχειν [αὐτ]ὸν | ἐπ' αὐτὴν ἑῖς τρεῖς ἡμέρας ὅπως/ [ἔως οτε] λάβω τὰ χρεωστούμενά μοι παρ' αὐτ[ο]ῦ).

Το αίτημα επαναλαμβάνεται και εκφράζεται με το ρήμα σχῆτε (στ. 4), σε υποτακτική έγκλιση αορίστου, β' πληθυντικού προσώπου, ζητώντας από τον αξιωματούχο να μην ξεχάσει το αίτημά του (4. ἀλλὰ πάντως σχῆτε [ἔχετε] ἐπὶ μνήμης τὸ πρᾶγμα). Το επίρρημα πάντως (στ. 4) προσδίδει την αίσθηση του επιτακτικού.

Η αναφορά για την αιτία που αποφάσισε να βάλει στη φυλακή τον δούλο συνεχίζει και μετά το αίτημα, ως τρόπος πειθούς, ώστε ο αξιωματούχος να κατανοήσει πλήρως την κατάσταση και να μην αμελήσει την ικανοποίηση του αιτήματος.

Ο γράφων απευθύνεται στον παραλήπτη με την τιμητική περίφραση τὴν ὑμετέραν λαμπρὰν φιλίαν (στ. 3) και την κλητική προσφώνηση δέσπ(ο)τ(ᾶ) (στ. 6), που φανερώνουν μια εγγύτητα και φιλική σχέση μεταξύ των δύο αντρών.

Τέσσερα σταυρογράμματα στο recto και το verso αποτελούν δείκτες θρησκευτικότητας.

3. P.Cair.Masp. I 67063

Ο πάπυρος χρονολογείται κατά τον έκτο αιώνα και προέρχεται από την Αφροδίτης κόμη. Ανήκει στο αρχείο του Διόσκουρου. Παραλήπτες της διοικητικής επιστολής είναι οι πρωτοκομήτες Απολλῶς και Ιωάννης, γιος και πατέρας¹¹⁴ (v. 9. -- Ἄ]πολλῶτι καὶ Ἰ[ω]άννη πρω[τ]οκομ(ήταις(?)). Ο εκδότης κάνει την υπόθεση ότι ίσως ο

¹¹⁴ Βλ. Bell 1917, σελ. 80.

αποστολέας να ήταν ο παγάρχης Μηνάς, βάσει της δυνατότητάς του να αποστείλει βοήθεια στους πρωτοκωμήτες (8. πέμπω ὑμῖν βοήθειαν Ϝ)¹¹⁵.

Ο φορέας γραφής είναι αρκετά φθαρμένος και το δεξί περιθώριο έχει χαθεί, αφήνοντας ημιτελή τον κάθε στίχο. Δεν είναι δυνατόν να εξαχθούν πολλά συμπεράσματα. Αρχικά, ο αποστολέας κάνει μια αναφορά σχετικά με το τι γνωρίζει ένας κατηγορούμενος κρατείται φυλακισμένος εδώ και τέσσερις μέρες από τους πρωτοκωμήτες. Έπειτα εκφράζεται το αίτημά του, με το τελικό απαρέμφοτο αορίστου πέμψαι (στ. 6)¹¹⁶. Σύμφωνα με το σωθέν χωρίο, ο αποστολέας αγωνιά για την ασφαλή μεταφορά του κρατούμενου στη Λυκόπολι (5. μετὰ ἀσφαλείας, 6. παραφυλάκης) και ζητά ακριβώς αυτό, ίσως και να μάθει την ακριβή ημερομηνία της μεταφοράς του, ώστε να στείλει βοήθεια, μάλλον επιπλέον φύλακες, με αυτήν να αποτελεί και την αιτιολόγηση του αιτήματος, αν η ερμηνεία του κειμένου είναι ορθή¹¹⁷.

Λίγα πράγματα μπορούν να ειπωθούν για τους τρόπους πειθούς, παρά μόνο για το χριστόγραμμα που εισάγει το κείμενο του recto και αποτελεί τη δήλωση της χριστιανικής πίστης του γράφοντος, την αναφορά για όσα γνωρίζει ο αποστολέας, προτού θέσει το αίτημα και την αιτιολόγηση, που χωρίς να σώζεται ολόκληρο το κείμενο, να αποτελεί σκοτεινό σημείο.

4. P.Cair.Masp. I 67079

Ο πάπυρος του έκτου αιώνα, με προέλευση την Αφροδίτης κόμη, ανήκει στο αρχείο του Διόσκουρου. Το verso έχει σβηστεί, με άγνωστη, λοιπόν, τη διεύθυνση της επιστολής¹¹⁸. Ο φορέας γραφής έχει πολλές φθορές, με αποτέλεσμα να μην διασώζεται ολόκληρο το κείμενο.

Το αίτημα εκφράζεται μέσω ενός υποθετικού λόγου, του οποίου είτε η υπόθεση ως μέρος του τελευταίου δεν επιβιώνει ακέραια είτε η απόδοση δεν σώζεται. Ο γράφων προειδοποιεί για την απελευθέρωση του του γιου του Χαρισίου –το όνομα του άντρα δεν παραδίδεται– (1-2. εἰ μὴ τῷ ἀδελφῷ τῷ κυρίῳ | [- - -] ἔαση τε τὸν υἱὸν Χαρισίου). Αν ισχύει ότι δεν σώζεται η απόδοση, πιθανολογώ ότι εκεί υπήρχε υπόσχεση για κυρώσεις. Το αίτημα εκφράζεται με το ρήμα ἔαση (στ. 2), υποτακτικής ἐγκλισης αορίστου, σε γ' ενικό πρόσωπο. Συνολικά, η χρήση του υποθετικού λόγου για έκφραση

¹¹⁵ Βλ. Maspero 1911, σελ. 105.

¹¹⁶ Δεν είναι δυνατόν να είναι τύπος προστακτικής ἐγκλισης, χρόνου αορίστου μέσης φωνής, καθώς δεν μπορεί να γράφει σε β' πρόσωπο ενικού, ενώ οι παραλήπτες είναι δύο άτομα.

¹¹⁷ Για την ανάγνωση του χωρίου ως (ἴνα) πέμπω (στ. 7-8), βλ. Maspero 1911, σελ. 105.

¹¹⁸ Βλ. Maspero 1911, σελ. 116.

αιτήματος, αποτελεί έναν αρκετά ευγενικό τρόπο και όχι ιδιαίτερα συχνό και μέσω αυτής μετριάζεται το δέον που ενυπάρχει στο ίδιο το αίτημα¹¹⁹. Με τον σύνδεσμο ὅτι (στ. 3) ίσως εισάγεται μια δευτερεύουσα αιτιολογική πρόταση, ώστε να υπερασπιστεί το αίτημά του ο αποστολέας της διοικητικής επιστολής (3-4. ὅτι που τυγχάνει | [- - - μ]ηδε[ν]ὸς εἰδότης). Ίσως το αίτημα να αφορά την απελευθέρωση ενός άντρα ο οποίος έχει φυλακιστεί για χρέη (6. τὴν καταβολὴν), αλλά τελικά το χρέος αποπληρώθηκε ή ήταν αβάσιμες οι κατηγορίες.

Η επιστολή κλείνει με ένα νέο αίτημα-διαταγή, την παροχή υπηρεσιών στον σιγγουλάριο, που λογικά αποτελεί τον αποστολέα της επιστολής (9. τ]ὸν δὲ σιγγουλάριον θεραπεύσατε). Ο γραμματέας του σιγγουλάριου είναι λογικά ο γράφων της επιστολής και δίδει εντολή δια στόματος του εργοδότη του για υπακοή του πρωτοκωμῆτη στον οποίο απευθύνεται η επιστολή. Εδώ ο τόνος είναι επιτακτικός και απόλυτος, δίχως να αφήνει περιθώρια ανυποταξίας, σε αντίθεση με την παράθεση του πρώτου αιτήματος. Το ρήμα θεραπεύσατε (στ. 9) βρίσκεται σε προστακτική έγκλιση αορίστου, β' πληθυντικού προσώπου.

5. P.Cair.Masp. II 67202

Ο πάπυρος του έκτου αιώνα, από την Αφροδίτης κόμη εντάσσεται στο αρχείο του Διόσκουρου. Δεν υπάρχουν στοιχεία παραλήπτη και αποστολέα στη διεύθυνση, καθώς το verso είναι σβησμένο¹²⁰.

Ο γράφων στην έναρξη της διοικητικής επιστολής δίδει αναφορά σχετικά με τη συνάντησή του με έναν ανώνυμο κόμη και τον σχολαστικό Ερμογένη και τον εκνευρισμό τους σχετικά με την ολιγωρία του αποστολέα όσον αφορά μια γυναίκα η οποία δεν έχει παραπεμφθεί ακόμα στις δικαστικές αρχές για ανάκριση και πιθανώς για αθώωση και απελευθέρωση¹²¹. Αυτή ακριβώς η αργοπορία, είναι που οδήγησε τους δύο άντρες να γράψουν μια αίτηση στον παραλήπτη της διοικητικής επιστολής. Ο γράφων συνεχίζει την αναφορά των όσων ειπώθηκαν κατά τη συνάντηση των τριών αντρών, ισχυριζόμενος ότι με διαταγή του παραλήπτη δεν προχώρησε στην παραπομπή της κρατούμενης γυναίκας. Η πληροφόρηση του παραλήπτη σχετικά με το μείζον θέμα που απασχολεί τον γράφοντα, αποτελεί ένδειξη ευγένειας και προετοιμασίας για το τι

¹¹⁹ Για τη χρήση του υποθετικού λόγου για διατύπωση αιτήματος στις ιδιωτικές επιστολές, βλ. Κορολή 2016, σελ. 120.

¹²⁰ Βλ. Maspero 1913, σελ. 176.

¹²¹ Για την ιδιότητα του κόμη ως τοποτηρητής του εσωτερικού δικαίου μιας περιοχής, βλ. Palme 2007, σελ. 256.

πρόκειται να ζητήσει ο αποστολέας, ενώ μέσα σε αυτήν την αναφορά έγκειται και η αιτία για την οποία εκφράστηκε το αίτημα των δύο αντρών. Το αίτημα του κόμη στον Διόσκουρο ή τον Απολλώτα, βάσει της διήγησης του σχολαστικού ήταν ο αξιωματούχος να επιτρέψει η γυναίκα να αποφυλακιστεί όσο το δυνατόν πιο γρήγορα (4-6. καὶ παραχρήμα ἔγραψεν πρὸς τὴν σὴν ἀδ[ελφότητα] | ὁ μεγαλοπρεπέ[στ(ατος)] κ[ό]μης μετὰ γνώμ[η]ς τοῦ/ σοφοτάτο<υ> σ[χολ]αστικ(οῦ), ἐπιτρέπων ἐκ{μ}πέμψα[ι] | αὐτὴν διὰ ταχέως). Εδώ το αίτημα έχει ήδη εκφραστεί σε άλλη επιστολή και γι' αυτόν τον λόγο, ο γράφων το υποβάλλει με απλό τρόπο, με το ρήμα ἔγραψεν (στ. 4), δηλώνοντας την πράξη της συγγραφής της επιστολής και το τελικό απαρέμφοτο ἐκ{μ}πέμψα[ι] (στ. 5).

Ο αποστολέας βεβαιώνει ότι έχει στείλει αυτήν την επιστολή του κόμη στον παραλήπτη (6. καὶ αὐτὰ τὰ γράμματα ἔπεμψα αὐτῇ παρες...), συνεχίζοντας την αναφορά, αλλά εδώ μάλλον επιθυμεί κυρίως να αποδείξει πως έχει πράξει ως όφειλε.

Το αίτημα που κάνει ο αποστολέας είναι παρόμοιο με εκείνο του κόμη· με το ρήμα σε β' πληθυντικό πρόσωπο προστακτικής έγκλισης αορίστου ἐκπέμψατε, προστακτικής έγκλισης αορίστου, β' πληθυντικού προσώπου ευγενείας, και την αντωνυμία αὐτήν (στ. 7), ο αποστολέας εκφράζει ρητά το αίτημα να αποφυλακιστεί η γυναίκα, όπως ακριβώς κάνει ο κόμης στην προηγούμενη επιστολή που έλαβε ο παραλήπτης (6. τῶν γραμμάτων).

Η επιστολή ως εκεί που παραδίδεται η μεταγραφή, κλείνει με την προειδοποίηση ότι αν δεν δικαιωθεί η γυναίκα και δεν αποφυλακιστεί, ο αδελφός της θα δυσφημήσει τις αρχές (7. ἐντα[ῦ]θ[α] δ[έ] ἐσ[τι]ν ὁ ἀδ[ελ]φὸς αὐτῆς δυσφημῶν ἡμᾶς πάνυ). Αυτή η πρόταση είναι μια ύστατη προσπάθεια πειθούς, με στόχο να πείσει τον ανώτερο να ικανοποιήσει το αίτημα. Πρόκειται για μια έμμεση απειλή, που μεταφέρεται από ένα τρίτο άτομο στον άμεσα ενδιαφερόμενο, πρωτότυπο για αυτό το είδος των επιστολών.

Ο γράφων επιστρατεύει δύο μέσα για να επιτύχει να πείσει τον πρωτοκωμήτη· το πρώτο είναι η πίεση που ασκεί όσον αφορά την αργοπορία σχετικά με τις διαδικασίες που πρέπει να ακολουθηθούν, ώστε η φυλακισμένη γυναίκα να αθωωθεί. Αρχικά ο αποστολέας εκφράζει την ανυπομονησία και τον θυμό του κόμη και του σχολαστικού με τη φράση οὐκ ὀλίγην ἀγα[νά]κτησιν ἐποίησ[α]ν (στ. 2). Η αδημονία ναπραχθούν όσα πρέπει στην περίπτωση της γυναίκας, φαίνεται με δύο επιρρήματα (4. παραχρήμα, 6. πάραυτα) και μια εμπρόθετη φράση (6. διὰ ταχέως). Η πίεση εκφράζεται και με την προστακτική έγκλιση στην παράθεση του δεύτερου αιτήματος (7. ἐκπέμψατε), με τον

γράφοντα να μην γίνεται απότομος ή αγενής, αλλά να δηλώνει το άγχος του να πραγματοποιηθεί το αίτημα, καθώς ενέχει ο φόβος για τη δυσφήμιση από τον αδελφό της κρατούμενης¹²². Τέλος, το σωζόμενο χριστόγραμμα στην αρχή του κειμένου στο recto, ενώ κανονικά χρησιμεύει για τη δήλωση της χριστιανικής πίστης του αποστολέα, στην παρούσα επιστολή θεωρώ ότι λειτουργεί ως επίφαση της σπουδαιότητας του κειμένου συνολικά, ώστε να δοθεί η απαραίτητη προσοχή¹²³.

Το δεύτερο μέσο πειθούς είναι η χρήση των τιμητικών ονομάτων, είτε αναφέρεται στον ίδιο τον παραλήπτη είτε στον κόμη και τον γραμματικό που συνάντησε, δείχνοντας σεβασμό στα πρόσωπά τους¹²⁴. Ο κόμης προσδιορίζεται με το επίθετο υπερθετικού βαθμού. μεγαλοπρεπεστάτω (στ. 1) μεγαλοπρεπέ[στ(ατος)] (στ. 5), ο σχολαστικός βασιζόμενος στη μεταγραφή του εκδότη¹²⁵ ως θαυμ(ασιωτάτω)] (στ. 1) και σοφοτάτο<υ> (στ. 5) και ο αποστολέας απευθύνεται στον παραλήπτη πρωτοκωμήτη με το τιμητικό ἀδ[ελφότητα] (στ. 4).

¹²² Για την πίεση, όπως εκφράζεται με την επιλογή της προστακτικής έγκλισης, βλ. Koroli 2021, σελ. 88.

¹²³ Βλ. Turner 1984, σελ. 15.

¹²⁴ Για τη χρήση των τιμητικών ονομάτων και για τρίτα πρόσωπα και τη σπάνια χρήση τους σε τέτοιες περιπτώσεις στη φόρμα των ιδιωτικών επιστολών, βλ. Κορολή 2016, σελ. 64-65.

¹²⁵ Βλ. Maspero 1913, σελ. 176.

4. Αιτήματα Σχετικά με Αγαθά

Στη συγκεκριμένη κατηγορία, συγκαταλέγονται διοικητικές επιστολές που το βασικό αίτημα ή το μοναδικό τους αφορά την αποστολή αγαθών, από τη γεωργική παραγωγή, ή αιτήματα σχετικά με την παραγωγή συγκεκριμένων αγαθών, με πολύ βασικό προϊόν το σιτάρι.

1. P.Sorb I 60

Ο πάπυρος χρονολογείται περί το 431 με 432, με προέλευση τη Νεόφυτο από τον Οξυρυγχίτη νομό. Αποστολέας είναι ο Διοσκουρίδης –υπάλληλος του αξιωματούχου Ανουβίωνα– και παραλήπτης ο Ανουβίων, με τη διεύθυνση να δηλώνεται στην αρχή της επιστολής στο recto, με τη συντακτική φόρμουλα ὁ δεῖνα τῷ δεῖνι (1-2. Διοσκουρίδης | Ἄνουβίωνι).

Ο Διοσκουρίδης, γράφει στον ανώτερό του να δεχτεί τα σιτηρά που φτάνουν στη Νεόφυτο, ως το πρώτο σκέλος αιτήματος (3-7. ὑπόδεξαι παρὰ τῶν ἀπὸ | Νεοφύτου τὸν σῖτον | τῆς τε πεντεκαίδεκάτης | κ[αὶ] π[ρ]ῶτης ἰνδικτιόνων | δῦο). Στο δεύτερο σκέλος, προτρέπει τον Ανουβίωνα να δεχτεί έναν συγκεκριμένο τρόπο μέτρησης για τα σίτηρα που θα σταλούν, με την αιτία να είναι ο καθαρισμός, το κοσκίνισμα του σιταριού¹²⁶, με τις 8 αρτάβες να είναι το μέτρο για καθαρό σιτάρι (7-12. δέξαι παρ' αὐτῶν | ὑπὲρ τῆς καθάρσεως τοῦ | σίτου πέντε ἑκατοστὰς | καὶ ὑπὲρ λόγου ἑκατοστῶν | ἀρτάβα[ς] ὀκτὼ μέντοι | ἀπὸ καλ[ο]ῦ σίτου). Τα αιτήματα εκφράζονται με δύο ρήματα σε προστακτική ἐγκλιση αορίστου, β' ενικού προσώπου (3. ὑπόδεξαι, 7. δέξαι), με τον λόγο να ομοιάζει με οδηγίες, βήματα που ο Ανουβίων οφείλει να ακολουθήσει, ὥστε να ικανοποιηθεί το αίτημα. Η ἄλλη πιθανότητα που υπάρχει είναι ο γράφων να εκφράζει τα δύο σκέλη που περιέχονται στη διοικητική επιστολή με τον συνδυασμό υποτακτικής ἐγκλισης χρόνου αορίστου, με το ρήμα σε β' ενικό πρόσωπο, και με τελικό απαρέμφατο αορίστου. Το ρήμα εξάρτησης των δύο τελικών απαρεμφάτων (3. ὑπόδεξαι, 7. δέξαι) σε αυτό το ενδεχόμενο δεν έχει σωθεί, επειδή ο φορέας γραφής στον δεύτερο στίχο έχει φθαρεί, αλλά οδηγούμαι στο συμπέρασμα από την ολοκληρωμένη σύνταξη του δεύτερου αιτήματος (12-14. ἀλλὰ μὴ | ἀμελήσης | ὑπο|δέξασθαι), χωρίς να τείνω προς κάποιο βέβαια απάντηση.

Στο νέο αίτημα, ο αποστολέας ζητά από τον αξιωματούχο να μην αφήσει ως εκκρεμότητα την αναγνώριση ως γνήσιο το κάγκελλον¹²⁷ (12-14. ἀλλὰ μὴ | ἀμελήσης

¹²⁶ Για την κάθαρσιν του σίτου, βλ. LSJ

¹²⁷ Για τη σημασία του κάγκελλον ως μονάδα μέτρησης χωρητικότητας, βλ. LSJ.

του ταῦτα ὑπο|δέξασθαι μέτρῳ καγκέλλου)¹²⁸. Το αίτημα εισάγεται με την αποτρεπτική υποτακτική μὴ | ἀμελήσης (στ. 12-13) και εκφράζεται με το τελικό απαρέμφατο αορίστου ὑπο|δέξασθαι (στ. 13-14).

Η υποτακτική αποτελεί μια ευγενική επιλογή για την προετοιμασία του αιτήματος, καθώς δεν υποδηλώνει πίεση. Η αποτρεπτική υποτακτική, όπως εμφανίζεται στο τρίτο αίτημα, δείχνει την ώθηση στον παραλήπτη να πράξει το αντίθετο από αυτό που δηλώνει το ρήμα, μια ιδιαίτερη σύνταξη, που έχει στόχο να πείσει τον αναγνώστη για την ικανοποίηση του αιτήματος.

2. P.Prag. II 197

Η διοικητική επιστολή του έκτου αιώνα έχει παραλήπτη τον στρατηλάτη, διοικητή, Φλάβιο Βασίλειο και αποστολέα τον πρεσβύτερο Αβραάμιο, βάσει της διεύθυνσης στο verso (v. 8. ἐπίδος τῷ ἐμῷ δεσπότη (1. δεσπότη) τῷ ἐνδοξοτάτῳ Φλ(αουίῳ) Βασιλίῳ στρατηλ(άτη) † Ἀβρααμίου πρεσβ(υτέρου)).

Ο Αβράαμιος αρχίζει με μια αναφορά με αγαθά που έχει στείλει στον Φλάβιο, τυρί, εννιά θρίσσα¹²⁹ και λίγα ακόμη ψάρια. Έπειτα, διατυπώνει το αίτημά του, να του γράψει ο στρατηλάτης ότι όντως παρέλαβε τα τρόφιμα (2-3. καταξίωσον ὑμετέρ[α] ἐξουσία [πέ]μψαι μοι οτινοσε | ἰχθύος ἐδέξασθαι (1. ἐδέξασθε)). Το αίτημα εισάγεται με το τυπικό ρήμα καταξίωσον (στ. 2), προστακτικής ἐγκλισης αορίστου, σε β' ενικό πρόσωπο και εκφράζεται με το τελικό απαρέμφατο αορίστου [πέ]μψαι (στ. 2), του οποίου το νόημα συμπληρώνεται με τη δευτερεύουσα αναφορική πρόσταση –η συντακτική της λειτουργία είναι αντικείμενο στο απαρέμφατο– οτινοσε | ἰχθύος ἐδέξασθαι (1. ἐδέξασθε) (στ. 2-3).

Έπειτα, παρουσιάζεται ένα δεύτερο σκέλος του αιτήματος, που συνδέεται με τον συμπλεκτικό σύνδεσμο καί (στ. 3) και εισάγεται με το ρήμα θέλω και εκφράζεται με το τελικό απαρέμφατο αορίστου δοῦναι (στ. 3), με την αιτιολόγηση που ακολουθεί να παραμένει σκοτεινή, καθώς το κείμενο δεν σώζεται αυτούσιο.

Ύστερα, αναγράφει τα υπόλοιπα τρόφιμα που έχει στείλει στον αξιωματούχο¹³⁰.

Τα δύο σύμβολα του χριστογράμματος στην αρχή και το τέλος του κειμένου στο recto, όπως και το σύμβολο του σταυρογράμματος μπροστά από το όνομα του

¹²⁸ Για την περίφραση ὑποδέχομαι μέτρον, βλ. LSJ.

¹²⁹ Για την ερμηνεία ότι πρόκειται για είδος ψαριού, βλ. Pintaudi, Dostálová & Vidman 1995, σελ. 179.

¹³⁰ Για την ανάλυση του κειμένου, βλ. Pintaudi, Dostálová & Vidman 1995, σελ. 178-180.

αποστολέα στη διεύθυνση στο verso, αποτελούν δείκτες θρησκευτικότητας και ευγένειας. Άλλη ευγενική τακτική είναι το τιμητικό τῆ ὑμετέρα ἐξουσία (στ. 1,5) με το οποίο απευθύνεται στον Φλάβιο, όπως και το προσδιοριστικό ἐνδοξοτάτῳ (v. 8).

Η κλητική προσφώνηση δέσποτα (στ. 7), με το ουσιαστικό να υπάρχει και στο verso (v. 8. ἐπίδος τῷ ἐμῷ δεσπότη (l. δεσπότη)), δηλώνει σεβασμό και όχι δουλοπρέπεια¹³¹.

3. P.Grenf. I 63

Ο πάπυρος χρονολογείται κατά τον έκτο με έβδομο αιώνα και προέρχεται από την Απολλονόπολη Επταχωμίας. Αποστολέας της επιστολής είναι ο επίσκοπος Φλάβιος Θεόδωρος και παραλήπτης ο διοικητής Φλάβιος Μηνάς.

Το αίτημα εισάγεται με το ρήμα θελήση (στ. 6), υποτακτικής έγκλισης αορίστου, σε γ' ενικό πρόσωπο, διότι ο γραμματέας Ιωάννης γράφει εκπροσωπώντας τον Φλάβιο Θεόδωρο, και εκφράζεται με το τελικό απαρέμφοτο μέλλοντα παρασχεῖν (στ. 6). Ο κληρικός επιθυμεί να δίδει στον αββά Σενούθη ορισμένα αγαθά εξόν των όσων λαμβάνει από τον δεσπότη του (8-9. χω {ι} ρις τῶν διδομένων αὐτῷ παρὰ τοῦ | ἐν ἁγίοις μου δεσπότη καὶ πατρός). Ὑστερα, εξηγεί τα προϊόντα που θα προσφέρει στον αββά και το βάρος του καθενός –σιτάρι και αγγεία κρασιού– όπως και τη χρονική περίοδο που θα το πράξει (10-13. ἀπὸ ἐβδόμης ἰνδ(ικτίονος) καὶ αὐτῆς καὶ ἐφεξῆς καὶ ἐπὶ τὸ διηνεκὲς σίτου ἀρτάβας | πεντήκοντα μοδίῳ Ἀπόλλωνος καὶ | οἴνου ἀγγ<ε>ῖα ἑκατόν, γί(νονται) σί(του) (ἀρτάβαι) ν οἴ(νου) ἀγγ(εία) ρ μ(όνα)). Τέλος, παραδίδει την αιτία για την οποία γράφει αυτό το επίσταλμα στον διοικητή, προς αποσαφήνιση (14-15. πρὸς ὑμετέραν ἀσφάλειαν πεποίημαι | τὸ παρὸν καθολικὸν ἐπίσταλμα).

Ο γράφων χρησιμοποιεί το τιμητικό όνομα λαμπρο(τάτῳ) (στ. 3) για να προσδιορίσει τον διοικητή και όσιωτ(άτῳ) (στ. 6) για τον αββά Σενούθη. Στο verso δεν υπογράφει ο επίσκοπος, αλλά ο γραμματέας Ιωάννης, εξού και το τιμητικό όνομα όσιωτ(άτου) που προσδιορίζει τον κληρικό. Το εμπρόθετο ἐν ἁγίοις (στ. 9) προσδίδει βάρος στη θρησκευτικότητα που διακατέχει τους κληρικούς που αφορά η επιστολή.

Η επιστολή παρουσιάζει στοιχεία δομής· η εισαγωγή περιέχει την ταυτότητα του αποστολέα και του παραλήπτη, όπως και τα αξιώματά τους, ενώ μπροστά από κάθε όνομα, υπάρχει το σύμβολο του σταυρογράμματος, προς ένδειξη θρησκευτικότητας. Στο κυρίως μέρος της επιστολής υπάρχει το αίτημα του επισκόπου. Η επιστολή κλείνει

¹³¹ Βλ. Papatthomas 2007, σελ. 504-506.

με την αποκάλυψη ότι την επιστολή έχει συγγράψει ο γραμματέας του επισκόπου, ο νοτάριος Ιωάννης και με την ημερομηνία, μαζί με ένα σταυρόγραμμα. Με δεύτερο χέρι, ο Φλάβιος Θεόδωρος υπογράφει την επιστολή, δηλώνοντας πάλι τα προϊόντα που θα κατάβάλλει εφεξής στον διοικητή και προσθέτει το σταυρόγραμμα στην αρχή και το τέλος του κειμένου που υπογράφει ο ίδιος. Στο verso ένα τρίτο χέρι δεν παραδίδει τη διεύθυνση, αλλά το περιεχόμενο της επιστολής, με ένα σταυρόγραμμα (v. 23. † ἐπίσταλμα τοῦ ὄσιω(άτου) ἐπισκόπου). Η πενταπλή χρήση του χριστιανικού συμβόλου έχει στόχο να πείσει τον αναγνώστη για το θρησκευτικό ήθος του επισκόπου.

4. P.Grenf. II 94

Ο πάπυρος χρονολογείται κατά τον έκτο με έβδομο αιώνα, με προέλευση από τον Ερμπολίτη νομό. Παραλήπτης είναι ένας υποδέκτης από την Ερμούπολη (v. 5. ὑποδέκτη Ἐρμουπόλεως. †).

Σε αυτήν τη σύντομη διοικητική επιστολή, ο γράφων θέτει άμεσα το αίτημά του, με δύο ρήματα που βρίσκονται σε προστακτική έγκλιση αορίστου, σε β' ενικό πρόσωπο (1. θέλησον, 2. παράλαβε). Ο αποστολέας δίδει εντολή¹³² στον υποδέκτη να παράλαβει τους φόρους που του χρωστούσε πλήθος ανθρώπων, είτε σε μορφή γεωργικών αγαθών, όπως σιτάρι και κριθάρι, είτε με χρήματα (1-2. θέλησον κᾶν τε σίτον κᾶν τε κριθήν κᾶν τε ὄλοκότ'τινα | καταβάλλουσίν (1. καταβάλλωσίν) σοι παράλαβε). Ὑστερα, παραδίδει την αιτία, που είναι η ανάγκη να γυρίσει στην Ερμούπολη από την οποία απουσιάζει και να τακτοποιήσει τις εκκρεμότητες της δουλειάς του (2-3. ἵνα ἔλθης διὰ συντό[μο]ν | εἰς τήν πόλιν καὶ ἀπαλλάξης τὸ πρᾶγμά σου). Η αιτία που εδώ εκφέρεται με μια δευτερεύουσα τελική πρόταση, που εισάγεται με τον τελικό σύνδεσμο ἵνα (στ. 2), αποτελεί μια ευγενική τακτική και στοχεύει στο να πείσει τον αποδέκτη της επιστολής, να πράξει τα δέοντα, ακολουθώντας την εντολή του ανωτέρου.

Το αίτημα και η αιτία επαναλαμβάνονται, με ελαφρές παραλλαγές, προτού κλείσει η επιστολή: το μεν αίτημα εκφράζεται πάλι με το ρήμα παράλαβε (στ. 4) σε προστακτική έγκλιση, αλλά χωρίς να αναφέρει τους τρόπους αποπληρωμής των οφειλόμενων φόρων (3-4. ἀλλὰ πάντα | ταῦτα παράλαβε). Η δε αιτία με μια δευτερεύουσα τελική πρόταση (4. διὰ συντόμου ἀνέλθης), με τον ίδιο τον γράφοντα να δηλώνει την επανάληψη (4. ὡς εἶπον). Η επανάληψη αποτελεί έναν επιπλέον τρόπο

¹³² Για την άποψη ότι ο αποστολέας της επιστολής είναι ανώτερος του υποδέκτη, λόγω του προστακτικού τόνου του κειμένου, βλ. Grenfell & Hunt 1897, σελ. 145.

πειθούς και υποδηλώνει την αναγκαιότητα του να πραγματοποιηθεί το αίτημα-εντολή.

Άλλη τακτική ευγενείας είναι η παρουσία του συμβόλου του σταυρογράμματος στη διεύθυνση στο verso δύο φορές, δηλώνοντας τη χριστιανική πίστη.

5. P.Cair.Masp. I 67075

Ο πάπυρος του έκτου αιώνα έχει προέλευση την Αφροδίτης κόμη και ανήκει στο αρχείο του Διόσκουρου. Δεν επιβιώνει η διεύθυνση στο verso, εκτός της ιδιότητας του πρωτοκωμήτη.

Άλλος ένας φορέας γραφής που το δεξί μέρος έχει χαθεί και κάθε στίχος μένει ανολοκλήρωτος. Εντούτοις, το αίτημα διαφαίνεται καθαρά. Αρχικά, ο γράφων διαβεβαιώνει ότι έλαβε τη γραπτή εντολή του πρωτοκωμήτη (1-2. Ⲣ τὰ γράμματα τῆς ὑμῶν ἀδελφότητος ἔδεξάμ[ην - - -] | πεμφθέντα μοι), μια πράξη άμεσα συνδεδεμένη με το αίτημα που θέτει· ο αποστολέας –λογικά προς απάντηση στη διαταγή του ανωτέρου, η οποία δεν επιβιώνει– ζητά από τον πρωτοκωμήτη την αποστολή σιτηρών στον ορμό, στο λιμάνι του Νείλου που γίνονται οι εμπορικές συναλλαγές για το αγροτικό αγαθό (2-3. φροντίση ἢ ὑμετέρα ἀδελφό[της - - -] | πέμψαι πολλὴν σῖτον εἰς τὸν ὄρμον)¹³³. Το αίτημα εισάγεται με υποτακτική αορίστου, σε γ' ενικό πρόσωπο (2. φροντίση) και εκφράζεται με το τελικό απαρέμφατο αορίστου πέμψαι (στ. 3). Το ρήμα φροντίζω είναι αρκετά ευγενικό ρήμα ήδη και η επιλογή της υποτακτικής ως τρόπο εκφοράς του, σίγουρα αποτελεί στρατηγική ευγενείας.

Η αιτία για το αίτημα δεν επιβιώνει, αλλά ίσως διαφαίνεται μέσα από την πρόταση καὶ ἐλπίζω εἰς τ[- - -] | μοι ἐνταῦθα τὰς χρείας ὑμῶν ἀποπληρῶν [- - -] (2-3), με τον αποστολέα να δηλώνει ότι ευελπιστεί να ικανοποιήσει την έλλειψη που έχει διαπιστωθεί ίσως σε άλλο προϊόν, εάν επρόκειτο για ανταλλακτικό εμπόριο, ή κάποια χρηματική οφειλή.

Το σύμβολο του χριστογράμματος που επιβιώνει στην αρχή του κειμένου στο recto και στο τέλος της διεύθυνσης στο verso, είναι δηλωτικό της χριστιανικής πίστης. Η ευγένεια στην επιστολή φαίνεται και από τον τρόπο απεύθυνσης στον πρωτοκωμήτη με το τιμητικό όνομα ἀδελφότητος (στ. 1).

Το αίτημα για την αποστολή σιτηρών μάλλον αφορά τον θεσμό της αννώνης, όπως αναλύθηκε και στον πάπυρο P.Col. XI 302¹³⁴.

¹³³ Βλ. Maspero 1911, σελ. 112.

¹³⁴ Βλ. Maspero 1911, σελ. 112.

6. P.Cair.Masp. I 67076

Ο πάπυρος του έκτου αιώνα, με προέλευση από την Αφροδίτης κόμη, εντάσσεται στο αρχείο του Διόσκουρου. Το μελάνι στο verso έχει σβηστεί και δεν είναι δυνατόν να γνωρίζουμε την ταυτότητα αποστολέα και παραλήπτη της επιστολής, αν και λογικά επρόκειτο για κάποιον πρωτοκωμήτη, τον Διόσκουρο ή τον Απολλώτα.

Η διοικητική επιστολή αρχίζει με μια ιδιαίτερα ευγενική πρόταση, ώστε να κερδίσει ο γράφων, ο οποίος είναι είτε πελάτης είτε ανήκει στην υπηρεσία του παραλήπτη¹³⁵, την εύνοια του παραλήπτη (1. [- - - δια τῆς πα]ρούσης ἐπιστολῆς γράφω προσκυνῶν τὸν ἑμὸν δεσπότην), με τη μετοχή προσκυνῶν να δηλώνει όχι την υποτέλεια στον αφέντη, αλλά τον σεβασμό σε εκείνον¹³⁶ και το ουσιαστικό δεσπότην τον σεβασμό στον παραλήπτη. Συνεχίζει, δίδοντας αναφορά για αγαθά που έλαβε και επιστολές από τον πρωτοκωμήτη, μια ευγενική τακτική, προτού περάσει στο αίτημα. Ύστερα, δηλώνει το αίτημα που έλαβε από έναν μαγίστορα, στην Πανόπολη που έφτασε εξαναγκασμένος (8. [- - -] παρεγγέλθην (1. παρηγγέλθην) παρὰ τῆς αὐτοῦ λαμπρ(ότητος) μὴ ῥογεῦσαι οἶνον). Το αίτημα εκφράζεται με το επιτελεστικό ρήμα παρεγγέλθην (1. παρηγγέλθην) και το τελικό απαρέμφατο μὴ ῥογεῦσαι, με το αρνητικό μόριο να δηλώνει την απαγόρευση.

Ύστερα, ζητά από τον παραλήπτη αρχικά να του γράψει απαντητική επιστολή και του είχε υποσχεθεί να του στείλει σιτάρι (8. [- - - τὸ δο]κοῦν ὑμῖν κελεύσ\α/τε γράψαι μοι, δῆσπο(τα)). Το αίτημα εισάγεται με προστακτική έγκλιση αορίστου, β' πληθυντικού προσώπου (8. κελεύσ\α/τε), με τον πληθυντικό να δηλώνει ευγένεια, ενώ εκφράζεται με ένα τελικό απαρέμφατο αορίστου (8. γράψαι) Η πίεση μετριάζεται με τη μετοχή τὸ δο]κοῦν με τον αποστολέα να ζητά αυτό που θεωρεί ότι πρέπει να γίνει, αφήνοντάς στην κρίση του πρωτοκωμήτη την απόφαση για την ικανοποίηση ή μη του αιτήματος. Το επόμενο σκέλος του αιτήματος αφορά την αποστολή σιταριού από τον πρωτοκωμήτη στον γράφοντα (12-13. τότε τάξαι[έ] μοι δὲ | [- - -]εως πέμψαι σῖτον ἐκ τοῦ λιμίτου) και έχει παρόμοιο τρόπο παράθεσης, με εισαγωγή ένα ρήμα σε προστακτική αορίστου, β' πληθυντικού ευγενείας (12. τάξαι[έ]) και ένα τελικό απαρέμφατο αορίστου να αποτελεί την έκφραση του αιτήματος (13. πέμψαι). Η σύνδεση των δύο σκελών δηλώνεται με το χρονικό επίρρημα τότε (στ. 12), δηλώνοντας τις διαδοχικές πράξεις, πρώτα τη συγγραφή επιστολής και ύστερα την υπόσχεση για

¹³⁵ Βλ. Maspero 1911, σελ. 112.

¹³⁶ Βλ. Papatomas 2007, σελ. 504.

αποστολών σιτηρών.

Εξαιτίας της απώλειας μεγάλου μέρους του κειμένου, λόγω φθοράς του φορέα γραφής, δεν είναι δυνατόν να εξαχθούν περαιτέρω πληροφορίες για το περιεχόμενο και για τους τρόπους πειθούς. Μόνο η αρχή ενός υποθετικού λόγου, με το μέρος της υπόθεσης να επιβιώνει (15. εἰ μὴ διὰ τάχους), δηλώνει μάλλον την προειδοποίηση και το επείγον, ότι πρέπει να ικανοποιηθούν τα αιτήματα σύντομα.

Ο γράφων με το τιμητικό όνομα λαμπρότατος ή λαμπρότητα απευθύνεται στον πρωτοκωμήτη (στ. 2, 5, 8), δείχνοντας ευσέβεια. Άλλος τρόπος ένδειξης σεβασμού είναι η χρήση των ονομάτων δεσπότης (στ. 1, 12) και κύριος (στ. 14, 16)¹³⁷.

¹³⁷ Βλ. Parathomas 2007, σελ. 504-506.

5. Αιτήματα Σχετικά με Αποστολή Εγγράφων

Οι διοικητικές επιστολές που θα παρατεθούν εμπεριέχουν το αίτημα αποστολής επίσημων εγγράφων, αντιγράφων, έγγραφων εντολών από τον παραλήπτη ή ανταλλαγής αλληλογραφίας μεταξύ αποστολέα και παραλήπτη.

1. P.Petra V 60

Ο πάπυρος¹³⁸ χρονολογείται περί το 530 με 600 και προέρχεται από την Πέτρα της Ιορδανίας. Αποστολέας είναι ο κυβερνήτης της Παλαιστίνης¹³⁹ Φλάβιος Μαριανός και παραλήπτης ο Θεόδωρος, όπως αποκαλύπτεται στο recto, ως μορφή εισαγωγής.

Ο Φλάβιος στη διοικητική επιστολή ζητά από τον Θεόδωρο να δοθεί ένα σημαντικό έγγραφο σε ένα σώμα συμβολαιογράφων (3. τῶ[ν] σ[υ]μ[β]ολαιογρ[ά]φων τὸ ἐπιτήδειον ἀποδο[θ]ήτω τῷ ἐπιζήτε . . .). Το αίτημα εκφράζεται με το ρήμα ἀποδο[θ]ήτω (στ. 3), προστακτικής ἐγκλισης αορίστου, γ' ενικού προσώπου. Η αιτιολογία είναι πως το άλλο έγγραφο έχει χαθεί, οπότε λογικά οι συμβολαιογράφοι δεν πήραν ποτέ το έγγραφο που έπρεπε και θα σταλεί αντίγραφο ή νέο (3. θατέρου γὰρ ἐλείποντος). Η αιτία, εν προκειμένω, δεν έχει σκοπό να πείσει, αν ο αποστολέας ήταν ο κυβερνήτης της Παλαιστίνης, αλλά λειτουργεί ως δείκτης ευγενείας, δίδει περαιτέρω πληροφορίες στον υπάλληλό του για τον λόγο που πρέπει να παραδώσει το έγγραφο (3. τὸ ἐπιτήδειον).

Το τιμητικό όνομα λαμπρ(ότατος) ἄρχων (στ. 1) που προσδιορίζει τον Φλάβιο κατά την άποψή μου δεν είναι προϊόν καθ' υπαγόρευσης, όμως υποδηλώνει ότι η επιστολή έχει γραφεί από γραμματέα, που δείχνει ευσέβεια στον κυβερνήτη. Ο συνδυασμός του τιμητικού ονόματος με το ουσιαστικό ἄρχων εντοπίζεται μόλις άλλη μία φορά, στη διοικητική επιστολή P.Princ. II 137¹⁴⁰.

Το σύμβολο του σταυρογράμματος μπροστά από το όνομα του κυβερνήτη και του Θεόδωρου, αποτελούν σημεία της χριστιανικής πίστης αποστολέα και παραλήπτη, έναν τρόπο έκφρασης ευγένειας.

¹³⁸ Για την ανάλυση του παπύρου και τη διαπίστωση ότι έχει γραφεί transversa charta, βλ. Arjava, Frosen & Kaimio 2018, σελ. 176-177.

¹³⁹ Για την άποψη των εκδοτών, βλ. Arjava, Frosen & Kaimio 2018, σελ. 178..

¹⁴⁰ Βλ. P.Princ. III 137.

2. PSI XV 1569

Ο πάπυρος της Αντινοόπολης από τον έκτο αιώνα. Δεν σώζονται τα ονόματα του αποστολέα και των παραληπτών στο verso, εκτός του ενός, του Οπιανού, και του επαγγέλματος των τελευταίων, βοηθοί (ν. 16-17. † ἐπίδ(ος) τοῖς θαυμ(ασιωτάτοις) κ(αὶ) ἐναρέτ(οις) [. . .] [.] . κ(αὶ) Ὀπιανῶ ἀδιούτορσι | πατρος)¹⁴¹.

Η διοικητική επιστολή αρχίζει με μια αναφορά σχετικά με την αποστολή σιταριού στον σχολαστικό Φλάβιο και τη διορθώση που έχει σχετικά με αυτό το θέμα και την αιτιολόγηση του αιτήματος που πρόκειται να θέσει, ότι η δικαστική υπόθεση του Γρηγορίου είναι πιο σημαντική από την αποστολή του σίτου, κάτι για το οποίο πίεσε να ενημερωθεί ο Φλάβιος, με νέα επιστολή, την προκείμενη.

Τα πρώτο αίτημα έχει δύο σκέλη και εξαρτάται από το τυπικό ρήμα εισαγωγής καταξιώσατε, προστακτικής ἐγκλισης αορίστου, β' πληθυντικού προσώπου, και τον συμπερασματικό σύνδεσμο οὖν (στ. 10). Το αίτημα εκφράζεται πρώτα με το τελικό απαρέμφο αορίστου ὑποβαλεῖν (στ. 11). Ο αποστολέας ζητά από τους βοηθούς αφού δεχτούν αυτήν την επιστολή, από έναν άλλον ιπποκόμο (10. πεμφθῆναι αὐτὴν διὰ ἄλλου ἰ[π]ποκόμου), να την υποβάλουν στον σχολαστικό. Το άλλο σκέλος εκφράζεται με το τελικό απαρέμφο αορίστου ἀποστεῖλαι (στ. 12), δηλαδή να στείλουν οι βοηθοί την προηγούμενη επιστολή που έγραψε και περιείχε λάθη (10-12. καταξιώσατε οὖν ταύτην δεξάμενοι | ὑποβαλεῖν τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ κοῖ[νῶ] ἡμῶν ἄρχοντι καὶ τὴν πεμφθεῖσαν | χθὲς ἀποστεῖλαι μοι).

Ύστερα, δίδει την αιτία για το ανέκφραστο για την ώρα τρίτο αίτημα, που αποτελεί επανάληψη του δεύτερου, με δύο δευτερεύουσες αιτιολογικές προτάσεις, ότι δεν έχουν παραλάβει οι βοηθοί την παραγωγή του σίτου ως την προθεσμία που είχε υποσχεθεί ο αποστολέας (12-13. ἐπειδὴ οὖν ἀντεφώνησα ὅτι φέρεται ἐπεὶ οὐκ οἱ ἔχονται | [. . .] [. . .] πρᾶξαι), θέλωντας να πείσει με κάθε τρόπο να του σταλεί πίσω η πρώτη επιστολή που έστειλε με ιπποκόμο.

Το τρίτο αίτημα εισάγεται με αποτρεπτική προστακτική αορίστου, με το ρήμα να βρίσκεται σε β' πληθυντικό πρόσωπο, και τον σύνδεσμο οὖν να παρεμβάλλεται (13. μὴ οὖν ἀμελήσατε). Εκφράζεται με το τελικό απαρέμφο αορίστου ἀγαπέμψαι (στ. 13). Τους ζητά να μην παραμελήσουν την αποστολή της παλιότερης επιστολής (13. μὴ οὖν ἀμελήσατε ἀγαπέμψαι αὐτὴν διὰ τοῦ ἐλθόντος ἰπ[πο]κόμου (1. ἰπ[πο]κόμου)). Η αποτρεπτική ἐγκλιση, όπως δηλώνεται με το αρνητικό μόριο μη, είναι ένας επιπλέον

¹⁴¹ Για την ανάλυση του verso, βλ. Bartoletti, Bastianini κα. 2008, σελ. 387.

τρόπος πειθούς, πέραν της ίδιας της επανάληψης του αιτήματος, που το καθιστά επείγον ζήτημα.

Τα σύμβολα του σταυρογράμματος και του χριστογράμματος που εισάγουν το κείμενο στο recto και το πρώτο εισάγει τη διεύθυνση στο verso, δηλώνουν τη χριστιανική πίστη και είναι δείγματα ευγενείας. Τακτική ευγενείας και προσπάθειας για εύνοια, είναι η χρήση των τιμητικών ονομάτων και για τους βοηθούς (1. ενδ . . , ν. 16. θαυμ(ασιωτάτοις) κ(αί) έναρέτ(οις)), αλλά και για τρίτα πρόσωπα, όπως τον Γρηγόριο (8. μακαρίου) σχολαστικό Φλάβιο (6. λαμπρότατον, 11. μεγαλοπρεπεστάτω).

3. P. Oxy. I 157

Ο πάπυρος τοποθετείται χρονικά στον έκτο αιώνα μ.Χ. με προέλευση την Οξύρρυγχο. Δεν υπάρχουν ενδείξεις για την ταυτότητα του αποστολέα και του παραλήπτη, καθώς το verso έχει ξεθωριάσει, έχοντας απομείνει μόνο ίχνη μελανιού.

Ο γράφων ήδη από τον πρώτο στίχο αναλύει το πρόβλημα, δηλαδή την αντιμαχία μεταξύ του μοναχού Παπνούθι και του γραμματέα, όπως και την αιτία που έχει την έχει προκαλέσει. Ύστερα περνά στο αίτημα που πηγάζει από οδηγία ενός άντρα, του Απιπά, υψηλά ιστάμενου προσώπου στη διοίκηση της κώμης Ωφη. Ο γράφων αξιώνει από τον παραλήπτη να επιληφθεί και να δώσει εντολή στον γραμματέα να καθορίσει τον σωστό διαχωρισμό ανάμεσα στα σύνορα μεταξύ των περιουσιών του ίδιου και του μοναχού (4-6. κατ[α]ξ[ι]ώση ή σή ἀρετὴ ποιῆσαι γράμμ[α]τα πρὸς τὸν | εἰρημένον γραμματέα ἵνα ὑποδέξαιται (1. ὑποδέξεται) \τὸ/ μέτρον ἀδιαδιατροφος (1. ἀδιαστρόφος) | καὶ σφραγίσαι (1. σφραγίση) τὸ διάπ<ει>σμα. καὶ ποιούμαι μετὰ τοῦ Ἄπιπᾶ ἐνταῦθα). Το αίτημα εισάγεται με το τυπικό ρήμα κατ[α]ξ[ι]ώση (στ. 4), υποτακτικής ἐγκλισης αορίστου, γ' ενικού προσώπου και το αίτημα εκφράζεται με την απρόσωπη ἐκφραση ποιῆσαι γράμμ[α]τα (στ. 4), δηλαδή να δοθεί γραπτή εντολή στον γραμματέα. Η απρόσωπη ἐκφραση εδώ εισάγει με ἔμμεσο τρόπο τα βασικά αιτήματα, που αποτελούν σκέλη της απρόσωπης ἐκφρασης, η οποία έχει προστακτική ἀπόχρωση¹⁴². Τα δύο ρήματα υποτακτικής αορίστου που περιέχονται στην τελική πρόταση που ἐπεται, αποτελούν τα κύρια αιτήματα που έχει ο αποστολέας (5. ὑποδέξαιται (1. ὑποδέξεται), 6. σφραγίσαι (1. σφραγίση)). Αυτή η συντακτική φόρμουλα, με την ἔμμεση παράθεση των βασικών αιτημάτων, ως σκέλη της αίτησης για γραπτή εντολή, δηλαδή τι πρέπει να εμπεριέχεται στην εντολή, αποτελεί μια ἔμμεση

¹⁴² Βλ. Κορολή 2016, σελ. 102.

μορφή ευγένειας, με την οποία ο αποστολέας δεν ασκεί πίεση στον παραλήπτη¹⁴³.

Ως προς το ίδιο το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι δύο άντρες, εικάζω ότι πρόκειται για σύνορα γαιών που ανήκουν στον μεν Παπνούθι και στον δε γραμματέα. Ίσως τα κτήματά τους να συνορεύουν και ο γραμματέας να έχει υπερβεί τα όρια της γης του, έχοντας καρπωθεί τετραγωνικών μέτρων από τη γη του Παπνούθι. Οι όροι που επιλέγει ο γράφων να χρησιμοποιήσει στην επιστολή του, αποτελούν ένα τυφλό σημείο για τους σημερινούς αναλυτές, καθιστώντας σχετικά δύσκολη την απόλυτα ορθή ερμηνεία τους για την ανάλυση του θέματος που έχει προκύψει· ξεκινώντας από τη φράση ἔνεκεν τοῦ διαπε<ε>ίσι|ματος τοῦ μέτρου τοῦ ἐμβαλαμένου (1. ἐμβαλομένου) (στ. 2-3), το διάπεισμα ως όρο τον ερμηνεύω από το ρήμα διαπέμπω¹⁴⁴ από το οποίο παράγεται, που σημαίνει ότι κάτι πηγαίνει προς διαφορετικές κατευθύνσεις, εννοώντας εδώ το μέτρο¹⁴⁵, το οποίο ερμηνεύεται κι ως όριο ή σύνορο. Αυτό το μέτρο ή σύνορο, παρεμβάλλεται στα όρια των κτημάτων του Παπνούθι, βάσει της επιθετικής μετοχής τοῦ ἐμβαλαμένου, παραγόμενη από το ρήμα ἐμβάλλομαι¹⁴⁶.

Το αίτημα του αποστολέα, με εντολή του Απιπά, έρχεται και προς επίρρωση της υπόθεσης που κάνω σχετικά με την αιτία της διαμάχης των δύο αντρών· ο άγνωστος γράφων ζητά από τον άγνωστο παραλήπτη να επιμεληθεί του θέματος και να ορίσει στον γραμματέα να φροντίσει να κάνει τον σωστό διαχωρισμό, το μέτρο να είναι ἀδιάστροφον, να μην παρεκκλίνει¹⁴⁷ και να σφραγίσει το σημείο στο οποίο έχει συμβεί το διάπεισμα, δηλαδή τα όρια έχουν ξεπεραστεί.

Μία άλλη τακτική ευγενείας που ακολουθεί ο γράφων είναι η χρήση του σταυρογράμματος στην αρχή του κειμένου στο recto. Έπειτα, η άμεση παράθεση των αιτιών για τους οποίους γράφει την επιστολή, δηλαδή λόγω της διαμάχης του Παπνούθιου και του γραμματέα, αλλά και ποια είναι η αίτια της ίδιας της διαμάχης, για την οποία ο παραλήπτης οφείλει να παρέμβει (1-4. † ἐπιδὲ φίλον<ε>ικία γέγονεν μεταξὺ Παπνουθίου τοῦ μονάζοντος καὶ | τοῦ γραμματεὺς τοῖς Φωβλῶ/ου ἐν ᾿Ωφι τῆ κώμη ἔνεκεν τοῦ διαπε<ε>ίσι|ματος τοῦ μέτρου τοῦ ἐμβαλαμένου παρὰ τοῦ αὐτοῦ εὐλαβεστάτου | Παπνουθίου)¹⁴⁸. Επιπλέον, το τιμητικό όνομα που επιλέγει ως

¹⁴³ Για τη χρήση ρημάτων και σύντομων φράσεων που στοχεύουν να παρουσιάσουν το αίτημα με ευγένεια και χωρίς εμφανή πίεση, βλ. Parathomas 2007, σελ. 499-500.

¹⁴⁴ Για τον ορισμό του ρήματος «διαπέμπω», βλ. Montanari 2016, σελ. 541 και LSJ. Για μια άλλη ερμηνεία του όρου «διάπεισμα», ως φόρος σε αξιωματούχο, βλ. Johnson & West 1949, σελ. 289.

¹⁴⁵ Για τον ορισμό του ουσιαστικού «μέτρο», βλ. Montanari 2016, σελ. 1362 και LSJ.

¹⁴⁶ Για τον ορισμό του ρήματος «ἐμβάλλω, -ομαι», βλ. Montanari 2016, σελ. 703 και LSJ.

¹⁴⁷ Για τη σημασία του επιθέτου «ἀδιάστροφος, -ον», βλ. Montanari 2016, σελ. 76 και LSJ.

¹⁴⁸ Για την αιτιολόγηση του γράφοντος ως τρόπος πειθούς, βλ. Koroli 2021, σελ. 84 και LSJ.

απεύθυνση στον παραλήπτη, ἡ σὴ ἀρετὴ (στ. 4) δίδει αξία στον παραλήπτη και την κοινωνική ἢ επαγγελματική θέση την οποία κατέχει. Αποτελεῖ ἕνα μέσο για την *captatio benevolentiae* του τελευταίου.

Γενικά το ὄφος της επιστολῆς εἶναι μεν ευγενικό, ἀλλά ἡ επιτακτικότητα και ἡ αἴσθηση του ἐπείγοντος δεν απουσιάζουν.

4. P.land. II 21

Ο πάπυρος ἀπὸ την Οξύρρυγχο χρονολογείται περί τον ἕκτο με ἑβδομο αἰώνα. Αποστολέας εἶναι ο νοτάριος, συμβολαιογράφος, Μηνάς.

Ἡ διοικητική επιστολή αρχίζει με μια ἀναφορά στον ἀνώτερο παραλήπτη, σχετικά με τη μη παραλαβὴ ὀρισμένων ἀντιγράφων ἐγγράφων (2-3. [- - - οὐδὲ μέχρι τῆς σήμερ]ον ἦλθεν τ.[.]ανδα· ἡμῶν τὰ ἐρχόμεν[α ο]ὐκ οἶδ[α], δ[έ]σπο- [τα, - - -]) και ὕστερα το ὄφος της ἀναφορᾶς ἀλλάζει και μετατρέπεται σε προσωπικό, καθώς ο Μηνάς ἐκφράζει τη σωματική του κόπωση (3. ἔφθασα τὸ Σκ[έ]λος, ἐπόνη[σα τοῦ]ς πόδας), φτάνοντας σε μια περιοχή του Ἀρσινοῖτη νομοῦ, λογικά για να βρει τα ἐγγράφα που λείπουν. Λογικά αὐτὴ ἡ ἀναφορά στην κούρασή του, εἶχε στόχο να πείσει τον παραλήπτη για τον μόχθο του σχετικά με το θέμα που τους ἀπασχολεῖ και ως ἐκ τούτου, την *captatio benevolentiae*.

Το αἶτημα ἐκφράζεται με το ρῆμα παρακαλέσατε (στ. 4), προστακτικῆς ἐγκλίσης ἀορίστου, β' πληθυντικῆς προσώπου, ως ευγενική ἀπεύθυνση, με τον Μηνά λογικά να ζητά ἀπὸ τον ἀξιωματὸχο να μιλήσει στον Μέγα για τα ἀντίγραφα που λείπουν και να του τα δώσει ἐκεῖνος (4. ἀλλ<α> παρακαλέσατε τὸν Μέγα). Ἐνα ἀκόμη ρῆμα που ἐπεται και συνδέεται με το προηγούμενο με ἀσύνδετο σχῆμα (4. εὔχεσθαι (1. εὔχεσθε)), ἴσως ἀποτελεῖ ἕνα νέο αἶτημα ἢ συνέχεια του προηγούμενου, ως σκέλος του.

Ἀν και ἕνα μέρος του κειμένου δεν παραδίδεται, ἡ πρόταση μέχρι τῆς [σ]ήμερον οὐκ ἔπεμψέν μοι τὰ ἀντίγραφα (στ. 5) ἀποτελεῖ την αἰτιολόγηση του αἰτήματος, δηλαδή ὅτι ο Μέγας δεν ἔχει δώσει τα ἀντίγραφα που χρειάζεται ο νοτάριος, ως τρόπος πειθούς για τον λόγο που οφείλει ο ἀξιωματὸχος να μιλήσει στον Μέγα¹⁴⁹.

Ἡ επιστολή κλείνει με μια ευγενική πρόταση (6-7. ἐγὼ δὲ Μηνᾶς νοτά(ριος) ὑμέτερος δο[ῦ]λος προσκυνῶ τὸν ἐμὸν | [δεσπότην. † - - -]), δηλώνοντας ξεκάθαρα τη

¹⁴⁹ Για το νόημα του κειμένου, βλ. Schaefer 1912, σελ. 64-66.

σχέση κατώτερου αποστολέα και ανώτερου παραλήπτη της επιστολής¹⁵⁰ και αποτελεί μια ξεκάθαρη τακτική ευγενείας, με την αυτουποτίμηση του ίδιου του γράφοντος¹⁵¹.

5. P.Giss. I 57

Ο πάπυρος με προέλευση την Οξύρυγχο του έκτου ή αρχές έβδομου αιώνα, αποτελεί ένα παλίμψηστο¹⁵². Παραλήπτης είναι ο βοηθός Φοιβάμμων¹⁵³ και αποστολέας ο Αφφούς (ν. 10-11. † ἐπίδ(ος) τῷ δεσπότη μου τῷ τὰ πάντα θαυμασιωτάτῳ καὶ [ἐ]ναρετῷ ἀδελφῷ Φοιβάμμωνι βοηθ(ῶ) ἀβάκ(τις) | vac. ? π(αρά) Ἀφφούτος).

Αρχικά, ο αποστολέας της διοικητικής επιστολής πληροφορεί τον βοηθό σχετικά με την αλληλογραφία που έχει ανταλλάξει με τον αββά Κόλλουθο και τον ίδιο τον Φοιβάμμωνα, με γραμματηφόρο τον Μακάριο και τον σχολαστικό Σαραπίωνα και του υπαλλήλων του για ζητήματα της εκκλησίας στον Οξύρυγχιτη νομό, διατηρώντας έναν ευγενικό τόνο και προσπαθώντας να πετύχει την *captatio benevolentiae* του αναγνώστη, προτού τεθεί το αίτημα.

Ο Αφφούς έπειτα αιτείται από τον Φοιβάμμωνα να παραλάβει την αλληλογραφία, να τη διαβάσει και να δώσει θετική απάντηση. Τα σκέλη του αιτήματος εισάγονται με το τυπικό ρήμα καταξίωση, υποτακτικής έγκλισης αορίστου, γ' ενικού προσώπου, διότι απευθύνεται στον Φοιβάμμωνα με τιμητικό όνομα, και τον συμπερασματικό σύνδεσμο οὖν (στ. 5). Εκφράζονται με τέσσερα τελικά απαρέμματα χρόνου αορίστου (5. περιεργάσασθαι καὶ ποιῆσαι, 6. ἄξασθαι καὶ ἀντιγραφῆναι). Ειδικότερα, το ποιῆσαι ἀποδοθῆναι (στ. 5) αποτελεί μια διαφορετική παράθεση αιτήματος, καθώς το ποιῆσαι λειτουργεί ως εισαγωγή μιας διαταγής που ζητά ο Αφφούς να δώσει ο Φοιβάμμων και το ἀποδοθῆναι ως έκφραση του αιτήματος, αν και ουσιαστικά υπάγεται στο ρήμα εξάρτησης καταξίωση (στ. 5)¹⁵⁴.

Ύστερα, ακολουθεί η αιτιολόγηση των νέων σκελών του αιτήματος: ο Αφφούς δίδει την προϋπόθεση με έναν υποθετικό λόγο που εκφράζει το προσδωκόμενο: σε περίπτωση που (6. εἰ δέη) χρειάζεται, τότε να παραλάβει με ασφάλεια την απαντητική επιστολή και να στείλει νέα επιστολή και, έπειτα, να παραλάβει επιστολές και από άλλους αξιωματούχους, πιθανώς κληρικούς (6-8. εἰ δέη, λαβεῖν τὸ ἀσφαλές πρὸς τὰ |

¹⁵⁰ Για άλλα παραδείγματα αυτής της σύνταξης, βλ. Schaefer 1912, σελ. 66.

¹⁵¹ Βλ. Κορολή 2016, σελ. 65.

¹⁵² Βλ. Meyer 1910, σελ. 101.

¹⁵³ Για την υπόθεση ότι επρόκειτο για βοηθό του έπαρχου Αρκάδιου της Οξύρυγχου, ο ίδιος βοηθός στον οποίο απευθυνόταν η διοικητική επιστολή P.Princ. II 105, όπως και για την περίπτωση η διοικητική επιστολή να έχει σταλεί από τον Ηρακλεοπολίτη νομό, βλ. Skarsouli 2020, σελ. 220.

¹⁵⁴ Βλ. Κορολή 2016, σελ. 102.

γραφέντα αὐτῷ παρ' ἐμοῦ καὶ πάλιν δοῦναι καὶ πλὴν τῆς σῆς φρονήσεως γράμματα πεμφθῆναί μοι πρὸς τὰ με | ἀρμόσασθαι). Η παράθεση της αιτίας μέσω της υπόθεσης προκαταβολικά συμβάλλει στο να πειστεί ο παραλήπτης να απαντήσει στο αίτημα που συνεχίζει με την απόδοση. Τα νέα σκέλη του αιτήματος εκφράζονται με τα τέσσερα τελικά απαρέμφοτα της απόδοσης (6-8. λαβεῖν, δοῦναι, πεμφθῆναί, ἀρμόσασθαι), ως διαδοχικές πράξεις που πρέπει να ακολουθηθούν. Δεν θεωρείται ως κύριο αίτημα, καθώς δεν πρόκειται για αποφάσεις του βοηθού, αλλά εκφράζονται απλές σκέψεις και ενδεχόμενα.

Τα τελευταία σκέλη του αιτήματος εμφανίζονται πάλι ως προϋπόθεση με έναν νέο υποθετικό λόγο (8. πρὸς τὰ γραφόμενα παρ' αὐτῆς κελεύειν καὶ ἐπιτάττειν ἂν οἷς χρεία τῶν ἐνταῦθα). Με την υπόθεση, που ἐπιταττειν της απόδοσης, να εισάγει την προϋπόθεση-αιτία (8. ἂν οἷς χρεία <ἐστί> τῶν ἐνταῦθα) και την απόδοση να δίδει τα σκέλη του αιτήματος, μέσω δύο τελικών απαρεμμάτων ενεστώτα κελεύειν καὶ ἐπιτάττειν (στ. 8), ἐδῶ, ο Αφούς ζητά από τον Φοιβάμμωνα, μέσω της απαντητικής επιστολής του, να του δώσει τη διαταγή για τις τυχόν απαιτήσεις που αναφέρθηκαν με τον πρώτο υποθετικό λόγο¹⁵⁵.

Το τελευταίο αίτημα λειτουργεί και ως μια καταληκτική φόρμουλα· εκφράζεται με το ρήμα μὴ ὀκνήσης (στ. 8) που βρίσκεται σε αποτρεπτική υποτακτική αορίστου, σε β' ενικό πρόσωπο, η απεύθυνση αυτήν τη φορά (9. δέσποτα), ωθώντας τον Φοιβάμμωνα να πράξει το εντελῶς αντίθετο –ένας ἔμμεσος τρόπος πειθούς.

Τα αιτήματα εκφράζονται με ευγενικό τρόπο. Για το πρώτο και το τελευταίο, επιλέγεται η υποτακτική ἔγκλιση, μετριάζοντας την ὅποια αίσθηση πίεσης, ενώ για το δεύτερο, ἕνας υποθετικός λόγος, φανερώνοντας πόσο επιδέξια ο αποστολέας χειρίζεται τον λόγο.

Ο Αφούς απευθύνεται στον Φοιβάμμωνα με πλήθος τιμητικῶν ονομάτων και φράσεων (2. ἡ ἀδελφότης, τῆς σῆς ἀρετῆς, ν. 10 τῷ τὰ πάντα θαυμασιωτάτῳ καὶ [ἐ]ναρετῷ), ἀλλὰ και με το ευγενικό δεσπότης, ως κλητική προσφώνηση στο recto και ως προσδιορισμό στην ταυτότητα του Φοιβάμμωνα στο verso (9. δέσποτα, ν. 10. τῷ δεσπότη μου), και το ιδιαίτερα φιλικό που δηλώνει εγγύτητα μεταξύ των δύο προσώπων ἀδελφῷ (ν. 10). Με τιμητικό ὄνομα προσδιορίζει και τον σχολαστικό

¹⁵⁵ Για τη χρήση των υποθετικῶν λόγων για την παράθεση αιτήματος στις ιδιωτικῆς επιστολές, βλ. Κορολή 2016, σελ. 120.

Σαραπίωνα (5. ἔλλογιμωτάτου)¹⁵⁶, με τη γενικότερη αίσθηση σεβασμού στα πρόσωπα που αναφέρεται ο Απφούς να προσμετράται ως μέσο πειθούς.

Η παρούσα διοικητική επιστολή διακατέχεται από θρησκευτικότητα· με το τιμητικό όνομα εὐλαβέστατος (στ. 1) που προσδιορίζει τον αββά Κόλλουθο, την εμπρόθετη φράση σὺν θεῷ και την τιμητική πρὸς τὴν αὐτοῦ εὐλάβειαν (στ. 2), με το τιμητικό όνομα που χρησιμοποιεί αντί για το όνομα του Κολλούθου τῆ αὐτοῦ θεοσεβεία (στ. 3), ὅπως και με το σύμβολο του σταυρογράμματος που εισάγει τη διεύθυνση στο verso, και σε συνδυασμό με τη γενικότερη ευσέβεια του γράφοντος στον παραλήπτη, η επιστολή μπορεί να χαρακτηριστεί καθαρά χριστιανική.

6. P.Vindob.Sal. 22

Ο πάπυρος του ἔκτου αιώνα ἔχει παραλήπτη τον Ωριγένη και αποστολέα τον Πάνι (ν. 9. τῷ δεσπότη μου [ὡς ἀλ]ηθῶς διὰ πάντ[α θαυμασιωτάτῳ καὶ ἔναρέτῳ Ὁριγένει]).

Η διοικητική επιστολή αρχίζει με την τυπική εισαγωγική συντακτική δομή τῷ δεῖνι ὁ δεῖνα (1-2. τῷ δεσπότη μου ὡς ἀληθῶς διὰ πάντα θαυμασιωτάτῳ κ[αὶ] ἔναρέτῳ | Ὁριγένε<i> Πάνις), με Πάνι να κοσμεῖ τον Ωριγένη με τα τιμητικά ονόματα θαυμασιωτάτῳ κ[αὶ] ἔναρέτῳ για την *captatio benevolentiae* του παραλήπτη.

Το αίτημα εισάγεται με το ρήμα καταξίωσον (στ. 3), προστακτικής ἐγκλίσης αορίστου, σε β' ενικό πρόσωπο, και εκφράζεται με το τελικό απαρέμφατο αορίστου ἀποστεῖλαι (στ. 4). Ο Πάνις, εδῶ, ζητά από τον Ωριγένη ἕναν χάρτη, μαζί με ορισμένα ἀκόμη ἔγγραφα, δίχως ὅμως να εξηγεί την αιτία που τα χρειάζεται (3-6. τὸ χάρτιον Πακῶμ ὁ ἔχε[ι] σου ἢ θαυμασιότης καταξίωσον | μοι ἀποστεῖλαι διὰ Ἀπόλλωνος τοῦ εἰρηνάρχου | ἐμοῦ ἀποκρινομένου εἰς ἅπαντα τὰ ἐγκει<me>να | αὐτ[ῶ] τῷ χαρτίῳ).

Ἵστερα, απευθύνεται στον Ωριγένη με γ' ενικό πρόσωπο και υποκείμενο το τιμητικό όνομα ἢ τελ<e>ιότης (στ. 6), γλευάζοντας τον Απόλλωνα, τον ἄνθρωπο με τον οποίο θα σταλούν ο χάρτης και αὐτά τα ἔγγραφα, ἴσως ως αιτιολόγηση για ἕνα ἔμμεσο αίτημα, να δώσει σαφείς οδηγίες ο Ωριγένης στον Απόλλωνα τι πρέπει να κάνει. Ἐμμεσα πάλι, μέσω αὐτῆς της πρότασης, ο Πάνις εξυψώνει τον Ωριγένη, καθὼς τον κάνει να φαίνεται αρκετά οξύνους, σε σχέση με τον Απόλλωνα, διότι ο αποστολέας της επιστολῆς εξηγεί ὅτι δεν χρειάζεται οὔτε να του το δηλώσει εγγράφως ὅτι ο ἄλλος ἄντρας δεν είναι νοητικά προικισμένος, ενώ το ἴδιο το τιμητικό όνομα με το οποίο

¹⁵⁶ Για τη χρήση των τιμητικῶν ονομάτων και για τρίτα πρόσωπα και τη σπάνια χρήση τους σε τέτοιες περιπτώσεις στη φόρμα των ιδιωτικῶν επιστολῶν, βλ. Κορολή 2016, σελ. 64-65, ενώ για το τυπικό τιμητικό όνομα που προσδιορίζει τους σχολαστικούς, βλ. Kase 1936, σελ. 101.

απευθύνεται στον Ωριγένη, είναι δηλωτικό της ανωτερότητας του παραλήπτη (6-7. οἶδεν γὰρ σου ἢ τελ<ε>ιότης, | καὶ κὰν (l. ἐὰν) μὴ γράψω, τὴν μωρίαῖν τοῦ ἀνθρώπου). Η επίκληση στο κλέος και την οξύνοια του παραλήπτη αποτελεί έναν πρωτότυπο και πιθανώς αποτελεσματικό τρόπο πειθούς.

Η επιστολή κλείνει με μια τυπική ευχή για την υγεία του παραλήπτη (7-8. ἐρρώσθαι | σε εὔχομαι πολλοῖς χρόνοις). Η διεύθυνση στο verso είναι ακριβώς ίδια με τη διεύθυνση στην εισαγωγή του recto. Τα στοιχεία δομής που παρουσιάζει η συγκεκριμένη διοικητική επιστολή ενέχουν τακτικές ευγενείας, ώστε να διαβάσει με ευνοϊκή διάθεση ο Ωριγένης το αίτημα.

6. Αιτήματα Σχετικά με Οικονομικά Θέματα

Μια από τις κατηγορίες που περιέχουν πλήθος διοικητικών επιστολών. Οι επιστολές αυτές εμπεριέχουν κυρίως αιτήματα που έχουν να κάνουν με την είσπραξη φόρων ή τη φοροαπαλλαγή ατόμων. Επιπλέον, μπορεί οι αποστολείς να ζητούν οικονομική βοήθεια από τους παραλήπτες.

1. P.Harrauer 49

Ο πάπυρος του πέμπτου αιώνα έχει προέλευση είτε τον Αρσινοΐτη είτε τον Ηρακλεοπολίτη νομό¹⁵⁷. Δεν παραδίδεται η διεύθυνση στο verso.

Αφού πρώτα γίνεται μια αναφορά στα χρήματα που συγκεντρώθηκαν από τον χρυσίονα φόρο και στις αποκλίσεις που υπάρχουν, ο γράφων ζητά από τον παραλήπτη αξιωματούχο να του δώσει απάντηση για τα έσοδα εγγράφως (4. καὶ μὴ ἀμελήσης γράψε (1. γράψαι) διὰ τὰς ἀποχάς). Το αίτημα εισάγεται με το ρήμα μὴ ἀμελήσης (στ. 4), σε αποτρεπτική υποτακτική αορίστου, β' ενικού προσώπου, και εκφράζεται με το τελικό απαρέμφατο αορίστου γράψε (1. γράψαι) (στ. 4). Το περιεχόμενο του αιτήματος συμπληρώνεται με δύο ευθείες ερωτήσεις, με την πρώτη ο γράφων να ζητά οδηγίες για το τι πρέπει να κάνει σχετικά με τον Δωσίθεο ή με τη συνδρομή του (4-5. τί ποιήσομεν (1. ποιήσωμεν) | μετὰ Δωσιθέου;) ¹⁵⁸ και με τη δεύτερη πώς να φερθούν με το ποσό που έχει συγκεντρωθεί (5. ἢ καταφρονήσωμεν τῶν δέκα χρυσίνων, ἢ γοῦν ἔν τι ἔχομεν (1. ἔχωμεν);) ¹⁵⁹. Οι ερωτήσεις αποτελούν μέσον πειθούς, καθώς ο παραλήπτης οφείλει να απαντήσει τις διατυπωμένες ερωτήσεις.

Το νέο αίτημα εισάγεται με τον συμπερασματικό σύνδεσμο λοιπόν (στ. 8) και το ρήμα μὴ ἀμελήσης (στ. 8) σε αποτρεπτική υποτακτική αορίστου, β' ενικού προσώπου. Εκφράζεται με τα δύο ρήματα προστακτικής ἐγκλισης γράψον καὶ ἀποστείλε (1. ἀπόστειλον) (στ. 8) ¹⁶⁰, με τον γράφοντα να ζητά να του απαντήσει και να του στείλει τέσσερα χρυσά νομίσματα, με αιτιολόγηση ότι ο ίδιος δεν τα έχει εκεί (9. οἶδεν γὰρ ὁ θεός, ἐγὼ οὐκ αἶχω (1. ἔχω) ἐ[ν]ταῦθα).

¹⁵⁷ Για τη μεγαλύτερη ακρίβεια σχετικά με τη χρονολόγηση και τον τόπο προέλευσης της διοικητικής επιστολής, βλ. Parathomas 2001, σελ. 177.

¹⁵⁸ Για την νέα άποψη ότι ο Δωσίθεος μπορεί να μην ήταν κατηγορούμενος για φοροδιαφυγή, αλλά συνάδελφος του γράφοντα, βλ. Parathomas 2001, σελ. 177.

¹⁵⁹ Για το σκοτεινό νόημα του χωρίου, βλ. Parathomas 2001, σελ. 178.

¹⁶⁰ Για τη διόρθωση και την πρόταση για το ρήμα σε προστακτική ἐγκλιση αορίστου, β' ενικού προσώπου, αλλά και για την περίπτωση ο γράφων να ήθελε να δώσει το απαρέμφατο αορίστου ἀποστείλαι, βλ. Palme 2001, σελ. 159, ενώ για μια γενικότερη προβληματική πάνω στη σύγχυση της προστακτικής αορίστου και του απαρεμφάτου αορίστου στα επιστολικά βυζαντινά κείμενα, βλ. Gignac 1981, 349-351.

Στο επόμενο αίτημα επαναλαμβάνεται το ρήμα εισαγωγής, με τον ίδιο τύπο όπως στις προηγούμενες αιτήσεις (9. μὴ οὖν ἀμελήσης) και η αιτία δίδεται με δευτερεύουσα αιτιολογική πρόταση (9-10. ἐπ<ε>ὶδὴ ἐ ἀποχὲ (αἰ ἀποχαῖ) λε[π]τ[αῖ] | εἰσίν), που αφορά τα έσοδα από τους φόρους. Το ίδιο αίτημα επαναλαμβάνεται με τον ίδιο τρόπο εκφοράς (11-12. μὴ ἀμελήσης | τῶν ἀποχῶν), με την τριπλή πλέον διατύπωση του ίδιου αιτήματος να γίνεται ιδιαίτερα πειστική, αλλά ο μόνος στόχος του γράφοντος είναι να πειστεί ο παραλήπτης να ικανοποιήσει το αίτημα.

Μια τελευταία φορά που κάνει αίτηση και για την απόδειξη για τα χρύσινα νομίσματα που ζήτησε με το δεύτερο αίτημα, εκφράζεται με τα δύο ρήματα παράπε[μψον κ]αῖ γράψον (στ. 12), προστακτικής έγκλισης αορίστου, β' ενικού προσώπου (12-13. παράπε[μψον κ]αῖ γράψον μοι μετὰ τῶν τεσ<σ>εράκοντα | χρυσίνων τὴν ἀποχὴν). Το τελευταίο αίτημα επαναλαμβάνει το ζήτημα των νομισμάτων και εισάγεται με το ρήμα καταξίωσον (στ. 13) προστακτικής έγκλισης αορίστου, β' ενικού προσώπου, και εκφράζεται με το τελικό απαρέμφατο αορίστου ἔξαποστ<ε>ῖ[λαι] (στ. 13). Δίδεται η αιτιολόγηση με μια ομώνυμη δευτερεύουσα πρόταση, πως ο ίδιος έχει συλλέξει τους φόρους που έπρεπε¹⁶¹ (13-14. ἐπ<ε>ὶ τὰ | χρήματα κατεβ[λ]ήθη ἔνταυθα)

Ο γράφων είναι ιδιαίτερα πειστικός, όπως προαναφέρθηκε, και η σωρεία των επαναλήψεων για τα δύο θέματα που τον ενδιαφέρουν, σίγουρα δεν λειτουργεί ως *captatio benevolentiae*. Ο παραλήπτης σίγουρα θα ικανοποίησε τα αιτήματα, αλλά η έντονη πίεση, υποθέτω θα του προκάλεσε δυσαρέσκεια.

Η διπλή χρήση της πρότασης οἶδεν ὁ θεός (στ. 9, 16) αποτελεί τον δείκτη της θρησκευτικότητας της επιστολής.

2. P.Oxy. VIII 1107

Ο πάπυρος της Οξυρύγχου τοποθετείται στον πέμπτο αιώνα¹⁶². Στη διεύθυνση του verso, παραλήπτης φαίνεται να είναι ο βοηθός Ιωάννης και αποστολέας ο αξιωματούχος Ευδαίμων (v. 6. † ἐπίδ(ος) Ἰωάννη βοηθῶ π(αρά) Εὐδαίμωνος).

Ο Ευδαίμων επιλέγει να ξεκινήσει την επιστολή με την αιτιολόγηση για το αίτημα που πρόκειται να θέσει, εισάγοντας παράλληλα και τον Ιωάννη στο θέμα. Με την αιτιολογική πρόταση † ἐπειδὴ ἡ τροφὸς τοῦ κυρίου Σωφρονίου χρεωστεῖται φόρους παρὰ Ψοείου τοῦ φυγο<ν>τ[ο]ς | τοῦ καὶ γεωργήσαντος αὐτῆς τὴν γῆν (στ. 1-

¹⁶¹ Για είδη φόρων που αναφέρονται στο κείμενο, βλ. Palme 2001, σελ.155-156.

¹⁶² Βλ. Hunt 1911, σελ. 179.

2), αποκαλύπτεται ότι μια γυναίκα που κατέχει στρέμματα καλλιεργήσιμης γης, η νοσοκόμα κάποιου Σωφρονίου, αναμένει από τον Ψάιο, έναν γεωργό που διαχειρίζεται τη γη της, να της αποπληρώσει οφειλόμενους φόρους. Εδώ μάλιστα αυτή η πρόταση θα μπορούσε να αποτελεί και μια αναφορά σχετικά με την κατάσταση. Επειδή η επιστολή απευθύνεται από ανώτερο σε κατώτερο, πιθανώς ο Ευδαίμων να μη στόχευε ούτως ή άλλως στο να πείσει τον παραλήπτη, απλά τον ενημέρωνε.

Το πρώτο και βασικό αίτημά του εκφράζεται αμέσως μετά και εισάγεται με το ρήμα να βρίσκεται σε προστακτική έγκλιση αορίστου χρόνου, με το αρνητικό μόριο μὴ, δηλώνοντας την απαγόρευση εν προκειμένω (2. μὴ συγχωρήσατε). Το αίτημα γνωστοποιείται με το τελικό απαρέμφατο ἄψασθαι. Εδώ το αίτημα έχει τη μορφή εντολής-διαταγής, λόγω της θέσης του Ευδαίμονα. Ειδικότερα, ο Ευδαίμων ζητά από τον Ιωάννη να μην επιτρέψει σε εμπόρους να αγοράσουν από την παραγωγή του Ψαῖου μέχρις ότου εκείνος να αποπληρώσει τα χρέη του στην ανώνυμη γυναίκα (2-3. μὴ συγχωρήσατε μηδενὶ ἀνθρώπους ἄψασθαι τοῦ | ὑπολοίπου τῆς ἀλωνίας αὐτοῦ μήτε χορτον (1. χόρτου) ἄχρις ὅταν πληρωθῇ τοὺς φόρους ἑαυτῆς).

Ένας τρόπος πειθούς που επιστρατεύεται από τον Ευδαίμονα είναι η ρητή δήλωση της διαταγής του με τη φράση πρὸς | ὑμᾶς γὰρ ἔχω ταῦτα τὰ γραφέντα γενέσθαι (στ. 3-4)¹⁶³.

Με έναν υποθετικό λόγο που δηλώνει το πραγματικό να κλείνει το κυρίως σώμα της επιστολής, ο Ευδαίμων εκφράζει το δεύτερο αίτημά του (4-5. καὶ ἐὰν μάθω ὅτι τίς ποτε ἔλαβεν αὐτοῦ | τί ποτε, ὑμᾶς οἴκοθεν ἀπαιτῶ πάντα τὰ χρεωστούμενα αὐτῇ παρ' αὐτοῦ). Εδώ ο Ευδαίμων αναφέρει ότι αν ενημερωθεί πως ήδη έχουν πουληθεί προϊόντα από τη σοδειά του Ψαῖου, θα αναθέσει στον ίδιο τον Ιωάννη να αποζημιώσει τη νοσοκόμα από τον μισθό του. Σε αυτήν την περίπτωση, ο υποθετικός λόγος δεν χρησιμοποιείται ως τρόπος απειλής ή πειθούς, αλλά ο Ευδαίμων με τη χρήση του εκφράζει ρητῶς το νέο του αίτημα-απόφαση.

Η παρουσία του σταυρογράμματος στην αρχή του κυρίως κειμένου στο recto και στη διεύθυνση, στο verso, αποτελούν την απόδειξη της χριστιανικής ταυτότητας του Ευδαίμονα.

Ο διοικητικός της χαρακτήρας εκδηλώνεται από τον τρόπο με τον οποίο γράφει ο Ευδαίμων. Ο λόγος του δεν είναι διανθισμένος από ευγενικές φράσεις, αλλά σκοπός του είναι να δώσει διαταγή. Απευθύνεται στον Ιωάννη στο β' πληθυντικό πρόσωπο, το

¹⁶³ Για τη μετάφραση του χωρίου, βλ. Hunt 1911, σελ. 179.

οποίο ίσως να είναι το μοναδικό δείγμα απτής ευγένειας στην επιστολή (2. μὴ συγχωρήσατε, 4-5. ὑμᾶς).

3. P.land. II 25

Ο πάπυρος από την Οξύρυγγο τοποθετείται στον έκτο αιώνα¹⁶⁴. Παραλήπτης είναι ένας αξιωματούχος, ονόματι Παύλος, και ένα σώμα ειρηναρχών¹⁶⁵, με την ταυτότητά τους να αποκαλύπτεται στο recto, ως μια μορφή εισαγωγής (1. Χ Παύλω μείζ(ονι) καὶ εἰρηναρχ(αις) [κώμης ᾿Ωφεως ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα.]).

Οι αποστολείς της παρούσας διοικητικής επιστολής αφού έλαβαν μια επιστολή από τους αξιωματούχους, δηλώνουν ότι επιθυμούν να μεταβούν στον τόπο που βρίσκονται εκείνοι και να αποπληρώσουν μια οφειλή που έχουν, δίδοντας μισό Αλεξανδρινό νόμισμα στον γραμματέα (2-4. ἐθέλομεν ἐκ[εῖσε ἀνελθεῖν καὶ ἐνεγκεῖν] | μεθ' ἡμῶν ἔα<u>τῶν καὶ τὸν γραμματέα ὀφείλοντα λαβεῖν [παρὰ τοῦ δεῖνος - - -] | ἡμῖσι νομίσματα Ἄλ(εξανδρείας)). Αν και η πρόθεσή τους παρουσιάζεται ως αίτημα, ο λόγος τους είναι καθαρά ρητορικός, διότι ήδη απ' ὅ,τι υποδηλώνεται, τους έχει ήδη δοθεί γραπτή εντολή να παραστούν στον γραμματέα και να αποπληρώσουν τον φόρο (2. δεχόμενοι τὸ πιτ'τάκιον παρ[ὰ σοῦ]). Το αίτημα εισαγεται με το ρήμα ἐθέλομεν (στ. 2) οριστικής ἐγκλίσης ενεστώτα, σε α' πληθυντικό πρόσωπο, δηλώνοντας ότι αποστολείς της επιστολής ήταν πολλοί. Εκφράζεται με σκέλη, με τα τελικά απαρέμφατα ἀνελθεῖν καὶ ἐνεγκεῖν] (στ. 2), που αποτελούν εικασία από τη μεταγραφή των εκδοτῶν¹⁶⁶, και το σωζόμενο λαβεῖν (στ. 3). Η συντακτική δομή που έχει επιλεχθεί λειτουργεί καθαρά ως δηλωτικό ευγενείας, ώστε να δείξουν οι αποστολείς αγαθή προαίρεση.

4. P.Princ. III 137

Ο πάπυρος από τον Ερμοπολίτη νομό, τοποθετείται μεταξύ του έκτου και του έβδομου αιώνα. Δεν σώζεται η διεύθυνση στο verso.

Ο γράφων αναφέρει το αίτημα που είχε κάνει μέσω του Ανατόλιου στον αξιωματούχο στον οποίο απευθύνεται η επιστολή, να παραδώσει τα ονόματα ὄσων οφείλουν φόρους σε εκείνους που κάνουν την είσπραξη (2-3. ὥστε ἐνδοῦναι τοῖς (1. τοῦς) κατεχομενοῖς (1. κατεχομένους) | τοῖς ὀφείλουσι παρ[α]στῆσαι τοῦς ἡμῖν τὰ

¹⁶⁴ Για την περαιτέρω χρονολογική οριοθέτηση της παπυρικής διοικητικής επιστολής, βλ. Hagedorn 2006, σελ. 166, ενώ για την αρχική χρονολογική τοποθέτηση, βλ. Schaefer 1912, σελ. 72.

¹⁶⁵ Για τη λειτουργία των ειρηναρχῶν ως σώμα ασφαλείας, βλ. Schaefer 1912, σελ. 73.

¹⁶⁶ Βλ. Schaefer 1912, σελ. 72-73.

ἐκφόρια χρεωστοῦντες). Το αίτημα εισάγεται με το επιτελεστικό ρήμα παρεκλήθη (στ. 1)¹⁶⁷ και εκφράζεται με το απαρέμφατο ἐνδοῦναι (στ. 2) της δευτερεύουσας αποτελεσματικής πρότασης. Το αίτημα δηλώνεται με ευγενικό τρόπο και αποτελεί μέρος της αναφοράς που κάνει ο αποστολέας στον αξιωματούχο, καθώς έχει ήδη διατυπωθεί σε προηγούμενη επιστολή.

Ύστερα, παραδίδεται η αιτία που ζητά ο αποστολέας τα ονόματα των ανθρώπων που οφείλουν τις πληρωμές, με μια επιρημματική αιτιολογική μετοχή (3. ἐπαγγειλάμενος). Ο αποστολέας εξηγεί ότι χρειάζεται τις ταυτότητες αυτών των ανθρώπων, διότι έχει αναθέσει στον βοηθό του και τον αδελφό του τελευταίου, τον Ευλόγιο, το έργο της συλλογής των φόρων, όπως υποσχέθηκε στον ανώτερο αξιωματούχο (3-4. ἐπαγγειλάμενος | αὐτῷ τῷ λαμπροτάτῳ ἄρχοντι πέμψαι τὸν βοηθὸν ἅμα Εὐλόγιῳ τῷ ἀδελφῷ εἰς τοὺς τόπου[ς]).

Η αναφορά συνεχίζει με τις διαδικασίες που ακολουθήθηκαν σχετικά με την είσπραξη των χρεωστούμενων φόρων, που συλλέχθηκαν σε οκτώ μέρες και που θα σταλούν από τον ίδιο τον Ευλόγιο.

Δεν επιβιώνουν τρόποι πειθούς για το αίτημα, καθώς έχει ήδη τεθεί σε παλιότερη επιστολή, οπότε ο αποστολέας δεν έχει ανάγκη να πείσει τον παραλήπτη. Το τιμητικό όνομα που προσδιορίζει τον αξιωματούχο, λαμπρότατος (στ. 1, 4), αποτελεί μια απλή τακτική ευγενείας, χωρίς απώτερο σκοπό, διότι το η παράθεση του αιτήματος δεν είναι ο αυτοσκοπός του γράφοντος.

5. SB XXII 15492

Ο πάπυρος από τον Οξυρυγχίτη νομό τοποθετείται χρονικά κατά τον έκτο με έβδομο αιώνα. Αποστολέας της διοικητικής επιστολής είναι ο Ευφήμιος και παραλήπτες οι πρωτοκωμήτες της Ιβιώνας, όπως παραδίδεται στην εισαγωγή στο recto (1-2. π(αρά) Εὐφημίου | πρωτοκωμήτης (1. πρωτοκωμήταις) κώμης Ἰβίωνος Χύσεως).

Η επιστολή αφορά τη συλλογή οφειλόμενων φόρων από τους πρωτοκωμήτες· το πρώτο αίτημα που εισάγεται με το ρήμα θελήσατε (στ. 2), προστακτικής έγκλισης αορίστου, β' πληθυντικού προσώπου, και εκφράζεται με το τελικό απαρέμφατο αορίστου παρασ|χεῖν (στ. 3-4), αφορά την παράδοση μιας αναφοράς με τις δαπάνες που έχουν γίνει για την κώμη και τους φόρους που μάζεψαν οι αξιωματούχοι στον βοηθό Αφούτα (2-4. θελήσατε | τὰς ταπάνας (1. δαπάνας) καὶ τοὺς μισθοὺς Ἀφούτι τῷ βωηθῷ

¹⁶⁷ Για το παρακαλῶ ως τρόπο εισαγωγής αιτήματος, βλ. Dickey 2010, σελ. 213-217.

(1. βοηθῶ) παρασ|χεῖν). Το επόμενο αίτημα εισάγεται με το ρήμα φροντίσεται (1. φροντίσατε) (στ. 4), ίδιας έγκλισης, χρόνου και προσώπου, αλλά δεν σώζεται το πιθανό τελικό απαρέμφατο που θα φανέρωνε τι έπρεπε να φροντίσουν –τακτοποιήσουν– οι πρωτοκωμητές. Το τρίτο αίτημα του Ευφημίου αφορά τον φόρο χρυσίον που χρωστά ο Ταυρίνος και εκφράζεται με το ρήμα άπετήσεται (1. άπαιτήσατε) (στ. 6), προστακτικής έγκλισης αορίστου, σε β' πληθυντικό πρόσωπο. Γενικά τα αιτήματα δηλώνονται με αυστηρό τρόπο και δείχνουν περισσότερο ως άμεσες διαταγές, όπως φανερώνει και η συνεχής παρουσία της προστακτικής.

Κλείνοντας την επιστολή, ο Ευφήμιος δίδει μια προειδοποίηση στους πρωτοκωμητές που λειτουργεί ως μέσο πειθούς, ότι αν δεν πράξουν τις παραπάνω εντολές που εμφανίζονται υπό μορφή αιτήματος, θα βρεθούν να κατηγορούνται –ίσως για αμέλεια (7. μη πάλιν υπό με<μ>ψιν εύρηθῆται (1. εύρηθῆτε)).

Η επιστολή καταλήγει με το τυπικό ευχετήριο ρήμα ἔρρω(σθε) (στ. 7), ως δείκτης ευγενείας.

6. P.Cair.Masp. I 67060

Ο πάπυρος χρονολογείται το 553 και προέρχεται από την Ανταιόπολη. Ανήκει στο αρχείο του Διόσκουρου. Στο verso αποκαλύπτεται ότι η επιστολή απευθύνεται στους πρωτοκωμητές Διόσκουρο και Απολλώτα, με αποστολέα τον παγάρχη Μηνά¹⁶⁸ (v. 8. † τ[ο]ῖς εύδοκιμωτ(άτοις) Διοσκ[όρ]ω (καὶ) Ἀπολλῶ[τ]ι πρωτοκωμ(ήταις) † Μηνᾶς).

Η διοικητική επιστολή αρχίζει με μια αναφορά που εμπεριέχει παράπονο· ο Μηνάς ισχυρίζεται ότι οι φόροι για τους οποίους ήταν υπεύθυνος ένας κληρικός της Αφροδίτης κόμης έχουν αποπληρωθεί¹⁶⁹, όπως και του επάρχου Ιουλιανού –υπεύθυνος για το κωμητικόν¹⁷⁰. Αλλά, με ειρωνικό τρόπο, δηλώνει ότι οι φόροι για τους οποίους είναι ο ίδιος υπεύθυνος (5. τὸ μέτρον τοῦ τε ἀστικο(ῦ) καὶ κωμητικο(ῦ))¹⁷¹ δεν έχουν αποπληρωθεί, χρησιμοποιώντας το δεικτικό μόριο ἰδου (στ. 2,3) επανειλημμένα προτού προχωρήσει στο αίτημά του –στη δεύτερη φορά που το χρησιμοποιεί για να εισάγει την πρόταση ἰδου ἔποίησέν μοι | μηδεμίαν φροντίδα περὶ αὐτῶν (στ. 3-4), η ειρωνεία είναι ακόμα πιο έκδηλη–.

¹⁶⁸ Για την υπόθεση ότι πρόκειται για τον παγάρχη Μηνά, το ίδιο πρόσωπο από την καταγγελία P.Cair.Masp. I 67002, βλ. Maspero 1911, σελ. 102.

¹⁶⁹ Για τους φόρους για τους οποίους οι κληρικοί είχαν αρμοδιότητα, όπως και για τους κρατικούς φόρους οι οποίοι δεν ενέπιπταν στην αρμοδιότητα του παγάρχη, βλ. Wilcken 1963, σελ. 346-347 και Gascou 1972, σελ. 61.

¹⁷⁰ Βλ. Maspero 1911, σελ. 102.

¹⁷¹ Βλ. Wilcken 1963, σελ. 346-347.

Το βασικό αίτημα του Μηνά εκφράζεται με ιδιαίτερο τρόπο, καθώς χρησιμοποιεί έναν υποθετικό λόγο που δηλώνει το πραγματικό. Το αίτημα βρίσκεται στην υπόθεση (4-5. εἰ μὴ δι[ὰ τ]ῆς αὔριον ἐξενέγκητέ μοι | τὸ μέτρον τοῦ τε ἀστικο(ῦ) καὶ κωμητικο(ῦ) ἐ<κ>πλήρους), όπου ζητά με έμμεσο, αλλά πειστικό τρόπο, να εισπράξει τους οφειλούμενους φόρους από τους κατοίκους της Αφροδίτης κόμης μέχρι την επόμενη μέρα από αυτήν που γράφεται ή παραδίδεται η επιστολή. Η απόδοση (4,5-6. ὅτι | ο[ὐ]κ [ἔ]χετε] ε[ὐ]χαριστήσαι τῷ | πράγματι) είναι ταυτόχρονα και η αιτία και μια απειλή για την οποία πρέπει να πραγματοποιηθεί το αίτημά του –πώς θα δυσαρεστηθεί προσωπικά, αν δεν γίνει αυτό που αναμένει, δείχνοντας με αυτήν την προειδοποίηση ότι είναι ανώτερος των πρωτοκωμητών¹⁷². Εκφράζει δηλαδή τα συναισθήματά του ως μέσο πειθούς και πίεσης– και συντακτικά λειτουργεί ως αντικείμενο στη δευτερεύουσα τελική πρόταση ἵνα τ[ὲ] μάθητε (στ. 4).

Τα συναισθήματά του τα εκφράζει με μια ακόμη πρόταση, που δηλώνει επιπλέον και την αιτία για την οποία αιτείται από τους πρωτοκωμητές να παρέμβουν (6. ἰδοὺ οὖν, γέγραφα διαμαρτυρο(ῦ)μενος ὑμ[ῖν]).

Το νέο αίτημα που έχει, είναι επικουρικό και φανερώνει την αγωνία και την ανάγκη να βρεθεί με τον πρωτοκωμητή Απολλώτα¹⁷³. εδώ το αίτημα εκφράζεται με προστακτική έγκλιση β' ενικού προσώπου (6-7. κατά|λαβε¹⁷⁴)¹⁷⁵. Η τελευταία αιτιολογική πρόταση δηλώνει την αιτία για το πρωτοφανές αυτό αίτημα, δηλαδή τη διαζώσης συνάντηση των δύο αξιωματούχων (7. ἐπειδὴ ἀναγκαίως θέλω σοι λαλήσαι †), με το επίρρημα ἀναγκαίως να δηλώνει το επιτακτικό, αλλά σίγουρα η τελευταία περίοδος συνολικά είναι πιο ευγενική και ήπια, καθώς δεν εντοπίζονται λέξεις ή φράσεις εμποτισμένες με ειρωνεία, αν και η πίεση είναι έκδηλη.

Στην παρούσα επιστολή ο Μηνάς χρησιμοποιεί έναν ειρωνικό και δεικτικό τόνο, αν και δεν αφήνει εκτός του κειμένου και συνταγές ευγενείας, όπως τα τιμητικά ονόματα με τα οποία ντύνει τον κληρικό στον πρώτο στίχο (1. ὁ θεοφιλέστατος διακονητής), ενδεχομένως τον έπαρχο Ιουλιανό (2. ἐνδ[οξ(οτάτου(?))], όπως και τους

¹⁷² Για τον ορισμό του αξιώματος του παγάρχη, βλ. Atiya 1991, σελ. 1871a-1872a και για τις αρμοδιότητες του παγάρχη, βλ. Kunderewicz 1962, σελ. 33-50, όπου ο παγάρχης αναφέρεται ως τοπικός αντιπρόσωπος του δούκα με κάποιες στρατιωτικές εξουσίες, για την προέλευσή του από τους λατινικούς αξιωματούχους praepositi pagorum, βλ. Gascou 1972, σελ. 61 και για την αυτονομία του σε σχέση με το λατινικό αξίωμα, όπως και επιπλέον αρμοδιότητες, βλ. Liebeschuetz 1973, σελ. 38-46.

¹⁷³ Βλ. Κορολή 2016, σελ. 157-162.

¹⁷⁴ Για τη σημασία στο παρόν παπυρικό κείμενο του ρήματος καταλαμβάνω ως έρχομαι, βλ. Wilcken 1963, σελ. 347.

¹⁷⁵ Για την πίεση, όπως εκφράζεται με την επιλογή της προστακτικής έγκλισης, βλ. Κορολή 2021, σελ. 88.

παραλήπτες της επιστολής, Διόσκουρο και Απολλώτα, στο verso όπου αναγράφονται τα ονόματά τους (ν. 8 τ[ο]ῖς εὐδοκιμωτ(άτοις)). Το σταυρόγραμμα στην αρχή του recto και το χριστόγραμμα στο τέλος του αποτελούν επίσης σημάδια της χριστιανικής πίστης του Μηνά και επιπλέον δείκτες ευγενείας.

Δεν πιστεύω ότι πρέπει να μας εκπλήσσει το αυστηρό και απότομο ύφος του κειμένου, αν ληφθεί υπόψη ότι πρόκειται για τον παγάρχη Μηνά, όπως προαναφέρθηκε, για τον οποίο οι κάτοικοι της Αφροδίτης κόμης είχαν στείλει μια μακροσκελή έγγραφη καταγγελία (P.Cair.Masp. I 67002)¹⁷⁶.

7. P.Cair.Masp. I 67070

Ο πάπυρος χρονολογείται περί τον έκτο αιώνα και προέρχεται από την Αφροδίτης κόμη. Ανήκει στο αρχείο του Διόσκουρου. Η υπόθεση που γίνεται από τον εκδότη για τον παραλήπτη είναι πως επρόκειτο είτε για τον Απολλώτα είτε για τον γιο του¹⁷⁷.

Η διοικητική επιστολή αρχίζει με την αναφορά (1. [γ]έγραφα) για τη μη δυνατότητα αποπληρωμής ενός οφειλόμενου ποσού, βάρους 18 κερατίων, καθώς έλλειπαν 7 κεράτια από όσα έστειλε ο αξιωματούχος στον αποστολέα της επιστολής, επομένως οι αρμόδιοι βοηθοί δεν εξέδωσαν την απόδειξη για το αποπληρωμένο ποσό¹⁷⁸. Ο γράφων μεταφέρει την προϋπόθεση των βοηθών σε ευθύ λόγο, με μια υποθετική πρόταση, στην οποία δεν υπάρχει η απόδοση (3. εἰ μὴ λάβωμεν τὴν συμπλή[ρωσιν]), δηλώνοντας ότι θα βγει η απόδειξη (3. τὸ πιττάκιν) για το ποσό, εφόσον συμπληρωθεί το έλλειμα. Η δήλωση της προϋπόθεσης για την έκδοση της απόδειξης, αποτελεί έναν τρόπο πειθούς, ώστε ο αξιωματούχος να πράξει το δέον, αλλά ταυτόχρονα αυτός ο υποθετικός λόγος εκφράζει έμμεσα το αίτημα των βοηθών, το οποίο εκφράζεται με το ρήμα μὴ λάβωμεν σε υποτακτική έγκλιση αορίστου, α' πληθυντικού προσώπου.

Ύστερα, ο γράφων εκφράζει το αίτημά του με μια αποτρεπτική υποτακτική χρόνου αορίστου, με το ρήμα σε β' πληθυντικό πρόσωπο (4. μὴ ἀμελήσητε) σε συνδυασμό με τον συμπερασματικό σύνδεσμο οὖν (στ. 4). Η υποτακτική συνηγορεί στον μετριασμό της άσκησης πίεσης από τον αιτούντα, όντας πιο ευγενική έγκλιση από την προστακτική. Η εμπρόθετη φράση διὰ τὴν ἔμβολὴν τῆς κόμης ὕμῶν (στ. 4) ερμηνεύεται ως η αποπληρωμή του φόρου για την κόμη για την οποία είναι υπεύθυνος

¹⁷⁶ Βλ. Maspero 1911, σελ. 19.

¹⁷⁷ Βλ. Maspero 1911, σελ. 109.

¹⁷⁸ Για τον τρόπο με τον οποίο ζυγίζονταν τα νομίσματα και το ελλιπές βάρος σε κεράτια, βλ. Maspero 1911, σελ. 110.

ο παραλήπτης¹⁷⁹. Εδώ, λοιπόν, ο γράφων ζητά από τον Απολλώτα ή τον γιο του να σπεύσει να συμπληρώσει το νομισματικό ποσό που λείπει από το ζύγισμα.

Στον ίδιο στίχο που εκφράζεται το αίτημα, βρίσκεται και η αιτία του, αλλά ο πάπυρος έχει φθαρεί στο δεξί περιθώριο και είναι αδύνατη η ανάγνωση του χωρίου. Η αιτιολόγηση εισάγεται με το ρήμα ἵστε και τον αιτιολογικό σύνδεσμο γὰρ (στ. 4). Άλλη μια αιτιολόγηση, της οποίας το νόημα δεν είναι δυνατόν να επεξηγηθεί, λόγω της φθοράς του φορέας γραφής στο δεξί περιθώριο, φανερώνεται με τη φράση ἔνεκεν τῆς αὐτῆς ἐμβολῆς, με την οποία κλείνει το κείμενο. Επομένως δεν είναι δυνατόν να είμαστε βέβαιοι ως προς τι λόγους χρησιμοποίησε ο γράφων, ώστε να πειστεί ο αξιωματούχος να δράσει.

Στον αξιωματούχο ο γράφων απευθύνεται με το τιμητικό τῆ ὕμῶν εὐδοκιμήσει (στ. 1), δείχνοντας ευσέβεια ήδη από την αρχή της συγγραφής της επιστολής, όπως σε όλο το κείμενο. Στο recto, στην αρχή και το τέλος του κειμένου, υπάρχει το χριστόγραμμα. Η φράση διὰ τὸν Θεὸν (στ. 4), πέραν της απόδοσης του θρησκευτικού υπόβαθρου του κειμένου, δηλώνει ἐμμεσα και μια πίεση, ώστε ο παραλήπτης να αποπληρώσει τον φόρο. Η εκδήλωση πίεσης συμπληρώνεται με την αποτρεπτική υποτακτική που προηγείται (4. μὴ ἀμελήσητε).

8. P.Cair.Masp. I 67071

Ο πάπυρος τοποθετείται στον έκτο αιώνα και προέρχεται από την Αφροδίτης κόμη. Εντάσσεται στο αρχείο του Διόσκουρου. Ο φορέας γραφής έχει καταστραφεί και το κείμενο που έχει σωθεί βρίσκεται στο μέσον κάθε σειράς, επομένως δεν μπορούν να εξαχθούν πολλά συμπεράσματα. Είχε αποσταλεί σε κάποιον πρωτοκωμήτη, είτε στον Διόσκουρο είτε στον Απολλώτα (v. 9. [- - -]ϖ θαυμ[(ασιωτάτῳ) πρω]τ[οκωμ(ήτη) (?)- - -]).

Το αίτημα εκφράζεται ήδη στον πρώτο στίχο. Χρησιμοποιείται το ευγενικό ρήμα θ]ελήση (στ. 1) και βάσει της μεταγραφής του εκδότη, ο γράφων είχε εκφράσει το αίτημα με το τελικό απαρέμφατο ενεστώτα διδόναι (στ. 1). Απευθύνεται στον πρωτοκωμήτη, με το τιμητικό όνομα ἀδελφό[της (στ. 1), δίδοντας ευγενική χροιά στην επιστολή.

Το αίτημα εδώ δεν διαφέρει από το αίτημα του P.Cair.Masp. I 67070, αλλά μάλλον δεν πρόκειται για το ίδιο θέμα. Εδώ, ο γράφων αιτείται ένα χρηματικό ποσό

¹⁷⁹ Για την ερμηνεία του ουσιαστικού ἐμβολῆ στο παρόν κείμενο, βλ. Maspero 1911, σελ. 110.

βάρους δύο τετάρτων κερατίων (3. δύ]ο τέταρτον κεράτια)¹⁸⁰. Η αιτία για την αίτηση του χρηματικού ποσού ίσως βρίσκεται στους δύο τελευταίους στίχους, αλλά δεν είναι δυνατόν να δοθεί ερμηνεία των γραφόμενων (7-8. [- - -] ἐνόχλησεν περὶ τουτ[- - -] | [- - -]θεσθαι ἀμήχανον μη[- - -]).

Με ένα ακόμη τιμητικό όνομα, ο αιτών προσδιορίζει τον πρωτοκωμήτη στο verso (v. 9. θαυμ[(ασιωτάτω)).

9. P.Cair.Masp. I 67072

Ο πάπυρος του έκτου αιώνα προέρχεται από την Αφροδίτης κόμη και ανήκει στο αρχείο του Διόσκουρου. Αποστολέας είναι ο Ιωάννης, με παραλήπτη τον πρωτοκωμήτη Απολλώτα (v. 8. - - - πρωτο]κωμ(ήτη) π(αρά) Ἰωάνν[ου - - -])¹⁸¹.

Και αυτή η διοικητική επιστολή δεν σώζεται ακέραια, με το νόημα του κειμένου να είναι σκοτεινό. Αρχικά υπάρχει μια αναφορά, σχετικά με κάποια γραπτή εντολή και δώρα που έλαβε ο Ιωάννης από τον Απολλώτα. Λογικά ο Ιωάννης μέσα στην αναφορά που κάνει, να δίδει το αίτημα-εντολή του πρωτοκωμήτη προς εκείνον· με το ρήμα ἀπαιτήθη (στ. 3), υποτακτικής έγκλισης ενεστώτα, γ' ενικού προσώπου, εισάγεται το αίτημα. Η υποτακτική εδώ μετριάζει την επιτακτικότητα του ίδιου του ρήματος ἀπαιτῶ και είναι σίγουρα πιο ευγενική έγκλιση για την έκφραση ενός αιτήματος ή μιας εντολής. Βέβαια, αν όντως πρόκειται για αναφορά του αιτήματος του ανωτέρου, τότε δεν έχει ιδιαίτερη βαρύτητα ο τρόπος με τον οποίο το γράφει. Το αίτημα εκφράζεται με το τελικό απαρέμφατο αορίστου βοηθήσαι (στ. 4). Ίσως επρόκειτο για μια ίση κατανομή προϊόντων κάποιας σοδειάς ή χρηματικού ποσού, αν ληφθεί υπόψη το επίθετο ἴσῳ (στ. 4) που έχει αβέβαιη ανάγνωση.

Η αιτία του αιτήματος πιθανώς να ενυπάρχει στη χαμένη τελική πρόταση που εισάγει ο ομώνυμος σύνδεσμος ἵνα (στ. 5).

Το σταυρόγραμμα στην αρχή της επιστολής στο recto υποδηλώνει τη θρησκευτικότητα και το τιμητικό όνομα ἀδελφότη[ητος (στ. 1) επιλέγεται ως απεύθυνση στον πρωτοκωμήτη. Πέραν αυτών, δεν σώζονται άλλα σημεία ευγένειας ή τρόποι πειθούς σε ένα τόσο λειψό κείμενο.

¹⁸⁰ Στον P.Cair.Masp. I 67070 ο γράφων αιτούνταν ένα συμπλήρωμα, βάρους 7 κερατίων.

¹⁸¹ Για την άποψη ότι ο παραλήπτης είναι ο πρωτοκωμήτης Απολλώς, βλ. Maspero 1911, σελ. 111.

10. P.Cair.Masp. I 67081

Ο πάπυρος του έκτου αιώνα προέρχεται από την Αφροδίτης κόμη. Ανήκει στο αρχείο του Διόσκουρου. Δεν σώζεται η διεύθυνση στο verso, αλλά πιθανώς ο πάπυρος να απευθυνόταν και στους δύο πρωτοκωμήτες, Διόσκουρο και Απολλώτα (2. Ἀπολλῶτος Διοσκόρο(υ)).

Το αίτημα εκφράζεται με το ρήμα πέμψον (στ. 3), προστακτικής έγκλισης, χρόνου αορίστου, σε β' ενικό πρόσωπο. Βάσει όσων σώζονται από το σύντομο κείμενο, ο αποστολέας της διοικητικής επιστολής ζητά από τους πρωτοκωμήτες ένα νόμισμα άγνωστου βάρους σε μονάδα μέτρησης κερατίων (1. ἐν νόμισμα κερ[ά]τι[α, 3. κερατίων πέμψον). Η προστακτική έγκλιση δηλώνει το επείγον¹⁸² και το γεγονός ότι είναι τόσο σύντομο το κείμενο και δεν αναλώνεται σε περαιτέρω λεπτομέρειες, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ο γράφων χρειαζόταν πάραυτα το νόμισμα. Ίσως να επρόκειτο για αποπληρωμή φόρου.

Δηλωτικά της χριστιανικής πίστης είναι τα σύμβολα του χριστογράμματος – στην αρχή της επιστολής, στο recto– και του σταυρογράμματος –στο τέλος του κειμένου, στο recto–.

Λόγω της βραχύτητας της επιστολής και του μεγάλου μέρους του φορέα γραφής που έχει φθαρεί, δεν είναι δυνατή μια πιο εκτενής ανάλυση.

11. P.Cair.Masp. I 67086

Ο πάπυρος χρονολογείται τον έκτο αιώνα και προέρχεται από την Αφροδίτης κόμη. Εντάσσεται στο αρχείο του Διόσκουρου. Το verso δεν παραδίδει την ταυτότητα του αποστολέα και του παραλήπτη, αν και για τον τελευταίο ίσως πρόκειται για κάποιον πρωτοκωμήτη –Απολλώτα ή Διόσκουρο. (v. 9. † τῷ δεσπότη(η) . . . [- - -]).

Η διοικητική επιστολή αρχίζει με την αιτία του αιτήματος που έπεται, που παρουσιάζεται ως αναφορά στον ανώτερο για τα γεγονότα που έχουν οδηγήσει στο να γραφεί η επιστολή, με τον αποστολέα να προσπαθεί από την έναρξη της επιστολής να πείσει τον αναγνώστη για την πραγμάτωση του αιτήματος. Από το σωθέν χωρίο, καταλαβαίνω πως ένας άντρας, ο Ιακύβις, χρωστά ένα νόμισμα, είτε ως φόρο είτε ως δάνειο, βάσει τα λεγόμενα του αξιωματούχου Αντιφάνη (1-2. [- - -]ο(υ) στρατηλάτ(ου) καὶ ὡς λέγει Ἀντιφάνης ἐς[.] | [- - -] χρεωστει Ἰακύβις ὁ υἱ[ὸ]ς). Λογικά όμως η οφειλή δεν υφίσταται ή έχει αποπληρωθεί πλέον και πρέπει να απαλλαγεί ο Ιακύβις (3. [- - -

¹⁸² Για τη διαβάθμιση της επιτακτικότητας με τη χρήση της προστακτικής έγκλισης, βλ. Koroli 2021, σελ. 88.

ἀπ]αλ<λ>αγῆναι καὶ μηκέτι). Το αίτημα εκφράζεται με το ρήμα ἀ]π[α]<λ>λάξης (στ. 5), υποτακτικής έγκλιση αορίστου, σε β' ενικό πρόσωπο, καθώς ο αιτών ζητά από τον πρωτοκωμήτη παραλήπτη να απαλλάξει τον Ιακύβι από τα χρέη, βάσει του νοήματος ως τώρα. Ένας τρόπος πειθούς είναι η αίσθηση του επείγοντος που εν προκειμένω δεν προκαλείται με την έγκλιση του ρήματος που εκφράζεται το αίτημα, αλλά με το ρήμα ἀναγκάζομαι (στ. 5) και το παράγωγο ουσιαστικό τὸ δὲ ἀναγκαῖον (στ. 6). Η αναγκαιότητα υποδηλώνει και το σφάλμα που έχει γίνει στην περίπτωση του Ιακύβι, ο οποίος δεν χρωστά φόρο και κατηγορείται άδिका από τον Αντιφάνη.

Η ευγενική φράση δέσποτα ὑγιένων † (στ. 8) που κλείνει την επιστολή, αποτελεί μια αποφώνηση, γνώρισμα δομής. Εδώ ο γράφων εύχεται για την υγεία του παραλήπτη, μια ευγενική πράξη, με την οποία στοχεύει να πείσει τον τελευταίο να δει θετικά το αίτημα και να το πραγματώσει.

Τα δύο σύμβολα του χριστογράμματος στο τέλος του κειμένου στο recto και στην αρχή της διεύθυνσης στο verso δηλώνουν τη χριστιανική πίστη του γράφοντος και του παραλήπτη της διοικητικής επιστολής.

12. P.Cair.Masp. II 67194

Ο πάπυρος τοποθετείται στο 567 και προέρχεται από την Αφροδίτης κόμη. Εντάσσεται στο αρχείο του Διόσκουρου και απευθύνεται είτε στον ίδιο τον Διόσκουρο είτε στον Απολλώτα, αλλά το verso με τη διεύθυνση δεν επιβιώνει, όπως ούτε ο πρώτος στίχος του recto, επομένως δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία για εξακρίβωση της ταυτότητας αποστολέα και παραλήπτη.

Το σωθέν κείμενο αρχίζει με την αιτία για την οποία ο Ελλάδιος ο τοποτηρητής έγραψε στον αποστολέα της παρούσης επιστολής· ένας γραμματηφόρος ορμώμενος από εντολές του ίδιου του πρωτοκωμήτη απαιτεί άδिका φόρους από τον Ελλάδιο για κτήματα τα οποία δεν του ανήκουν¹⁸³ (2-6. ...'Ελλάδιος [ὁ] τοποτηρ[η]τῆς τῆς Ἄγτ[α(?)]ίου | ἔγραψέν μοι διὰ το(ῦ) γραμματηφόρο(υ), ὡς τῆς ὑμετέρας | ἀδελφότητος ἀπαιτούσης τὸν εἰρημένον | γραμματηφόρον ἄνδρα φανερόν χρυσί[ον(?)] | ὑπ[ἐρ] ἀρουρῶ]ν μὴ οὐσῶν ὑπ' α[ὐ]τό[ν])¹⁸⁴.

Η ακριβής παράθεση των γεγονότων μέσα από την αναφορά για τον λόγο που

¹⁸³ Βλ. Maspero 1913, σελ. 173.

¹⁸⁴ Για το αντιθετικό δίπολο φανερόν - μὴ οὐσῶν, δηλαδή για πραγματικούς φόρους που του επιβάλλονται, αλλά για γη που δεν είναι πραγματικά ιδιοκτησία του Ελλάδίου, ο Maspero διαπιστώνει ότι το φανερόν έχει τη σημασία που έχει και στην απόδειξη P.Cair.Masp II 67167, δηλαδή το αληθινό ή πραγματικό. Βλ. Maspero 1913, σελ. 174.

ο Ελλάδιος απευθύνθηκε στον γράφοντα, αποτελεί ταυτόχρονα και την αιτιολόγηση του ίδιου του γράφοντα για το αίτημα που πρόκειται να θέσει, όπως και την προετοιμασία για αυτό το αίτημα.

Με το τυπικό ρήμα καταξιώσατε (στ. 7), σε β' πληθυντικό πρόσωπο προστακτικής έγκλισης αορίστου χρόνου, και τον συμπερασματικό σύνδεσμο οὖν να έπεται, φανερά πλέον ο αποστολέας εισάγει το δικό του αίτημα, το οποίο εκφράζεται με το τελικό απαρέμφοτο φυλάξει και συμπληρώνεται με τη φράση τὸ δίκαιον τῶ γρ[α]μμ[ατ(ηφόρω)] (στ. 7). Δηλαδή, ο γράφων ζητά από τον Διόσκουρο ή τον Απολλώτα να προστατεύσουν τον Ελλάδιο από τους φόρους που άδικα του επιβάλλονται και απαιτούνται από τον γραμματηφόρο. Μάλιστα, το αίτημα εδώ εκφράζεται με πίεση, βάσει της έγκλισης που χρησιμοποιεί ο γράφων¹⁸⁵, γεγονός που δικαιολογείται από τη σοβαρότητα του ατοπήματος σχετικά με τη φορολόγηση. Η αιτία για την ικανοποίηση του αιτήματος, ότι αποτελεί εντολή του Ελλάδιου, δηλώνεται με έναν επιρρηματικό εμπρόθετο προσδιορισμό (8. διὰ τὴν κέλευσιν).

Ο γράφων εδώ χρησιμοποιεί έναν ιδιαίτερο τρόπο πειθούς, την έμμεση σκιαγράφηση του χαρακτήρα του Ελλάδιου. Ο Ελλάδιος παρουσιάζεται ως ένας άντρας πειστικός, που απαιτεί να επιλυθεί το πρόβλημα που τον αφορά και σύντομα. Αυτό αποδεικνύεται με την τελευταία φράση του σωθέντος κειμένου διὰ τὴν κέλευσιν τοῦ λαμπρ[ο]τᾶ[το(υ)] ἀγδ[ρ]ός (στ. 8), με το ουσιαστικό κέλευσις να φανερώνει κι έναν άντρα με διοικητική δύναμη.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι και τα τιμητικά ονόματα που χρησιμοποιεί ο αποστολέας είτε ως απεύθυνση στον πρωτοκωμήτη (3-4. τῆς ὑμετέρας | ἀδελφότητος) είτε για να χαρακτηρίσει τον Ελλάδιο για του οποίου τη φοροαπαλλαγή γράφει (8. τοῦ λαμπρ[ο]τᾶ[το(υ)] ἀγδ[ρ]ός), αποτελούν δείγμα ευσέβειας και πείθουν για την καλή προαίρεση του γράφοντος.

13. P.Cair.Masp. II 67200

Ο πάπυρος του έκτου αιώνα, από την Αφροδίτης κόμη εντάσσεται στο αρχείο του Διόσκουρου. Δεν σώζεται η διεύθυνση της επιστολής στο verso.

Το αρκτικόλεξο χμγ καταλαμβάνει μια ολόκληρη σειρά στο πάνω μέρος του φορέα γραφής, δηλώνοντας τη χριστιανική πίστη του γράφοντος.

¹⁸⁵ Για την πίεση, όπως εκφράζεται με την επιλογή της προστακτικής έγκλισης, βλ. Koroli 2021, σελ. 88.

Ο κόμης Αμμώνιος¹⁸⁶, σε μορφή αναφοράς, υποβάλλει το αίτημα-εντολή που του είχε γίνει, ώστε να συμπεριληφθεί ο πρωτοκωμότης Διόσκουρος σε λίστα φορολογούμενων¹⁸⁷ (1. [✠ ἐκελεύσθην κατὰ πρόσταγμ(?)α τάξει τῷ ὄνομα Διοσκ[όρ]ο(υ) Ἀπολλῶτος [εἰ]ς | τὴν γνῶσι[ν] τῷ[ν] ἐγ)¹⁸⁸. Το αίτημα, βάσει της μεταγραφής που προτείνει ο Maspero, εισάγεται με τη φράση ἐκελεύσθην κατὰ πρόσταγμ(?)α και το σύμβολο του χριστογράμματος προς τόνιση της θρησκευτικότητας. Εκφράζεται με το σωζόμενο τελικό απαρέμφατο αορίστου τάξει. Ὑστερα, συνεχίζει με αναφορικό τρόπο τη διήγηση, ότι διατάχθηκε να τον αφαιρέσει από τον κατάλογο, αλλά ένας Ηράκλειος, μάλλον πρωτοκωμότης¹⁸⁹, διέταξε να τον προσθέσει ξανά (4-5. παρὰ Ἡρακλείου) καὶ | [- ca.17 - ἀπαι]τῆσαι τὸν Διόσκορον τὸν οἰκέ[τ]ην ὑμῶν). Το ρήμα εξάρτησης για το δεύτερο αίτημα δεν παραδίδεται, μόνο το τελικό απαρέμφατο ἀπαι]τῆσαι (στ. 5), που αποτελεί έναν επιτακτικό ὄρο ως προς τη σημασία του.

Άλλος τρόπος που υποδηλώνει την πίεση που ασκήθηκε στον Αμμώνιο, είναι η φράση φρικ[τ]ὸν δὲ ὄρκον ἔλαβον (στ. 4). Το επόμενο αίτημα εκφράζεται με το ρήμα τάξον (στ. 5), προστακτικής ἐγκλισης αορίστου, β' ενικού προσώπου, εννοώντας μάλλον τη διαγραφή του Διόσκουρου από τον φορολογικό κατάλογο. Το τελευταίο αίτημα εικάζω ότι επαναλαμβάνεται με σχεδόν αυτούσιο τρόπο· αρχικά, η ημιτελής φράση [- ca.21 -] . .ρωμεν [ἐκ]εῖνους ἀπαιτῆσαι (στ. 6), δεν δίδει ενδείξεις για το τι αίτημα έκαναν στον Αμμώνιο, αλλά στον αμέσως επόμενο στίχο, φανερόνεται ότι του απαιτήθηκε να πληρώσει ο ίδιος τους φόρους που επιβλήθηκαν στον Διόσκουρο (7. [- ca.21 -] καὶ ἀπαιτησαν αὐτὸν κατὰ τὸ πληρωθῆναι αὐτοὺς τῷ/ [λόγ]ο\υ/ ἐκ πλήρους). Εδώ, το αίτημα εισάγεται με το ρήμα ἀπαιτησαν και εκφράζεται με το έναρθρο απαρέμφατο τὸ πληρωθῆναι. Συνολικά πρόκειται για μια απολογητική επιστολή, στην οποία ο Αμμώνιος εξηγεί ακριβῶς τι εντολές ακολουθούσε¹⁹⁰.

Οι τακτικές πειθούς που ακολουθεῖ ο αποστολέας σε αυτήν τη διοικητική επιστολή, δεν στοχεύουν στο να πείσουν για την ικανοποίηση αιτήματος, αλλά προς υπεράσπιση του χαρακτήρα του και του ήθους του. Έτσι, χρησιμοποιεῖ την τιμητική φράση ὃ [δ]εσπ[ό]της μο(υ) ὃ μεγαλοπρεπέστα[ος] κόμης (στ. 2) και παίρνει θέση

¹⁸⁶ Για την άποψη του εκδότη ότι ο αποστολέας της παρούσας διοικητικής επιστολής είναι ο κόμης Αμμώνιος από τη διοικητική επιστολή P.Cair.Masp. I 67062, βλ. Maspero 1913, σελ. 175.

¹⁸⁷ Βλ. Maspero 1913, σελ. 175.

¹⁸⁸ Για την ερμηνεία του χωρίου, βλ. Maspero 1913, σελ. 175.

¹⁸⁹ Βλ. Maspero 1913, σελ. 175.

¹⁹⁰ Βλ. Maspero 1913, σελ. 175.

ενάντια στην εντολή που έδωσε ο Ηράκλειος με το επίθετο φρικ[τ]ὸν (στ. 4) που προσδιορίζει τον όρκο που έλαβε.

7. Αιτήματα Σχετικά με Παρεύρεση στις Αρχές

Τα αιτήματα που περιέχονται στις διοικητικές επιστολές ετούτης της ενότητας αφορούν την παρουσία ατόμων μπροστά στις αρχές ή στο δικαστήριο¹⁹¹.

1. P.Lond. V 1679

Ο πάπυρος χρονολογείται περί το 525 με 526 και προέρχεται από την Αφροδίτης κόμη. Εντάσσεται στο αρχείο του Διόσκουρου. Αποστολέας είναι ο σιγγουλάριος Φλάβιος Μηνάς –λογικά ο παραλήπτης της επιστολής P.Grenf. I 63¹⁹²– και παραλήπτης ο πρωτοκωμήτης Απολλώς (v. 16. Ἀπολλ(λῶς) Διο(σκόρου) δ(ιὰ) Μεγάλο(υ) σ[ι]γγ(ουλαρίου)).

Με βάση το διασωθέν μέρος του φορέα γραφής, η διοικητική επιστολή αφορά την κέλευση του πρωτοκωμήτη Απολλώτα και μιας γυναίκας, ονόματι Μαριάμ, στο δικαστήριο ως μάρτυρες (1. ἐν τῷ δικαστηρίῳ)¹⁹³, από τον σιγγουλάριο Φλάβιο.

Ο Φλάβιος δηλώνει ότι με εντολή του Ιουστινιανού, (2. κελευσθέντα παρὰ τῆς ἐξουσίας), κάνει την κλήτευση στα δύο άτομα, με την εντολή από άνωθεν, να αποτελεί έναν τρόπο άσκησης πίεσης και πειθούς, ώστε οι δύο άνθρωποι που δέχτηκαν την εντολή, να μην αμελήσουν να ικανοποιήσουν το αίτημα-διαταγή.

Το αίτημα εισάγεται με το ρήμα σπουδάσατε (στ. 7), προστακτικής έγκλισης αορίστου, σε β' πληθυντικό πρόσωπο, δηλώνοντας και με την έγκλιση¹⁹⁴ και με την ίδια τη σημασία του ρήματος¹⁹⁵ να φανερώνουν το επείγον και το επιτακτικό. Το αίτημα εκφράζεται με σκέλη, με τρία απαρέμφορα (7. παρείναι, 8. παραστήσ(αι), 9. παραδοῦναι), δηλαδή οι δύο εντεταλμένοι να παρουσιαστούν ενώπιον του ίδιου του σιγγολάριου και να του δώσουν τη διοικητική επιστολή ως αποδεικτικό, όπως του δόθηκε εντολή να τη στείλει στους πρώτους.

Δεν είναι δυνατόν να γνωρίζουμε τι αφορούσε η δικαστική υπόθεση, καθώς το άνωθεν μέρος του παπύρου έχει χαθεί.

Ο Φλάβιος χρησιμοποιεί μια μακροσκελή περίφραση, ώστε να κοσμήσει με τιμές τον ανώτερο εντολέα του, τον Ιουστινιανό¹⁹⁶ (3-4. το(ῦ) κυρίο(υ) μο(υ) το(ῦ) λαμπρο(τάτου) τριβούνο(υ) νοταρ(ίων) | πραιτωριανῶ(ν) (1. πραιτωριανῶ(ν)) το(ῦ) θείου παλατίο(υ) κ(αὶ) ἄρχον(τος)). Το επίθετο κύριος είναι σύνηθες στην βυζαντινή

¹⁹¹ Για πληροφορίες σχετικά με το Βυζαντινό Δίκαιο, βλ. Beaucamp 2007, σελ. 271-287.

¹⁹² Βλ. P.Grenf. I 63.

¹⁹³ Βλ. Bell 1917, σελ. 75.

¹⁹⁴ Για τη χρήση της προστακτικής ως τρόπο άσκησης πίεσης, βλ. Koroli 2021, σελ. 88.

¹⁹⁵ Για τη σημασία του ρήματος σπουδάω, βλ. LSJ.

¹⁹⁶ Βλ. Bell 1917, σελ. 75-76.

επιστολική, όπως και το τιμητικό όνομα λαμπρότατος. Η πρωτότυπη προσθήκη είναι το θείου παλατίου¹⁹⁷, δείχνοντας έτσι περισσή ευσέβεια στην εξουσία του Ιουστινιανού.

Η αποκάλυψη της ταυτότητας του πρωτοκομήτη και της γυναίκας στο recto δεν αποτελεί μέρος δομής, καθώς έχει προστεθεί από δεύτερο, με τον Φλάβιο να υπογράψει την επιστολή, που αποτελεί ένα αντίγραφο¹⁹⁸ (15. Φλ(αούιος) Μέγας σιγγουλάρ(ιος) ἐκδέδωκα τὸ ἴσον). Το επίθετο Μέγας (στ. 15, ν.16) με το οποίο προσδιορίζει τον εαυτό του ο αποστολέας, δεν θεωρώ ότι είναι δείγμα ναρκισσισμού, απλά δηλώνει ότι είναι ο ανώτατος στη βαθμίδα του αξιώματός του.

2. P.Lond. V 1683

Ο πάπυρος χρονολογείται περί το 566 με 567 και προέρχεται από την Αφροδίτης κόμη. Εντάσσεται στο αρχείο του Διόσκουρου. Το verso δεν παραδίδει πληροφορίες σχετικά με την ταυτότητα του αποστολέα και του παραλήπτη.

Εν προκειμένω, γράφει ένας άνθρωπος που βρισκόταν στην υπηρεσία του παγάρχη Μηνά, καλώντας τον παραλήπτη να παρουσιαστεί ενώπιον του αξιωματούχου, προκειμένου να παρθεί μια απόφαση για ένα θέμα που τον απασχολεί (1-2. πάραυτα οὖν | [πρὸς ἡμᾶς κατὰ(?)]λαβε).

Και τούτη η επιστολή αποτελεί απάντηση προς ένα αίτημα το οποίο έχει ήδη τεθεί, αλλά επειδή δεν σώζεται ακέραιο το κείμενο ούτε δίδονται περαιτέρω πληροφορίες, είναι δύσκολο να αποδοθεί ποιο ήταν το αίτημα του παραλήπτη. Το μόνο που γνωρίζουμε είναι ότι αφορά μια απαλλαγή, είτε από φόρο είτε από κατηγορία¹⁹⁹ (2. ἴνα ἀπαλλάξαι τὸ πρᾶγμα σο(υ)). Πάντως ήταν κάτι το επείγον, με βάση την πίεση που ασκείται να παρουσιαστεί ο άγνωστος άνθρωπος, με το χρονικό επίρημα πάραυτα (στ. 1).

3. P.Cair.Masp. I 67061

Ο πάπυρος τοποθετείται στα μέσα του έκτου αιώνα. Ανήκει στο αρχείο του Διόσκουρου. Αποστολέας είναι πάλι ο παγάρχης Μηνάς²⁰⁰, ο αποστολέας και της διοικητικής επιστολής P.Cair.Masp. I 67060, το οποίο αποδεικνύεται από την πρώτη

¹⁹⁷ Βλ. Bell 1917, σελ. 75

¹⁹⁸ Για το ότι διαφοροποιείται από το κομμωνητήριο που αποστέλλεται από τον αυτοκράτορα και αφορά ένα αντίγραφο διοικητικής επιστολής από έναν αξιωματούχο στον σιγγουλάριο, Βλ. Bell 1917, σελ. 75.

¹⁹⁹ Βλ. Bell 1917, σελ. 79.

²⁰⁰ Για τις περιπτώσεις των παπύρων που αφορούν τον παγάρχη Μηνά, βλ. Martindale 1992, σελ. 874 – 882.

πρόταση (1. † και ἄλλοτε ἐγράφη ὑμῖν παραυτὰ καταλαβεῖν), φανερόντας την πρότερη αλληλογραφία μεταξύ αποστολέα και παραλήπτη²⁰¹. Μάλιστα, εκφράζει το ίδιο αίτημα που είχε αναφέρει συνοπτικά στην προηγούμενη επιστολή, P.Cair.Masp. I 67060, ζητά από τον Απολλώτα να έρθει στην Ανταιόπολη από την Αφροδίτης κόμη, να τον επισκεφθεί, μόνο που εδώ του δίδει οδηγίες.

Το επικουρικό αίτημα στην προηγούμενη επιστολή²⁰², εν προκειμένω γίνεται πρωτεύον και ο Μηνάς χρησιμοποιεί το β' πληθυντικό πρόσωπο της προστακτικής ἐγκλισης αορίστου του ρήματος θέλω ως θελήσατε (στ. 1) για να το εκφράσει, σε συνδυασμό με το τελικό απαρέμφατο αορίστου ποιήσαι (στ. 2). Το αίτημα όμως έχει ήδη γραφεί στην πρώτη πρόταση, δηλαδή ο ερχομός του Απολλώτα στην Ανταιόπολη, με το τελικό απαρέμφατο καταλαβεῖν (στ. 1).

Τα υπόλοιπα ρήματα (2. ὀρμήσατε καὶ ἀπε[λάσ]ατε), που ο Μηνάς εξηγεί στον Απολλώτα σε ποια άτομα πρέπει να απευθυνθεί μόλις φτάσει στην περιοχή που είναι παγάρχης ο πρώτος, δεν τα υπολογίζω ως λεκτικά μέσα παράθεσης αιτημάτων, αλλά ως παροχή οδηγιών.

Ως τρόπο πειθούς, επιστρατεύει την επανάληψη του αιτήματος στην αρχή και την κατάληξη του recto, την οποία επανάληψη δηλώνει ότι τη χρησιμοποιεί κι ο ίδιος ο Μηνάς (1. και ἄλλοτε ἐγράφη, 4. ὡς οὖν πολλάκις εἴρηται) με το απαρέμφατο καταλαβεῖν (στ. 1) να μετατρέπεται σε ρήμα δοσμένο σε προστακτική ἐγκλιση αορίστου, σε β' πληθυντικό πρόσωπο (4. καταλάβετε).

Άλλος τρόπος πειθούς είναι η χρήση μιας αιτιολογικής πρότασης που χρησιμοποίησε και στην προηγούμενη επιστολή, με ελάχιστες παραλλαγές²⁰³, κάνοντας την επιχειρηματολογία του για το αίτημα που θέτει (4-5. ἐπειδὴ ἀναγκαίως χρειάν ὑμῶν | ἔχω †).

Το σταυρόγραμμα και το χριστόγραμμα είναι τοποθετημένα στις ίδιες ακριβώς θέσεις που ήταν και στον P.Cair.Masp. I 67060 –στην αρχή του κειμένου και στο τέλος του κειμένου του recto, αντίστοιχα, επιτελώντας τον ίδιο σκοπό, προς επίρρωση της άποψης ότι ο αποστολέας είναι ο ίδιος άντρας. Λογικά ένα από τα δύο σύμβολα υπήρχε και στη διεύθυνση στο verso, αλλά η αρχή έχει αλλοιωθεί και δεν είναι δυνατό να γνωρίζουμε.

²⁰¹ Για το γεγονός ότι πρόκειται για τον παγάρχη Μηνά και το θέμα είναι συναφές με της διοικητικής επιστολής P.Cair.Masp. I 67060, βλ. Maspero 1911, σελ. 103, ενώ για την αλληλογραφία .

²⁰² Για το επικουρικό αίτημα, βλ. P.Cair.Masp. I 67060.

²⁰³ Βλ. P.Cair.Masp. I 67060: ἐπειδὴ ἀναγκαίως θέλω σοι λαλήσαι †.

Τέλος, η επιστολή διακατέχεται από ένα κλίμα πίεσης και μια αίσθηση του επείγοντος, όπως και η προηγούμενη (P.Cair.Masp. I 67060) που απεστάλη από τον Μηνά· η επανάληψη του αιτήματος αποτελεί έναν τρόπο πίεσης, αλλά η επίταση του να τον επισκεφθεί ο Απολλώς όσο το δυνατόν πιο σύντομα, γίνεται εμφανής με τα χρονικά επιρρήματα παραυτὰ (στ. 1), παραχρήμα (στ. 1, 4) και το τροπικό επίρρημα ἀναγκαίως (στ. 4). Επιπλέον, το ρηματικό σύνολο χρείαν ὑμῶν | ἔχω (στ. 4-5), δηλώνει την ανάγκη να συναντηθεί ο Απολλώς με τον Μηνά. Πάντως είναι μια πιο ευγενική επιστολή και καθόλου ειρωνική σε ύφος. Στερείται τιμητικών ονομάτων και στο κυρίως σώμα και στη διεύθυνση.

8. Διοικητικές Επιστολές με Πλήθος Αιτημάτων

Στην τελευταία κατηγορία, στις διοικητικές επιστολές που θα παρατεθούν διαπιστώνεται ότι οι αποστολείς έχουν εκφράσει μια ποικιλία αιτημάτων, καθιστώντας αδύνατο να ενταχθούν αυτά τα κείμενα σε μια πιο αυστηρή και κλειστή ομάδα επιστολών, όπως οι προηγούμενες.

1. P.Oxy. VII 1071

Ο πάπυρος από την Οξύρυγχο τοποθετείται στο α΄ ήμισυ του έκτου αιώνα. Παραλήπτης είναι ο ναύκληρος Ασκλάς και αποστολέας ο Παμβήχιος (ν. 10-11. † ἐπίδ(ος) τῷ κυρίῳ μου τῷ ἀδελφῷ Ἀσκλάς (1. Ἀσκλᾶ) ναυκλήρου (1. ναυκλήρῳ) | π(αρά) Παμβηχι<ο>ς πρ .[.]).

Η διοικητική επιστολή βρίθκει από αιτήματα. Ο Παμβήχιος αρχικά με το επιτελεστικό ρήμα παρεκλήθης (στ. 2), δηλώνει ότι είχε ήδη γίνει αίτημα για όσα θα αναφερθούν παρακάτω και από τον ίδιο κατά πρόσωπο και από τον αξιωματούχο τον οποίο υπηρετεί ο Παμβήχιος (2-3. † καθὼς καὶ κατὰ πρόσωπον παρεκλήθης παρ' ἐμοῦ καὶ παρὰ τοῦ κυρίου μου τοῦ ἐλλογιμοτάτου | Κύρου σχολαστικοῦ). Εξηγεί αμέσως για ποιο ζήτημα αφορά η επιστολή και το παλαιότερο αίτημα, την παραγωγή 100 αρτάβων σιταριού (2. τῶν ἑκατὸν σίτου ἐκ τοῦ παλαιοῦ γενήματος), μια ευγενική τακτική.

Τα αιτήματα παρατίθενται όλα με ρήματα σε προστακτική ἐγκλιση αορίστου, σε β' ενικό πρόσωπο, με άμεση αναφορά στον Ασκλά. Το πρώτο εισάγεται με το τυπικό ρήμα καταξίωσον και τον συμπερασματικό σύνδεσμο οὖν (στ. 3) και εκφράζεται ξεκάθαρα με το ρήμα τελείωσον (στ. 4), με τον Παμβήχιο εδώ να ζητά από τον Ασκλά να εκπληρώσει όσα του είχαν ήδη διαταχθεί (4. τη<ν> χάριν). Το επόμενο αίτημα εκφράζεται με το ρήμα ἀντίγραφον (στ. 4), και συμπληρώνεται με μια συντακτικά προβληματική δευτερεύουσα πλάγια ερωτηματική πρόταση, να στείλει επιστολή ο Ασκλάς στους ναύτες τους με το τι πρέπει να κάνουν με τον παραχθέντα σίτο (4. ἀντίγραφον τοῖς ναύτοις (1. ναύταις) σου τὸ τί ὀφ<ε>ίλουσιν ποιήσουσιν)²⁰⁴.

Το επόμενο αίτημα εκφράζεται με το ρήμα γράψον (στ. 6, 7), αλλά το τι θα πρέπει να περιέχει η γραπτή εντολή εξηγείται με το ρήμα κελεύεις (1. κελεύης) (στ. 5) και με μια δευτερεύουσα τελική πρόταση, που εισάγεται με τον τελικό σύνδεσμο ἵνα (στ. 5), συμπληρώνοντας το νόημα και λειτουργώντας συντακτικά ως αντικείμενο στο κελεύεις (1. κελεύης) (στ. 5). Εδώ, ο Παμβήχιος ζητά από τον ναύκληρο, να δώσει

²⁰⁴ Για τη συντακτική και νοηματική συσχέτιση των προτάσεων καταξίωσον οὖν τελείωσον (στ. 3-4) και καταξίωσον οὖν γράψον (στ. 8) τί ὀφ<ε>ίλουσιν ποιήσουσιν (στ. 4, 8-9), βλ. Hunt 1910, σελ 231.

γραφτή εντολή στον στόλο να φτιάξει ψωμιά και να τα στείλει στην Ιβίωνα (5. ἵνα ποιήσουσιν αὐτὰ ψωμῖα ἐνταῦθα κ[α]ὶ πέμψουσιν αὐτὰ εἰς τὴν Ἰβίονος). Ὑστερα, με την ίδια φόρμουλα, με το ρήμα γράψον (στ. 7) να δηλώνει το αίτημα, αλλά να αποτελεί την απόδοση ενός υποθετικού λόγου, ο Παμβήχιος ζητά από τον Ασκλά, αν δώσει εντολή να στείλουν απευθείας το σιτάρι στην Ιβίωνα, πάλι να δώσει γραπτή εντολή στους ναύτες του (6-7. ἐὰν πάλιν κελεύεις (1. κελεύης) ἵνα πέμψουσιν τὸν σῖτον εἰς τὴν Ἰβίονος, πάλιν | γράψον αὐτοῖς). Ἐπειτα, ο αποστολέας δίδει την αιτία των αιτημάτων, γράφοντας ότι ο Ανούπ έλαβε τις πενήντα αρτάβες και ένας άλλος, πιθανώς, ναύτης τις άλλες πενήντα, οπότε πρέπει να δωθούν οι εντολές (7-8. καὶ γὰρ ἤδη ἔλαβεν Ἀνούπ τὰς πενήντα αὐτοῦ καὶ ὁ ἄλλος ἔλαβεν | τὰς πενήντα αὐτοῦ), με την αιτιολόγηση να αποτελεί ένα μέσο πειθούς.

Το τελευταίο αίτημα εκφράζεται με τον ίδιο τρόπο που εκφράστηκε το πρώτο, με την επιστολή να κλείνει όπως άρχισε· με το τυπικό ρήμα καταξίωσον και τον συμπερασματικό σύνδεσμο οὖν (στ. 8) και με το αίτημα να εκφράζεται ξεκάθαρα με το ρήμα γράψον (στ. 8)²⁰⁵. Ο Παμβήχιος επαναλαμβάνει επιγραμματικά τα παραπάνω αιτήματα, ζητώντας πάλι από τον ναύκληρο να γράψει στους ναύτες το τι πρέπει να πράξουν και να τους τα διαβιβάσει μέσω ενός γραμματηφόρου, πάλι με την δυσνόητη συντακτικά πλάγια ερωτηματική πρόταση, που λειτουργεί ως αντικείμενο στο ρήμα έκφρασης του αιτήματος και που το συμπληρώνει νοηματικά (8-9. καταξίωσον οὖν γράψον αὐτοῖς διὰ τοῦ γραμματηφόρου | τὸ τί ὄφ<ε>ίλουσιν ποιήσουσιν, δέσποτα)²⁰⁶.

Ο γράφων με τη συνεχή χρήση της προστακτικής έγκλισης, επιδιώκει να καταδείξει το επείγον, ώστε να γίνουν οι δουλειές που πρέπει με το σιτάρι. Πιέζει τον Ασκλά να δώσει οδηγίες στους υπαλλήλους του.

Παράλληλα, η επιστολή δεν παύει να περιέχει στοιχεία ευγένειας, ώστε να προδιαθέσει θετικά τον παραλήπτη για την υπακοή και την εκπλήρωση των αιτημάτων-εντολών· ο Παμβήχιος αναφέρεται στον ανώτερό του, τον σχολαστικό Κύρο με την

²⁰⁵ Εν προκειμένω, ίσως ο αποστολέας και ο γραμματέας της διοικητικής επιστολής να ήθελε να γράψει το τελικό απαρέμφατο αορίστου γράψαι, αντί του ρήματος γράψον, προστακτικής έγκλισης αορίστου, β' ενικού προσώπου, καθώς ήδη υπάρχει ρήμα εισαγωγής του αιτήματος, το καταξίωσον (στ. 8). Αν ισχύει αυτή η θεωρία, τότε το απαρέμφατο γράψαι επιτελεί τη λειτουργία προστακτικής ούτως η άλλως, όπως αναφέρει και η Κορολή, και το νόημα του αιτήματος συμπληρώνεται με την πλάγια ερωτηματική πρόταση. Για το απαρέμφατο με σημασία προστακτικής, βλ. Κορολή 2016, σελ. 102.

²⁰⁶ Η ανάλυση ότι η πρόταση τὸ τί ὄφ<ε>ίλουσιν ποιήσουσιν είναι μια δευτερεύουσα πλάγια ερωτηματική απορρέει από την άποψη που έχω πως ο αποστολέας και ο γράφων έκαναν γραμματικό σφάλμα και αντί για το τελικό απαρέμφατο αορίστου ποιήσαι, που συντακτικά θα λειτουργούσε ως υποκείμενο στο ρήμα ὄφ<ε>ίλουσιν, χρησιμοποίησαν το ρήμα ποιήσουσιν. Το άρθρο τὸ αποτελεί μια επίσης προβληματική προσθήκη στην πρόταση, αλλά δεν μπορώ να προτείνω με βεβαιότητα τον εξοβελισμό του.

τιμητική έκφραση (2. παρὰ τοῦ κυρίου μου τοῦ ἔλλογιμοτάτου). Για τον ίδιο τον Ασκλά, χρησιμοποιεί το ευγενικό δέσποτα (στ. 9), ως κλητική προσφώνηση στο τέλος του κειμένου στο recto²⁰⁷ και στη διεύθυνση στο verso, τον προσδιορίζει με τα τῶ κυρίῳ μου τῶ ἀδελφῶ (στ. 10), υπενθυμίζοντας έντονα στον Ασκλά την εγγύτητα και την καλή σχέση που έχουν, με στόχο την *captatio benevolentiae* και περαιτέρω την πειθῶ. Το σύμβολο του σταυρογράμματος στην αρχή του κειμένου στο recto και στη διεύθυνση στο verso, δηλώνει τη θρησκευτικότητα.

2. SB III 6270

Ο πάπυρος χρονολογείται κατά τον έκτο με ἔβδομο αἰώνα. Δεν σώζεται η διεύθυνση στο verso, ούτε η ταυτότητα παραλήπτη και γραφόμενων στην εισαγωγή στο recto, μόνο ότι πρόκειται για ανθρώπους από τη Διννέως κόμη.

Ο φορέας γραφής έχει αρκετές φθορές και το νόημα δεν είναι κατανοητό²⁰⁸. Στο μεγαλύτερο μέρος, λογικά οι γράφοντες δίνουν αναφορά στον αξιωματούχο παραλήπτη σχετικά με ζητήματα που τους απασχολούν και το τι έχει γίνει για εκείνα, που λειτουργεί ως μια ευγενική εισαγωγή στο θέμα προτού τεθούν τα αιτήματα και ως εκ τούτου, ως μέσον πειθούς.

Προτού παρατεθούν τα αιτήματα, δίδεται η αιτία που απευθύνονται στον συγκεκριμένο αξιωματούχο, λόγω της θέσης του (16. ἔξουσίαν ἔχ<ε>ις). Το πρώτο αίτημα εισάγεται με την υπόθεση που περιέχει το απρόσωπο ρήμα δήνατε (1. δύναται) (στ. 18) και εκφράζεται με την απόδοση και με το τελικό απαρέμφατο αορίστου προτεῦσε (1. πρωτεῦσαι) (στ. 18), που αποτελούν μέρη ενός υποθετικού λόγου. Με νεό υποθετικό λόγο της επανάληψης δηλώνεται το επόμενο αίτημα (24-25. ἐὰν θέλις (1. θέλις) εγ<ε>ιρε τὴν εἰ[- -] | αν εἰς τὴν κόμην), το οποίο εισάγεται με την υπόθεση που περιέχει το ευγενικό ρήμα θέλις (1. θέλις) (στ. 24), σε υποτακτική ἔγκλιση ενεστώτα, β' ενικού προσώπου, ενώ εκφράζεται μέσω της απόδοσης και το ρήμα οριστικής ενεστώτα, β' ενικού προσώπου εγ<ε>ιρε (στ. 25).

Στον επόμενο υποθετικό λόγο, η υπόθεση δηλώνει την αιτία του αιτήματος (25-26. εἰ δὴλωσον (1. δήλωσον) αὐτῶ - - -, χρεία] | γάρ ἐστιν τοῦ σίτου καὶ τοῦ ὕδ[ατος - - -]) και το αίτημα δηλώνεται με την απόδοση και το ρήμα χάρισεν (1. χάρισον) (στ. 28) σε προστακτική ἔγκλιση αορίστου, β' ενικού προσώπου, δηλώνοντας το επείγον, με τη

²⁰⁷ Βλ. Papatomas 2007, σελ. 504-506.

²⁰⁸ Για τη μεταγραφή του σωθέντος κειμένου της διοικητικής επιστολής, Bilabel & Preisigke 1926, σελ. 44.

χρήση της συγκεκριμένης έγκλισης να στοχεύει στο να πειστεί ο αξιωματούχος να δράσει γρήγορα. Μια άλλη πρόταση παρεμβάλλεται, που μάλλον αποτελεί επιπλέον αιτία και επίκληση στη θεία δύναμη. Ίσως είναι το πιο ξεκάθαρο αίτημα, καθώς διαπιστώνεται έλλειψη σιτηρών και νερού και οι αποστολείς αιτούνται τα αγαθά αυτά από τον αξιωματούχο (28-29. χάρισεν (1. χάρισον) ἡμῖν τὰ φο[- -] | ταῦτα).

Η επιστολή είναι αρκετά ευγενική. Η προστακτική επιλέγεται γενικά ως τρόπος έκφρασης του επείγοντος. Ο υποθετικός λόγος όμως ως επιλογή για παράθεση αιτημάτων και αιτιών, αποτελεί δείκτη ευγενείας και μετριάζει την επιτακτικότητα²⁰⁹. Άλλος δείκτης ευγένειας και ευσέβειας στο πρόσωπο του αξιωματούχου είναι η χρήση τιμητικών ονομάτων (1-3. μεγαλο-|πρεπεστάτω καὶ ε[ὑδοκιμωτάτω καὶ] | περιβλέπτω, 6. μεγαλοπρέπ<ε>ϊαν) και το ουσιαστικό δεσπότης (στ. 1, 29) που δηλώνει μια εγγύτητα²¹⁰. Τέλος, δηλώνεται και η θρησκευτικότητα, με το σύμβολο του σταυρογράμματος στην αρχή του recto και με την αναφορά στον Θεό (28. τὸν θεόν σου). αποτελώντας παράλληλα έναν ακόμη έμμεσο τρόπο πειθούς.

3. SB IV 7438

Ο πάπυρος τοποθετείται χρονικά στο β' ήμισυ του έκτου αιώνα και προέρχεται είτε από τον Κωνσταντινοπολίτη νομό ή την Αφροδίτης κόμη. Δεν σώζονται οι ταυτότητες του αποστολέα και του παραλήπτη στο verso. Ανήκει στο αρχείο του Διόσκουρου.

Ο γράφων εν προκειμένω δεν είναι και ο αιτών, καθώς εκπροσωπεί τον Διόσκουρο, ο οποίος με βάση τα δικά του λόγια (3. ὡς φησιν) δέχτηκε μια βλάβη, αν και δεν ξεκαθαρίζει αν πρόκειται για σωματική ή οικονομική. Μετά από αυτήν την αδικία, βρέθηκε ικέτης στην πόλη που είναι δεσπότης ο παραλήπτης της επιστολής.

Μετά την αναφορά για το τι συνέβη στον Διόσκουρο, εκφράζει το αίτημα που έχει ο τελευταίος, που εισάγεται με το ικετευτικό ρήμα δεῖται (στ. 8) οριστικής έγκλισης ενεστώτα, γ' ενικού προσώπου και εκφράζεται με το τελικό απαρέμφοτο αορίστου τυχεῖν (στ. 8). Ο γράφων, εδώ, θέτει με ιδιαίτερα πρωτότυπο εισαγωγικό ρήμα και πολύ ευγενικό τόνο το αίτημα του Διόσκουρου, να λάβει βοήθεια από τον ανώτερο αξιωματούχο (6-8. μίαν ταύτην αὐτῷ βοήθειαν ἀσφαλῆ | καλῶς ὑπολαβὼν τὴν ἐκ τῆς ὑμετέρας δικαιοσύνης ἐπικουρίαν | ταύτης δεῖται τυχεῖν παρ' ὑμῶν). Το επόμενο αίτημα εκφράζεται με το παράγωγο επιτελεστικό ρήμα ἤτησεν (στ. 9), που αποτελεί στην ουσία σκέλος του πρώτου· ο αποστολέας εξηγεί ότι ο Διόσκουρος

²⁰⁹ Βλ. Κορολή 2016, σελ. 120.

²¹⁰ Βλ. Papatomas 2007, σελ. 504-506.

ζήτησε να παραδοθεί η επιστολή με την οποία ζητά βοήθεια, στον ίδιο τον δεσπότη (8-9. τὴν ἐπιστολὴν ὑπὲρ τούτων | ἤτησεν πρὸς ὑμᾶς).

Ὡς τρόπο πειθούς, ο γράφων εξυψώνει το ήθος και το κλεός του παραλήπτη, καθώς θα βοηθούσε τον Διόσκουρο και χωρίς τη δική του διαμεσολάβηση (9-11. οἶδα δέ, ὅτι καὶ τῆς ἐμῆς αἰτήσεως χωρὶς | αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν τὰ δίκαια δίδωσιν ἢ ὑμετέρα | ὑπεροχή).

Το ἐπόμενο αἴτημα εἰσάγεται με το τυπικό ρήμα παρακαλῶ (στ. 11), οριστικής ἐγκλίσης ενεστώτα, ἀ' ενικού προσώπου και εκφράζεται με το τελικό απαρέμφατο προστεθῆναι (στ. 11) και το διατυπώνει ο ίδιος ο αποστολέας, ο οποίος ζητά ἀπό τον παραλήπτη με ευγενικό τρόπο να δώσει παραπάνω προσοχή στο πρόβλημα του Διόσκουρου (11-12. παρακαλῶ δὲ καὶ σπουδὴν τινα πλείω προστεθῆναι Διοσκόρῳ | τῷ θαυμασίῳ). Οι δύο αἰτίες που ἔχουν στόχο την εξύψωση της αξίας και του ήθους του παραλήπτη, προκειμένου να πειστεί, δίδονται μέσω δύο δευτερευουσῶν αποτελεσματικῶν προτάσεων, με την πρώτη να εἶναι ὅτι ο γράφων ἐπιθυμεί να δείξει τη χρησιμότητά του στον ἀνώτερό του και τη δεύτερη πως ο αξιωματούχος θα λάβει θεία ἀμοιβή για την προσφορά του στον ἀντρα (12-13. ὥστε καμὲ χρήσιμον αὐτῷ φανῆναι καὶ ὑμᾶς πολλῷ | πλείονα τὸν ἀπὸ τοῦ δεσπότη θεοῦ μισθὸν ἀπολαβεῖν. †).

Η ἐπιστολή εἶναι ιδιαίτερα ευγενική, καθώς ο γράφων ἐπιλέγει να προσφωνεῖ τον παραλήπτη με τιμητικά ὀνόματα και φράσεις (2. [τῆ ὑμ]ετέρα ἐνδόξῳ ὑπεροχῇ, 5. τοῦ εὐσεβ(εστάτου) δεσπότη, 7. ἐκ τῆς ὑμετέρας δικαιοσύνης, 10-11. ἢ ὑμετέρα ὑπεροχή, ν. 14. τῷ ἐνδοξ(οτάτῳ) (καὶ) πανευφή(μῳ)), ἐνῶ προσδιορίζει τον Διόσκουρο με το ἐπίθετο θαυμάσιος (στ. 1, 12). Το θρησκευτικό στοιχείο ἀποκαλύπτεται με τα σύμβολα του σταυρογράμματος –στο τέλος της ἐπιστολῆς στο recto– και του χριστογράμματος –στην εἰσαγωγή της διεύθυνσης στο verso– και με την ἀναφορά στη θεία ἀνταπόδοση (13. πλείονα τὸν ἀπὸ τοῦ δεσπότη θεοῦ μισθὸν ἀπολαβεῖν).

Στοιχεῖα ὑποτέλειας ἀποτελοῦν οι τρόποι πειθούς, μέσω των ὁποίων ο ἀποστολέας εξυψώνει τον αξιωματούχο, ἐνῶ υποβιβάζει τη δική του θέση στο τέλος. Πρόκειται για μια χριστιανική ἐπιστολή.

4. P.Naqlun II 26

Ο πάπυρος τοποθετεῖται στον ἕκτο αἰῶνα, με προέλευση το ὄρος Κελών – Νεκλόνιον. Ἴσως πρόκειται για σπαράγματα κάποιου ἐπίσημου διοικητικού ἐγγράφου ἢ για μια διοικητική ἐπιστολή. Δεν σώζεται η διεύθυνση στο verso.

Με δεδομένο την ὑπόθεση ὅτι πρόκειται για μέρος διοικητικῆς ἐπιστολῆς, στο

δεύτερο θραύσμα παραδίδεται το αίτημα του γράφοντος, με την ευγενική υποτακτική έγκλιση αορίστου, γ' ενικού προσώπου (6. ἀ]ναψυλαφηθῆ (1. [ἀ]ναψηλαφηθῆ)), δηλαδή η επανεξέταση των κατηγοριών για τους κατοίκους του Απολλωνοπολίτη και Λυκοπολίτη και της Υψηλής νομού, που βαραίνονται με τα αδικήματα δολοφονίας και κλοπής ζώων.

Λογικά διατυπώνεται ένα επιπλέον αίτημα, του οποίου σώζεται μόνο η απόδοσή του και όχι το ρήμα που το εισάγει, με τα δύο τελικά απαρέμφατα αορίστου προσ(?)α]χθῆναι αὐτοὺς καὶ ζητῆσαι (στ. 7), με αναφορά στην προσαγωγή και εξέταση των κατηγορούμενων στο δικαστήριο.

Δεν είναι δυνατόν να εξαχθούν περαιτέρω ερμηνευτικά συμπεράσματα από τα θραύσματα.

5. BGU II 546

Ο πάπυρος από τον Αρσινοΐτη νομό χρονολογείται μεταξύ του τέταρτου με έβδομο αιώνα. Αποστολείς είναι οι προνοήτες, οι επιστάτες των κτημάτων ενός ανώνυμου αξιωματούχου, στον οποίο απευθύνεται η διοικητική επιστολή (v.4. † δεσπότη ἡμῶν (1. ἡμῶν) οἱ σοὶ δ[οῦ]λοι παντες οἱ προνοητέ (1. προνοηταί)).

Το πρώτο αίτημα στην παρούσα διοικητική επιστολή, αποτελείται από δύο σκέλη και εκφράζεται με έναν υποθετικό λόγο που ανήκει στο είδος του πραγματικού· οι προνοητές ζητούν από τον αξιωματούχο, αν διαπιστώσει έλλειψη στο τυρί και το λινοκάλαμο, να δώσει εντολή στον γραμματέα του να παράσχει στους αποστολείς τα προϊόντα, ώστε να τα καλλιεργήσουν (1-2. † ἐὰν οἶδεν ἡ σὴ ἐξουσία ὅτι κατέχεις ἡμᾶς τυρία καὶ λινοκαλάμην, γράψον το γραμματ<ε>ῖ δόση (1. δώση) ἡμῖν το (1. ὧν) χρ<ε>ῖαν ἔχεις στυρίον (1. τυρίων) καὶ λινοκαλαμην (1. λινοκαλάμης)). Το πρώτο σκέλος εισάγεται με προστακτική αορίστου, β' ενικού προσώπου (2. γράψον), δίχως ο γράφων να είναι αγενής, καθώς εδώ η προστακτική επιλέγεται για την παράθεση οδηγίας και παραίνεσης. Το δεύτερο σκέλος, ο γραμματέας να δώσει αναφορά στους προνοήτες μέσα από τη γραπτή εντολή του παραλήπτη, εκφέρεται με υποτακτική αορίστου, γ' ενικού προσώπου (2. δόση (1. δώση)), αποτελώντας αυτό το έμμεσο αίτημα το βασικό της επιστολής. Μετά παραδίδουν την αιτία για την οποία κάνουν τα συγκεκριμένα αιτήματα, που δεν άλλη από την προμήθεια των αγαθών αυτών (2. {ε}ἴν' ἀγοράσομεν αὐτά).

Το επόμενο αίτημα εκφέρεται με υποτακτική αορίστου, β' προσώπου (2. μὴ δόσης (1. δώσης)), καθώς απευθύνονται απευθείας στον αξιωματούχο, με την κλητική

προσφώνηση δέσποτα (στ. 2). Εδώ οι αποστολείς ζητούν να μη δώσει τα αγαθά προς παραγωγή στους ειρηνάρχες και αμέσως δίδουν την αιτία για το αίτημά τους, επειδή δεν θα τα παραδώσουν ποτέ στους προνοητές (3. ἐπ<ε>ιδὴ οὐδὲν παρέχουσιν ἡμῖν).

Η παράθεση της αιτίας για το κάθε αίτημα που εκφράζεται είναι μια τακτική που διασαφηνίζει στον αναγνώστη της επιστολής τους λόγους που τίθενται.

Άλλη ευγενική τακτική είναι η χρήση του χριστογράμματος στην αρχή του recto και του verso, καθώς έτσι δηλώνεται η θρησκευτική πίστη των προνοητών. Επιπλέον τα τιμητικά ἡ σὴ ἐξουσία (στ. 1), και η κλητική προσφώνηση δέσποτα²¹¹ (στ. 2) που εντοπίζεται και στη διεύθυνση και που επιλέγονται ως προσφωνήσεις στον αξιωματούχο, φανερώνουν την ευσέβεια των προνοητών. Τέλος, με το ουσιαστικό που προσδιορίζει τους προνοητές στο verso (v.4. οἱ σοὶ δ[οῦ]λοι), δηλώνεται η υποτέλεια των εργατῶν στον αξιωματούχο.

6. P.Grenf. I 64

Ο πάπυρος από τον Ερμπολίτη νομό τοποθετείται στον έκτο με ἔβδομο αἰώνα. Παραλήπτης της διοικητικής επιστολής είναι ο κόμης Ανατόλιος, όπως φαίνεται στη διεύθυνση, στο verso (v. 8. τῷ δεσπό(τῃ) μου τῷ πάντ() μεγαλοπρε(πεστάτῳ) (καὶ) περιβλέ(πτῳ) Ἄνατολίῳ κόμει(τι) χμγ).

Αρχικά ο γράφων δίδει αναφορά στον κόμη ότι ἔπραξε ὅπως του διατάχθηκε· ἔγραψε επανειλημμένα στον Θεοφάνη να ἔρθει στην Αντινοόπολη, αλλά ο τελευταίος δεν το κατόρθωσε (1-3. πολλάκ[ις] κατὰ πρόσταξιν τῆς αὐτῶν ἐξουσίας γεγράφηκα τὸν λόγον τῷ | εὐδοκιμ<ωτ>άτῳ Θεοφάνει καταλαβεῖν τὴν Ἄντινοέων, καὶ οὐκ ἠνέσχετο τοῦτο | ποιῆσαι)²¹². Η αναφορά του γράφοντα ἔχει σκοπό να πείσει τον Ανατόλιο για την υπακοή του, αλλά ενέχει και ἓνα αίτημα· το αίτημα-διαταγή εισάγεται με τη φράση γεγράφηκα τὸν λόγον (στ. 1), δηλώνοντας την πράξη της έγγραφης εντολής και εκφράζεται με το απαρέμφατο αορίστου καταλαβεῖν (στ. 2).

Η επιστολή συνεχίζει σε μορφή αναφοράς στον ανώτερο, με τον αποστολέα να εξηγεί ότι του ἦταν δύσκολο να γράψει πρότερα στον κόμη Ανατόλιο σχετικά με τον Θεοφάνη, και την απελευθέρωση ἢ αθώωση ενός φυλακισμένου γεωργού. Τα νέα αιτήματα-διαταγές εκφράζονται με δύο αναφορικές φράσεις, αφού φτάνουν ως αναφορά στον κόμη (4-5. περί τε τοῦ εἰρημένου εὐδοκιμωτάτου Θεοφάνους περί τε τῆς

²¹¹ Βλ. Papathomas 2007, σελ. 504-506.

²¹² Για τη σημασία του ρήματος κατέρχομαι στην παρούσα διοικητική επιστολή ως ἔρχομαι σε ἓναν τόπο, βλ. Grenfell 1896, σελ. 106.

| ἀφέσεως τοῦ ὄντος ἐν φυλακῇ γεωργοῦ)²¹³.

Ὁλη ἡ ἐπιστολή ἔχει ευγενικά στοιχεῖα, με στόχο τὴν *carpatio benevolentiae* τοῦ Ανατόλιου σχετικά με τὴν ἀργοπορία τοῦ γράφοντος να τοῦ στείλει ἐπιστολή νωρίτερα καὶ ὄχι με τὴν ικανοποίηση κάποιου νέου αιτήματος. Ἐπιγραμματικά, χρησιμοποιεῖ τιμητικά ὀνόματα καὶ για να προσφωνήσει ἢ να προσδιορίσει τὸν Ανατόλιο (1. τῆς αὐτῶν ἐξουσίας, 6. τῆ αὐτῶν ἐξουσία, ν. 8. τῷ δεσπό(τη) μου τῷ πάντ() μεγαλοπρε(πεστάτῳ) (καὶ) περιβλέ(πτῳ) Ἄνατολίῳ κόμε(τι)), ὅπως τὸ ἴδιο κάνει καὶ για τὸν Θεοφάνη που εἶναι τρίτο πρόσωπο (1-2. τῷ | εὐδοκιμ<ωτ>άτῳ Θεοφάνει).

Ἄλλος ευγενική τακτική, εἶναι ἡ ἀναφορά στη θεία δύναμη καὶ ἡ ἐναπόθεση τῶν ἐλπίδων στὸν Θεό, με δύο φράσεις (5. σὺν θεῷ, 6. ἐλπίζω εἰς τὸν θεόν). Το σταυρόγραμμα στὸ τέλος τοῦ κειμένου στὸ recto καὶ τὸ ἀρκτικόλεξο χμγ στὸ τέλος τοῦ verso προσδίδει ἐπιπλέον θρησκευτικότητα. Πρόκειται για μιὰ χριστιανική ἐπιστολή, που τὰ αιτήματα δὲν ἀποτελοῦν τὸν πρωτεύοντα ἐπικοινωνιακό στόχο, ἀλλὰ ὁ γράφων δίδει ἀναφορά στὸν κόμη.

7. P.Haun. III 52

Ὁ πάπυρος ἀπὸ τὸν Ἀρσινοῖτη νομό τοποθετεῖται χρονικά ἀνάμεσα στὸν ἕκτο με ἔβδομο αἰῶνα. Ἀποστολέας εἶναι ὁ Φοιβάμμων, ἀλλὰ δὲν σώζεται τὸ ὄνομα τοῦ παραλήπτη στη διεύθυνση στὸ verso.

Ἡ διοικητική ἐπιστολή ἀρχίζει με μιὰ πληρὴ ἀναφορά σχετικά με γεωργικά ἀγαθὰ που ἔστειλε ὁ γραμματέας Φοιβάμμων στὸν παραλήπτη, ὅπως καὶ για τὸν οικονομικό διακανονισμό που πῆγε να κάνει για χάρη τρίτων, με τὸν ἀξιωματοῦχο Ζαχαρία καὶ τὴν κατάσταση τῆς υγείας τοῦ τελευταίου, ὅπως καὶ για τὴ συμβουλή που ἔδωσε στὸν συνάδελφό του, Θεόδωρο (13. ὁ σύνδουλός μου Θεόδωρος)²¹⁴.

Τὸ πρῶτο αἶτημα ἔχει ἤδη διατυπωθεῖ ἀπὸ τὸν δεσπότη τοῦ Φοιβάμμωνα, με τὸν δεῦτερο να τὸ ἐπαναλαμβάνει ἐν προκειμένῳ· με τὸ ρῆμα γεγράφηκεν (στ. 16) εἰσάγεται τὸ αἶτημα, δηλώνοντας τὴν πράξη τῆς γραπτῆς αἴτησης-διαταγῆς καὶ ἐκφράζεται με τὸ τελικό ἀπαρέμφατο ἀορίστου στείλαι (στ. 16). Ὁ ἀξιωματοῦχος εἶχε ζητήσει οἶνο, βάρους μιᾶς λίτρας χρυσοῦ (16.-17. γεγράφηκεν δὲ ὁ δεσπότης μου μίαν λίτραν χρυσοῦ στείλαι ἀπὸ τιμῆς | οἴνου). Τὸ ἐπόμενο αἶτημα εἶναι ἡ ἀπάντηση που εἶχε δώσει στὸ πρῶτο ὁ Φοιβάμμων, δηλαδή ὁ γραμματέας να συνεννοηθεῖ με τοὺς

²¹³ Για τὴν ἐρμηνεία τῆς διοικητικῆς ἐπιστολῆς, βλ. Grenfell 1896, σελ. 105.

²¹⁴ Για τὴν ἀποψη ὅτι ὁ ὀρος «σύνδουλός» χρησιμοποιούταν για ἀναφορά σε συνάδελφο γραμματέα, βλ. Bolow-Jacobson & Larsen 1985, σελ. 41.

υπεύθυνους γεωργούς, που εισάγεται με τον ίδιο τρόπο που εισήχθη το αρχικό (18. ἔγραψ[α] και εκφράζεται πάλι με ένα τελικό απαρέμφατο αορίστου (18. διαλέγεσθαι), με αιτία ότι θεωρούσε πως ο διοικητής ήθελε κρασί νέας σοδειάς (18-19. ἀλλ' ἡνίκα ἔγραψ[α ὑ]μῖν διαλέγεσθαι | πραγματευταῖς νομίσας ὑμᾶς ἀπὸ νέων [γεν]ημάτων ἐθέλειν). Σε αυτό το αίτημα, δίδει επιπλέον αιτιολόγηση που το έθεσε, ότι δηλαδή θεωρούσε ότι μέχρι τότε θα είχε καταφέρει να τους συναντήσει (20-21. γέγραφα ὡσεὶ ἐλθὼ[ν] εἰ .[.] κναυτο[. . .] . . . διαλεγομ[. .] αὐτ[ο]ῖς οἵτινες | οὔτε ἦλθον μέχρι νῦν).

Το τρίτο αίτημα διατυπώνεται εν είδει αναφοράς, αφού είχε τεθεί σε προηγούμενο χρόνο από τον γραμματέα Θεόδωρο και στον ίδιο τον Φοιβάμμωνα και τον χρυσώνα²¹⁵ που υπηρετεί στο πλάι του. Εισάγεται τοιουτοτρόπως με τα προηγούμενα, με το ρήμα γεγράφηκεν (στ. 21) και εκφράζεται με το τελικό αποτρεπτικό απαρέμφατο μὴ δαπανῆσαί (στ. 22), με τη συγκεκριμένη διατύπωση, την αποτροπή προς κάτι και την έμμεση προτροπή πρὸν την αντίθετη κατεύθυνση, να αποτελεί από μόνη της μέσο πειθούς. Εδώ, ο Θεόδωρος ζητά από τους δύο άντρες να διατηρήσουν ανέπαφο τον χρυσό που υπάρχει (21-23. γεγράφηκεν δὲ ὁ εἰρημένος σύνδουλός μου Θεόδωρος | καὶ πρὸς μὲ καὶ πρὸς τὸν χρυσώνην μὴ δαπανῆσαί τι ἀποκειμένου | χρυσίου), για τον οποίο χρυσό είναι υπεύθυνος ο Ιωννάκιος.

Το τέταρτο και τελευταίο αίτημα αφορά τον παρόντα χρόνο που γράφεται η επιστολή και διατυπώνεται από τον ίδιο τον Φοιβάμμωνα στον παραλήπτη· ο αιτών μέσα από έναν υποθετικό λόγο, γράφει πως αν ο ανώτερος χρειάζεται χρυσό (25-26. εἰ μὲν κερ . . . ι[. . .]ντου τοῦ ἀποκειμ(ένου) | χρυσίου πεμφθῆναι ὑμῖν), ζητά να του απαντήσει γραπτὰ το ποσό του χρυσού που επιθυμεί να του στείλει ο γραμματέας (26. γράψατέ μοι τὸ πόσα . . . [- ca.9 -]ε πεμφθῆν[αι]). Ο Φοιβάμμων τον διαβεβαιώνει ότι θα το πράξει πάραυτα. Η υπόθεση αποτελεί την αιτία που διατυπώνεται το αίτημα, ως τρόπος πειθούς να απαντήσει ο παραλήπτης, και στην απόδοση που έπεται, διατυπώνεται το αίτημα, το οποίο εισάγεται με το τυπικό ρήμα που δηλώνει τη γραπτή αίτηση (26. γράψατέ), αν και εδώ βρίσκεται σε προστακτική έγκλιση αορίστου, σε β' πληθυντικό πρόσωπο, καθώς δίδει απευθείας αίτημα στον αξιωματούχο, και εκφράζεται με ένα τελικό απαρέμφατο αορίστου (26. πεμφθῆν[αι]). Η προστακτική, εδώ, δεν δηλώνει πίεση, αλλά ο Φοιβάμμων δίδει οδηγία στον αξιωματούχο να στείλει με νέα επιστολή τη χρεία που τυχόν έχει από τον χρυσό²¹⁶.

²¹⁵ Για τη σημασία του όρου «χρυσώνης» ως οικονομικός αξιωματούχος στην Αίγυπτο, βλ. LSJ.

²¹⁶ Για την πίεση, όπως εκφράζεται με την επιλογή της προστακτικής έγκλισης, βλ. Koroli 2021, σελ. 88.

Η επιστολή συνεχίζει με αναφορά για τη συλλογή φόρων και για την αποπληρωμή ενός φόρου από έναν θείο του στον προαναφερθέντα Ζαχαρία, για την οποία υπάρχει απόδειξη, κλείνοντας έτσι ευγενικά το κείμενο (37b-39. ἐνεγκόντος μοι γράμματα [.] | τοῦ κυρ(ίου) Ζαχαρίου δηλοῦντος ἐπ' αὐτὸν καταβάλαι και . . [- ca.9 -] | ἀποδείξεις ποιῶ αὐτῷ αυτ . . [- - -]). Το παλαιότερο αίτημα δηλώνεται με το μετοχικό σύνολο ἐνεγκόντος μοι γράμματα (στ. 37b) και την απαρεμφατική σύνταξη δηλοῦντος ἐπ' αὐτὸν καταβάλαι (στ. 38)²¹⁷.

Ο Φοιβάμμων είναι αρκετά ευγενικός και ευσεβής απέναντι στον αξιωματούχο που απευθύνεται ένα σταθερό τιμητικό όνομα και το ουσιαστικό δεσπότης στο recto και στο verso (2. θεοφυλάκτω δεσπότη, θεοφ[υλάκτω δ]εσπότη). Επίσης, δίδει την αίσθηση ότι έχει στενές σχέσεις με εκείνον, από τα δύο επίθετα που προηγούνται του τιμητικού ονόματος στη διεύθυνση στο verso και την κτητική αντωνυμία που παρεμβάλλεται (οἰκεῖ(ω) μ(ου) ἀγαθ(ῶ)), με την αναγραφή τους ως έμμεσος τρόπος πειθούς και προσπάθεια της *captatio benevolentiae* του αναγνώστη προτού καν αρχίσει την ανάγνωση της διοικητικής επιστολής. Επιπλέον, με τιμητικό όνομα προσδιορίζει και τον ιλλούστριο Ζαχαρία (9. ἔνδοξ(ον) ἰλλ(ούστριον)). Το επίθετο ἔλ(εινός) που επιλέγει ο Φοιβάμμων για να προσδιορίσει τον εαυτό του, υποδηλώνει υποτέλεια στον αξιωματούχο παραλήπτη της επιστολής, υπερτονίζοντας την κοινωνική και επαγγελματική διαφορά τους, με την ίδια σκοπιμότητα που έχουν τα προηγούμενα επίθετα.

Τέλος, η επιστολή έχει πολλά χριστιανικά στοιχεία, με το σταυρόγραμμα που εισάγει την επιστολή στο recto, όπως και να εσωκλείει το όνομα του Φοιβάμμωνα στο verso († Φοιβάμμων ἔλ(εινός) \ † / πρε(σβύτερος)), αλλά και με αναφορές στο θείο (15. εἴ τι ὁ σοτήρ (1. σωτήρ) ἡμῶν Θεὸς αὐτ[ὸς] δώση (1. δώσει), 35. τοῦ θείου ὄρναμέ[ντο]υ). Ακόμη, και το ίδιο το τιμητικό όνομα θεοφυλάκτω που επιλέγεται για τον παραλήπτη της επιστολής, ενέχει το θρησκευτικό στοιχείο και εξυψώνει τη χριστιανική ιδιότητα του ατόμου στο οποίο απευθύνεται ο γράφων.

8. P.Ant. III 188

Ο πάπυρος του έκτου ή έβδομου αιώνα, προέρχεται από την Αντινοόπολη. Αποστολέας της διοικητικής επιστολής είναι κάποιος Γρηγόριος σε έναν έπαρχο²¹⁸.

²¹⁷ Για το συνολικό νόημα, ερμηνεία και μετάφραση του κειμένου, βλ. Bolow-Jacobson & Larsen 1985, σελ. 38-44.

²¹⁸ Για την άποψη ότι ο παραλήπτης είναι έπαρχος, βλ. Barns & Zilliaccus 1967, σελ. 156.

Η διοικητική επιστολή αρχίζει με μια αναφορά, όπου ο Γρηγόριος πληροφορεί ότι εκτός της παρούσης, αποστέλει στον έπαρχο και μια επιστολή από τον Θεοδόσιο, ως τακτική ευγένειας.

Το πρώτο αίτημα που τίθεται αφορά αποδείξεις πιθανώς²¹⁹ που έχουν σταλεί στον έπαρχο, με τον Γρηγόριο να ζητά να του δώσει απάντηση αν θεωρεί σωστά και αρεστά όσα έχει γράψει, προτού σταλεί και ο χρυσίον φόρος στον παραλήπτη. Το αίτημα διατυπώνεται με έναν υποθετικό λόγο του πραγματικού, με την υπόθεση να αποτελεί την αιτιολόγηση του αιτήματος (7. ἐὰν ἀρεστὸν ὑμῖν ἔστιν) και την απόδοση τη διατύπωση του αιτήματος, που εισάγεται με το ρήμα φροντίσεται (1. φροντίσατε) (στ. 7) προστακτικής έγκλισης αορίστου, β' πληθυντικού προσώπου και εκφράζεται με το τελικό απαρέμφατο αορίστου γραφήναι (στ. 7), δηλώνοντας την πράξη της έγγραφης απάντησης. Το επίρρημα χρόνου συντόμως (στ. 7) υποδηλώνει το επείγον της κατάστασης και τα στενά χρονικά περιθώρια.

Ένας τρόπος πειθούς αποτελεί ο επόμενος υποθετικός λόγος –με τρεις διαδοχικές υποθέσεις και μια κοινή απόδοση που συμπληρώνεται από μια δευτερεύουσα ειδική πρόταση, συντακτικά ως αντικείμενο στο ρήμα της απόδοσης (10. ἐλπίζω)–, κατά τον οποίο ο Γρηγόριος υποστηρίζει ότι ακόμα και αν ο έπαρχος απαντήσει αφού έχει σταλεί ο φόρος, θα κάνει ό,τι μπορεί, ώστε να τον ικανοποιήσει (9-11. ἐὰν γὰρ ὁ λό[γο]ς ἀρέσει ὑμῖν καὶ θέλεται (1. θέλετε) | [ὑμ]εῖς λαβεῖν τὴν τοιαύτην σύνθεσιν, κὰν (1. καὶ ἐὰν) πέμψη τὸ χρυσίον, ἐλπίζω ὅτι ἡ κέλευσεις (1. κέλευσις) | ὑμῶν γίνεται) με τον αποστολέα να δηλώνει την καλή του πρόθεση, προτρέποντας έμμεσα τον αξιωματούχο να του απαντήσει εγκαίρως.

Τα επόμενα αιτήματα διατυπώνονται με πολύ διαφορετικό τρόπο· το επιτελεστικό ρήμα παρακαλῶ (στ. 15) εισάγει τα αιτήματα ως σκέλη, ως διαδοχικές πράξεις που πρέπει να γίνουν, που δηλώνονται με τρία τελικά απαρέμφατα αορίστου (16. ἐνδεξιέσθαι, εἰπεῖν, 17. ἀντιλαβέσθαι). Ο γράφων ζητά με ευγενικό τρόπο από τον έπαρχο να αναλάβει τις ευθύνες του αξιώματός του και μέσα σε αυτές περιέχονται και οι υποθέσεις ενός ξενώνα που διαχειρίζεται ο Γρηγόριος²²⁰ (15-18. ἀλλὰ παρακαλῶ τοὺς ἐνδοξ(οτάτους) ὑμᾶς | συνήθως τὸ γνήσιον ἐνδεξιέσθαι, τὸ δὲ ἀληθέστερον εἰπεῖν καὶ διὰ τὴν ὑμετέραν ψυχὴν, | καὶ ἀντιλαβέσθαι τῶν πραγμάτων τῆς κτήσεως τοῦ κατ' ἐμὲ εὐαγοῦς ξενῶνος | ἦγουν Γρηγορίου τοῦ θεοφιλεστάτου)²²¹.

²¹⁹ Βλ. Barns & Zilliacus 1967, σελ. 158.

²²⁰ Βλ. Barns & Zilliacus 1967, σελ. 156.

²²¹ Για τις αρμοδιότητες του επάρχου, βλ. Bagnall 1993, σελ. 63-64.

Στην επιστολή είναι έκδηλο το θρησκευτικό στοιχείο, αρχικά με το σταυρόγραμμα στο τέλος του recto, αλλά ειδικά προς την κατάληξη του κειμένου, με την αναφορά σε θείες δυνάμεις (19. εὐμεν<ε>ία Θεοῦ) και στην εὐνοια που εποφθαλμιά ο γράφων από τον Θεό (20-21. ὁ Κύριος τῆς δόξης χαρίζεται μοι | τὴν ὑμετέραν γνησίαν ἐνδοξότητα εὐδ[αι]μονούσαν διὰ παντός. †).

9. P.Cair.Masp. I 67062

Ο πάπυρος από την Αφροδίτης κόμη τοποθετείται κατά το α' ἡμισυ του ἔκτου αιώνα και αποτελείται από τρία διαφορετικά σπαράγματα²²². Η διεύθυνση στο verso φανερώνει την ταυτότητα του παραλήπτη (v. 13. [- - - τ]ῷ θαυμ[(ασιωτάτῳ) Ἀπολ]λῶτ[ι - -]).

Η πρώτη πρόταση της διοικητικής επιστολής στοχεύει στην *carpatio benevolentiae* του Απολλώτα (1. † οἱ τοῦ μοναστηρίου(υ) [ἅπα Ἀγε]νίου(υ) [ἦ]λθαν (1. ἦλθον) εὐχαριστοῦντες τῇ σῇ εὐδοκιμ(ήσει)), με τον υπάλληλο του Αμμωνίου να πληροφορεῖ τον πρωτοκωμήτη ὅτι οι μοναχοί από το μοναστήρι του αββά Αγερίου του εκφράζουν ευγνωμοσύνη. Ἐπειτα, ο γράφων εκφράζει το αίτημα των μοναχῶν για τον πρωτοκωμήτη, που του ζητάνε να ασχοληθεῖ με τα θέματα των ἰδίων των κληρικῶν και της μονῆς, επιλέγοντας τη σύνταξη της τροπικῆς μετοχῆς και τελικού απαρεμφάτου χρόνου ενεστώτα (2. αἰτοῦντες αὐτὴν φρ[ον]τ[ί]ζεσθαι] ἑα[υτῶ]ν καὶ τῶν πραγμάτων).

Το ἐπόμενο αίτημα προς τον πρωτοκωμήτη είναι η παραλαβή ενός φόρου από έναν γεωργό, ὕψους δύο νομισμάτων, βάρους δεξαέξι αρτάβων σιταριού. Αρχικά, ο αποστολέας δηλώνει το αίτημα που εἶχε κάνει ο ἴδιος ο γεωργός, με το επιτελεστικό ρήμα παρεκάλεσεν (στ. 6) να το εισάγει και με το τελικό απαρέμφατο διδόναι (στ. 7) να το εκφράζει. Το αίτημα του γεωργού λειτουργεῖ ως αιτιολόγηση για το ἐπόμενο βασικό αίτημα (6-7. [ἐπ]ειδὴ δὲ εἷς γεωργὸς παρεκάλεσεν δύο νομίσματα | διδόναι ὑπὲρ δέκα ἕξ ἀρταβῶν/ σίτου\υ/ λοιπασθεισῶν παρ' αὐτοῦ).

Το κύριο αίτημα εισάγεται με το ρήμα θελήση (στ. 7), υποτακτικῆς ἐγκλισης αορίστου, γ' ενικού προσώπου –υποκείμενο το τιμητικό ὄνομα σου ἢ θαυμα(σιότης) (στ. 7), και εκφράζεται με το τελικό απαρέμφατο αορίστου δέξασθαι (στ. 8), δηλαδή ο Απολλῶς να δεχτεῖ τον φόρο. Το αίτημα ἔχει δύο επιπλέον σκέλη, με τον γράφοντα να ζητά να του στείλει ο πρωτοκωμήτης το ένα νόμισμα και το σκέλος εκφράζεται με το τελικό απαρέμφατο αορίστου ἀποστεῖλαί (στ. 8). Δίδει και την αιτία που ζητά την

²²² Βλ. Maspero 1911, σελ. 103.

αποστολή του νομίσματος, ώστε να αγοράσει από έναν στρατιώτη σίδηρο (8-9. ὑπὲρ σιδήρου) ἀγορασθέντος | καὶ δοθέντος Στεφάνῳ τῷ στρατιώτῃ) για να πείσει τον πρωτοκωμήτη, ο οποίος οφείλει να ακολουθήσει τη διαταγή. Το δεύτερο σκέλος αφορά το δεύτερο νόμισμα, το οποίο θα το κρατήσει για τον εαυτό του ο Απολλώς, ώστε να καλύψει δικές του υποχρεώσεις ή να αγοράσει τροφή (9-10. τὸ δὲ ἄλλο ἔχειν ἢ εἰς λόγον δημοσίων | ἢ εἰς τιμὴν καλάμ[ω]ν), με το αίτημα να εκφράζεται πάλι με τελικό απαρέμφατο ενεστώτα (9. ἔχειν). Και τα τρία σκέλη εξαρτώνται από το ρήμα θελήση (στ. 7)²²³.

Το τελευταίο αίτημα λειτουργεί ως επανάληψη των προηγούμενων και επεξηγησή τους (10. ἀπλῶς εἰπεῖν), δηλαδή να γίνει η ανταλλαγή του σίτου με κάλαμο, ίδιας αξίας (10. ἀντιποιήθητι τοῦ πράγματος ὡς ἰδίου) και εκφράζεται με το ρήμα ἀντιποιήθητι, προστακτικής ἐγκλίσης παθητικού αορίστου, σε β' ενικό πρόσωπο.

Ο υπάλληλος προσφωνεί τον Απολλώτα με τιμητικά ονόματα (1. τῇ σῇ εὐδοκιμ[ήσει], ν. 12. τῷ θαυμ[ασιωτάτῳ] 11. τοῦ | μεγαλοπρε[πεστάτου] ἀνδρος) και κοσμεῖ και τον Αμμώνιο με το τιμητικό τῷ μ]εγαλοπρεπεστάτῳ (στ. 3), δείχνοντας ευσέβεια.

Η φράση κατὰ Θεόν (στ. 5) δίδει μια περαιτέρω αίσθηση αγιότητας στο κείμενο, που αρμόζει στο κλίμα, καθώς αφορά τους μοναχούς ενός μοναστηριού. Το σύμβολο του σταυρογράμματος στο τέλος του recto συμβάλλει στην έκφραση της θρησκευτικότητας.

10. P.Cair.Masp. I 67068

Ο πάπυρος από την Αφροδίτης κόμη χρονολογείται κατά τον έκτο αιώνα. Ανήκει στο αρχείο του Διόσκουρου, ο οποίος είναι και ο παραλήπτης της διοικητικής επιστολής. Αποστολέας είναι ο Φοιβάμμων (ν. 15-16. † δο[θὲ]ν τ[ῷ] εὐ[δοκιμωτ(άτῳ)] Διοσκόρῳ πρωτοκω[μήτῃ] † | † Φοιβάμμων . . . ρικ).

Ο Φοιβάμμων προτού εκφράσει τα αιτήματά του, κάνει έναν εκτενή πρόλογο, όπου χρησιμοποιεί πλήθος τακτικών ευγενείας. Δίδει προτεραιότητα στη δήλωση της υποταγής και ευσέβειάς του στο πρόσωπο του πρωτοκωμήτη (1. † πρὸ μὲν παντὸς λόγο(υ), προσκυνῶ καὶ ἀσπάζομαι τὴν σὴν ἀδελφικὴν εὐδοκίμησιν). Ὑστερα εκφράζει το παράπονό του σχετικά με την αμέλεια του Διόσκουρου να τον συναντήσει όσο βρισκόταν στον ίδιο τόπο, επομένως ο Φοιβάμμων δεν κατάφερε να προσκυνήσει στην

²²³ Για το νόημα της διοικητικής επιστολής, βλ. Maspero 1911, σελ. 103.

εξουσία του, δείχνοντας έμμεσα ευγένεια και υποταγή στον ανώτερο (2-4. πρῶτον μὲν μέμφομαι αὐ[τ]ὴν [παν]ὸ ὅτι {ε}παρῆλθεν ἢ αὐτὴ ἀδελφότη[ς] | εἰς Εὐφρόσυνον, καὶ οὐκ ἐζή[τησέν με . . .] πρὸς ὅτῃ πῶ οὐκ | προσκυνῆσαι αὐτήν). Ἄλλη μια τακτική ευγενείας εἶναι ἡ αναφορά στα κατορθώματα του πρωτοκωμήτη, ὅταν κατάφερε να κατατροπώσει εχθρικές δυνάμεις στην Αντιοοῦπολη (4-6. ἔτι μέντοι ἐρς γε ἀδ[ε]ξομαί τοτε, ἦκ[ου]σα δὲ τὰ γενόμενα | περὶ τῆς ὑμῶν ἀδελφότητος ἐν τῇ Ἀγτι[νοέων], ὅτι κατ[ηργ]ήσατε τοὺς ὑμῶν | ἐχθρούς). Πρόκειται για μια ιδιαίτερα ευσεβή και υποτελή στάση του Φοιβάμμωνος στον Διόσκουρο, που προετοιμάζει τον αναγνώστη για το ὕφος ολόκληρης της επιστολής.

Το πρώτο αίτημα εἶναι ξεκάθαρα ρητορικό-επικουρικό· ο Φοιβάμμων κάνει παράκληση στον Διόσκουρο να δεχτεί τα δύο κεράτια που θα του φέρει ο γραμματηφόρος μαζί με την παρούσα επιστολή (6-7. παρακαλῶ δὲ αὐτὴν λα[β]εῖν π[α]ρ[ὰ] τοῦ γραμματηφόρου δύο κεράτια | ἐν κέρμασι). Ἡ αἰτία που δίδει με τις διαδοχικές δευτερεύουσες προτάσεις –τελική και αιτιολογική–, ὅτι χρειάζεται να γίνει αὐτὴ ἡ αποπληρωμὴ του οφειλόμενου ποσού στον πρωτοκωμήτη (7. ἵνα τελειώσῃ τὴν χ[ρ]εῖα]ν, καὶ λα . . . οἰ . . . ω\α/ ἐπειδὴ χρεῖα ἐστίν)²²⁴, εἶναι ξεκάθαρα υποτυπώδης και μαζί με το ρήμα παρακαλῶ (στ. 6) που εισάγει το αίτημα²²⁵, αποτελεί δείκτη ευγενείας και τρόπο πειθούς μάλλον για το ἦθος του γράφοντος, παρά για την αποδοχή του ίδιου του αιτήματος.

Στο επόμενο αίτημα επιλέγει πρώτα να παραθέσει την αἰτία, προτού το εκφράσει, ως τρόπο να πείσει τον πρωτοκωμήτη να εκπληρώσει το αίτημά του. Αρχικά δηλώνει ὅτι επιθυμεί να πάει ο ίδιος να συναντήσει τον Διόσκουρο (8. σὺν Θ(ε)ῶ γὰρ θέλω καταπλεῦσαι ἐνη . ἡ[μέτ]ερον). Ἐπειτα, ἐξηγεί ὅτι ἐπειδὴ μπορεί να μην τα καταφέρει (8-9. μὴ ἀποτύχω δὲ | εἰς τοῦτο), προετοιμάζοντας το αίτημα, το οποίο εισάγεται με το ρήμα ἔγραψ[α] (στ. 9) και εκφράζεται με την κατηγορηματική μετοχή καλούσης (στ. 9), δηλαδή καλεῖ με θάρρος (9. θάρρων) τον πρωτοκωμήτη στην περιοχή που βρίσκεται τώρα, στην Αντιοοῦπολη.

Το τρίτο και τελευταίο –επικουρικό– αίτημα εἶναι κυρίως μια οδηγία, για το πῶς θα τον εντοπίσει ο Διόσκουρος, αν τυχόν τον επισκεφτεῖ. Με το αίτημα να εκφράζεται με το ρήμα ζητήσατέ (στ. 11), σε προστακτική ἐγκλιση αορίστου, β' πληθυντικού προσώπου, ο Φοιβάμμων δεν γίνεται πειστικός, ἀπλᾶ παραθέτει οδηγίες

²²⁴ Βλ. Maspero 1911, σελ. 108.

²²⁵ Για το παρακαλῶ ως τρόπο εισαγωγῆς αιτήματος, βλ. Dickey 2010, σελ. 213-217.

στον πρωτοκωμήτη, παραμένοντας ευγενικός²²⁶. Ειδικότερα, συμβουλεύει τον Διόσκουρο να τον αναζητήσει στην Ερμούπολη. Τώρα, οι αιτίες παραδίδονται μετά το αίτημα, η πρώτη με μια πιθανώς αιτιολογική πρόταση –βάσει της μεταγραφής του εκδότη–²²⁷. επειδή δεν είχε την ευκαιρία να τον συναντήσει στην Ευφρόσυνο κώμη, τον τόπο καταγωγής του (στ. 11-12. ἐπεὶ οὐκ] ἤξιώθην ὑμᾶς εἰς Εὐφρόσυνον, | κἄν εἰς τὴν πόλιν μ[ου]). Η άλλη αιτία είναι ότι επιθυμεί να τον συναντήσει, κάτι που εκφράζεται με μια τελική πρόταση (12. ἵνα ἀξιωθῆ ὁ οἶκός μο(υ) τὴν ὑμῶν ἀδελφότητα).

Η διοικητική επιστολή έχει χαρακτηριστικά δομής, με τον πρώτο στίχο να αποτελεί έναν τύπο προλόγου, με τον γράφοντα να δηλώνει την υποταγή του στον Διόσκουρο, ενώ οι τελευταίοι δύο στίχοι αποτελούν μια ήπια κατάληξη, έναν αποχαιρετισμό στον πρωτοκωμήτη, εμποτισμένο με ευγένεια (13-14. πάλιν ἀσπάζ[ομα]ι αὐτῆ[ν] ἐξ[αιρέτως] ἐκ πάσης μο(υ) ψυχῆς, ἕως ὅτε σὺν Θ(ε)ῶ | βλέπω ὑμᾶς εἰς ὄψιν, δέσποτα καλέ, φίλε †). Η φόρμουλα που ακολουθεί σίγουρα αποτελεί έναν τρόπο πειθούς, που φανερώνει την καλή προαίρεση του γράφοντος. Στην εισαγωγή τα ρήματα προσκυνῶ καὶ ἀσπάζομαι (στ. 1), τυπικά της χριστιανικής περιόδου, δείχνουν την υποτέλεια και τον σεβασμό στο πρόσωπο του ανώτερου. Το ρήμα ἀσπάζομαι (στ. 13) επαναλαμβάνεται και στην καταληκτική πρόταση. Στην κατάληξη, η κλητική προσφώνηση δέσποτα καλέ, φίλε (στ. 14) είναι μια εμφανής δήλωση της εγγύτητας και της φιλικής σχέσης μεταξύ του Φοιβάμμωνα και του Διόσκουρου. Η δομή δεν είναι η τυπική, αλλά σίγουρα το κείμενο είναι αρκετά προσεγμένο, με αρχή –πρόλογο–, μέση –ανάπτυξη των αιτημάτων και των επιχειρημάτων του– και τέλος –αποφώνηση–.

Η θρησκευτικότητα που αποτελεί εξέχον τρόπο πειθούς για τη βυζαντινή περίοδο, έχει εμποτίσει την επιστολή· εκτός από τα δύο χριστιανικά ρήματα της εισαγωγικής πρότασης που αναφέρθηκαν παραπάνω, η χριστιανική ευσέβεια φαίνεται και από την αναφορά στη θεία δύναμη, με τη φράση σὺν Θ(ε)ῶ (στ. 8, 13) που χρησιμοποιείται δύο φορές και τα σύμβολα του σταυρογράμματος –εμφανίζεται πάνω από το κείμενο στο recto, στο τέλος του κειμένου και δύο φορές στη διεύθυνση, στο verso– και του χριστογράμματος –εντοπίζεται στην αρχή του κειμένου στο recto–.

Επιπλέον, το όνομα του Διόσκουρου δεν αποκαλύπτεται παρά μόνο στη

²²⁶ Για τη διαβάθμιση της ευγένειας με τη χρήση της προστακτικής, βλ. Koroli 2021, σελ. 88.

²²⁷ Βλ. Maspero 1911, σελ. 108.

διεύθυνση του verso. Στην επιστολή, ο Φοιβάμμων του απευθύνεται με τιμητικές φράσεις ή τιμητικά ονόματα (1. τὴν σὴν ἀδελφικὴν εὐδοκίμησιν, 2. ἡ αὐτὴ ἀδελφότη[ς], 5. περὶ τῆς ὑμῶν ἀδελφότητος, 12. τὴν ὑμῶν ἀδελφότητα), ως σημάδι ευγένειας και μέσου πειθούς, μιας και αποδεικνύει και τοιουτοτρόπως την ευσέβειά του στο πρόσωπο του Διόσκουρου. Στο verso τον προσδιορίζει με το τιμητικό ἐϛ[δοκιμωτ(άτω)] (v. 14). Ακόμη και τους παγάρχες στον Αντινεοπολίτη νομό, τους χαρακτηρίζει με το τιμητικό λαμπρ[οτάτου]ς και το ευγενικό δεσ[πό]τας²²⁸ (στ. 10)²²⁹.

Το κείμενο αποτελεί ένα εξαιρετο δείγμα χριστιανικής επιστολής, με τον γράφοντα να έχει εντυπώσει στις αξίες της θρησκείας, αδύνατον να μη συγκινήσει και να πείσει τον παραλήπτη για τις προθέσεις του πρώτου και πιθανώς να δεχτεί να ικανοποιήσει το κύριο αίτημά του, να τον συναντήσει από κοντά.

11. P.Cair.Masp. I 67085

Ο πάπυρος χρονολογείται κατά τον έκτο αιώνα και προέρχεται από την Αφροδίτης κόμη. Εντάσσεται στο αρχείο του Διόσκουρου. Δεν σώζεται το verso, αλλά λογικά ο παραλήπτης θα ήταν ένας από τους πρωτοκωμήτες –Απολλώης ή Διόσκουρος. Ο φορέας γραφής έχει δεχθεί μεγάλη φθορά στο δεξί μέρος²³⁰.

Ο γράφων αρχίζει με μια αναφορά στη συνάντηση που είχε ο γραμματηφόρος με κάποιον Ιωάννη, αξιωματούχο (1-3. ¶ ὁ γραμματηφόρος ἄνθρωπος τυχῶν [- - -] | τοῦ κυρίου Ἰωάννου τοῦ ἐμ[οῦ δεσπότου - - -] | Σιλβ[άν]ο(υ)), το οποίο αποτελεί ευγενική κίνηση προτού τεθεί το αίτημα και λειτουργεί υπέρ της πειθούς του παραλήπτη.

Πρόκειται για μια διοικητική επιστολή που βρίθεται από αιτήματα. Το πρώτο αίτημα εισάγεται με το τυπικό ρήμα καταξίωσον (στ 3), προστακτικής έγκλισης αορίστου, σε β' ενικό πρόσωπο, και τον συμπερασματικό σύνδεσμο οὖν (στ. 3) αν και η ανάγνωση εδώ είναι αβέβαιη. Απουσιάζει πιθανώς ένα τελικό απαρέμφατο, που θα εξέφραζε ρητά το αίτημα. Το δεύτερο αίτημα εκφράζεται με το ρήμα προσέλθη (στ. 4), αυτήν τη φορά σε υποτακτική έγκλιση αορίστου, σε γ' ενικό πρόσωπο, με τον γράφοντα να παρουσιάζει για αίτημα που έχει είτε ο γραμματηφόρος είτε ο Ιωάννης, να παρουσιαστεί ενώπιον του πρωτοκωμήτη. Το επόμενο αίτημα εκφράζεται με το απαρέμφατο αορίστου ὀλιγορήσαι (στ. 5), αν και λείπει το ρήμα εισαγωγής. Εδώ υποθέτω ο αποστολέας της επιστολής ζητά κάτι από τον πρωτοκωμήτη ο ίδιος (5. εἰς

²²⁸ Βλ. Papathomias 2007, σελ. 504-506.

²²⁹ Για τη χρήση των τιμητικών ονομάτων και για τρίτα πρόσωπα, βλ. Κορολή 2016, σελ. 64-65.

²³⁰ Για την καταστροφή του φορέα γραφής, βλ. Maspero 1911, σελ. 119.

εμε . . .). Το τελευταίο αίτημα εκφράζεται με το απαρέμφατο αορίστου λαβ<ε>[ν] (στ. 5), που αφορά πάλι ένα αίτημα του γράφοντος στον παραλήπτη, με το ρήμα εισαγωγής να μην έχει παραδίδεται. Ο άγνωστος αποστολέας ζητά από τον πρωτοκωμήτη να δεχτεί ένα νόμισμα που έχει εσωκλείσει στην επιστολή (6-7. λαβί<ε>[ν] τὸ ἔν νόμισμα ὑπαρ . [- -] | τῆς ἐπιστολῆς), ένα μάλλον επικουρικό αίτημα, καθώς ο παραλήπτης έτσι κι αλλιώς θα λάβει το νόμισμα, που μάλλον αφορά οφειλή δανείου ή πληρωμή φόρου. Με το τελευταίο αίτημα, ο γράφων δείχνει σεβασμό και ευγένεια, προκειμένου να κερδίσει την *captatio benevolentiae* του πρωτοκωμήτη.

Το ουσιαστικό δέσπο[τα (στ. 3) που χρησιμοποιεί ως κλητική προσφώνηση στον παραλήπτη της επιστολής, φανερώνει την ευσέβεια του γράφοντος για τον αξιωματούχο²³¹. Το χριστόγραμμα στην αρχή του κειμένου στο *recto* συνηγορεί στη δήλωση της χριστιανικής πίστης και αποτελεί σύμβολο ευγένειας.

²³¹ Βλ. Papathomas 2007, σελ. 504-506.

Β' ΜΕΡΟΣ
ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ CORPUS ΤΩΝ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ

1. Δομική διαμόρφωση των διοικητικών επιστολών

Οι διοικητικές επιστολές που τοποθετούνται στη μέση βυζαντινή περίοδο, ακολουθούν στον μέγιστο βαθμό τον κανόνα ότι οι επιστολές της εποχής στερούνται από βασικά δομικά στοιχεία, εξαιρετικά συνήθη κατά την πτολεμαϊκή και τη ρωμαϊκή περίοδο· πλέον το προοίμιο και η αποφώνηση δεν αποτελούν αναπόσπαστα μέρη του κειμένου. Τα στοιχεία του παραλήπτη και του αποστολέα δεν αναγράφονται στην εισαγωγή της επιστολής, όπως γινόταν, ενώ το κείμενο δεν κλείνει απαραίτητα πια με το τυπικό έρρωσθαι ή έρρωσο. Το verso είναι απαραίτητο πλέον για τον σύγχρονο αναγνώστη, ώστε να αντλήσει πληροφορίες σχετικά με τα πρόσωπα που εμπλέκονται με την όποια επιστολή. Οι επιστολές αρχίζουν *mediis in rebus*, όπως σχολιάζει και ο Παπαθωμάς²³².

Αυτή ακριβώς η απουσία δομικής φόρμουλας στα περισσότερα κείμενα της περιόδου που εξετάζουμε, θα μπορούσε να επηρεάσει αρνητικά και την ευγένεια που υπήρχε. Αλλά οι Βυζαντινοί επιστολογράφοι έχουν κατακτήσει νέες μεθόδους ευγενείας, τις οποίες εφαρμόζουν στα κείμενά τους, λειτουργώντας και ως τρόποι πειθούς των παραληπτών για την ικανοποίηση των αιτημάτων τους, ενώ καμία από τις μελετηθείσες επιστολές δεν δείχνει ανολοκλήρωτη ή απότομη, διότι οι γραφείς έχουν φροντίσει να την εμποτίσουν με νέες στρατηγικές ευγενείας και τρόπους χαιρετισμού ή αποχαιρετισμού, που λειτουργούν ως επιπλέον τρόποι πειθούς²³³.

Εδώ, θα παρουσιαστούν οι τρόποι με τους οποίους αρχίζουν οι γράφοντες πλέον τις διοικητικές επιστολές, αλλά και οι τρόποι με τους οποίους το verso γραφόταν, αποδεικνύοντας ότι μια άτυπη δομική αρχή υπήρχε και σε αυτήν την εποχή, τουλάχιστον στο επιστολικό είδος που μελετάται. Παράλληλα, θα παρουσιαστούν και οι επιστολές οι οποίες αποκλίνουν ξεκάθαρα από τον κανόνα της απουσίας προοιμίου και επιλόγου, ακολουθώντας δομικούς κανόνες προηγούμενων αιώνων²³⁴. Ετούτη η ανάλυση θα φανερώσει ότι σε όλες τις περιπτώσεις, οι γράφοντες επετύγχαναν να προετοιμάσουν θετικά τον εκάστοτε παραλήπτη ή να κλείσουν το κείμενο με ευγένεια, ώστε ο τελευταίος να ασχοληθεί σοβαρά με το όποιο αίτημα έθεταν.

²³² Για τη δομή των βυζαντινών επιστολών εν συνόλω, βλ. Parathomas 2007, σελ. 507, Παπαθωμάς 2014, σελ. 199, 203-204 και Κορολή 2016, σελ. 80-85.

²³³ Βλ. Παπαθωμάς 2014, σελ. 204-205.

²³⁴ Αξίζει να σημειωθεί ότι δεν έχουν σωθεί όλοι οι πάπυροι ακέραιοι, επομένως για έναν ικανό αριθμό του υλικού μελέτης, δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία αναφορικά με αυτήν την εξεταζόμενη ενότητα.

Ορισμένοι πάπυροι αρχίζουν με τη συντομογραφία π από την πρόθεση παρά. Στη μεταγραφή εμφανίζεται ως π(αρά). Οι πάπυροι που επιλέγεται αυτή η εισαγωγική τακτική είναι οι P.Harrauer 49, PSI V 477 (5^{ος} αιώνας), SB III 7168 (5^{ος}-6^{ος} αιώνας), P.Lond. V 1682 (566-567), P.Laur. III 109, SB VI 9608, P.Wisc. II 67 (6^{ος} αιώνας), P.Oxy. VII 1071 (α' ήμισυ του 6^{ου} αιώνα), SB XXII 15492, P.Giss. I 57 (6^{ος}-7^{ος}). Ειδικότερα, στους PSI V 477 και SB XXII 15492, υπάρχει η σύνταξη παρά + γενική.

π(αρά) Άνδρέας (l. Άνδρέου) (στ. 1, PSI V 477, 5^{ος} αι.).

π(αρά) Εύφημιού (στ. 1, SB XXII 15492, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

Ορισμένες διοικητικές επιστολές ακολουθούν στην εισαγωγή τη συντακτική δομή τῷ δεῖνι ὁ δεῖνα. Αυτές είναι οι εξής: BGU IV 1035 (α' ήμισυ του πέμπτου αιώνα), PSI I 71, P.Princ. II 105 (6^{ος} αιώνας), P.Vindob.Sal. 22, SB III 6270 (6^{ος}-7^{ος} αιώνας).

† τῷ κυρίῳ ἡμῶν καὶ δεσπ[ότ]η το | μεγαλοπρεπεστατο καὶ ἐναρέτ(ῳ) κόμετι | Ἄνούθιος ἀρχυπηρετής (στ. 1-3, BGU IV 1035, 5^{ος} αι.).

τῷ δεσπότῃ μου ὡς ἀληθῶς διὰ πάντα θαυμασιωτάτῳ κ[αὶ] ἐναρέτῳ | Ὠριγένε<ι> Πάνις (στ. 1-2, P.Vindob.Sal. 22, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

Μόνο σε δύο επιστολές παραδίδεται και το απαρέμφατο χαίρειν, στις P.Grenf. II 82 (για την οποία θα γίνει λόγος παρακάτω) και SB XX 14987 (6^{ος} αιώνας), συμπληρώνοντας την τυπική δομή που εμφανίζεται στους χριστιανικούς παπύρους, όπως επισημαίνει ο Mutschler²³⁵.

τῷ εὐλόγο[υ]μένῳ καὶ ἀληθῶς ποθεινοτάτῳ υἱ[ῶ] Θεῶνι πολιτευομένῳ | πατρὶ πόλεως Λεόντιος ἐν Κ(υρίῳ) χαίρειν (στ. 1-3, SB XX 14987, 6^{ος} αι.).

Άλλη εισαγωγική τακτική αποτελεί η χρήση του αρκτικόλεξου χμγ, στους παπύρους P.Laur. II 45 και P.Cair. Masp. II 67200 (6^{ος} αιώνας). Το αρκτικόλεξο μπορεί να βρεθεί επίσης κι ως κατάληξη του κυρίου σώματος της επιστολής, όπως συμβαίνει στον P.Princ. II 105 (6^{ος} αιώνας) ή στο verso, όπως στον P.Grenf. I 64 (6^{ος}-7^{ος} αιώνας). Λειτουργούσε ως δείγμα της χριστιανικής θρησκείας την οποία είχε ασπαστεί ο αποστολέας, υποδηλώνοντάς την τοιουτοτρόπως. Αποτελούσε ένα μέσο για να κερδίσει την εύνοια του παραλήπτη και αναγνώστη²³⁶.

Ως προς το κλείσιμο των επιστολών, δεν μπορούν να ειπωθούν κάποιες ειδικές

²³⁵ Για την τυπική σύνταξη των χριστιανικών παπύρων τῷ δεῖνι ὁ δεῖνα χαίρειν βλ. Mutschler 1992, σελ. 106-108.

²³⁶ Για την περίπτωση το αρκτικόλεξο χμγ να δηλώνει την αγία τριάδα, βλ. Grenfell 1896, σελ. 106 και για όλες τις πιθανές ερμηνείες του αρκτικόλεξου χμγ, βλ. Derda 1995, σελ. 179-187.

παρατηρήσεις, καθώς τα κείμενα σταματούν συνήθως αμέσως μετά την έκφραση των αιτημάτων ή των αιτιών τους. Μόνο στους PSI V 477 (τέλη 5^{ου} αιώνα) και SB XXII 15492 (6^{ου}-7^{ου} αιώνας) οι γράφοντες παραδίδουν το τυπικό ρήμα που υπήρχε κατά τη ρωμαϊκή εποχή²³⁷.

ἔρρωσο (στ. 4, PSI V 477, 5^{ου} αι.).

ἔρρω(σθε) (στ. 7, SB XXII 15492, 6^{ου}-7^{ου} αι.).

Ο κατεξοχήν τρόπος για τον παραλήπτη να υποδηλώσει την χριστιανική του πίστη δεν ήταν άλλος από την παρουσία του σταυρογράμματος και του χριστογράμματος στο κείμενο, για το οποίο θα αναφερθώ διεξοδικά. Τα δύο αυτά σύμβολα εντοπίζονται είτε στην αρχή του κειμένου είτε μετά το πέρας του, ενώ πολλές φορές εμφανίζεται και στο verso των πατύρων, στη διεύθυνση.

Τελευταίο μέρος της δομής των διοικητικών επιστολών είναι το verso των πατύρων που περιέχουν πάντα τη διεύθυνση, δηλαδή το όνομα και την ιδιότητα του ατόμου στο οποίο προοριζόταν να φτάσει η εκάστοτε επιστολή, όπως και αρκετές φορές το όνομα του αποστολέα. Η πιο συνήθης σύνταξη που ακολουθείται για την παράθεση της ταυτότητας του παραλήπτη είναι η δοτική, ενώ για την περίπτωση που ο γράφων παραδίδει και την ταυτότητα του παραλήπτη, υπάρχουν δύο τυπικές συντακτικές στρατηγικές: τῷ δεῖνι ὁ δεῖνα σε μικρότερο βαθμό, με την πλειοψηφία να ακολουθεί τη σύνταξη τῷ δεῖνι παρά (ἀπό, διά) τοῦ δεῖνος. Στις περισσότερες περιπτώσεις, αυτή η σύνταξη διανθίζεται με τιμητικά επίθετα, συχνά στον υπερθετικό βαθμό, ενώ τα ονόματα του παραλήπτη και του αποστολέα εισάγονται με τα χριστιανικά σύμβολα.

Ενδεικτικά παραθέτω μερικά παραδείγματα:

τῷ κυρίῳ καὶ δεσπότῃ τῷ μεγαλοπρ(επεστάτῳ) κ(αὶ) ἑναρ(έτῳ) κό[μετ]ι | [παρὰ] Ἄνουθίῳ ἀρχιπυρρέ[του] (v. 20-21, BGU IV 1035, 5^{ου} αι.).

Χ τῷ θαυμ(ασιοτάτῳ) Ἀπολλῶτ[ι] ΧΧΧΧΧ πρωτοκωμ(ήτη) π(αρὰ) Τα[- - -] (v. 7, P.Lond. V 1681, 524-547).

²³⁷ Για παρόμοιες περιπτώσεις καταληκτικής φόρμουλας, μέσω της τυπικής ευχής, σε διοικητικές επιστολές προηγούμενων αιώνων, βλ. Sarri 2018, σελ. 175-176.

† δεσπό(τη) ἐμῶ τὰ πά(ντα) λαμπρο(τάτω) πά(σης) τιμῆ(ς) (καὶ) προσκυ(νήσεως) | ἄξ(ίω) γνη(σίω) φίλ(ω) Κοσμᾶ κόμε(τι) μειζοτέ(ρω) † Βίκτωρ. † (v. 6-7, P.Oxy. I 158, 6^{ος}-7^{ος} αιώνας).

Στους πατύρους P.Grenf. II 82 (5^{ος} αιώνας), P.Laur. II 109, P.Wisc. II 67 (6^{ος} αιώνας), η τυπική σύνταξη εισάγεται με το β' ενικό πρόσωπο της προστακτικής του σύνθετου ρήματος αποδίδωμι συντομογραφημένα -ἀπόδ(ος). Στους P.Oxy. VIII 1107 (5^{ος} αιώνας), PSI XV 1569, P.Prag. II 197, P.Princ. II 105, P.Oxy. VII 1071 (6^{ος} αιώνας), P.Giss. I 57 (6^{ος}-7^{ος} αιώνας), επιλέγεται το συνώνυμο ρήμα ἐπιδίδωμι στον ίδιο ρηματικό τύπο, συνήθως συντομογραφημένο -ἐπίδ(ος). Στον P.Cair.Masp. I 67068 (6^{ος} αιώνας), εντοπίζεται ως εισαγωγικό του verso το ουδέτερο της παθητικής μετοχής αορίστου δοθέν, ενώ στον SB XX 14987 το απαρέμφατο ἐντεῖλαι.

Το verso, όπως προανέφερα, είναι εξαιρετικά απαραίτητο, καθώς αναγραφόταν η ταυτότητα του παραλήπτη πάντα και σε πολλές περιπτώσεις και του αποστολέα. Κατά την άποψή μου, ο σύγχρονος μελετητής οφείλει να θεωρήσει το verso αναπόσπαστο κομμάτι του συνόλου, προκειμένου να εξάγει οποιοδήποτε συμπέρασμα για τη δομή των διοικητικών επιστολών. Άλλωστε, στο verso κατά την αναγραφή του ονόματος του παραλήπτη, ο γράφων στολίζει τον λόγο με πλήθος κοσμητικών επιθέτων και τιμητικών ονομάτων, ώστε να εγείρει τη συμπάθεια του αναγνώστη, να κατακτήσει την εύνοιά του (*captatio benevolentiae*). Επομένως, το verso αρκετές φορές λειτουργεί ως ένας ύστατος τρόπος πειθούς του παραλήπτη.

Η μοναδική διοικητική επιστολή που αποκλίνει εξ ολοκλήρου από τις τακτικές της βυζαντινής εποχής και υπακούει σε παλαιότερους κανόνες δομής είναι ο P.Grenf. II 82 του 5^{ου} αιώνα, ο οποίος περιέχει πρόλογο – κύριο μέρος – κατάληξη, όπως και verso που δηλώνεται η ταυτότητα των παραληπτών και των αποστολέων. Το κείμενο αρχίζει με τη σύνταξη τῷ δεῖνι ὁ δεῖνα χαίρειν, κλείνει με ευχές για μακροζωία των παραληπτών, τις οποίες επαναλαμβάνει, ενώ στο verso η σύνταξη είναι η τῷ δεῖνι (παρά) τοῦ δεῖνος²³⁸.

κυριω μου [ἀδ]ελφοῖς Βίκτωρι καὶ Μαξίμω καὶ | Βίκτωρι ἑτέρω καὶ Θεωνᾷ Βίκτωρ καὶ
Κολλοῦθος | κεφαλαιωταὶ τοῦ ἡγεμονικοῦ πολυκάπου | [τ]οῦ ὑπὸ Ἀπίων{ι}ος

²³⁸ Για περισσότερες δομικές φόρμουλες που απαντούν σε χριστιανικές παπυρικές επιστολές του 5^{ου} αι., βλ. O'Callaghan 1961, σελ. 26-36 και για γενικά δομικά χαρακτηριστικά χριστιανικών επιστολών, βλ. Cavassini 1954, σελ. 273-276.

ἀρχικυβερνήτου χαίρειν | ἐρρῶσθαι ὑμᾶς | εὐχομαι πολλοῖς | χρόνοις. | {ἐρρῶσθαι
ὑμᾶς | εὐχομαι πολλοῖς | χρόνοις} (P.Grenf. II 82, 1-4, 24-29).

ἀπόδ(ος) Βίκτορι καὶ Μαξίμῳ καὶ Βίκτορι ἐτέρῳ καὶ Θεωνᾷ [- ca.10 -]
[- ca.10 -] καὶ Βίκτορος καὶ Κολλούθου κεφαλαιωτ(ῶν) (P.Grenf. II 82, v. 30-31).

2. Η Έκφραση του Αιτήματος

A. Υποτακτική και Προστακτική Έγκλιση Ρημάτων

Οι δύο βασικές εγκλίσεις που αποτελούν τις κατεξοχήν επιλογές του γράφοντος για την παράθεση ενός αιτήματος είναι η υποτακτική και η προστακτική²³⁹. Η διαφορά τους έγκειται στο ότι η υποτακτική είναι μια πιο ευγενική έγκλιση από την προστακτική, με την τελευταία να δηλώνει ξεκάθαρα την επιτακτικότητα, αλλά και οι δύο χρησιμεύουν για τη δήλωση του δέοντος²⁴⁰. Όταν επιτελούν τη λειτουργία της εισαγωγής του αιτήματος, το τελευταίο εκφράζεται με ένα τελικό απαρέμφατο ή μια δευτερεύουσα τελική ή αποτελεσματική πρόταση²⁴¹.

ἀπαιτήθη δὲ π[- -] | συνε . σε **βοηθήσαι** ἴσῳ αὐτ[- -] (στ. 3-4, P.Cair.Masp I 67072, 6^{ος} αι.).

φροντίση ἢ ὑμετέρα ἀδελφό[της ---] | πέμψαι πολλὴν σῖτον εἰς τὸν ὄρμον (στ. 1-2, P.Cair. Masp. I 67075, 6^{ος} αι.).

ἐν νόμισμα κερ[ά]τι[α, 3. κερατίων **πέμψον** (στ. 1, P.Cair.Masp. I 67083, 6^{ος} αι.).

γενοῦ κατὰ τὴν εἰρημένην κώμην καὶ **παραφύλαξον** | αὐτοῖς τὸ ἀνεπηρέαστον, καὶ εἴ τινες ἐπι[χ]ειρήσουσιν παράνομόν τι κατ' ἐκείνων πρᾶξι | ἢ ὅλως ἐνθυμηθῆναι, **παρεγγύησον** τοῖς πρωτεύουσιν αὐτῶν ἀποσχέσθαι | τοῦ τοιούτου τολμήματος (στ. 4-7, P.Oxy. VIII 1106, 6^{ος} αι.).

Επιπλέον, εντοπίζεται μια μοναδική περίπτωση εισαγωγής αιτήματος με ρήμα σε προστακτική έγκλιση β' ενικού προσώπου και έκφρασής του με μια δευτερεύουσα πλάγια ερωτηματική πρόταση²⁴².

ἀντίγραψον τοῖς ναύτοις σου **τὸ τί ὄφ<ε>ίλουσιν ποιήσουσιν** (στ. 4, P.Oxy. VII 1071, 500-550).

Επιπρόσθετα, η αποτρεπτική υποτακτική είτε η αποτρεπτική προστακτική αποτελεί έναν διαφορετικό τρόπο δήλωσης του δέοντος, με τον αποστολέα της διοικητικής

²³⁹ Η προστακτική δεν έχει ακόμα υποχωρήσει εμφανώς ως έγκλιση για την έκφραση ενός αιτήματος ή μιας εντολής στη Βυζαντινή διοικητική επιστολογραφία, όπως αναφέρει ο Μανδηλαράς, βλ. Μανδηλαράς 1973, σελ. 296.

²⁴⁰ Βλ. Κορολή 2016, σελ. 100-101.

²⁴¹ Για την επιλογή έκφρασης του αιτήματος μέσω μιας δευτερεύουσας πρότασης, θα αναφερθώ παρακάτω.

²⁴² Για την ανάλυση της δευτερεύουσας πλάγιας ερωτηματικής πρότασης, πβ. P.Oxy. VII 1071.

επιστολής να προτρέπει τον παραλήπτη να πράξει αυτό που επιθυμεί, αποτρέποντάς τον από το ακριβώς αντίθετο²⁴³.

μη ἀμελήσητε οὖν διὰ τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἐμβολὴν τῆς κόμης ὑμῶν (στ. 4, P.Cair.Masp. I 67070, 6^{ος} αι.).

Ⲣ **μη συγχωρήση** ἡ σὴ [εὐδοκίμησις (?) - - -] (στ. 1, P.Cair.Masp. I 67083, 6^{ος} αι.)

ἀρμόσασθαι πρὸς τὰ γραφόμενα παρ' αὐτῆς κελεύειν καὶ ἐπιτάττειν ἂν οἷς χρεῖα τῶν ἐνταῦθα. **μη ὀκνήσης**, | δέσποτα. (στ. 8-9, P.Giss. I 57, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

[[μη]] συγχωρήσαι αὐτὴν βαλεῖν τὴν ἀμάραν μηδὲ κωλύσαντος αὐτὴν κατὰ τὸ ἀρχαῖον εἰ δὲ | οὐδέποτε ἐβλήθη ταύτην καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος **μη συγχωρηθῆ** ἡ γυνὴ ἐκείνη (5-6, P.Wisc. II 67, 6^{ος} αι.).

Και οι δύο εγκλίσεις απαντώνται σε παρόμοιο εκτενὴ βαθμὸ στις μελετηθείσες επιστολές του πέμπτου και του ἔκτου αἰῶνα που ενδιαφέρει την παρούσα εργασία²⁴⁴.

B. Ρηματικά Πρόσωπα

Τα ρηματικά πρόσωπα που απαντώνται στα ρήματα εισαγωγῆς ἢ εκφοράς του αιτήματος εἶναι κατὰ κανόνα το β' ενικό ἢ πληθυντικό πρόσωπο και το γ' ενικό πρόσωπο. Το β' ενικό στοχεύει στην ἀμεση ἀπεύθυνση στον παραλήπτη, ενώ το β' πληθυντικό πρόσωπο μπορεί να δηλώνει την ἀπεύθυνση σε παραπάνω ἀπὸ ἕναν παραλήπτες ἢ να ἀποτελεῖ πληθυντικό ευγενείας. Το γ' ενικό και ο πληθυντικός ευγενείας ἀποτελοῦν γραμματικές-συντακτικές τάσεις στην ἐπιστολικὴ ευγένεια τῆ Βυζαντινῆ περιόδου²⁴⁵.

ἀλλὰ πάντως **σχητε** [ἔχετε] ἐπὶ μνήμης τὸ πρᾶγμα (στ. 4, PSI XIII 1344, 6^{ος} αι.).

ἐὰν ἀρεστὸν ὑμῖν ἔστιν, **φροντίσεται** (I. **φροντίσατε**) τοῦ συντόμως τὸν ὑμέτερον σκοπὸν γραφῆναι (στ. 7, P.Ant. III 188, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

²⁴³ Για την περίπτωση του μη ἀμελήσεις, θα αναφερθῶ παρακάτω.

²⁴⁴ Για τη χρήση τῆς υποτακτικῆς και τῆς προστακτικῆς ἐγκλίσης για την παράθεση αιτήματος στις ιδιωτικὲς ἐπιστολές, βλ. Κορολή 2016, σελ. 101—102.

²⁴⁵ Για την ἀποψη ὅτι με την εμφάνιση των ευγενικῶν γραμματικῶν προσώπων ενικού και πληθυντικού το β' ενικό πρόσωπο δεν υποδηλώνει την ἐπίταση του δέοντος, βλ. Κορολή 2016, σελ.84-85.

Το γ' ενικό πρόσωπο έχει ως υποκείμενο κάποιο τιμητικό όνομα ή τυπικό ουσιαστικό προς επίφαση της ευγένειας και με απώτερο σκοπό την *captatio benevolentiae* του αναγνώστη²⁴⁶.

φροντίση ἢ ὕμετέρα ἀδελφό[της - - -] | πέμψαι πολλὴν σίτον εἰς τὸν ὄρμον (στ. 2-3, P.Cair.Masp. I 67075, 6^{ος} αι.).

καταξίωσον οὖν, δέσπο[τα, - - -] (στ. 3, P.Cair.Masp. I 67085, 6^{ος} αι.).

πᾶσαν οὖν **σπ[ου]δὴν ποιήση** | [ἢ σὴ] **θαυμασιότης** διὰ τάχους πέμψαι μοι ἀπὸ τῶν κολλητιῶν<ων> τῶν | [καὶ προ]σδεδρευόντων αὐτῇ ἕνα (στ. 6-8. P.Laur. II 45, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

Γ. Τα Ρήματα «Θέλω», «Παρακαλῶ», «Καταξιώ»

Όταν τα ρήματα θέλω²⁴⁷, παρακαλῶ, καταξιώ επιτελούν τη λειτουργία της εισαγωγής του αιτήματος και όχι της έκφρασής του και εμφανίζονται σε β' ενικό ή πληθυντικό πρόσωπο ή γ' ενικό πρόσωπο, είτε σε υποτακτική είτε σε προστακτική έγκλιση αορίστου χρόνου, η επιτακτικότητα μειώνεται σε μεγάλο βαθμό²⁴⁸. Αυτό συμβαίνει, διότι ο γράφων δηλώνει περιφραστικά το αίτημα, με κάποιο από τα παραπάνω να αποτελεί το ρήμα εξάρτησης ενός τελικού *απαρεμφάτου*, που αποτελεί το αίτημα. Η συντακτική αυτή επιλογή συμβάλλει στην εύνοια του αναγνώστη και στην πειστικότητα του λόγου, ώστε να ικανοποιηθεί το αίτημα²⁴⁹.

θελήσατε | τὰς ταπάνας καὶ τοὺς μισθοὺς Ἄφοῦτι τῷ βωηθῶ παρασ|χεῖν (στ. 2-4, SB XXII 15492, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

μοὶ **παρακλ[η]θήτω** | οὖν ἢ σὴ ἀδελφότης κελεύσαι φυλάξαι αὐτῷ τὸ δίκαιον [. . τὰς] εἰ[ρ]η[μένας ταύ-]|τας ἀρούρας (στ. 5-7, P.Cair.Masp. I 67066, 6^{ος} αι.).

[- - -]ιος καὶ **καταξίωση** σου ἢ θαυμασιότης τοῦτον ἀποδιῶξαί τοῦ πράγματος (στ. 3, P.Lond. V 1681, 6^{ος} αι.).

²⁴⁶ Για τα ρηματικά πρόσωπα στις ιδιωτικές επιστολές, βλ. Κορολή 2016, σελ. 103-104.

²⁴⁷ Για μια εκτενέστερη ανάλυση του ρήματος θέλω και τη μελλοντική του σημασία, όπως και τις συντακτικές του φόρμουλες στις παπυρικές επιστολές, βλ. Lee 2010, σελ. 15-34 (από το έργο του Evans).

²⁴⁸ Βέβαια, ο ίδιος ο αόριστος ως χρόνος στην προστακτική έγκλιση δηλώνει αυτό που δεν είναι δυνατόν να αναβληθεί, το επείγον, όπως αναφέρει και ο Μανδηλαράς στην έρευνά του, βλ. Mandilarias 1973, σελ. 298-299.

²⁴⁹ Για τη χρήση των συγκεκριμένων ρημάτων στις επιστολές, βλ. Ljungvik 1932, σελ. 95-102, Κορολή 2016, σελ. 104-106 και Κορολι 2020, σελ. 117.

θελήση παρασχέιν ἀββᾶ Σενουθίῳ τῷ ὀσιω(άτῳ) | μου δεσπότη καὶ πατρὶ καὶ ἐπισκόπῳ Ἀπόλλωνος (στ. 6-7, P.Grenf. I 63, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

Δ. Το «Γράφω» ως Ρήμα Εισαγωγῆς

Το γράφω αποτελεί ἕναν ενδεδειγμένο τρόπο σαφούς δήλωσης της πρόθεσης του αποστολέα μιας διοικητικῆς ἐπιστολῆς, που δεν εἶναι ἄλλη στις συγκεκριμένες ἐπιστολές, ἀπὸ την παράθεση ενός γραπτοῦ αιτήματος. Παρακάτω θα παραθέσω ορισμένα παραδείγματα που το ρήμα αὐτὸ ἐπιτελεῖ τη λειτουργία της δήλωσης μιας γραπτῆς αἴτησης σε ἕναν ἀνώτερο αξιωματούχο. Μάλιστα, το γράφω μπορεί να ἐμφανιστεῖ καὶ ὡς ρηματικὴ φράση. Το αἶτημα που ἐπεται του ἐισαγωγικοῦ αὐτοῦ ρήματος, μπορεί να ἐκδηλωθεῖ εἴτε με ἕνα τελικὸ ἀπαρέμφατο ἀορίστου εἴτε με μια δευτερεύουσα πρόταση ἢ με μια φράση. Πρόκειται για ἕναν ευγενικὸ τρόπο παράθεσης αἰτήματος.

γέγραπται Π[ο]ύσι το υἱῷ Ἐλ'λᾶ | **κολληθῆναι** τοῖς ἀπὸ Σύρων, αἴως ἂν ταύτ[η]ν ποιήσου[σ]ιν, ὃν καὶ τὰ γράμμα[τα] ἀπέστ<ε>ιλα (στ. 1-3, BGU III 818, 4^{ος}-7^{ος} αι.).

ἰδοὺ **γεγράφηκα** τῇ | ἐξουσία σου, **ἵνα** δώσης αὐτῶν | ὄρον (1. ὄρον) (στ. 14-16, BGU IV 1035, α' ἡμισυ 5^{ου} αι.).

καὶ εὐθὺς **ἔγραψα** τὸν στρατιώτην | **ἀποκινήθηναι** ἀπὸ τοῦ κτήματος αὐτῆς (στ. 1-2, P.Cair. Masp. I 67067, 6^{ος} αι.).

κατ[α]ξ[ι]ώση ἢ σὴ ἀρετὴ **ποιῆσαι γράμμ[α]τα** πρὸς τὸν | εἰρημένον γραμματέα **ἵνα** **ὑποδέξαιται** (1. **ὑποδέξεται**) \τὸ/ μέτρον ἀδιαδιατροφος (1. ἀδιαστροφως) | **καὶ σφραγίσαι** (1. **σφραγίσση**) τὸ διάπ<ε>ισμα (στ. 4-6, P.Oxy. I 157, 6^{ος} αι.).

πολλάκ[ις] κατὰ πρόσταξιν τῆς αὐτῶν ἐξουσίας **γεγράφηκα** τὸν λόγον τῷ | εὐδοκιμ<ωτ>άτῳ Θεοφάνει **καταλαβεῖν** τὴν Ἀντινοέων | **ἐνεγκόντος μοι γράμματα** [.] | τοῦ κυρ(ίου) Ζαχαρίου **δηλοῦντος ἐπ' αὐτὸν καταβάλλαι** καὶ . . . [- ca.9 -] | **ἀποδείξεις ποιῶ** αὐτῷ αὐτ . . . [- - -] (στ. 1-2, 37b-39, P.Grenf. I 64, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

γεγράφηκεν δὲ ὁ εἰρημένος σύνδουλός μου Θεόδωρος | καὶ πρὸς μὲ καὶ πρὸς τὸν χρυσώνην **μὴ δαπανῆσαί** τι . . . ἀποκειμένου | **χρυσίου** Traces (στ. 21-23, P.Haun. III 52, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

Ε. Έκφραση του Αιτήματος με το Ρήμα «Ποιῶ»

Η επιλογή του συγκεκριμένου ρήματος αποτελεί έναν επιπλέον δείκτη ευγενείας, κατά την παράθεση ενός αιτήματος και γι' αυτόν τον λόγο χρησιμοποιείται σε λίγες περιπτώσεις από τους αποστολείς των διοικητικών επιστολών είτε ως αυτόνομο είτε ως το επίκεντρο μιας ρηματικής πράξης. Το αίτημα σε αυτήν την περίπτωση, δηλώνεται με ένα τελικό απαρέμφοτο²⁵⁰. Η επιτακτικότητα στα παρατιθέμενα παραδείγματα δεν ελαττώνεται, τουναντίον αυξάνεται σημαντικά, καθώς το ρήμα εμφανίζεται σε προστακτική έγκλιση ή συνοδεύεται από το επίθετο *πάσαν*²⁵¹.

[ήμᾱς εἰς Μουνκ]ρήκιν ἐν ἀβάκ{ε}ιον **ποιήσατε πέμψαι** ἡμῖν εἰς λόγον τῶν (στ. 3, P.Lond. V 1683, 566-567).

πάσαν οὖν **σπ[ου]δῆν ποιήση**²⁵² | [ἡ σῆ] θαυμασιότης διὰ τάχους **πέμψαι** μοι ἀπὸ τῶν κολλητιων<ων> τῶν | [καὶ προ]σδρευόντων αὐτῆ ἕνα (στ. 6-8. P.Laur. II 45, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

ΣΤ. Τα Επιτελεστικά Ρήματα

Τα επιτελεστικά ρήματα είναι εκείνα που δηλώνουν ευθέως τον σκοπό για τον οποίο γράφεται η διοικητική επιστολή, δηλαδή την έκφραση του αιτήματος. Απαντώνται σε οριστική ή υποτακτική έγκλιση, σε α' ενικό και γ' ενικό πρόσωπο ή σε α' πληθυντικό, σε μια μόνο περίπτωση²⁵³. Το αίτημα εκφράζεται συνήθως με τελικό απαρέμφοτο ή με κάποια δευτερεύουσα τελική ή συμπερασματική πρόταση ή με επιθετική μετοχή. Η δεοντικότητα μειώνεται και η παράθεση του αιτήματος γίνεται με περισσή ευγένεια²⁵⁴.

Τα επιτελεστικά ρήματα που απαντήθηκαν στις διοικητικές επιστολές του πέμπτου και έκτου αιώνα που απασχόλησαν την έρευνα είναι τα παραγγέλλω, κελεύω, ἀπαιτῶ, λαμβάνω, αἰτοῦμαι και παρακαλῶ²⁵⁵.

[---] **παρεγγέλθην** παρὰ τῆς αὐτοῦ λαμπρ(ότητος) **μὴ ῥογεῦσαι** οἶνον (στ. 8, P.Cair. Masp. I 67076, 6^{ος} αι.).

²⁵⁰ Για το ρήμα ποιῶ και τις ρηματικές φράσεις με τις οποίες εκφράζεται το αίτημα στις ιδιωτικές επιστολές, βλ. Κορολή 2016, σελ. 116-117 και Koroli 2020, σελ. 117.

²⁵¹ Για τους τρόπους που επιτονίζεται το δέον, θα αναφερθῶ παρακάτω.

²⁵² Για τη σύνταξη *pân ποιῶ* και το ρήμα σπουδάζω, βλ. Ljungvik 1932, σελ. 95-102.

²⁵³ Για τα επιτελεστικά ρήματα στους μη λογοτεχνικούς παπύρους, βλ. 2008, σελ. 94-95, για την επιλογή τους για την παράθεση αιτήματος, βλ. Steen 1938, σελ. 131-137 και για τη χρήση τους στις ιδιωτικές επιστολές, βλ. Κορολή 2016, σελ. 113, 115-116.

²⁵⁴ Για τα συντακτικά σχήματα που αποτελούνται από επιτελεστικά ρήματα και στόχο έχουν την ελάττωση του δέοντος κατά την έκφραση του αιτήματος, βλ. Κορολή 2016, σελ. 117-119.

²⁵⁵ Για πλήθος επιτελεστικών ρημάτων και τον τρόπο σύνταξής τους, βλ. Ljungvik 1932, σελ. 94-95.

κελεύεις (I. κελεύης) ἵνα ποιήσουσιν αὐτὰ ψωμία ἐνταῦθα κ[α]ὶ πέμψουσιν αὐτὰ εἰς τὴν Ἰβίονος, | γράψον αὐτοῖς, ἐὰν πάλιν κελεύεις (I. κελεύης) ἵνα πέμψουσιν τὸν σῆτον εἰς τὴν Ἰβίονος, πάλιν | γράψον αὐτοῖς (στ. 5-7, P.Oxy. VII 1071, 500-550).

ὕμᾱς οἴκοθεν ἀπαιτῶ πάντα τὰ χρεωστούμενα αὐτῇ παρ' αὐτοῦ (στ. 5, P. Oxy. VIII 1107, 5^{ος} αι.).

λέγοντες ὅτι· εἰ μὴ λάβωμεν τὴν συμπλή[ρωσιν] (στ. 3, P.Cair.Masp. I 67070, 6^{ος} αι.).

τὴν ἐπιστολὴν ὑπὲρ τούτων | ἤτησεν πρὸς ὑμᾶς (στ. 8-9, SB IV 7438, 548).

μετὰ τὸ ἐμὲ γράψαι τῇ σῆ ἀρετῇ διὰ Ἡρακλείδου τοῦ Συμμάχου παρεκλήθη ὁ δεσποτη<ς> μου ὁ λαμπρό(τατος) | ἄρχων παρὰ τοῦ περιβλέπτου Ἀνατολίου τοῦ Ἐρμουπολίτου ὥστε ἐνδοῦναι τοῖς κατεχομένοις (στ. 1-2, P.Princ. III 137, 5^{ος}-6^{ος} αι.).

Ἄλλο ἓνα επιτελεστικό ρῆμα, με παρεμφερή σημασία με το παρακαλῶ, εἶναι το ικετευτικό δέομαι, το οποίο εντοπίζεται σε μία μόλις διοικητική επιστολή, ως τρόπος εισαγωγῆς αιτήματος.

μίαν ταύτην αὐτῷ βοήθειαν ἀσφαλῆ | καλῶς ὑπολαβὼν τὴν ἐκ τῆς ὑμετέρας δικαιοσύνης ἐπικουρίαν | ταύτης δεῖται τυχεῖν παρ' ὑμῶν (στ. 608, SB IV 7438, 548).

Z. Το Επιτελεστικό Ρῆμα «Παρακαλῶ»

Το επιτελεστικό ρῆμα παρακαλῶ απαντάται σε ορισμένες διοικητικές επιστολές ως τρόπος εισαγωγῆς αιτήματος²⁵⁶. Βάσει της μελέτης της Dickey, ἀπὸ τὴν ἐρμηνεία τοῦ προτρέπω το ρῆμα ἔφτασε νὰ σημαίνει ὅ,τι το λατινικὸ ὄρο (παρακαλώ) κατὰ τὴν χρῆση τοῦ στις επιστολές²⁵⁷ καὶ ἀποτελεῖ ἓναν τρόπο ευγενικῆς παράθεσης τοῦ αιτήματος.

Συντακτικὰ, τὸ αἶτημα ποὺ προετοιμάζεται ἀπὸ τὸ επιτελεστικό ρῆμα, ἐκφράζεται εἴτε με τελικὸ ἀπαρέμφατο εἴτε με δευτερεύουσα συμπερασματικὴ πρόταση, στὴν ὁποία περιέχεται τὸ ἀπαρέμφατο.

παρακαλῶ δὲ καὶ σπουδὴν τινὰ πλείω προστεθῆναι Διοσκόρω | τῷ θαυμασίῳ (στ. 11-12, SB IV 7438, 548).

²⁵⁶ Ἡ μία διοικητικὴ επιστολὴ ποὺ εντοπίζεται τὸ φαινόμενο, ἀναφέρεται στὸ κεφάλαιο Γ.

²⁵⁷ ΓΙΑ τὸ επιτελεστικό ρῆμα παρακαλῶ, βλ. Dickey 2010, σελ. 213-217, γΙΑ τὴν χρῆση τοῦ στις ἰδιωτικὲς παπυρικὲς επιστολές, βλ. Κορολι 2016, σελ. 113-114 καὶ Koroli 2020, σελ. 117 καὶ γΙΑ τὴν πολυσημία τοῦ, LSJ.

[ἐπ]ειδὴ δὲ εἶς γεωργὸς **παρεκάλεσεν** δύο νομίσματα | διδόναι ὑπὲρ δέκα ἕξ ἀρταβῶν/
σίτου\υ/ λουπασθεισῶν παρ' αὐτοῦ (στ. 6-7, P.Cair. Masp. I 67062, 500–550).

παρακ[αλω] οὖν | τὴν ὑμετέραν λαμπρὰν φιλίαν παραγγεῖλαι τῷ στρατιώτῃ τῆς
φυλακῆς ἔχειν [αὐτ]ὸν | ἐπ' αὐτὴν \εἰς τρεῖς ἡμέρας ὅπως/ [ἔως οτε] λάβω τὰ
χρεωστούμενά μοι παρ' αὐτ[ο]ῦ. (στ. 2-4, PSI XIII 1344, 6^{ος} αἰ.).

καὶ **παρακαλῶ** | τὴν ὑμετέραν λαμπρὰν γνησίαν ἀδελφότητα κελεῦσαι τῷ μείζονι τῆς
αὐτῆ[ς] | Τάμπει λαβεῖν τὸ ἀσφαλές (στ. 1-3, P.Oxy. I 158, 6^{ος}-7^{ος} αἰ.).

ἀλλὰ **παρακαλῶ** τοὺς ἐνδοξ(οτάτους) ὑμᾶς | συνήθως τὸ γνήσιον ἐνδείξεσθαι, τὸ δὲ
ἀληθέστερον εἰπεῖν καὶ διὰ τὴν ὑμετέραν ψυχὴν, | καὶ ἀντιλαβέσθαι τῶν πραγμάτων
τῆς κτήσεως τοῦ κατ' ἐμὲ εὐαγοῦς ξενῶνος | ἦγουν Γρηγορίου τοῦ θεοφιλεστάτου (στ.
15-18. P.Ant. III 188, 6^{ος}-7^{ος} αἰ.).

παρακαλῶ δὲ αὐτὴν λα[β]εῖν π[α]ρ[ὰ] τοῦ γραμματηφόρου δύο κεράτια | ἐν κέρμασι
(στ. 6-7, P.Cair. Masp. I 67068, 6^{ος} αἰ.).

καθὼ[ς] (1. καθῶς) {ε} **παρεκαλεσα** τὴν σὴν θα[υμ]ασιότητα{ν} **ῶσαι** (1. ὥστε)
ἀποστῖλε (1. ἀποστεῖλαι) | [τ]ων σύμαχων εἰς α δυήμερον [χ]άριν τοῦ χρυσίου (στ. 2-3,
SB III 7168, 5^{ος}-7^{ος} αἰ.).

H. Το Απαρέμφατο και οι Λειτουργίες του

Το *απαρέμφατο* εκτός από την βασική του λειτουργία, την έκφραση ενός αιτήματος, με κάποιο ρήμα εξάρτησης να εισάγει το τελευταίο, όπως προαναφέρθηκε, επιτελεί και μια επιπλέον λειτουργία· το *απαρέμφατο* είναι δυνατόν να εκφράζει την επιτακτικότητα και ἔμμεσα ο παραλήπτης της διοικητικής επιστολῆς να δέχεται πίεση για την ικανοποίηση του αιτήματος²⁵⁸. Ουσιαστικά, τα *απαρέμφατα* αυτά παράγονται από ρήματα που δηλώνουν την εντολή ή διαταγή, και απευθύνονται σε ίσους ή ανώτερους αξιωματικά παραλήπτες. Τα *απαρέμφατα* αυτά είναι τα ποιῆσαι, δηλῶσαι, γράψαι και κελεῦσαι²⁵⁹.

μοὶ παρακλ[η]θήτω | οὖν ἡ σὴ ἀδελφότης **κελεῦσαι** φυλάξαι αὐτῷ τὸ δίκαιον [. . τὰς]
ἐ[ί]ρη[μένας ταύ-]τας ἀρούρας (στ. 5-7, P.Cair.Masp. I 67066, 6^{ος} αἰ.).

²⁵⁸ Βλ. Κορολή 2016, σελ. 102.

²⁵⁹ Για τα *απαρέμφατα* που λειτουργούν ως προστακτική, βλ. Μανδηλαράς 1973, σελ. 262.

καὶ παρακαλῶ | τὴν ὑμετέραν λαμπρὰν γνησίαν ἀδελφότητα **κελεῦσαι** τῷ μείζονι τῆς αὐτῆ[ς] | Τάμπει λαβεῖν τὸ ἀσφαλὲς αὐτῶν (στ. 1-3, P.Oxy. I 158, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

εὐβουλον ἦν | **γράψαι** αὐτοῖς ἐλθεῖν ἵνα μὴ ἔσμεν ἀπὸ ἀλλήλων (στ. 14-15, P.Ant. III 188, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

καταξιώση οὖν περιεργάσασθαι καὶ **ποιῆσαι** ἀποδοθῆναι | τὰ γράμματα (στ. 5-6, P.Giss. I 57, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

Τα ἀπαρέμφατα με τὴν προστακτικὴ χροιά δὲν ἀποτελοῦν σκέλος ἐνὸς κύριου αἰτήματος, ἀντίθετα, κατὰ τὴ γνώμη μου, εἰσάγουν ἓνα νέο αἶτημα, ἔμμεσο, καθὼς ο γράφων δίδει στὸν παραλήπτη νὰ καταλάβει τι ακριβῶς ἐπιθυμεί νὰ πράξει ο τελευταῖος²⁶⁰.

Ἡ γνώμη ὅτι τὰ συγκεκριμένα ἀπαρέμφατα ποὺ υποκαθιστοῦν τὴν προστακτικὴ ἐγκλίση εἰσάγουν ἓνα ἔμμεσο αἶτημα ἐνισχύεται ἀπὸ τὸ συμπέρασμα τοῦ Μανδηλαρά πως ἔπεται συνήθως μιὰ δευτερεύουσα τελικὴ πρόταση ποὺ εἰσάγεται με τὸν τελικὸ σύνδεσμο ἵνα, ἐπεξηγώντας τὸ περιεχόμενο τῆς ἐντολῆς ποὺ πρέπει νὰ δοθεῖ ἀπὸ τὸν ἐκάστοτε ἀξιωματοῦχο καὶ αὐτὴ ακριβῶς ἡ δευτερεύουσα τελικὴ πρόταση εἶναι ποὺ ο γράφων ἐπιθυμεί νὰ τονίσει, ὄχι τὸ τελικὸ ἀπαρέμφο²⁶¹.

[κα]τ[α]ξίωσον δέ, ὡς προεῖπον, **δηλῶσαι** τοῖς μνημονευθεῖσιν ἀνδράσιν, ἵνα **ἔργον γέν[ηται] πρὸ** | τῆ[ς] κ[α]τασποράς τοῦ ἀγροῦ (στ. 7-8, SB VI 9608, 6^{ος} αι.).

κατ[α]ξί[ι]ώση ἢ σὴ ἀρετὴ **ποιῆσαι** γράμμ[α]τα πρὸς τὸν | εἰρημένον γραμματέα ἵνα **ὑποδέξαιται** (l. ὑποδέξεται) \τὸ/ μέτρον ἀδιαδιατροφος (l. ἀδιαστρόφος) | καὶ **σφραγίσαι** (l. σφραγίση) τὸ διάπ<ε>ισμα (στ. 4-6, P.Oxy. I 157, 6^{ος} αι.).

Θ. Ἐκφραση τοῦ Αἰτήματος μέσω Δευτερευουσῶν προτάσεων

Τὸ αἶτημα ἐνδέχεται νὰ παρουσιάζεται καὶ με ἐναλλακτικούς τρόπους, ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα ῥήμα σε υποτακτικὴ ἢ προστακτικὴ ἐγκλίση ἢ με τελικὸ ἀπαρέμφο²⁶².

²⁶⁰ Για παραδείγματα χρήσης τοῦ ἀπαρεμφοῦ με προστακτικὴ χροιά στὸς μὴ λογοτεχνικούς παπύρους, βλ. Μανδηλαράς 1973, σελ. 316-319.

²⁶¹ Για τὴν περίπτωση αὐτὴν, βλ. Μανδηλαράς 1973, σελ. 262-264.

²⁶² Για τὴ σύνταξη τῶν δευτερευουσῶν προτάσεων, βλ. Ljungvik 1932, σελ. 46-50.

ἰδοὺ γεγράφηκα τῇ | ἐξουσία σου, ἵνα δώσης αὐτῶν | ὄρον (1. ὄρον) (στ. 14-16, BGU IV 1035, 400-450).

κελεύεις (1. κελεύης) ἵνα ποιήσουσιν αὐτὰ ψωμία ἐνταῦθα κ[α]ὶ πέμψουσιν αὐτὰ εἰς τὴν Ἰβίονος, | γράψον αὐτοῖς, ἐὰν πάλιν κελεύεις (1. κελεύης) ἵνα πέμψουσιν τὸν σίτον εἰς τὴν Ἰβίονος, πάλιν | γράψον αὐτοῖς (στ. 5-6, P.Oxy. VII 1071, 500-550).

καταξιώση δὲ ἡ σὴ ἀρετὴ δηλῶσαι Θεοδώρῳ τῷ ἀποτακταρίῳ | καὶ Ἡ[συ]χίῳ, ἵνα συνβάλλοντε μοι εἰς τὴν ἀπαίτησιν (στ. 4-5, SB VI 9608, 6^{ος} αἰ.).

μετὰ τὸ ἐμὲ γράψαι τῇ σὴ ἀρετῇ διὰ Ἡρακλείδου τοῦ Συμμάχου παρεκλήθη ὁ δεσποτι<ς> μου ὁ λαμπρό(τατος) | ἄρχων παρὰ τοῦ περιβλέπτου Ἀνατολίου τοῦ Ἐρμουπολίτου ὅστε ἐνδοῦναι τοῖς (1. τοῖς) κατεχομενοῖς (1. κατεχομένους) | τοῖς ὀφείλουσι παρ[α]στήσαι τοὺς ἡμῖν τὰ ἐκφόρια χρεωστῶντες (στ. 1-3, P.Princ. III 137, 5^{ος}-6^{ος} αἰ.).

I. Αἰτήματα με Σκέλη

Το αἶτημα μπορεί να αποτελείται από παραπάνω από ένα νοηματικά μέρη. Τα σκέλη του αιτήματος λειτουργούν συμπληρωματικά στο συνολικό νόημα ή αποτελούν διαδοχικές πράξεις που εκφράζουν το αίτημα εν συνόλω²⁶³. Με το αίτημα που έχει σκέλη συνήθως ο αποστολέας γίνεται πιο επιτακτικός, παρουσιάζει μια αλληλουχία πράξεων τις οποίες ο παραλήπτης πρέπει να ακολουθήσει, ώστε να πραγματοποιήσει το αίτημα και του ασκείται ἔμμεσα μια πίεση. Συνήθως τα σκέλη εξαρτώνται από ένα κοινό ρήμα εισαγωγής και εκφέρονται με τελικά απαρέμφατα, που συνδέονται με τον παρατακτικό σύνδεσμο καί.

Διοσκουρίδης | Ἀνουβίῳ δ [- - -] | **ὑπόδεξαι** παρὰ τῶν ἀπὸ | Νεοφύτου τὸν σίτον | τῆς τε πεντεκαιδεκάτης | κ[α]ὶ π[ρ]ώτης ἰνδικτιόνων | ὄψο **καὶ δέξαι** παρ' αὐτῶν | ὑπὲρ τῆς καθάρσεως τοῦ | σίτου πέντε ἑκατοστὰς | καὶ ὑπὲρ λόγου ἑκατοστῶν | ἀρτάβα[ς] ὀκτὼ μέντοι | ἀπὸ καλ[ο]ῦ σίτου (στ. 1-12, P. Sorb. I 60, 431-432).

[ἐπ]ειδὴ δὲ εἷς γεωργὸς παρεκάλεσεν δύο νομίσματα | διδόναι ὑπὲρ δέκα ἕξ ἀρταβῶν/ σίτου\ / λοιπασθεισῶν παρ' αὐτοῦ, **θελήση** σου ἡ θαυμα(σιότης) | ταῦτα **δέξασθαι, καὶ** ἕν μὲν νόμισμα \παρὰ τέσσαρα / **ἀποστεῖλαί** μοι ὑπὲρ σιδήρο(υ) ἀγορασθέντος | **καὶ**

²⁶³ Για τον ορισμό του αιτήματος με σκέλη, βλ. Κορολή 2016, σελ. 123.

δοθέντος Στεφάνω τῷ στρατιώτῃ, τὸ δὲ ἄλλο ἔχειν ἢ εἰς λόγον δημοσίων | ἢ εἰς τιμὴν καλάμ[ω]ν (στ. 6-10, P.Cair. Masp. I 67062, 500–550).

παρεῖναι σπουδάσατε δεχόμενοι | τῆς τάξεως τὰ γράμματα **παραστήσ(αι)** | κ[(αι)] **παραδοῦναι** Μεγάλω σιγγο(υ)λαρ(ίω) (στ. 7-9, P.Lond. V 1679, 525-526).

καταξιώσατε οὖν ταύτην δεξάμενοι | **ὑποβαλεῖν** τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ κοι[νῷ] ἡμῶν ἄρχοντι **καὶ** τὴν πεμφθεῖσαν | χθὲς **ἀποστεῖλαί** μοι (στ. 10-12, PSI XV 1569, 6ος αἰ.).

καταξίωση οὖν **περιεργάσασθαι καὶ ποιῆσαι ἀποδοθῆναι** | τὰ γράμματα **καὶ** ἀπόκρισιν αἰσίαν **ἄξασθαι καὶ ἀντιγραφῆναι** ἀρμοδίως **καί**, εἰ δέη, **λαβεῖν** τὸ ἀσφαλὲς πρὸς τὰ | γραφέντα αὐτῷ παρ' ἐμοῦ **καὶ** πάλιν **δοῦναι καὶ** πλὴν τῆς σῆς φρονήσεως γράμματα **πεμφθῆναί** μοι πρὸς τὰ με | ἀρμόσασθαι πρὸς τὰ γραφόμενα παρ' αὐτῆς **κελεύειν καὶ ἐπιτάττειν** ἂν οἷς χρεῖα τῶν ἐντα\ῦ\θα (στ. 5-8, P.Giss. I 57, 6^{ος}-7^{ος} αἰ.).

Επίσης, τα σκέλη δύναται να αποτελούν την απόδοση ενός υποθετικού λόγου.

Ϝ ἂν οἶδεν ἡ σὴ ἐξουσία ὅτι κατέχεις ἡμᾶς τυρία καὶ λινοκαλάμην, **γράψον το** **γραμματ<ε>ἰ δόση** (1. δώση) **ἡμῖν το** (1. ὧν) **χρ<ε>ῖαν ἔχεις** **στυρίον** (1. τυρίων) **καὶ** **λινοκαλαμην** (1. λινοκαλάμης) (στ. 1-2, BGU II 546, 4^{ος}-7^{ος} αἰ.).

Τέλος, τα σκέλη ενός αιτήματος μπορεί να αποτελούν όμοιες προτάσεις που συνδέονται με παρατακτικούς συνδέσμους²⁶⁴.

κατ[α]ξ[ι]ώση ἡ σὴ ἀρετὴ **ποιῆσαι γράμμ[α]τα** πρὸς τὸν | εἰρημένον γραμματέα **ἵνα** **ὑποδέξαιται** (1. ὑποδέξεται) \τὸ/ **μέτρον ἀδιαδιατροφος** (1. ἀδιαστρόφος) | **καὶ** **σφραγίσαι** (1. σφραγίσῃ) **τὸ διάπ<ε>ισμα** (στ. 4-6, P.Oxy. I 157, 6^{ος} αἰ.).

ἀλλὰ **παρακαλῶ** τοὺς ἐνδοξ(οτάτους) ὑμᾶς | συνήθως **τὸ γνήσιον ἐνδείξεσθαι**, τὸ δὲ ἀληθέστερον **εἰπεῖν** καὶ διὰ τὴν ὑμετέραν ψυχὴν, | **καὶ ἀντιλαβέσθαι τῶν πραγμάτων** τῆς κτήσεως τοῦ **κατ' ἐμὲ εὐαγοῦς ξενῶνος** | ἦγουν **Γρηγορίου τοῦ θεοφιλεστάτου**† (στ. 15-18, P.Ant. III 188, 6^{ος}-7^{ος} αἰ.).

θελήσατε ὑποδέξασθαι τὴν μίαν ἐσπέραν Ἰωάννην τὸν καὶ Πετ[.] τὸν ἐλλογιμ[.]ώτατον | σχολαστικὸν σὺν θεῷ ἀνερχόμενον ἐπὶ τὴν Ὀξ[υ]ρύγγων. **παράσχετ[ε]** δὲ καὶ ὀλίγον χόρτον | τοῖς ἕξ ζῳοῖς αὐτοῦ τὴν μίαν ἐσπέραν (στ. 2-4, P.Princ. II 105, 6^{ος} αἰ.).

²⁶⁴ Για τους τρόπους με τους οποίους παρατίθεται ένα αίτημα με σκέλη και στις ιδιωτικές επιστολές, βλ. Κορολή 2016, σελ. 123-125.

ΙΑ. Τρόποι Ευγενικής Έκφρασης του Αιτήματος

Όπως και στην ιδιωτική επιστολογραφία της Βυζαντινής περιόδου, έτσι και στη διοικητική οι αποστολείς-γράφοντες, έχοντας εντρυφήσει στο χριστιανικό πνεύμα και την ευγένεια, την ευσέβεια που ενυπάρχουν ως αρετές στη χριστιανική λατρεία του κράτους, χρησιμοποιούν δείκτες ευγενείας κατά την έκφραση του αιτήματος και όχι μόνο κατά την πλαισίωσή του²⁶⁵.

Η ευγένεια αρχικά δηλώνεται με την επιλογή της υποτακτικής αντί της προστακτικής έγκλισης για την εισαγωγή ή την έκφραση του αιτήματος, καθώς έτσι μετριάζεται η επιτακτικότητα. Ύστερα, το πρόσωπο με το οποίο απευθύνεται στον παραλήπτη ο αποστολέας: το γ' ενικό πρόσωπο, με υποκείμενο κάποιο τιμητικό όνομα, ή ο πληθυντικός ευγενείας, σίγουρα δηλώνουν μεγαλύτερη ευσέβεια στον αναγνώστη. Ειδικότερα, τα ρήματα θέλω, καταξιῶ και παρακαλῶ, όταν εμφανίζονται σε υποτακτική ή προστακτική έγκλιση αορίστου για την παράθεση του αιτήματος, μετριάζουν την επιτακτικότητα της έγκλισης στην οποία βρίσκονται. Ακόμα, το ρήμα γράφω ως εισαγωγή αιτήματος δείχνει ευγένεια. Τέλος, όταν επιλέγεται ένας υποθετικός λόγος για την έκφραση ενός αιτήματος, δίδεται έμφαση στην ευγένεια και την μείωση της πίεσης²⁶⁶.

Η ευγένεια είναι η πρώτη επιλογή που έχει ο αποστολέας, ώστε να πείσει τον παραλήπτη-αξιωματούχο ή υπάλληλο να πραγματώσει το αίτημα. Η δεύτερη επιλογή είναι η πίεση, όπως θα αναλυθεί παρακάτω.

ΙΒ. Τρόποι Εκδήλωσης Πίεσης Κατά την Έκφραση του Αιτήματος

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η άλλη επιλογή του αποστολέα για να δηλώσει το αίτημά του, πέραν της ευγενείας, είναι η χρήση γλωσσικών τρόπων που επιτονίζουν την επιτακτικότητα.

Ο επιτονισμός της πειστικότητας πραγματοποιείται πρωτίστως με τη χρήση της προστακτικής έγκλισης αντί της υποτακτικής, όπως και με την επιλογή των επιτελεστικών ρημάτων που προετοιμάζουν το αίτημα με εντεταμένη επιτακτικότητα. Η αποτρεπτική υποτακτική και ειδικά ο τύπος μη άμελής θεωρείται ως τρόπος πίεσης για τον παραλήπτη να κινηθεί με έναν συγκεκριμένο τρόπο, σε αντίθεση με

²⁶⁵ Βλ. Koroli 2021, σελ. 86-87.

²⁶⁶ Για τρόπους ευγενικής έκφρασης αιτήματος και στις ιδιωτικές επιστολές, βλ. Κορολή 2016, σελ. 235-236 και Koroli 2021, σελ. 83.

εκείνον που δηλώνεται με την άρνηση μὴ²⁶⁷. Το αίτημα με σκέλη, επίσης, δηλώνει την αλληλουχία πράξεων, άρα και την απαιτητικότητα και την προσήλωση που οφείλει ο παραλήπτης να έχει στο εγχείρημα που του ζητείται να ικανοποιήσει. Κλείνοντας, στους τρόπους πίεσης και πειθούς για την αναγκαιότητα να πραγματοποιηθεί ένα αίτημα, εντάσσονται οι τρόποι επιτόνισης του δέοντος²⁶⁸.

Μάλιστα, η χρήση της αποτρεπτικής υποτακτικής και ένας γλωσσικός δείκτης επιτόνισης απαντώνται μαζί στη διοικητική επιστολή P.Cair.Masp. I 67070.

μὴ ἀμελήσητε οὖν διὰ τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἐμβολὴν τῆς κόμης ὑμῶν (στ. 4, P.Cair.Masp. I 67070, 6^{ος} αι.).

Ανάμεσα στους τρόπους εκδήλωσης πίεσης, δεν εντάσσω την επανάληψη του αιτήματος, καθώς πρόκειται για μέσον πειθούς και πίεσης για την ικανοποίηση του αιτήματος, αλλά επίσης πρόκειται για μια επιπλέον παράθεση του τελευταίου, με διαφορετική γλωσσική πραγμάτωση από το αρχικό αίτημα.

ΙΓ. Συνύπαρξη Ευγένειας και Πίεσης Κατά την Έκφραση του Αιτήματος

Δεν είναι σπάνιο να συνυπάρχουν δείκτες ευγένειας και δείκτες πίεσης στο αίτημα μιας διοικητικής επιστολής. Η απεύθυνση στον παραλήπτη με ένα τιμητικό όνομα, με ταυτόχρονη δήλωση του αιτήματος σε προστακτική έγκλιση, αποτελεί μια πάγια τακτική.

Η επιτακτικότητα δεν σημαίνει απαραίτητα αγένεια· βέβαια, για την κατανόηση και την ένταξη της έκφρασης του αιτήματος σε κλίμακα με βάση το πόσο ευγενική ή αγενής είναι²⁶⁹, πρέπει να λάβουμε υπόψη τα στοιχεία για το κοινωνικό και εργασιακό status του αποστολέα και του παραλήπτη, όπως και την προσωπική και εργασιακή τους σχέση²⁷⁰.

Μέχρι και σε περιπτώσεις που ο παραλήπτης είναι κατώτερος αξιωματικά του αποστολέα, ο δεύτερος χρησιμοποιεί τακτικές ευγενείας, σε συνδυασμό με την προστακτική, κυρίως, όμως, στο περιεχόμενο²⁷¹.

²⁶⁷ Για περιπτώσεις σε ιδιωτικές επιστολές σχετικά με την παραγωγή υφασμάτων που περιέχουν αυτήν τη ρηματική φράση, βλ. Koroli 2020, σελ. 121-123.

²⁶⁸ Για τους τρόπους δήλωσης πίεσης κατά την έκφραση του αιτήματος και στην ιδιωτική επιστολογραφία, βλ. Κορολή 2016, σελ. 239 και Koroli 2021, σελ. 83-84.

²⁶⁹ Για την αξιολογική κλίμακα από την ένδειξη υπέρμετρης ευγένειας στα όρια της δουλικότητας έως την ασέβεια και την αγένεια, όπως και τη σκοπιμότητα κάθε κατηγορίας, βλ. Κορολή 2016, σελ. 245 και Koroli 2021, σελ. 88.

²⁷⁰ Βλ. Dickey 1996, σελ. 6-9.

²⁷¹ Βλ. Koroli 2021, σελ. 87-88.

3. Υποθετικοί Λόγοι και η Χρήση τους

Ο υποθετικός λόγος ως συντακτική επιλογή για την παράθεση ενός αιτήματος, αποτελεί μια στρατηγική που απαντάται συχνά και στις ιδιωτικές επιστολές της Βυζαντινής περιόδου. Με την υπόθεση να προετοιμάζει το αίτημα και παράλληλα μετριάζοντας την επιτακτικότητα και την απόδοση να το εκφράζει, ο αποστολέας επιτυγχάνει την ευγενική παράθεση του ζητούμενού του²⁷². Μειώνεται, επομένως, η πίεση που πιθανώς θα ένιωθε ο αναγνώστης με άλλη συντακτική δομή για την παράθεση του αιτήματος, συμβάλλοντας στην *captatio benevolentiae* και την πιθανότερη ικανοποίηση του παρατιθέμενου αιτήματος. Ο υποθετικός λόγος, κατά κανόνα, ανήκει στο είδος του πραγματικού. Μέσα από τα παραδείγματα, καταφαίνεται ότι η υπόθεση εμπεριέχει την αιτία ή την προϋπόθεση για το αίτημα.

† ἐὰν οἶδεν ἡ σὴ ἐξουσία ὅτι κατέχεις ἡμᾶς τυρία καὶ λινοκαλάμην, **γράφον το γραμματ<ε>ί** (στ. 1, BGU II 546, 4^{ος}-7^{ος} αι.).

καὶ ἐὰν μάθω ὅτι τίς ποτε ἔλαβεν αὐτοῦ | τί ποτε, **ὕμᾶς οἴκοθεν ἀπαιτῶ πάντα τὰ χρεωστούμενα αὐτῆ παρ' αὐτοῦ** (στ. 4-5, P. Oxy. VIII 1107, 5^{ος} αι.).

ἐὰν πάλιν κελεύεις (l. κελεύης) ἵνα πέμψουσιν τὸν σῖτον εἰς τὴν Ἰβίονος, **πάλιν | γράψον αὐτοῖς** (στ. 6-7, P. Oxy. VII 1071, α' ἡμισυ 6^{ου} αι.).

καὶ εἴ τινες ἐπι[χ]ειρήσουσιν παράνομόν τι κατ' ἐκείνων πράξει | ἢ ὅλως ἐνθυμηθῆναι, **παρεγγύησον τοῖς πρωτεύουσιν αὐτῶν ἀποσχέσθαι | τοῦ τοιούτου τολμήματος** (στ. 5-7, P. Oxy. VIII 1106, 6^{ος} αι.).

εἰ δὲ | οὐδέποτε ἐβλήθη ταύτην καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος **μὴ συγχωρηθῆ ἢ γυνὴ ἐκείνη** (στ. 5-6, P. Wisc. II 67, 6^{ος} αι.).

ἐὰν ἀρεστὸν ὑμῖν ἐστίν, **φροντίσεται (l. φροντίσατε) τοῦ συντόμως τὸν ὑμέτερον σκοπὸν γραφῆναι | ἐνταῦθα πρὸ τοῦ ὧς εἰκὼς (l. εἰκὼς) πεμφθῆναι τὸ χρυσίον παρὰ τοῦ καλοῦ ἀνθρώπου | ἐκείνου** (στ. 7-9, P. Ant. III 188, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

εἰ δῆνατε **προτεῦσε (l. πρωτεύσαι) εἰς [---] | ἐὰν θέλις (l. θέλης) εγ<ε>ιρε τὴν ε[- - -] | αν εἰς τὴν κόμην**, εἰ δύλωσον (l. δήλωσον) α[ὐτῷ - - -, χρεία] | γάρ ἐστίν τοῦ σίτου καὶ τοῦ ὕδ[ατος - - -] | **χάρισεν (l. χάρισον) ἡμῖν τὰ φο[- - -] | ταῦτα** (18, 24-26/28-29, SB III 6270, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

²⁷² Βλ. Κορολή 2016, σελ. 120.

Εντούτοις, υπάρχει και το ενδεχόμενο το αίτημα να εμπεριέχεται στην υπόθεση του υποθετικού λόγου· διατυπώνεται έμμεσα στον παραλήπτη, λειτουργώντας μάλλον ως τρόπος πειθούς μέσω μιας προειδοποίησης ή απειλής που ενέχει τούτη η υπόθεση, παρά ως ευγενική παράθεση του ίδιου του αιτήματος.

εἰ μὴ δι[ὰ τ]ῆς ἀῦριον ἐξενέγκητέ μοι | τὸ μέτρον τοῦ τε ἀστικο(ῦ) καὶ κωμητικο(ῦ) ἐπλήρους, ο[ὐ]κ [ἔ]χετε[] ἐ[ὐ]χαριστήσαι τῷ | πράγματι (στ. 4-6, P.Cair. Masp. I 67060, 553).

εἰ μὴ λάβωμεν τὴν συμπλή[ρωσιν] (στ. 3, P.Cair.Masp. I 67070, 6^{ος} αι.).

εἰ μὴ τῷ ἀδελφῷ τῷ κυρίῳ | [- -] ἔαση τε τὸν υἱὸν Χαρισίου (στ. 1-2, P.Cair. Masp. I 67079, 6^{ος} αι.)²⁷³.

Ο υποθετικός λόγος σε ορισμένες διοικητικές επιστολές επιτελεί και διαφορετικές λειτουργίες, εκτός της παράθεσης ενός αιτήματος. Η επόμενη λειτουργία είναι η αιτιολόγηση του αιτήματος ή η προϋπόθεση για την πραγμάτωσή του, ως μοναδικό σκοπό του συντακτικού αυτού φαινομένου, προς ενίσχυση του αιτήματος που βρίσκεται εκτός του υποθετικού λόγου. Τούτο σημαίνει ότι δεν ενέχεται το αίτημα ούτε στην υπόθεση ούτε στην απόδοση.

θέλησον ἢ θαυμα(σιότης) παρασκευᾶσαι ἕκαστον ἔχειν τὴν ἴδιαν γῆν καὶ εἰ μὲν χρεωστούσιν **[[μὴ]] συγχωρῆσαι αὐτὴν βαλεῖν τὴν ἀμάραν μηδὲ κωλύσαντος αὐτὴν κατὰ τὸ ἀρχαῖον** (στ. 4-5, P.Wisc. II 67, 6^{ος} αι.).

εἰ ο(ῦ)ν ο[ἰ]κ[ονομεῖν(?)] | οὐκ ἐξουσίαν ἔχουσιν τὰ γήδια αὐτῶν (στ. 4-5, P.Cair. Masp. I 67066, 6^{ος} αι.).

κ(αὶ) εἰ μὴ ἢ θεία πρόνοια ἐβοήθη|σεν κ(αὶ) ἢ βοήθ<ε>ια τῶν λ<ε>ιτουργῶν, εἶχαν (l. εἶχον) ἀλλήλ[ους] | ἀναιλῖν (l. ἀνελεῖν) καὶ ἐρημώθη (l. ἠρημώθη) πᾶσα ἢ κόμη ἢ [ἡμετέρα] (στ. 9-11, PSI I 71, 6^{ος} αι.).

καὶ ἄλλως πως οὐκ ἐδυνήθημεν πείσαι αὐτὸν τὰς | αἰτήσεις ἡμῶν δέξασθαι, **εἰ μὴ ἐπεσχόμεθα** (l. ὑπεσχόμεθα) ἐνωμότως αὐτῷ τὰ περὶ τούτου διὰ γραμμάτων | **προσανενεγκεῖν τῇ ὑμετέρα ἐνδοξότητι** (στ. 5-6, P.Oxy. I 128 V, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

Στην περίπτωση της διοικητικής επιστολής P.Giss. I 57, η υπόθεση εἰ δέη (στ. 6) αποτελεί μια προϋπόθεση μόνο, για τα επιμέρους σκέλη του αιτήματος που εκφράζει ο

²⁷³ Αυτό το παράδειγμα μπορεί να είναι εσφαλμένο, καθώς δεν σώζεται ολόκληρο το κείμενο.

αποστολέας, αλλά λειτουργεί ως μια αιτιολόγηση για την πραγμάτωσή τους²⁷⁴.

Τέλος, ο υποθετικός λόγος μπορεί να λειτουργήσει και ως μέσο εκφοβισμού, μια έμμεση αιτιολόγηση δηλαδή για το τι επιπτώσεις θα υπάρχουν, αν το αίτημα δεν ικανοποιηθεί.

σπουδάσατε τοῦτον ἀπολῦσαι καὶ φυλάττειν | τῇ τηλικαύτῃ ἀρχοντικῇ ὑπηρεσίᾳ, εἴ γε βούλεσθε | ἔχθραν μεγάλην περιγράψαι. εἰ **[[γαρ]]** δὲ οὖν ἐπιμένητε | τῇ αὐτῇ ἐπιρ<ε>ία, μεταγνῶναι ἔχετε (στ. 14-17, P.Grenf. II 82, 5^{ος} αι.).

Σε κάθε περίπτωση πάντως, ο υποθετικός λόγος έρχεται για να ενισχύσει την πειθώ που επιδιώκει ο γράφων για την πραγμάτωση του αιτήματος, είτε αυτό συμπεριλαμβάνεται στο συντακτικό φαινόμενο είτε ο αποστολέας με τον υποθετικό λόγο, στοχεύει καθαρά και μόνο στην πλαισίωση του αιτήματος.

²⁷⁴ Βλ. σχετικά.

4. Τρόποι Πειθούς

A. Επικουρικά Αιτήματα

Τα επικουρικά αιτήματα δεν έχουν σχέση με το κύριο θέμα της διοικητικής επιστολής, αλλά η παρουσία τους αποτελεί δείκτη ευγενείας, καθώς ο αποστολέας μέσω εκείνων επιδεικνύει σεβασμό και φανερό ενδιαφέρον για τον παραλήπτη, αν και επιτηδευμένο, κατά τη δική μου θεώρηση²⁷⁵. Η χρήση τους επιτελεί μία και μόνο λειτουργία: την πειθώ για την ικανοποίηση του πρωτεύοντος αιτήματος.

Στη διοικητική επιστολή P.Oxy. I 158, ο γράφων Βίκτωρ ζητά να μάθει για την υγεία του παραλήπτη Κοσμά και των συναδέλφων του κόμεων, ενώ στην P.Cair.Masp. I 67060 ο παγάρχης Μηνάς ζητά από τους πρωτοκωμήτες Απολλώτα και Δίοσκουρο να συναντηθούν από κοντά, όπως συμβαίνει και στην επιστολή P.Cair.Masp. I 67068. Τέλος, στην επιστολή SB VI 9608, ο γράφων ζητά από τον Ηρόφιλο να δεχτεί έναν φόρο και την απόδειξή του, προτού περάσει στο βασικό αίτημα.

παρακαλῶν | ὑμᾶς ἐφ' ἑκάστης γράψαι μοι τὰ περὶ τῆς ὑ<ε>ίας ὑμῶν τῶν λαμπροτάτων. † (στ. 4-5, P.Oxy. I 158, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

ἄμα] δὲ Ἀπολλῶτι κατά|λαβε, ἐπειδὴ ἀναγκαίως θέλω σοι λαλῆσαι † (στ. 6-7, P.Cair. Masp. I 67060, 553).

ζητήσατέ με εἰς Ἑρμο[ῦ] πόλι[ν. ἐπεὶ οὐκ] ἤξιώθην ὑμᾶς εἰς Εὐφόρουν, | κἂν εἰς τὴν πόλιν μ[ου], ἵνα ἀξιῶθῃ ὁ οἶκός μο(υ) τὴν ὑμῶν ἀδελφότητα (στ. 11-12, P.Cair.Masp. I 67068, 6^{ος} αι.).

τοῦ δοθέντος παρὰ τοῦ γραμματέως τῆς κόμ[ης] ἀγρ[οῦ] κατα|βολὴν καὶ ἐντάγιον δέξεται ὁ αὐτὸς γραμματεως (στ. 3-4, SB VI 9608, 6^{ος} αι.).

B. Επανάληψη του Αιτήματος

Η επαναληπτικότητα αποτελεί έναν τρόπο πειθούς για τον παραλήπτη της διοικητικής επιστολής. Η επανάληψη ενός αιτήματος υπονοεί την επιτακτικότητα της ικανοποίησής του, καθώς για να δηλώνεται κατ' εξακολούθηση, σημαίνει ότι υπάρχει μεγάλη ανάγκη να πραγματοποιηθεί²⁷⁶. Κατά συνέπεια, η επανάληψη συμβάλλει στην αύξηση της πίεσης δηλαδή την κλιμάκωση της δεοντικότητας του ίδιου του αιτήματος

²⁷⁵ Για τα επικουρικά αιτήματα στις ιδιωτικές επιστολές και την σκοπιμότητά τους για την *captatio benevolentiae* του παραλήπτη, βλ. Κορολή 2016, σελ. 157-162, 236-237.

²⁷⁶ Για την επανάληψη ενός αιτήματος, βλ. Κορολή 2016, σελ. 147-148.

που πρέπει να ικανοποιηθεί²⁷⁷.

Στην επανάληψη ενός αιτήματος, δηλαδή την εκ νέου παράθεσή του, διαπιστώνεται λακωνικότητα, όπως και, σε τρεις περιπτώσεις, ο αποστολέας της επιστολής δηλώνει ο ίδιος ότι επαναλαμβάνει όσα έχει ήδη αναφέρει παραπάνω στο κείμενο.

ὡς οὖν πολλάκις εἴρηται, καταλάβετε παραχρήμα (στ. 4, P.Cair. Masp. I 67061, μέσα 6^{ου} αι.).

[κα]τ[α]ξίωσον δέ, **ὡς προεῖπον**, δηλώσαι τοῖς μνημονευθεῖσιν ἀνδράσιν, ἵνα ἔργον γέν[ηται] πρὸ | τῆ[ς] κ[α]τασποράς τοῦ ἀγροῦ (στ. 7-8, SB VI 9608, 6^{ου} αι.).

ἀλλ' οὕτω σε ὁ θεὸς ἐλέηση | **ἐπιμελῶς πάνυ παράπεμψον αὐτόν**, ἵνα μὴ δυνηθῆ | φυγεῖν. † (στ. 15-17, P.Köln VI 281, 6^{ου} αι.).

ἀλλὰ πάντα | ταῦτα παράλαβε ἵνα, **ὡς εἶπον**, διὰ συντόμου ἀνέλθης (στ. 3-4, P.Grenf. II 94, 6^{ου}-7^{ου} αι.).

Μια πολύ συχνή συντακτική τακτική που επιλέγουν οι γράφοντες κατά την επανάληψη του αιτήματος είναι η αποτρεπτική υποτακτική αορίστου του ρήματος ἀμελῶ, σε β' ενικό πρόσωπο. Ο συνδυασμός της επανάληψης και του ρηματικού τύπου μὴ ἀμελήσεις προσδίδουν ιδιαίτερη ἔμφαση στο στοιχείο του επειγόντος του αιτήματος

ἀλλὰ μὴ ἀμελήσεις τούτων (l. τούτων) ἀποστιλεν (l. ἀποστεῖλαι) (στ. 6-7, SB III 7168, 5^{ου}-7^{ου} αι.).

ἀλλὰ μὴ ἀμελήσεις τούτο (στ. 8, P.Cair. Masp. I 67078, 6^{ου} αι.).

ἐπειδὴ οὖν ἀντεφώνησα ὅτι φέρεται ἐπεὶ οὐκ οἱ ἔχονται | [.]ε[.] . πράξαι **μὴ οὖν ἀμελήσατε** ἀναπέμψαι αὐτήν διὰ τοῦ ἐλθό<v>τος ἱπ[πο]κώμου (στ. 12-13, PSI XV 1569, 6^{ου} αι.).

Μια ειδική περίπτωση αποτελεί η διοικητική επιστολή P.Harrauer 49 κατά την οποία το ρήμα μὴ ἀμελήσεις εμφανίζεται τέσσερις φορές, με αυτήν ακριβώς την επανάληψη και του αιτήματος, αλλά και του ίδιου του ρήματος, να δηλώνει ξεκάθαρα την

²⁷⁷ Βλ. Κορολή 2016, σελ. 150.

επιτακτικότητα και την αναγκαιότητα του να πραγματοποιούν τα αιτήματα του αποστολέα της επιστολής²⁷⁸.

καὶ μὴ ἀμελήσης γράψε (1. γράψαι) διὰ τὰς ἀποχάς. τί ποιήσομεν (1. ποιήσωμεν) | μετὰ Δωσιθέου; ἢ καταφρονήσωμεν τῶν δέκα χρυσίνων, ἢ γοῦν ἔν τι ἔχομεν (1. ἔχωμεν); κα[ὶ] | οὐκ οἶδαμεν πῶς ἀποβένι (1. ἀποβαίνη). οἶδεν γὰρ καὶ ὁ ἀδελφὸς Ἑρακλ<ε>ίδης πόσα ἐποιήσαμεν, οἶδε | καὶ ὁ κύριός μου Πέτρ[ο]ς καὶ {ε}περι<ι>ργασάμεθα πάντας τοὺς παραπομποὺς καὶ εὐρέθησαν | ποδῆρης (1. ποδήρεις) βαλόντες. λοιπὸν μὴ ἀμελήσης, γράψον καὶ ἀποστίλε (1. ἀπόστειλον) τες<σ>εράκοντα χρύ(σινα). | οἶδεν γὰρ ὁ θεός, ἐγὼ οὐκ αἴχω (1. ἔχω) ἐ[ν]ταῦθα. μὴ οὖν ἀμελήσης ἐπ<ε>ιδὴ ἐ ἀποχὲ (1. αἱ ἀποχαὶ) λε[π]τ[αῖ] | εἰσίν, τ . . ὀρι ν καὶ παρεσχόμεθα καὶ τῷ ἀδελφῷ Ἰωνᾶ κερ(άτια) ἕξ . τὰ δὲ | ψηφοβόλα ἐπήταξα (1. ἐπέταξα) διὰ τὸ μὴ ἔχ<ε>ιν με . . . ρ . λομα, οὐ δέχομε 1. (δέχομαι) αὐτά. μὴ ἀμελήσης | τῶν ἀποχῶν, καθὼς ἔγραψα (στ 4-12, P.Harrauer 49, 5^{ος} αι.).

Γ. Το Ἐμμεσο Αἴτημα

Στις διοικητικές επιστολές που ἔχουν μελετηθεῖ, τὸ αἴτημα συνήθως διατυπώνεται ευθέως, καθὼς αὐτός εἶναι ὁ επικοινωνιακὸς στόχος τοῦ αποστολέα στὸν παραλήπτη²⁷⁹. Οἱ επιστολές αὐτές οὕτως ἢ ἄλλως εἶναι κείμενα σύντομα στὴν ἔκταση ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον. Ἀλλά εἶναι δυνατόν, πρὸς μετρίαση τῆς επιτακτικότητας, ὁ αποστολέας νὰ ἐπιλέγει νὰ ἐκφράσει τὰ αιτήματά του με ἔμμεσο τρόπο²⁸⁰.

Βέβαια, μέσα σε μιὰ επιστολή, ἓνας αποστολέας διατυπώνει δύο σκέλη ἐνὸς αἰτήματος που ἔχει με ἔμμεσο τρόπο, με σκοπὸ νὰ φανεῖ ευγενικὸς καὶ νὰ μὴν πιέσει τὸν παραλήπτη. Στὸν P.Harrauer 49, ἐνῶ ὁ αποστολέας διατυπώνει ρητὰ τὸ αἴτημα τῆς γραπτῆς ἀπάντησης που ἐπιθυμεῖ ἀπὸ τὸν παραλήπτη σχετικά με φορολογικὲς διαδικασίες, καταλήγει νὰ ἐπεξηγεῖ καὶ ταυτόχρονα νὰ διατυπώνει ἔμμεσα τι ἀναμένει νὰ ἐμπεριέχεται μέσα στὴν ἀπαντητικὴ επιστολή του ἀξιωματοῦχου, ἀποτελώντας ἔμμεσα σκέλη τοῦ αἰτήματος. Τα σκέλη αὐτά διατυπώνονται με ευθεῖες ἐρωτήσεις.

²⁷⁸ Για τὴν ἐπανάληψη ἐνὸς γραμματικοῦ στοιχείου ὡς ἐπιτόνιση τῆς δεοντικότητας, βλ. Κορολή 2016, σελ. 106-107.

²⁷⁹ Για τὸν πρωτεύοντα στόχο τοῦ αποστολέα, τὴν επικοινωνία ἐνὸς αἰτήματος, βλ. Κορολή 2016, σελ. 193.

²⁸⁰ Βλ. Κορολή 2016, σελ. 211-212.

καὶ μὴ ἀμελήσης γράψαι (1. γράψαι) διὰ τὰς ἀποχάς. τί ποιήσομεν (1. ποιήσωμεν) | μετὰ Δωσιθέου; ἢ καταφρονήσωμεν τῶν δέκα χρυσίνων, ἢ γοῦν ἔν τι ἔχομεν (1. ἔχωμεν); (στ. 4-5, P.Harrauer 49, 5^{ος} αι.).

Μια ἄλλη περίπτωση που εντοπίζεται μὴ αμεσότητα στην παράθεση αιτήματος, αποτελεί ἡ διοικητικὴ ἐπιστολὴ P.Cair.Masp. I 67060, με τὸ βασικὸ αἴτημα τῆς ἐπιστολῆς νὰ διατυπώνεται ἔμμεσα, στην ὑπόθεση ἑνὸς υποθετικοῦ λόγου. Ἐν ἀντιθέσει με τὴν προηγούμενη περίπτωση, ἐδῶ εἶναι ἐκδηλὴ ἡ πίεση που ασκεῖ ὁ παγάρχης Μηνάς στους παραλήπτες τῆς ἐπιστολῆς, τοὺς πρωτοκωμήτες τῆς Αφροδίτης κώμης, κυρίως ἀπὸ ψυχολογικὴ σκοπιὰ, ὥστε νὰ ικανοποιηθεῖ ἄμεσα τὸ αἴτημα, ἀν καὶ δὲν δηλώνεται ξεκάθαρα.

Στὸ επικείμενο παράδειγμα, ἡ ἐμμεσότητα δὲν κρίνω πως εἶναι στρατηγικὴ ευγενείας, ἀφοῦ ἐνέχεται καὶ μὴ ἔμμεση ἀπειλὴ στὸν υποθετικὸ λόγο²⁸¹ καὶ ἐμπεριέχει τὴν ἐκδήλωση τῶν ἀρνητικῶν συναισθημάτων τοῦ Μηνά²⁸².

εἰ μὴ δι[ὰ τ]ῆς ἀῦριον ἐξενέγκητέ μοι | τὸ μέτρον τοῦ τε ἀστικο(ῦ) καὶ κωμητικο(ῦ) ἐπλήρους, ο[ὐ]κ [ἔ]χετε] ἐ[ὐ]χαριστήσαι τῷ | πράγματι (στ. 4-6, P.Cair. Masp. I 67060, 553).

Δ. Ἡ Ἀπειλὴ ὡς Τρόπος Πειθοῦς

Οἱ ἀποστολεῖς ὥστε νὰ πείσουν τοὺς παραλήπτες μίας διοικητικῆς ἐπιστολῆς, νὰ ἐκπληρώσουν τὸ αἴτημα που τοὺς ζητεῖται, ἐπιλέγουν σε ὀρισμένες περιπτώσεις νὰ ἐκφράσουν ἄμεσα ἢ ἔμμεσα –ὡς προειδοποίησις– μὴ ἀπειλή. Μέσω τῆς ἀπειλῆς ὁ ἐκάστοτε παραλήπτης οὐσιαστικὰ πληροφορεῖται γιὰ τὶς συνέπειες τῆς ἀπειθείας του. Πρόκειται γιὰ ἕνα πρωτότυπο τρόπο πειθοῦς, ἀν καὶ ἡ χρῆση του δὲν εἶναι εὐρεία. Τα μέσα με τὰ ὁποῖα παρατίθεται μὴ ἀπειλή ποικίλουν· ὁ ἀποστολέας μπορεῖ νὰ τὴν ἐκφράσει με μὴ πρόταση, με ἕνα υποθετικὸ λόγο, με μὴ ἐμπρόθετη φράση, με ἕνα τροπικὸ ἐπίρρημα ἢ με μὴ ἐπιρρηματικὴ μετοχή.

ἐκ δὲ ῥαθυμίας κινδύνῳ | τῷ ἐσχάτῳ σαυτὸν ὑποβαλεῖς (στ. 8-9, P.Flor. III 304, 5^{ος}-6^{ος} αι.).

²⁸¹ Γιὰ παρόμοια παραδείγματα ἔμμεσων αιτημάτων στις ἰδιωτικὲς ἐπιστολές, βλ. Κορολή 2016, σελ. 212-217.

²⁸² Γιὰ τὴν δυσἀρέσκεια, ὡς ἐκφράζεται στὸ ἔμμεσο αἴτημα, βλ. Κορολή 2016, σελ. 240.

εἰ γὰρ ἐπιμεῖνοιεν, πλήθος ἐπιστήσεται στρατιωτικὸν | καὶ τούτους [ἀν]α[ρ]παστοὺς
ποιοῦν τῷ δικαστηρίῳ παραστήσει πρὸς τιμωρίαν | ὧν ἂν παρανομήσαι τολμήσειεν (l.
τολμήσειαν) (στ. 7-9, P.Oxy. VIII 1106, 6^{ος} αι.).

εἰ μὴ δι[ὰ τ]ῆς αὔριον ἐξενέγκητέ μοι | τὸ μέτρον τοῦ τε ἀστικο(ῦ) καὶ κωμητικο(ῦ)
ἐπλήρους, ο[ὐ]κ ἔχετε] ε[ὐ]χαριστήσαι τῷ | πράγματι (στ. 4-6, P.Cair. Masp. I 67060,
553).

μὴ οὖν ἀπαραίτητος γένηται ἡ αἴτησις (στ. 3, P.Cair.Masp. I 67084, 6^{ος} αι.).

ἐντα[ῦθ]θ[α] δ[έ] ἐσ]τιν ὁ ἀδε[λ]φὸς αὐτῆς δυσφημῶν ἡμᾶς πάνυ (στ. 7, P.Cair. Masp. II
67202, 6^{ος} αι.).

μὴ πάλιν ὑπὸ με<μ>ψιν εὐρηθῆται (l. εὐρηθῆτε) (στ. 7, SB XXII 15492, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

Ειδικότερα, στη διοικητική επιστολή P.Grenf. II 82, παρατηρούνται τρεις τρόποι με
τους οποίους ο αποστολέας της πρώτης εκφράζει τις απειλές στους κεφαλαιωτές
παραλήπτες: μέσω υποθετικού λόγου, μέσω μιας δευτερεύουσας συμπερασματικής
πρότασης, μέσω του σχήματος λιτότητας και μέσω μιας επιρρηματικής αιτιολογικής
μετοχής, σε συνδυασμό με την προστακτική έγκλιση, αποδεικνύοντας πόσο σημαντικό
ήταν οι παραλήπτες της επιστολής να υπακούσουν στην επιταγή του αρχικυβερνήτη
Απίωνα που εξέφρασε ο υπάλληλός του.

ὄθεν εἰδότες τὸ γεγονός | ἄτοπον, σπουδάσατε τοῦτον ἀπολύσαι καὶ φυλάττειν | τῇ
τηλικαύτῃ ἀρχοντικῇ ὑπηρεσίᾳ, εἴ γε βούλεσθε | ἔχθραν μεγάλην περιγράψαι. εἰ [ἄρα]
δὲ οὖν ἐπιμένητε | τῇ αὐτῇ ἐπηρ<ε>ία, μεταγνῶναι ἔχετε ὥστε καὶ | ἀγανακτήσεως
δικαστικῆς πειραθῆναι, οὐδὲν δὲ | ἦττον καὶ ζημίας ὑφίστασθαι. βούλεσθε οὖν τὸν |
κατασχεθέντα πάσης ἐπηρ<ε>ίας ἀπαλλάξαι, εἰδότες | τὴν ἀκαλουθίαν (στ. 13-21,
P.Grenf. II 82/ P.Lond. III 722, 5^{ος} αι.).

E. Η Επιβράβευση ως Τρόπος Πειθούς

Στον αντίποδα της απειλής ή της προειδοποίησης, οι αποστολείς προκειμένου να
πείσουν τους παραλήπτες μιας διοικητικής επιστολής, τους δίδουν υποσχέσεις για
εργασιακή ανέλιξη ή για επαίνους για την υπακοή τους.

Η επιβράβευση ως μέσον πειθούς έχει θετικό χαρακτήρα, στον αντίποδα της
αρνητικής χροιάς που μπορεί να έχει μια απειλή.

πεισθέντων γὰρ ὑμῶν τούτοις | ἡμῶν τοῖς γράμμασιν, νομίζομεν ὅτι δυνάμεθα | [καὶ
αὐ]τοὶ χρησιμεύειν ὑμῖν ἐν τῇ τάξει εἰς δ' ἔαν | [βουλη]θῆτε ἐπὶ τόπων (στ. 21-24,
P.Grenf. II 82/ P.Lond. III 722, 5^{ος} αι.).

ἐκ σπουδῆς γὰρ ἐπαινεθήσει (στ. 8, P.Flor. III 304, 5^{ος}-6^{ος} αι.).

ΣΤ. Υπόσχεση για Προστασία ή Φροντίδα ενός Ατόμου

Σε διοικητικές επιστολές που το αίτημα αφορά την αποστολή ενός κρατικού υπαλλήλου ή αξιωματούχου για την ανάληψη καθηκόντων, παρατηρείται ότι οι γράφοντες εγγυώνται για την προσωπική τους ανάμειξη στην περιποίηση του αρμόδιου.

Η υπόσχεση για τη φροντίδα του υπαλλήλου αποτελεί σίγουρα μια επιβεβαίωση για τη σωστή μεταχείριση που θα δεχθεί στο πόστο που θα του ανατεθεί και οι υπεύθυνοι για τη μετάθεση αυτών των αντρών λογικά θα ικανοποιούσαν με γοργούς ρυθμούς αυτό το αίτημα.

Η φροντίδα που θα προσφέρει ο αποστολέας, φαίνεται στον γραπτό λόγο με τις παροχές που θα του έχει, αλλά και από τη φιλική του διάθεση.

καὶ γὰρ | ἀναλαπανο (1. ἀναλαμβάνω) αὐτὸν (1. αὐτὸν) καὶ τω (1. τὸ) καλίκιν αὐτοῦ (1.
αὐτῷ) διδωμε (1. δίδωμι) (στ. 5-6, SB III 7168, 5^{ος}-6^{ος} αι.).

εἰσελθὼν δὲ | καὶ ἐν τῷ δικαστηρίῳ οἰκεία φωνῆ καὶ γνώμη κατεδέξω | τὴν φροντίδα
τοῦ ῥιπαρίου (στ. 5-7, P.Flor. III 304, 5^{ος}-6^{ος} αι.).

Z. Η Επεξήγηση ως Τρόπος Πειθούς

Η επεξήγηση ενός αιτήματος, θέτοντας ερωτήματα στον παραλήπτη μιας επιστολής, δεν είναι μια συνηθισμένη τακτική. Ο διασαφηνισμός του αποστολέα ως προς το τι ζητάει από τον άνθρωπο στον οποίο απευθύνεται, πέραν από ευγενικό χαρακτηριστικό, ταυτόχρονα δημιουργεί και μια υποχρέωση στον παραλήπτη να ανταποκριθεί, καθώς γίνεται ξεκάθαρο ότι τα ερωτήματα χρήζουν απάντησης.

καὶ μὴ ἀμελήσης γράψαι (1. γράψαι) διὰ τὰς ἀποχάς. τί ποιήσομεν (1. ποιήσωμεν) | μετὰ
Δωσιθέου; ἢ καταφρονήσωμεν τῶν δέκα χρυσίνων, ἢ γοῦν ἐν τι ἔχομεν (1. ἔχωμεν);
(στ. 4-5, P.Harrauer 49, 5^{ος} αι.).

τὸ οὖν δοκοῦν καταξιώση | ἡ ὑμετέρα ἐνδοξότης ἀντιγράψαι, καὶ ἡ πείσ[αι περὶ
τού]των τὴν αὐτοῦ αἰδεσ[ι]μ(ό)τητα | ἐπιμεῖναι ἐν τοῖς πράγμασιν καὶ τὰ συνήθη

διαπρ[άξ]ασθαι, ἢ ἐπιτρέψαι αὐτῷ | ἀνελθεῖν εἰς τοὺς ἐνδόξους αὐτῆς πόδας (9-12, P.Oxy. I 128 V, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

Η. Επίκληση σε Χαρακτήρες και Συναισθήματα

Η επίκληση στον χαρακτήρα του παραλήπτη ή ενός τρίτου προσώπου ή στα συναισθήματα του γράφοντος αποτελεί έναν τρόπο πειθούς για τους αποστολείς των διοικητικών επιστολών. Μέσω την επίκλησης στο ήθος των παραληπτών, επιτυγχάνουν την *captatio benevolentiae*, ενώ με την επίκληση στην κακοήθεια ενός τρίτου προσώπου, πείθουν για τον λόγο που πρέπει να ικανοποιηθεί το αίτημά τους που αφορά αυτό το πρόσωπο. Με την επίκληση στο συναίσθημα των ίδιων, στοχεύουν στη συμπάθεια και ως εκ τούτου, στην εκπλήρωση του αιτήματος που θέτουν. Αυτές οι επικλήσεις είναι άμεσα συνυφασμένες με το αίτημα, βρίσκονται πριν ή μετά από εκείνο στο κείμενο, στρατηγικά τοποθετημένες και προσεχτικά διατυπωμένες.

Παρακάτω, ακολουθούν παραδείγματα που οι γράφοντες κάνουν επίκληση στο κλέος των παραληπτών, ανώτερων αξιωματούχων, με στόχο την *captatio benevolentiae*. Στην πρώτη περίπτωση (SB IV 7438), η επίκληση στη δύναμη και το ήθος του παραλήπτη δεν συνδέεται άμεσα με το αίτημα, αλλά αποτελεί μια επιβεβαίωση του χρηστού του χαρακτήρα του, ώστε να πειστεί να το πραγματώσει ούτως ή άλλως. Στις άλλες τρεις διοικητικές επιστολές που επιλέγονται (P.Vindob. Sal. 22²⁸³, P.Col. XI 302, P.Cair. Masp. I 67068), η επίκληση αποτελεί μέρος της αιτιολόγησης του αιτήματος, το οποίο αν ικανοποιηθεί, τότε θα υμνηθεί το κλέος του παραλήπτη.

οἶδα δέ, ὅτι καὶ τῆς ἐμῆς αἰτήσεως χωρὶς | αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν τὰ δίκαια δίδωσιν ἢ ὑμετέρα | ὑπεροχή (στ. 9-11, SB IV 7438, 548).

οἶδεν γὰρ σου ἢ τελε<ε>ιότης, | καὶ κὰν (l. ἐάν) μὴ γράψω, τὴν μορῖαν τοῦ ἀνθρώπου (στ. 6-7, P.Vindob. Sal. 22, 6^{ος} αι.).

{ε}ἵνα καγὼ (l. καὶ ἐγὼ) συνήθως εὐχαριστήσω τῇ σῇ μεγαλοπρεπ<ε>ία | καὶ οἱ καθοσιωμένοι (l. καθοσιωμένοι) ἄνδρες συνήθως καὶ αὐτοὶ κηρῦζωσιν [τ]ὸ σὸν | μέγεθος (στ. 5-7, P.Col. XI 302, 6^{ος} αι.).

²⁸³ Η πρόταση αυτή σηματοδοτεί και την επίκληση σε ένα τρίτο πρόσωπο, με τον γράφοντα να μειώνει τη νοημοσύνη και όχι τον χαρακτήρα του, ώστε να εξυνώσει εις βάρος του τον παραλήπτη της διοικητικής επιστολής.

ἐπεὶ οὐκ] ἠξιώθην ὑμᾶς εἰς Εὐφρόσυνον, | κἄν εἰς τὴν πόλιν μ[ου], ἵνα ἀξιωθῆ ὁ οἶκός
μο(υ) τὴν ὑμῶν ἀδελφότητα. | πάλιν ἀσπάζ[ομα]ι αὐτὴ[ν] ἐξ[αιρέτως] ἐκ πάσης μο(υ)
ψυχῆς, ἕως ὅτε σὺν Θ(ε)ῶ | βλέπω ὑμᾶς εἰς ὄψιν, δέσποτα καλέ, φίλε † (στ. 11-14,
P.Cair. Masp. I 67068, 6^{ος} αἰ.).

Στα κάτωθι χωρία, οἱ αποστολεῖς κάνουν ἐπίκληση στα προσωπικά τους
συναισθήματα. Στην πρώτη διοικητική ἐπιστολή (P.Cair. Masp. I 67060), ο παγάρχης
Μηνάς δηλώνει ξεκάθαρα τὴν δυσαρέσκεια που θα νιώσει, ἀν δὲν ικανοποιηθεῖ το
αἴτημά του καὶ ἴσως να ἐνέχεται μια προειδοποίηση στον υποθετικό λόγο, με τον οποίο
το πράττει. Με μια ἐπιρρηματική τροπική μετοχή, ἐπίσης, δηλώνει τὴν διαμαρτυρία του
σχετικά με τὴν ὀλιγορία των πρωτοκωμήτων. Ἡ ἐπίκληση στα συναισθήματά του
βρίσκονται ἀκριβῶς μετὰ τὴν παράθεση του αἰτήματός του, ὡς ἐμμεση αἰτία καὶ ὡς ἐκ
τούτου, τρόπος πειθούς καὶ αὐξήσεως τῆς πίεσης για ναπραχθῶν ὅσα πρέπει. Στο
δεύτερο ἀπόσπασμα (P.Köln VI 281), ο γράφων κάνει ἐπίκληση στα συναισθήματα
που ἐνίωσε σε μια πρότερη κατάσταση, ὥστε να πείσει να ικανοποιηθῶν τα αἰτήματα
που δίδει πρὶν καὶ μετὰ ἀπὸ ἐκείνη τὴν ἐπίκληση.

εἰ μὴ δι[ὰ τ]ῆς αὔριον ἐξενέγκητέ μοι | τὸ μέτρον τοῦ τε ἀστικο(ῦ) καὶ κωμητικο(ῦ)
ἐπλήρους, ο[ὕ]κ [ἔ]χετε] ἐ[ὕ]χαριστήσαι τῶ | πράγματι, ἰδοὺ οὖν, γέγραφα
διαμαρτυρο(ῦ)μενος ὑμ[ῖν] (στ. 4-6, P.Cair. Masp. I 67060, 553).

πάνυ γάρ με ἔβλαπεν καὶ ἐζημίωσεν καὶ ἀπώλεσεν | ἢ τοῦ προτέρου φυγή (στ. 14-15,
P.Köln VI 281, 6^{ος} αἰ.).

Στο ἐπόμενο παράδειγμα, δίδεται ἡ ἐπίκληση στο ἦθος ἐνός τρίτου προσώπου, ἐνός
ἀντρα τον οποίο ἀφορᾶ το αἶτημα που κάνει ο ἀποστολέας, ὡς τρόπος πειθούς. Ἡ
ἐπίκληση στο ἦθος του κατηγορούμενου ἀντρα, του Σενούθι, πλαισιώνει το αἶτημα
πρὶν καὶ μετὰ τὴν παράθεσή του με τα δύο τελικά ἀπαρέμφατα, δίχως να ἀφήνει
περιθώριο στον παραλήπτη, τον πρωτοκωμήτη Ἀπολλώτα, για τὴν καθυστέρηση τῆς
ικανοποίησης των ἐπιμέρους αἰτημάτων.

[- - - τῆ ὑμ]ῶν ἐξουσία καὶ τῆ τάξει ὡς Σενούθις ὁ πρῶν κατασταθεὶς πρωτοκωμήτης
| [- - -] .γοῖ ἐπὶ τῆ κόμη πῆ μὲν ἀδίκων πῆ δὲ ἀρπάζων καὶ ἀποφέρων | [- - -]σαι ἐπ{ε}ὶ
αἶς οἶδεν ὁ κύριος καὶ καταφέρεται ἐνταῦθα καὶ πολλὰ | [- - - δά]γ[ε]ῖα καὶ χρεωστει
✠ (στ. 1-2, 5-6, P.Lond. V 1681, 524-547).

Θ. Λεκτικοί Τρόποι Επιτόνισης του Δέοντος για την Ικανοποίηση Αιτημάτων Προκειμένου να δοθεί έμφαση στην επιτακτικότητα για να πραγματοποιηθεί ένα αίτημα, ο γράφων, με πλήθος λεκτικών όρων, υπογραμμίζει αυτήν την αναγκαιότητα. Αυτοί οι όροι λειτουργούν επικουρικά, ως μέσα πειθούς που τονίζουν το δέον, αλλά, όπως και στις ιδιωτικές επιστολές, δηλώνουν και τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να λειτουργήσει ο εκάστοτε παραλήπτης για το αίτημα που του ζητείται²⁸⁴.

Αυτό που πρέπει να γίνει, το αίτημα, ενισχύεται με όρους που το περιβάλλουν και βρίσκονται είτε κατά την παράθεσή του είτε κατά την αιτιολόγησή του και οι οποίοι δηλώνουν τον χρόνο, τον τρόπο, το ποσό.

παρακαλῶ δὲ καὶ **σπουδῆν** τινὰ **πλείω** προστεθῆναι Διοσκόρῳ | τῷ θαυμασίῳ (στ. 11-12, SB IV 7438, 548).

ἄμα] δὲ Ἀπολλῶτι κατάλαβε, ἐπειδὴ **ἀναγκαίως** θέλω σοι λαλήσαι Ϝ (στ. 6-7, P.Cair. Masp. I 67060, 553)

θελήσατε οὖν παραχρῆμ[α τοῦτο] | ποιῆσαι | ὡς οὖν πολλάκις εἴρηται, καταλάβετε **παραχρῆμα**, ἐπειδὴ **ἀναγκαίως** χρεῖαν ὑμῶν | ἔχω Ϝ (στ. 1-2, 4-5, P.Cair. Masp. I 67061, μέσα 6^{ου} αι.).

πάντως οὖν τοῦτο πράξατε καὶ μὴ ὑπέρθεσθε. † (στ. 4, P.Oxy. I 156, 6^{ος} αι.)²⁸⁵.

καὶ **παραχρῆμα** ἔγραψεν πρὸς τὴν σὴν ἀδ[ελφότητα] | ὁ μεγαλοπρεπέ[στ(ατος)] κ[ό]μης μετὰ γνώμ[η]ς τοῦ/ σοφοτάτο<υ> σ[χολ]αστικ(οῦ), ἐπιτρέπων ἐκ{μ}πέμψα[ι] | αὐτὴν **διὰ ταχέως** (στ. 4-6, P.Cair. Masp. II 67202, 6^{ος} αι.).

† Γεώργιον τὸν σύμμαχον, ὡς καὶ δι' ἑτέρας ἐπιστολῆς | ἐδήλωσα, πέμψον προσεδρεύσαντα τῷ κυρ(ίῳ) Θεοπέμπτῳ/, | ὥστε δι' αὐτοῦ πεμφθῆ[ναι τὴν] **ταχ<ε>ϊαν** καὶ **ἀναγκαίαν** | ἀπόκρισιν | **ἐπιμελῶς πάνυ** παράπεμψον αὐτόν (στ. 1-4, 16, P.Köln VI 281, 6^{ος} αι.).

πᾶσαν οὖν **σπ[ου]δῆν** ποιήση | [ἢ σὴ] θαυμασιότης **διὰ τάχους** πέμψαι μοι ἀπὸ τῶν κολητιων<ων> τῶν | [καὶ προ]σεδρευόντων αὐτῇ ἓνα (στ. 6-8, P.Laur. II 45, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

²⁸⁴ Βλ. Κορολή 2016, σελ. 108.

²⁸⁵ Για το επίρρημα τρόπου πάντως ως τρόπο άσκησης πίεσης σε ιδιωτικές παπυρικές επιστολές που αφορούν την παραγωγή υφασμάτων, βλ. Koroli 2020, σελ. 123.

πολλάκ[ις] κατὰ πρόσταξιν τῆς αὐτῶν ἐξουσίας γεγράφηκα τὸν λόγον τῷ | εὐδοκιμ<ωτ>άτῳ Θεοφάνει καταλαβεῖν τὴν Ἀντινοέων (στ. 1-2, P.Grenf. I 64, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

παράλαβε ἵνα ἔλθῃς **διὰ συντό[μο]ν** | εἰς τὴν πόλιν καὶ ἀπαλλάξῃς τὸ πρᾶγμά σου. ἀλλὰ πάντα | ταῦτα παράλαβε ἵνα, ὡς εἶπον, **διὰ συντόμου** ἀνέλθῃς (στ. 2-4, P.Grenf. II 94, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

Ἡ φράση διὰ τὸν θεὸν διαφέρει ἀπὸ τις υπόλοιπες που αναφέρονται στο κεφάλαιο τῆς θρησκευτικότητας, καθὼς ὁ αποστολέας τῆς ἐπιστολῆς ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν στὸν παραλήπτη, ἐπιτονίζοντας τὸ πόσο ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη εἶναι νὰ πραγματοποιεῖται τὸ αἴτημα²⁸⁶. Καὶ στὶς δύο περιπτώσεις που ἀπαντᾶται στὶς μελετηθεῖσες ἐπιστολές, βρίσκεται πλᾶι στὸ ρῆμα ἐκφράσεως τοῦ αἰτήματος, μιὰ στρατηγικὴ θέση.

διὰ τὸν θεὸν πέμπσον τινὰ τῶν προκουρατόρων εἰς Ἀρχεῖου (στ. 2, PSI V 477, 5^{ος} αι.).

μὴ ἀμελήσητε οὖν **διὰ τὸν Θεὸν** διὰ τὴν ἐμβολὴν τῆς κόμης ὑμῶν (στ. 4, P.Cair.Masp. I 67070, 6^{ος} αι.).

I. Ἡ Αἰτιολόγησις τοῦ Αἰτήματος

Ἡ αἰτιολόγησις ἀποτελεῖ τὸν κατεξοχὴν τρόπον πειθοῦς ἐνὸς αἰτήματος. Πρόκειται γιὰ μιὰ ευγενικὴ τακτικὴ, μετὰ τὴν ὁποία ὁ γράφων ἔχει στόχον νὰ ἐνισχύσει τὸ αἴτημα. Στὶς διοικητικὰ ἐπιστολὰς που μελετήθηκαν, ἡ αἰτία τοῦ αἰτήματος δὲν ἀπουσιάζει ποτέ, ἀποδεικνύοντας τὸν κομβικὸν ρόλον που ἐπιτελεῖ αὐτὸς ὁ τρόπος πλαισίωσης τοῦ δευτέρου.

Ἡ αἰτιολόγησις ἀποτελεῖ τὸ πῶς σίγουρον, ἀμεσο καὶ τακτικὸν μέσον πειθοῦς τοῦ παραλήπτη, καθὼς μέσωσιν ἐκείνης ὁ γράφων ἐπεξηγεῖ τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ πραγματοποιεῖται τὸ αἴτημα που τοῦ τίθεται.

Οἱ τρόποι μετὰ τοὺς ὁποίους ἐπιτελεῖται ἡ αἰτιολόγησις ποικίλλουν καὶ ἐντοπίζονται καὶ προκαταβολικὰ καὶ μετὰ τὴν ἐκφράσιν τοῦ αἰτήματος, χωρὶς κάθε αἴτημα νὰ ἔχει ἀποκλειστικὰ μόνον μιὰ αἰτία ὡς ἐπιχειρηματολογία, ἀλλὰ ὁρισμένα περιβάλλονται ἀπὸ πλῆθος αἰτιολογήσεων.

Ἀρχικὰ, νὰ σημειωθεῖ ὅτι καὶ οἱ ἀναφορές που κάνουν οἱ ἀποστολεῖς στὸν παραλήπτην, λειτουργοῦν ὡς ἐμμεση αἰτιολόγησις τοῦ αἰτήματος, διότι στὴν οὐσίαν ἐξηγοῦν γιὰτί ἔχουν ὁδηγηθεῖ στὸ νὰ γράψουν μιὰ ἐπιστολήν καὶ νὰ αἰτηθῶν κάτι.

²⁸⁶ Βλ. Κορολή 2016, σελ. 107.

Οι υποθετικοί λόγοι, έπειτα, αποτελούν τρόπους με τους οποίους παρατίθεται η αιτία ενός αιτήματος, είτε με την υπόθεση ή την απόδοση να περιέχουν αυτήν την αιτία και το άλλο σκέλος να περιλαμβάνει το ίδιο το αίτημα είτε, σπανιότερα, με όλον τον υποθετικό λόγο να λειτουργεί ως μια αιτιολόγηση του αιτήματος που έχει ή πρόκειται να εκφραστεί.

Ο κατεξοχήν τρόπος αιτιολόγησης είναι μέσω δευτερευουσών προτάσεων. Πρώτα απ' όλα, με την ομώνυμη, τη δευτερεύουσα αιτιολογική πρόταση, με το αίτημα που αιτιολογείται να προηγείται ή να έπεται της αιτιολογικής πρότασης που το υποστηρίζει²⁸⁷.

δέσποτα μη δόσης αὐτὰ τον εἰρηνάρχ(αῖς), | ἐπ<ε>ιδῆ οὐδὲν παρέχουσιν ἡμῖν (στ. 2-3, BGU II 546, 4^{ος}-7^{ος} αι.).

μη οὖν ἀμελήσης ἐπ<ε>ιδῆ ἔ ἀποχῆ (1. αἰ ἀποχαῖ) λε[π]τ[αῖ] | εἰσίν (στ. 9-10, P.Harrauer 49, 5^{ος} αι.).

† ἐπειδὴ ἡ τροφὸς τοῦ κυρίου Σωφρονίου χρεωστεῖται φόρους παρὰ Ψοείου τοῦ φυγο<ν>τ[ο]ς | τοῦ καὶ γεωργήσαντος αὐτῆς τὴν γῆν (στ. 1-2, P. Oxy. VIII 1107, 5^{ος} αι.).

καθο[ς] (1. καθῶς) επαρεκαλεσα (1. παρεκάλησα) τὴν σὴν θα[υμ]ασιότητα{ν} ὅσται (1. ὄστε) ἀποστῖλε (1. ἀποστεῖλαι) | [τ]ων (1. τὸν) σύμαχων (1. σύμμαχον) εἰς α δυήμερον [χ]άριν τοῦ χρυσίου ὅτι οἱ κωμῆτε (1. κωμῆται) | ἀφορμαροὶ εἶσαν (1. ἦσαν) (στ. 2-4, SB III 7168, 5^{ος}-6^{ος} αι.).

Άλλες δευτερεύουσες προτάσεις που εμπεριέχουν αιτία είναι οι τελικές και οι συμπερασματικές²⁸⁸.

καταξιώση τοίνυν σου | ἡ λαμπρότης κε[λ]εῦσαι φρουρὸν ἐξελεθῆν ἐνταῦθα ἵνα | συνάψω αὐτῷ καὶ τὸν παῖδα καὶ τὸν γεωργὸν ὅπως παρασκῆ (1. παρασχῆ) | καὶ τὸν γεωργὸν ἀπολαβεῖν τὰ ἴδια καὶ τὸν παῖδα τὰ ἔξ νομίσματα (στ. 6-9, P.Laur. III 109, 6^{ος} αι.).

²⁸⁷ Για τις αιτιολογικές προτάσεις βλ. Τσιτσιανοπούλου 2019, σελ. 45-67.

²⁸⁸ Για την άποψη αυτή, βλ. και Τσιτσιανοπούλου 2019, σελ. 46.

παράλαβε ἵνα ἔλθῃς διὰ συντό[μο]υ | εἰς τὴν πόλιν καὶ ἀπαλλάξῃς τὸ πρῶγμά σου. ἀλλὰ πάντα | ταῦτα παράλαβε ἵνα, ὡς εἶπον, διὰ συντόμου ἀνέλθῃς (στ. 2-4, P.Grenf. II 94, 6^{ος}-7^{ος} αἰ.).

παρακαλῶ δὲ καὶ σπουδὴν τινα πλείω προστεθῆναι Διοσκόρῳ | τῷ θαυμασίῳ, ὥστε κάμῃ (1. καὶ ἐμὲ) χρήσιμον αὐτῷ φανῆναι καὶ ὑμᾶς πολλῷ | πλείονα τὸν ἀπὸ τοῦ δεσπότη θεοῦ μισθὸν ἀπολαβεῖν (στ. 11-13, SB IV 7438, 548).

αὐτὰ ταῦτα γράφω, ὥστε ἐμαὶ (1. ἐμὲ) μὴ εὐρεθῆναι ὑπόμειψιν παρ[ὰ] τῆς σῆς | θαυμασιότητος, δέσποτα (στ. 8-9, SB VI 9608, 6^{ος} αἰ.).

Ὑστερα, με τὸν αιτιολογικὸ ἢ ἐπεξηγηματικὸ σύνδεσμο γάρ ἡ αἰτία ἐμφανίζεται σε ορισμένους παπύρους.

πάνυ γάρ με ἔβλαψεν καὶ ἐζημίωσεν καὶ ἀπώλεσεν | ἢ τοῦ προτέρου φυγῆ (στ. 14-15, P.Köln VI 281, 6^{ος} αἰ.).

χρεία] | γάρ ἐστὶν τοῦ σίτου καὶ τοῦ ὕδ[ρατος - - -] (στ. 25-26, SB III 6270, 6^{ος}-7^{ος} αἰ.).

Ἄλλος τρόπος παράθεσης μίας αἰτίας εἶναι με μια επιρρηματικὴ τροπικὴ ἢ αιτιολογικὴ μετοχή.

γέγραφα διαμαρτυρο(ύ)μενος ὑμ[ῖν] (στ. 6, P.Cair. Masp. I 67060, 553).

† θελήσατε ὑποδέξασθαι τὴν μίαν ἐσπέραν Ἰωάννην τὸν καὶ Πετ[ρ]οῦ [. . .] τῶν ἔλλογιμ[ο]ν ἰώτατον | σχολαστικὸν σὺν θεῷ ἀνερχόμενον ἐπὶ τὴν Ὀξ[υ]ρύγχων (στ. 2-3, P.Princ. II 105, 6^{ος} αἰ.).

συνήθως τύνυν (1. τοίνυν) εὐδοκιμοῦσα ἢ σὴ μεγαλοπρέ(πεια) εἰδυῖα | τὴν δύναμιν τοῦ προστάγματος κελεύση τοῦτον ὑπομνησθῆναι μετὰ τῶν | ἄλλων (στ. 2-4, P.Col. XI 302, 6^{ος} αἰ.).

Με εμπρόθετο προσδιορισμό, αρκετοὶ γράφοντες παρέθεταν ἐν συντομίᾳ μια αιτιολόγηση.

διὰ τὸν θεὸν πέμψον τινὰ τῶν προκουρατόρων εἰς Ἀρχεῖου | τὸν κωλύοντα τοὺς ἐρχομένους εἰς τὸ πραιτώριον διὰ τὸ γενόμενον πρῶγμα (στ. 2-3, PSI V 477, 5^{ος} αἰ.)²⁸⁹.

²⁸⁹ Για τὴ σύνταξη διὰ + αιτιατικὴ, ὡς τρόπος ἐκφρασης αἰτίας, βλ. Ljungvik 1932, σελ. 32-33.

ἔνεκεν τοῦ διαπ<ε>ίσι|ματος τοῦ μέτρου τοῦ ἐμβαλαμένου (1. ἐμβαλομένου) παρὰ τοῦ αὐτοῦ εὐλαβεστάτου | Παπνουθίου (στ. 2-4, P.Oxy. I 157, 6^{ος} αι.).

πρὸς ὑμετέραν ἀσφάλειαν πεποίημα | τὸ παρὸν καθολικὸν ἐπίσταλμα (στ. 14-15, P.Grenf. I 63, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

Θα παραθέσω ορισμένα παραδείγματα που οἱ τρόποι αιτιολόγησης αναμειγνύονται σε διοικητικές επιστολές, δίδοντας παραπάνω ισχύ στο αίτημα. Το κατεξοχήν παράδειγμα αποτελεί ἡ επιστολή P.Grenf. II 82, όπου ο αποστολέας επιστρατεύει πλήθος πρωτότυπων τρόπων για τὴν επιχειρηματολογία του, ὅπως τὸ σχῆμα λιτότητας, τὸν υποθετικό λόγο, μια δευτερεύουσα συμπερασματική πρόταση και δύο αιτιολογικές μετοχές.

ὄθεν εἰδότες τὸ γεγονός | ἄτοπον, σπουδάσατε τοῦτον ἀπολύσαι καὶ φυλάττειν | τῆ τηλικαύτη ἀρχοντικῆ ὑπηρεσία, εἴ γε βούλεσθε | ἔχθραν μεγάλην περιγράψαι. εἰ [γὰρ] δὲ οὖν ἐπιμένετε | τῆ αὐτῆ ἐπηρ<ε>ία, μεταγνῶναι ἔχετε ὥστε καὶ | ἀγανακτήσεως δικαστικῆς πειραθῆναι, οὐδὲν δὲ | ἦττον καὶ ζημίας ὑφίστασθαι. βούλεσθε οὖν τὸν | κατασχεθέντα πάσης ἐπηρ<ε>ίας ἀπαλλάξαι, εἰδότες | τὴν ἀκαλουθίαν (στ. 13-21, P.Grenf. II 82, 5^{ος} αι.).

† Γεώργιον τὸν σύμμαχον, ὡς καὶ δι' ἐτέρας ἐπιστολῆς | ἐδήλωσα, πέμψον προσεδρεύσαντα τῷ κυρ(ίῳ) Θεοπέμπτῳ/, | ὥστε δι' αὐτοῦ πεμφθῆ[ναι τῆ]ν ταχ<ε>ίαν καὶ ἀναγκαίαν | ἀπόκρισιν, ἦν [.] τῷ . . κ . . ἀρίῳ ὑπὲρ ἐμοῦ | πεμφθέντι | ἀλλ' οὕτω σε ὁ θεὸς ἐλέησῃ | ἐπιμελῶς πάνυ παράπεμψον αὐτόν, ἵνα μὴ δυνηθῆ | φυγεῖν. † (στ. 1-5, 15-17 P.Köln VI 281, 6^{ος} αι.).

παρακαλῶ δὲ αὐτὴν λα[β]εῖν π[α]ρ[ᾶ] τοῦ γραμματηφόρου δύο κερᾶτια | ἐν κέρμασι, ἵνα τελειώσῃ τὴν χ[ρ]εῖα]ν, καὶ λα . ει . . οἰ . . ω\α/ ἐπειδὴ χρεῖα ἐστίν (στ. 6-7, P.Cair. Masp. I 67068, 6^{ος} αι.).

5. Θρησκευτικότητα

Η χριστιανική πίστη έχει εμποτίσει το Βυζαντινό επιστολικό ύφος. Μέχρι και στις διοικητικές επιστολές, η έκφραση της θρησκείας αποτελεί έγνοια των γραφόντων²⁹⁰.

Η θρησκευτικότητα στις διοικητικές επιστολές δηλώνεται με τις αναφορές που κάνουν οι αποστολείς τους στη θεία δύναμη ή βούληση, μέσα από το προσδιοριστικό επίθετο θείος στερεοτυπικές εκφράσεις, όπως τις συχνές σὺν θεῷ, κατὰ Θεόν, αλλά και προτάσεις²⁹¹ ή στην προσκύνηση, μέσω του ομώνυμου ρήματος και τα παράγωγά του, όπως θα καταδειχτεί μέσα από παραδείγματα²⁹². Επομένως, αυτό που είναι έκδηλο είναι ο πρωταρχικός ρόλος που διαδραματίζουν το *nomina sacra* θεός ή θείος, κατά την εκδήλωση της χριστιανικής πίστης μέσω των λεκτικών όρων²⁹³.

καὶ ὁ θεὸς | ἐβοήθησεν καὶ οὐκ ἔγονεν (1. γέγονεν) | σφάλμα | σὺν θεῷ ἔρχομε (1. ἔρχομαι) | μετὰ τὴν αὐρίον φέρον (1. φέρον) τὸ | χρυσικόν (στ. 6-8, 16-18, BGU IV 1035, α' ἡμισυ 5^{ου} αι.).

κ(αὶ) εἰ μὴ ἡ θεία πρόνοια ἐβοήθη|σεν (στ. 9-10, PSI I 71, 6^{ος} αι.).

ἀλλ' οὕτω σε ὁ θεὸς ἐλεήση | ἐπιμελῶς πάνυ παράπεμψον αὐτόν (στ. 15-16, P.Köln VI 281, 6^{ος} αι.).

καὶ τὸν θεόν σου (στ. 28, SB III 6270, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

ἐλπίζω εἰς τὸν θεὸν ὅτι ἐκάτερον ἔχει | προβῆναι. † (στ. 6-7, P.Grenf. I 64, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

ἡγείσθω τῆς ἐπιστ[ο]λῆς | ἡ ἐποφειλομένη κατὰ χρέος προσκύνησις τῇ ὑμετέρᾳ ἐνδοξότητι. † (στ. 12-13, P.Oxy. I 128 V, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

Εκφράζεται με το αρκτικόλεξο χμγ και τα σύμβολα του σταυρογράμματος και του χριστογράμματος, όπως και στις ιδιωτικές επιστολές²⁹⁴. Η ευσέβεια που περιέχεται στη

²⁹⁰ Για την εισαγωγή της χριστιανικής πίστης, την εδραίωσή της με το διάταγμα των Μεδιολάνων το 313 μ.Χ. και την εξάπλωσή της, ενώ για άλλα ιστορικά στοιχεία για τις απαρχές της θρησκείας, αλλά και γραμματικά ή λεξικά μέσα ή σύμβολα που τη δηλώνουν στα επιστολικά κείμενα, βλ. Pestman 1990, σελ. 31-33. Για χρήσιμη βιβλιογραφία, βλ. Παπαθωμάς 2014, σελ. 453-460.

²⁹¹ Για επιπλέον παραδείγματα θρησκευτικών λέξεων, φράσεων και προτάσεων από ιδιωτικές επιστολές που φτάνουν ως τον 5ο αι. μ.Χ. και των θέσεων που καταλαμβάνουν σε αυτές, βλ. Cavassini 1954, σελ. 266-276.

²⁹² Βλ. Κορολή 2016, σελ. 71.

²⁹³ Για τα *nomina sacra* ως δηλωτικά της χριστιανικής ταυτότητας του αποστολέα και του παραλήπτη, βλ. Luijendijk 2008, σελ. 57-74 και Παπαθωμάς 2014, σελ. 329-332.

²⁹⁴ Βλ. Κορολή 2016, σελ. 75 και το σχετικό κεφάλαιο.

χριστιανική θρησκεία, δηλώνεται και μέσω των τιμητικών ονομάτων· τα ίδια τα τιμητικά ονόματα μπορεί να δηλώνουν τη θρησκευτικότητα, μέσω της σημασίας τους.

† οὐδὲν παντελῶς ἐσή{μ}μανέν μοι ὁ **θεοφιλέστατος** διακονητῆς [ὕ]πὲρ τῆς κόμης ὑμῶν (στ. 1, P.Cair. Masp. I 67060, 553).

† οἱ τοῦ μοναστηρίου(υ) [ἅ]πα Ἄγε]νίου(υ) [ἦ]λθαν (1. ἦλθον) εὐχαριστοῦντες **τῆ σῆ εὐδοκιμ(ήσει)** (στ. 1, P.Cair.Masp. I 67062, 6^{ος} αι.).

✠ πληροφορήση ὁ **Θεὸς τὴν ὑμετέραν ἀδελφικὴν διάθεσιν** (στ. 1, P.Cair. Masp. I 67066, 6^{ος} αι.)²⁹⁵.

ἦγουν Γρηγορίου **τοῦ θεοφιλεστάτου** (στ. 18, P.Ant. III 188, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

† τριακόσια ὀγδοήκοντα τέσσερα σῦκα καταγγίσας καὶ νῦν εἰς χλουβου[ς] | ἐξ ἔπεμψα **τ[ῶ] ἐμῶ θεοφυλάκτῳ** δεσπότη διὰ τῶν παρόντων ἀνδρῶ[ν. | οἰκεῖ(ω) μ(ου) ἀγαθ(ῶ) **θεοφ[υλάκτῳ]** δεσπότη vac. † Φοιβάμμων ἐλ(εινός) \ † / πρε(σβύτερος) (στ. 1-2, v. 41, P.Haun. III 52, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

† γράμματα ἐποίησεν πρὸς με ὁ **εὐλαβέστατος** Ἄτα Κόλλουθος ὁ πρεσβύτερος ὁ ὦν ε . . . ρει Ὁξυρύγχων φανεράν δύναμιν | περιέχοντα, ἃ μαθήσεται σοῦ ἡ ἀδελφότης συντυχίας σὺν θεῶ γιγνομένης πρὸς **τὴν αὐτοῦ εὐλάβειαν** τῆς σῆς ἀρετῆς. | καὶ ἀντέγραψ[α] **τῆ αὐτοῦ θεοσεβεία** διὰ Μακαρίου συμμάχου ἡμῶν πεμφθέντος ἐν τῆ Ὁξυρυγχιτῶν μετὰ τῶν | παιδαρίων τοῦ ἐλλογιμωτάτου Σαραπίωνος τοῦ σχολαστικοῦ. (στ. 2-5, P.Giss. I 57, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

Ειδικά το τιμητικό όνομα ἀδελφότης, η φράση ἀδελφική διάθεσις και το ουσιαστικό ἀδελφός²⁹⁶, πέραν από την εγγύτητα που μπορεί να υποδηλώνουν μεταξύ των προσώπων, ίσως ανάγονται στην «ἐν Χριστῶ ἀδελφοσύνη»²⁹⁷.

† τὰ γράμματα **τῆς σῆς ἀδελφότητος** ἐδεξάμην (στ. 2, P.Lond. V 1682, 566-567)

✠ πληροφορήση ὁ Θεὸς τὴν ὑμετέραν **ἀδελφικὴν διάθεσιν** (στ. 1, P.Cair. Masp. I 67066, 6^{ος} αι.).

²⁹⁵ Στην παρούσα σύνταξη, ο Θεός είναι το υποκείμενο του τυπικού ρήματος, δηλώνοντας την ιδιαίτερη θρησκευτική ευσέβεια του νοτάριου που αποστέλλει την επιστολή.

²⁹⁶ Για τη χρήση του ως κλητική προσφώνηση στους παπύρους της χριστιανικής περιόδου, βλ. Naldini 1968, σελ. 65-66 και O'Callaghan 1971, σελ. 217-225.

²⁹⁷ Για παραδείγματα κατά την πρώιμη χριστιανική εποχή, βλ. Tibiletti 1979, σελ. 102 και για παραδείγματα από ιδιωτικές επιστολές, βλ. Naldini 1998, σελ. 15-16 και Κορολή 2016, σελ. 76.

. . . .ετάτω καὶ ἐναρέτω ἀδελφῶ [- - -]ε .τη Τιμοθέω (v. 11-12, SB III 7168, 5^{ος}-7^{ος} αι.).

Επιπλέον, η τακτική χρήση του ουσιαστικού δεσπότης ή του επιθέτου κύριος ή το αυτοαναφορικό δοῦλος²⁹⁸, δηλώνουν εμμέσως χριστιανικές αξίες, όπως η υπερεκτίμηση του παραλήπτη και η ταπεινοφροσύνη του γράφοντος. Συγκεκριμένα, σε μια επιστολή, ο γράφων προσδίδει στον παραλήπτη εκτός της ανωτερότητάς του ως αξιωματούχος και ταύτιση με τον ίδιο τον Θεό, προς εξύψωση του κύρους του και ως εκ τούτου λειτουργεί και ως μια φράση που στοχεύει στην *captatio benevolentiae* και έμμεσος τρόπος πειθούς.

τὸν ἀπὸ τοῦ δεσπότη τοῦ θεοῦ μισθὸν ἀπολαβεῖν. † (στ. 13, SB IV 7438, 548).

Η θρησκευτικότητα και η έκφρασή της αποτελούν στοιχεία ευγένειας, πείθοντας για την καλή προαίρεση του αποστολέα της διοικητικής επιστολής²⁹⁹. Απώτερος σκοπός είναι η *captatio benevolentiae* του παραλήπτη, αλλά όχι η πάση θυσία δήλωση της χριστιανικής πίστης, όπως συμβαίνει στις ιδιωτικές επιστολές. Εδώ οι αποστολείς παρουσιάζονται πιο εγκρατεῖς και παραμένουν τυπικοί στην εκδήλωση της πίστης τους, αν και σπάνια αυτή παραλείπεται³⁰⁰.

Σε περιπτώσεις που μια επιστολή χαρακτηρίζεται χριστιανική, το θρησκευτικό συναίσθημα του γράφοντος είναι έκδηλο, μέσω των χριστιανικών ιδεωδών που πρεσβεύει και πραγματώνει με γλωσσολογικά και γραμματολογικά μέσα. Με άλλα λόγια, οι χριστιανικές επιστολές δεν έχουν το δείγμα του επιτονισμού της θρησκευτικής ταυτότητας του αποστολέα, αλλά τη δήλωση ευσέβειας στον παραλήπτη με κάθε τρόπο, προς επίρρωση της άποψής μου ότι δεν είναι αυτοσκοπός των αποστολέων η εκδήλωση της θρησκευτικής πίστης³⁰¹.

Λεκτικά, μια έκφραση που δηλώνει ξεκάθαρα το χριστιανικό στοιχείο, είναι η «θεὸς οἶδεν», που άρχισε να χρησιμοποιείται εντατικά από τον πέμπτο αιώνα και ύστερα³⁰².

θεὸς οἶδεν ὁ μόνος (στ. 12, BGU IV 1035, α' ήμισυ 5^{ου} αι.).

²⁹⁸ Για τις τακτικές φιλοφρόνησης, βλ. τα κεφάλαια.

²⁹⁹ Βλ. Κορολή 2016, σελ. 76.

³⁰⁰ Βλ. Parathomas 2007, σελ. 508-510.

³⁰¹ Για τις χριστιανικές επιστολές και τα γνωρίσματά τους, βλ. Κορολή 2016, σελ. 78-80.

³⁰² Βλ. Κορολή 2016, σελ. 80.

οἶδεν γὰρ ὁ θεός, ἐγὼ οὐκ αἶχω (1. ἔχω) ἐ[ν]ταῦθα | οἶδεν ὁ θεός (στ. 9, 16, P.Harrauer 49, 5^{ος} αι.).

A. Χριστόγραμμα και Σταύρογραμμα και η χρήση τους στις διοικητικές επιστολές
Στο παρόν κεφάλαιο, θα απασχολήσει η χρήση των δύο κατεξοχήν χριστιανικών συμβόλων στη βυζαντινή επιστολογραφία, του σταυρογράμματος και του χριστογράμματος.

Η θέση των δύο συμβόλων είναι καθαρά στρατηγική, καθώς εμφανίζονται σε συγκεκριμένα σημεία του κειμένου· συνήθως εντοπίζονται στους πρώτους στίχους της διοικητικής επιστολής, είτε στην αρχή της πρώτης είτε της δεύτερης σειράς του κειμένου, υποδηλώνοντας τον χριστιανικό χαρακτήρα του κειμένου και του γράφοντος-αποστολέα. Επίσης, λειτουργούν ως κατακλείδα του recto, καθώς σημειώνονται και στο πέρας της επιστολής.

† ἐπειδὴ ἡ τροφὸς τοῦ κυρίου Σωφρονίου χρεωστεῖται φόρους παρὰ Ψοείου τοῦ φυγο<ν>τ[ο]ς (στ. 1, P. Oxy. VIII 1107, 5^{ος} αι).

περιστέρεια καὶ δέκα κόμ<μ>ατα θρισ'σίων, δέσποτα. † (στ. 7, P.Prag. II 197, 6^{ος} αι).

Η πιο συχνή και καίρια θέση τους είναι στο verso, στη διεύθυνση, όπου τοποθετούνται μπροστά από το όνομα του παραλήπτη.

† ἐπίδ(ος) τοῖς θαυμ(ασιωτάτοις) κ(αὶ) ἐναρέτ(οις) . [.] . [.] . κ(αὶ) Ὀπιανῶ | ἀδιούτορσι (v. 16-17, PSI XV 1569, 6^{ος} αι).

(hand 2) † κομμωνιτῶρ(ιον) Παύλω Σιλλ(αγρ) ἀδελφ(ῶ) Ναρρωφ[ῶ]τος [- - -] (στ. 11, P.Oxy. VIII 1106, 6^{ος} αι).

Επιπλέον, στους παπύρους, P.Cair.Masp. I 67060 (553), P.Koln. VI 281 (6^{ος} αιώνας), P.Oxy I 128 (εδώ το verso περιέχει το κυρίως κείμενο και το recto τη διεύθυνση), P.Oxy. I 158 P.Laur. II 46 (6^{ος}-7^{ος} αιώνας), το σταυρόγραμμα εντοπίζεται μπροστά και από το όνομα του παραλήπτη και μπροστά από το όνομα του αποστολέα, προς επιτονισμό του θρησκευτικού χαρακτήρα των εμπλεκόμενων προσώπων.

† τ[ο]ῖς εὐδοκιμωτ(άτοις) Διοσκ[όρ]ω (καὶ) Ἀπολλῶ[τ]ι πρωτοκομ(ήταις) † Μηνᾶς. (v.8, P.Cair. Masp. I 67060, 553).

† δεσπ(ότη) ἡμῶν τ(ῶ) πάντ(ων) ἐνδοξ(οτάτῳ) π(αν)ευφ[ήμῳ] | Κρείττ(ονι) κομιτοτριβ(ούνῳ) † Ἰωάννης, | Θεόδωρος, Θεόδ[ω]ρος, σχολλ(αστικοί) (στ. 14-16, P.Oxy. I 128 V, 6^{ος} αιώνας).

Στις επιστολές P.Prag. II 197, P.Oxy. I 156 (6^{ος} αιώνας), P.Haun. III 52 (6^{ος}-7^{ος} αιώνας), το σταυρόγραμμα στο verso πλαισιώνει μόνο το όνομα των αποστολέων, πιθανώς με σκοπό να δηλωθεί η χριστιανική πίστη των τελευταίων και να πειστεί ο εκάστοτε παραλήπτης για τη θρησκευτική τους ευσέβεια. Παραδείγματος χάριν, στον P.Oxy. I 156 το σταυρόγραμμα εμφανίζεται μπροστά από το όνομα του αποστολέα Θεόδωρου, ίσως για να επιτονίσει την θρησκευτική σύνδεση με τους συναδέλφους του, πέραν της επαγγελματικής τους συνάφειας. Σίγουρα η χρήση του σταυρογράμματος στόχευε στο να λειτουργήσει θετικά, οι υπόλοιποι χαρτουλάριοι να δουν με εύνοια το αίτημα του Θεόδωρου και να το ικανοποιήσουν, οπότε θεωρείται ένας τρόπος πειθούς.

τοῖς τὰ πά(ντα) λαμπρο(τάτοις) τιμ(ῆς) ἀξίοις χαρτουλαρ(ίοις) (καὶ) μειζοτ(έροις) | † Θεόδωρος χαρτου(λάριος) (καὶ) σὺν θ(εῶ) ἀντιγεοῦχος (v.5-6, P.Oxy. I 156, 6^{ος} αι).

Από τα αποτελέσματα της μελέτης προκύπτει ότι, το σταυρόγραμμα χρησιμοποιείται σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό στους παπύρους από το χριστόγραμμα, σχεδόν τις διπλάσιες –σε 42 παπύρους εντοπίζεται το σταυρόγραμμα, ενώ σε 21 το χριστόγραμμα και μόλις σε 12 συνυπάρχουν τα δύο αυτά σύμβολα.

Η πιο συστηματική χρήση των συμβόλων είναι στον P.Princ. II 105 (6^{ος} αιώνας), όπου υπάρχουν πέντε χριστογράμματα και τρία σταυρογράμματα και στους P.Grenf. I 63 (6^{ος}-7^{ος} αιώνας) και P.Oxy. I 158 (6^{ος} αιώνας) υπάρχουν από έξι σταυρογράμματα. Γενικά, συμπεραίνω ότι οι γράφοντες δεν ήταν φειδωλοί στη χρήση των συμβόλων, τα κείμενα εμποτιζόνταν με αυτά, προς δήλωση της χριστιανικότητας. Πέραν όμως της δήλωσης της θρησκευτικής πίστης του γράφοντος, αποτελούσαν και σύμβολα που δήλωναν ευγένεια και ευσέβεια. Ως εκ τούτου, λειτουργούσαν ως τρόποι πειθούς για την ικανοποίηση του αιτήματος που έθετε ο κάθε αποστολέας. Τέλος, η θεωρία που έχει διατυπώσει ο Turner είναι ότι τα δύο χριστιανικά σύμβολα υπήρχαν σε σημεία του κείμενου εξαιρετικής σημασίας³⁰³, όπως εν προκειμένω στην αρχή της επιστολής, δηλώνοντας έμμεσα ότι ο παραλήπτης-αναγνώστης οφείλει να δώσει προσοχή στα γραφόμενα και αιτούμενα ή στο verso, που ο παραλήπτης δηλώνει ξεκάθαρα τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις και την θεοσεβούμενη του διάθεση.

³⁰³ Βλ. Turner 1987, σελ. 15.

Παρακάτω παραθέτω τον πίνακα με τους κώδικες των παπύρων που περιλαμβάνουν τα χριστιανικά σύμβολα, καθώς και τον αριθμό τους ανά πάπυρο.

ΠΑΠΥΡΟΙ	ΧΡΙΣΤΟΓΡΑΜΜΑ	ΣΤΑΥΡΟΓΡΑΜΜΑ
P.Lond. V 1681	1	1
SB IV 7438	1	1
PSI XV 1569	1	2
P.Prag. II 197	2	1
P.Princ. II 105	5	3
P.Cair.Masp. I 67060	1	3
P.Cair.Masp. I 67061	1	1
P.Cair.Masp. I 67066	2	1
P.Cair.Masp. I 67067	2	1
P.Cair.Masp. I 67068	1	4
P.Cair.Masp. I 67081	1	1
P.Cair.Masp. I 67083	1	1
P.Oxy. VIII 1106	-	4
P.Oxy. VIII 1107	-	2
P.Oxy. VII 1071	-	2
P.Lond. V 1682	-	2
P.Lond. V 1684	-	2
P.Petra V 60	-	2
P.Grenf. I 63	-	6
P.Grenf. I 64	-	1
P.Grenf. II 94	-	2
P.Laur. II 46	-	4
P.Laur. III 109	-	1
P.Koln. VI 281	-	4
P.Oxy. VIII 1106	-	4
P.Oxy. I 128 (V)	-	4
P.Oxy. I 156	-	3
P.Oxy. I 157	-	1

P.Oxy. I 158	-	6
P.Ant. III 188	-	1
SB III 6270	-	1
P.Haun. III 52	-	3
BGU III 818	-	1
BGU IV 1035	-	2
P.Wisc. II 67	-	1
P.Cair.Masp. I 67062	-	2
P.Cair.Masp. I 67072	-	1
BGU II 546	2	-
P.Cair. Masp. I 67063	2	-
P.Cair. Masp. I 67070	2	-
P.Cair. Masp. I 67075	2	-
P.Cair.Masp. I 67084	1	-
P.Cair.Masp. I 67085	1	-
P.Cair.Masp. I 67086	2	-
P.Cair. Masp. II 67202	1	-
P.Cair. Masp. II 67203	1	-

6. Πλαισίωση του Αιτήματος – Προετοιμασία και Επιχειρηματολογία ή Συμπλήρωση του Αιτήματος

Όπως στην περίπτωση των ιδιωτικών επιστολών, έτσι και στις βυζαντινές διοικητικές επιστολές το αίτημα πλαισιώνεται από ένα περικείμενο που το συμπληρώνει νοηματικά, στοχεύοντας στην πληροφόρηση ή στην επιτόνιση του δέοντος, με μεθόδους που ασκούν πίεση, με απώτερο σκοπό την πειθώ του παραλήπτη να ικανοποιήσει το αίτημα³⁰⁴.

Η πλαισίωση του αιτήματος μπορεί να εμφανίζεται και πριν και ύστερα από την έκφραση του αιτήματος, με τον αποστολέα της εκάστοτε επιστολής τοιουτοτρόπως να προετοιμάζει τον παραλήπτη για το αίτημα που πρόκειται να παραθέσει ή να ενδυναμώνει το τελευταίο. Επιπλέον, δεν είναι απίθανο το περικείμενο να καταλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος της επιστολής, μάλιστα αποτελεί τον κανόνα³⁰⁵.

Η πλαισίωση αυτή έχει να κάνει με την αναφορά-πληροφόρηση που δίδει ο αποστολέας στον παραλήπτη για παλαιότερα γεγονότα, αποσκοπώντας στην πληροφόρηση του δεύτερου και παράλληλα αποτελώντας έναν έμμεσο και ευγενικό τρόπο πειθούς για την πραγμάτωση του προσεχώς διατυπωθέντος αιτήματος. Η μεν αναφορά ως τακτική ευγένειας και πλαισίωσης ενυπάρχει σχεδόν σε όλες τις διοικητικές επιστολές. Εκτενέστερα, η πληροφόρηση στις διοικητικές επιστολές, κατά την προσωπική μου οπτική, έχει πάντα την κειμενική μορφή της αναφοράς, όταν ο πομπός είναι κατώτερος και ο αποδέκτης ανώτερος αξιωματούχος ή ίσος με τον πομπό. Ως απλή πληροφόρηση, κρίνω ότι τυγχάνει στην περίπτωση που ο πομπός της γραπτής αίτησης είναι ανώτερος ιεραρχικά από τον αποδέκτη.

Άλλος ένας ακόμα τρόπος εκδήλωσης ευγένειας, αποτελεί το ενδιαφέρον για την υγεία του παραλήπτη στην εισαγωγή της επιστολής³⁰⁶.

† τὰ γράμματα τῆς ὑμετέρας λαμπρᾶς φιλίας ἔδεξάμην καὶ γνοῦς ἔξ αὐτῶν (1. αὐτῶν) τὴν | ὑ<ε>ίαν ὑμῶν πάνυ ἐχάρην (στ. 1-2, P.Laur. II 46, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

Η αιτιολόγηση του αιτήματος, πέραν της αναφοράς που δίδει ο γράφων, αποτελεί περικείμενο, που ενισχύει το ίδιο το αίτημα και επιτελεί ευγενική λειτουργία.

Ο σκοπός της εκδήλωσης ευγένειας μέσα στην πλαισίωση του αιτήματος, με

³⁰⁴ Για τις λειτουργίες της πλαισίωσης του αιτήματος στις ιδιωτικές επιστολές, βλ. Κορολή 2016, σελ. 163-164.

³⁰⁵ Βλ. Κορολή 2016, σελ. 162-163.

³⁰⁶ Για τρόπους εκδήλωσης ενδιαφέροντος και συμπάθειας στον παραλήπτη, βλ. Koroli 2021, σελ. 86.

σεβασμό στο πρόσωπο του παραλήπτη με τους τρόπους που προαναφέρθηκαν, αποτελεί την πρώτη λειτουργία του περιεχόμενου³⁰⁷.

Η δε ψυχολογική πίεση εντοπίζεται σε πλήθος επιστολών που έχουν μελετηθεί, με πλήθος τρόπων, όπως με τη μορφή εκβιασμού και με τους τρόπους που τον εκφράζει ο αποστολέας, όπως έχει αναφερθεί παραπάνω³⁰⁸. Για παράδειγμα, στην επιστολή P.Grenf. II 82³⁰⁹ οι πληροφορίες που δίδονται για τον Σεννούθη πριν την έκφραση του αιτήματος, κορυφώνονται ύστερα από την παράθεση του τελευταίου σε εκφοβισμό των παραληπτών, αλλά ταυτόχρονα ο αποστολέας δίδει προοπτικές για εργασιακά προνόμια, προς καθησύχηση των αναγνωστών της επιστολής και μετρίαση της ίδιας της πίεσης που άσκησε νωρίτερα³¹⁰. Ο εκφοβισμός ουδόλως αποτελεί ευγενική τακτική, αντ' αυτού επιτείνει την πιεστικότητα και την επιτακτικότητα του αιτήματος και της ικανοποίησής του, αν και αποτελεί έναν σημαντικό τρόπο πειθούς στο διοικητικό περιβάλλον³¹¹.

Ο ψυχολογικός εκβιασμός σπάνια κορυφώνεται, μάλλον το κατ' εξοχήν παράδειγμα για άμεσες απειλές να αποτελεί η διοικητική επιστολή P.Grenf. II 82, αλλά και η P.Cair. Masp. I 67060, όπου ο παγάρχης Μηνάς με έναν υποθετικό λόγο, δηλώνει ότι θα δυσανεστηθεί ιδιαίτερα, αν δεν εκπληρωθεί το αίτημά του³¹². Η ψυχολογική πίεση ασκείται και με την παράθεση των συναισθημάτων τρίτων προσώπων, όπως συμβαίνει στην επιστολή P.Cair.Masp. II 67202, όπου ο αποστολέας δηλώνει ρητά την αγανάκτηση ενός κόμη και ενός σχολαστικού, μέσα στην αναφορά που δίδει στον παραλήπτη, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι η μία λειτουργία της πλαισίωσης μπορεί να βρίσκεται εγκιβωτισμένη στην άλλη³¹³.

† ἐ[ν] . . . ἰστη ὥρα ἐν ἧ ἀπήντησα τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ κόμετ[ι] καὶ τῷ θαυμ(ασιωτάτῳ) | σχολαστικῷ Ἑρμογένει, οὐκ ὀλίγην ἀγα[νά]κτησιν ἐποίησ[α]ν περὶ τῆ[ς] γυναικὸς τῆς | ἀσφαλισθείσης, ὡς μὴ παρα{μ}πεμφθείσης ἕως νῦν (στ. 1-3. P.Cair.Masp. II 67202, 6^{ος} αι.).

³⁰⁷ Βλ. Κορολή 2016, σελ. 236 και Koroli 2021, σελ. 84.

³⁰⁸ Βλ. το κεφάλαιο εκείνο.

³⁰⁹ Για την ανάλυση της διοικητικής επιστολής P.Grenf. II 82, βλ.

³¹⁰ Για τη διαφορετική λειτουργία της καθησύχησης του παραλήπτη ως μέρος της πλαισίωσης του αιτήματος στις ιδιωτικές επιστολές, βλ. Κορολή 2016, σελ. 164.

³¹¹ Βλ. Κορολή 2016, σελ. 239.

³¹² Βλ. το κεφάλαιο για τις απειλές.

³¹³ Για παρόμοιο παράδειγμα στις ιδιωτικές επιστολές, όπως και για τη σπάνια κορύφωση του ψυχολογικού εκβιασμού, βλ. Κορολή 2016, σελ. 178

Η επανάληψη του αιτήματος, αν και αποτελεί μια εκ νέου έκφραση του ήδη εξεφρασμένου αιτήματος, και ως εκ τούτου κανονικά δεν μπορεί να θεωρηθεί περικείμενο, αλλά καθώς λειτουργεί προς συμπλήρωση και ενίσχυση του κυρίου αιτήματος, εντάσσεται στην πλαισίωση, ως τρόπος άσκησης πίεσης³¹⁴.

Επιπλέον, η αναγωγή σε παλαιότερα αιτήματα που έχουν εκφραστεί μέσω αλληλογραφίας παραλήπτη και αποστολέα μιας διοικητικής επιστολής, εκτός από εισαγωγή-προετοιμασία του αιτήματος, λειτουργεί και ως μέσον πίεσης, καθώς δεν χωρά άλλη αναβολή στην πραγμάτωσή του³¹⁵.

† και ἄλλοτε ἐγράφη ὑμῖν παραυτὰ καταλαβεῖν (στ. 1, P.Cair. Masp. I 67061, μέσα 6^{ου} αι.).

‡ και ἄλλοτε [γ]έγραφα τῇ ὑμῶν εὐδοκιμήσει ὅτι τὰ πεμφθέντα μοι ὀλοκότινα [.] | ἠρέθησαν παρὰ ἑπτὰ κεράτια (στ. 1-2, P.Cair.Masp. I 67070, 6^{ου} αι.).

Ιδιαίτερη περίπτωση αποτελεί το περικείμενο της διοικητικής επιστολής P.Cair. Masp. I 67068, που αφορά ένα έμμεσο παράπονο³¹⁶ και ταυτόχρονα την αναγκαιότητα που νιώθει ο Φοιβάμμων να βρεθεί δια ζώσης με τον πρωτοκωμήτη Διόσκουρο, ώστε να τον τιμήσει. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι εν προκειμένω το αίτημα ενισχύει το περικείμενο, με οδηγίες για το πώς θα πραγματωθεί η επιθυμία του Φοιβάμμωνος, και όχι το αντίθετο.

πρῶτον μὲν μέμφομαι αὐ[τ]ὴν [παν]ὸ ὅτι {ε}παρῆλθεν ἢ αὐτὴ ἀδελφότη[ς] | εἰς Εὐφρόσυνον, καὶ οὐκ ἐζή[τησέν με . .] πρὸς ὅτῃ πω οὐκ | προσκυνῆσαι αὐτήν | μὴ ἀποτύχω δὲ | εἰς τοῦτο θαρρῶν ὑμᾶς ἔγραψ[α . . .]εἰ[. . .] .ς καλούσης. ὑμῶν κατερχομένων | ἐπὶ τὴν Ἀντινοέων πρὸς τοὺς λαμπρ[οτάτου]ς ἡμῶν δεσ[πό]τας παγάρχους | ζητήσατέ με εἰς Ἑρμο[ῦ] πόλι[ν]. ἐπεὶ οὐκ] ἠξιώθην ὑμᾶς εἰς Εὐφρόσυνον, | κἂν εἰς τὴν πόλιν μ[ου], ἵνα ἀξιωθῆ ὁ οἶκός μο(υ) τὴν ὑμῶν ἀδελφότητα. (στ. 2-4, 8-12, P.Cair. Masp. I 67068, 6^{ου} αι.).

Τέλος, σε όσες διοικητικές επιστολές περιέχονται δομικά στοιχεία, όπως εισαγωγή ή καταληκτική φόρμουλα, τούτα αποτελούν ένα περικείμενο, με το οποίο ο αποστολέας αποσκοπεί στην πειθώ και την *captatio benevolentiae* του παραλήπτη, διότι μέσα σε

³¹⁴ Βλ. Κορολή 2016, σελ. 164.

³¹⁵ Βλ. Κορολή 2016, σελ. 178.

³¹⁶ Για το παράπονο στις ιδιωτικές επιστολές ως μέρος του περικείμενου, βλ. Κορολή 2016, σελ. 174.

αυτά συσσωρεύονται τακτικές ευγενείας, όπως τιμητικά ονόματα, τυπικές ευχές. Σίγουρα δεν αποσκοπούν στην άσκηση ψυχολογικής πίεσης³¹⁷.

Α. Σύνδεση Αιτήματος με Περικείμενο

Το αίτημα έχει άμεση σχέση με το περικείμενο που το προετοιμάζει ή το ενισχύει και λειτουργούν συμπληρωματικά το ένα με το άλλο και η όποια σύνδεσή τους συμβαίνει με λεκτικούς όρους³¹⁸, όπως παρατακτικούς συνδέσμους (οὐν, καί, μέν...δὲ, ἀλλὰ, γάρ) και υποτακτικούς συνδέσμους που εισάγουν δευτερεύουσες αναφορικές, αιτιολογικές, ειδικές, τελικές, συμπερασματικές, χρονικές, υποθετικές ή πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις, οι οποίες προετοιμάζουν ή ενισχύουν το αίτημα (ὡς, ἐπειδὴ, ὅτι, ἵνα, ὅπως, ὡς, ὥστε ὁπότεν, ὅταν, εἰ, ἐάν, ἂν, ἦν τι)³¹⁹.

Με αυτούς τους τρόπους, το περικείμενο συνδέεται με το αίτημα και στόχος αυτών των γλωσσικών δεικτών είναι η ομαλή μετάβαση από το πρώτο στο δεύτερο και το αντίστροφο³²⁰.

³¹⁷ Βλ. το κεφάλαιο για τα χαρακτηριστικά δομής.

³¹⁸ Για την άμεση σχέση περικείμενου και αιτήματος, βλ. White 1972, σελ. 14-15.

³¹⁹ Για περαιτέρω πληροφορίες σχετικά με τη σύνδεση περικείμενου και αιτήματος, βλ. Κορολή 2016, σελ. 187-193.

³²⁰ Για την ανάλυση αυτήν που κάνω βασισμένος στην μελέτη της Κορολή, βλ. Κορολή 2016, σελ. 187-193.

7. Πλαισίωση του Αιτήματος μέσω της Φιλοφρόνησης και Τρόποι Πραγμάτωσης

A. Φιλοφρόνηση

Βάσει της Κορολή, η «φιλοφρόνηση» ως όρος, σηματοδοτεί «την έκφραση της φιλικής διάθεσης του αποστολέα μιας επιστολής στον παραλήπτη της»³²¹. Η φιλοφρόνηση αποσκοπεί στην *captatio benevolentiae* του αναγνώστη της επιστολής, δηλαδή εκείνου ο οποίος πρέπει να πειστεί να ικανοποιήσει ό,τι του ζητηθεί από τον γράφοντα. Εν προκειμένω, το περιεχόμενο του αιτήματος προσφέρει πλήθος τρόπων για την έκφραση της φιλοφρόνησης³²².

Σημεία φιλοφρόνησης αποτελούν το επίθετο καλός και το ουσιαστικό φίλος που εκφράζουν μια ειλικρινή, θεωρώ, εγγύς σχέση μεταξύ γράφοντος και παραλήπτη της διοικητικής επιστολής και απαντώνται σε μόλις δύο περιπτώσεις, δηλωτικό της νοηματικής βαρύτητάς τους.

δέσποτα καλέ, φίλε † (στ. 14, P.Cair. Masp. I 67068, 6^{ος} αι.).

† δεσπό(τη) ἐμῶ τὰ πά(ντα) λαμπρο(τάτῳ) πά(σης) τιμῆ(ς) (καί) προσκυ(νήσεως) ἄξ(ίῳ) γνη(σίῳ) φίλ(ῳ) Κοσμᾶ κόμε(τι) μειζοτέ(ρῳ) † Βίκτωρ. † (ν. 6-7, P.Oxy. I 158, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

Άλλα δείγματα φιλοφρόνησης είναι επίθετα που λειτουργούν ως προσδιορισμοί είτε στο recto είτε στη διεύθυνση στο verso, όπως και το χριστιανικό ουσιαστικό ἀδελφός. Ένα ισχυρό παράδειγμα, με πλήθος επιθετικών προσδιορισμών αποτελεί το verso μιας διοικητικής επιστολής.

† ἐπίδ(ος) τῷ δεσπότῃ μου τῷ τὰ πάντα θαυμασιωτάτῳ καὶ [ἐ]ναρετῷ ἀδελφῷ Φοιβάμμωνι βοηθ(ῶ) ἄβάκ(τις) | vac. π(αρά) Ἄφφουτος. (ν. 10-11, P.Giss. I 57, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

Να υπογραμμιστεί ότι τα κάτωθι μέσα δήλωσης φιλοφρόνησης, που θα αναλυθούν εκτενέστερα, όπως και οι παραπάνω περιπτώσεις, αποτελούν δείκτες ευγένειας και στοχεύουν στην *captatio benevolentiae* του αναγνώστη ήδη πριν ή ύστερα από την παράθεση του αιτήματος, ως περιεχόμενο. Δεν αποτελούν επ' ουδενί άμεσους τρόπους

³²¹ Βλ. Κορολή 2016, σελ. 73.

³²² Για την άποψη ότι η έκφραση της φιλοφρόνησης αποτελεί κύριο σκοπό του γράφοντος μιας επιστολής, βλ. Περί έρμηνείας (223-235) του Δημήτριου κια τη φιλοφρόνηση, βλ. Κορολή 2016, σελ. 73-75.

για την επιχειρηματολογία και κατά συνέπεια την πειθώ του παραλήπτη για την πραγμάτωση του αιτήματος, αλλά έμμεσα τον προετοιμάζουν, ώστε να διαβάσει ευνοϊκά και πιθανώς να πραγματώσει το όποιο αίτημα του τεθεί³²³. Οι τακτικές φιλοφρόνησης «κοσμούν» το αίτημα και συμπληρώνουν τους βασικούς τρόπους πειθούς, όπως είναι η αναφορά-πληροφόρηση ή η αιτιολόγηση του ίδιου του αιτήματος.

Γενικά, στην αποτίμηση που γίνεται σχετικά με τα στοιχεία ευγένειας που στοχεύουν στη φιλοφρόνηση του παραλήπτη μιας διοικητικής επιστολής, δεν κρίνω ότι τα όρια ξεπερνούνται, καταλήγοντας στη δουλοπρέπεια, αλλά οι γράφοντες υπηρετούν τις χριστιανικές αξίες.

B. Τιμητικά Ονόματα

Τα τιμητικά ονόματα αποτελούν έναν πολύ συνηθισμένο τρόπο ένδειξης σεβασμού από τον αποστολέα στον παραλήπτη στις παπυρικές Βυζαντινές επιστολές, είτε ιδιωτικές είτε διοικητικές, με την τακτική αυτή να έχει γεννηθεί από τη λατινική πεζογραφία, μια άποψη που ισχύει εν μέρει³²⁴. Η λειτουργία που επιτελούν είναι η εξύψωση του κύρους του παραλήπτη³²⁵.

Τιμητικά ονόματα αποτελούν αφηρημένα ουσιαστικά ή επίθετα που εμφανίζονται στον θετικό ή τον υπερθετικό βαθμό τους και χρησιμοποιούνται ως προσδιοριστικά στο όνομα του παραλήπτη ή ενός τρίτου προσώπου ή ως απεύθυνση στον παραλήπτη³²⁶, συντακτικά λειτουργώντας ως υποκείμενα. Μέσα από τα τιμητικά ονόματα είναι δυνατόν να εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με την αξιωματική θέση του παραλήπτη, ο οποίος συνήθως είναι ίσος ή ανώτερος του αποστολέα της διοικητικής επιστολής³²⁷. Εάν ο γράφων είναι ανώτερος του παραλήπτη, τα τιμητικά ονόματα χάνουν την πρωτεύουσα λειτουργία στο κείμενο, καθώς ο πρώτος δεν έχει σκοπό να πείσει μέσω της *captatio benevolentiae* και την εξύψωση του κύρους του παραλήπτη, αλλά να εκφράσει ένα αίτημα-διαταγή που ούτως ή άλλως αναμένεται να

³²³ Βλ. Κορολή 2016, σελ. 237-238.

³²⁴ Για την άποψη αυτήν και παραδείγματα, βλ. Olson 1925, σελ. 152 και Zilliacus 1949, σελ. 51-57 και Dickey 2001, σελ. 11 και Dickey 2010, σελ. 208-220. Για τη θέση ότι δεν ισχύει απόλυτα πως τα τιμητικά ονόματα αποτελεί μονάχα λατινική τακτική και δεν είναι μόνο λατινογενή λεκτικά δάνεια, βλ. Saloni 1927, σελ. 28-34 και Κορολή 2016, σελ. 64.

³²⁵ Για αυτήν την άποψη, βλ. Parathomas 2007, σελ. 499, ενώ για την αμφίβολη σύνδεση της χρήσης των τιμητικών ονομάτων με τη δουλοπρέπεια, βλ. Cavassini 1954, σελ. 276-277.

³²⁶ Βλ. Zilliacus 1949, σελ. 39-50 και για παραδείγματα σε παπυρικές επιστολές, βλ. Zilliacus 1953, σελ. 71-76.

³²⁷ Βλ. Κορολή 2016, σελ. 63.

ικανοποιηθεί, όμως τηρεί τις κειμενικές και ευγενικές συμβάσεις της περιόδου, προς επιβεβαίωση της ευσεβούς φύσης των επιστολογράφων της εποχής³²⁸.

Τιμητικά ονόματα για τρίτο πρόσωπο στη διοικητική επιστολογραφία φανερώνουν τη σκοπιμότητα του γράφοντος να καταστήσει έκδηλη την ευσέβειά του, χωρίς να προσδιορίζει με αυτά οικογενειακό ή φιλικό πρόσωπο, όπως συμβαίνει στις ιδιωτικές επιστολές³²⁹. Στη διοικητική αλληλογραφία τα τρίτα πρόσωπα είναι κυρίως άλλοι αξιωματούχοι.

τὸν κύριον τὸν | λαμπρότατον σχολαστικὸν Φλάβι[ο]ν | τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ κοι[νῶ] ἡμῶν ἄρχοντι (στ. 6, 11, PSI XV 1569, 6^{ος} αι.).

τῷ | εὐδοκιμ<ωτ>άτῳ Θεοφάνει (στ. 1-2, P.Grenf. I 64, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

Η συντακτική θέση των τιμητικών ονομάτων, όπως ήδη αναφέρθηκε, είναι είτε ως επιθετικοί προσδιορισμοί μπροστά από το αξίωμα ή το όνομα του παραλήπτη, με τους τελευταίους να απαντώνται είτε στην αρχή της επιστολής, είτε στο κύριο μέρος του κειμένου είτε στην κατάληξή του. Σχεδόν πάντα θα εμφανίζονται στη διεύθυνση του verso, με αυτήν τη συντακτική ιδιότητα, καθώς το όνομα του παραλήπτη είναι απαραίτητο να δηλωθεί, ώστε να παραδοθεί στα σωστά χέρια η επιστολή. Η άλλη συντακτική λειτουργία είναι η χρήση τους ως αντικείμενα ή υποκείμενα των ρημάτων και των απαρεμφάτων, αντί για το όνομα του παραλήπτη³³⁰. Συνήθως, με το ρήμα εισαγωγής ή έκφρασης του αιτήματος σε γ' ενικό πρόσωπο, πραγματώνεται αυτή η σύνταξη³³¹.

τῷ δεσπότη μου ὡς ἀληθῶς διὰ πάντα θαυμασιωτάτῳ κ[αί] ἐναρέτῳ | Ὀριγένε<ι> Πάνις (στ. 1-2, P.Vindob.Sal. 22, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

ἐπίδος τῷ ἐμῷ δεσπότη τῷ ἐνδοξοτάτῳ Φλ(αουίῳ) Βασιλίῳ στρατηλ(άτῃ) † Ἀβρααμίου πρεσβ(υτέρου) (v. 8, P.Prag. II 197, 6^{ος} αι.).

παρακ[αλῶ οὖν] | τὴν ὑμετέραν λαμπρὰν φιλίαν παραγγεῖλαι τῷ στρατιώτῃ τῆς φυλακῆς ἔχειν [αὐτ]ὸν (στ. 2-3, PSI XIII 1344, 6^{ος} αι.).

³²⁸ Για την άποψη ότι δεν ήταν απαραίτητο να εννοούν οι αποστολείς όλες τις αρετές με τις οποίες προσδιορίζουν τους παραλήπτες των επιστολών, αλλά απλά υπηρετούσαν τις επιστολικές συμβάσεις της Βυζαντινής εποχής και τις χριστιανικές αρετές που είχαν εμποτίσει το ήθος των γραφόντων, ώστε να τιμήσουν τους παραλήπτες-αναγνώστες, ακόμα και σε περιπτώσεις που οι επιστολές εμπεριέχουν ψόγο ή ειρωνική διάθεση, βλ. Parathomas 2007, σελ. 499 και Κορολή 2016, σελ. 63-64.

³²⁹ Για τις ιδιωτικές επιστολές, βλ. Κορολή 2016, σελ. 64-65.

³³⁰ Για γενικές παρατηρήσεις σχετικά με τη θέση των τιμητικών ονομάτων σε μια επιστολή, βλ. Παπαωμάς 2007, σελ. 499.

³³¹ Βλ. Κορολή 2021, σελ. 83.

καταξιώση τοίνυν σου | ἢ λαμπρότης κε[λ]εῦσαι φρουρὸν ἐξελθεῖν ἐνταῦθα (στ. 6-7, P.Laur. III 109, 6^{ος} αι.).

Ἡ χρήση των τιμητικῶν ονομάτων εξαρτάται εκτός από τις ιεραρχικές σχέσεις αποστολέα-παραλήπτη και από τις περιστάσεις· σε περίπτωση που στη διοικητική επιστολή υποδηλώνεται το επείγον ή η δυσαρέσκεια ή ένα αίτημα που ομοιάζει με διαταγή, τότε αναμένονται λιγότερα τιμητικά ονόματα³³², αν και δεν έχει σημασία το πόσο εκτενές είναι το κείμενο.

Αξίζει να τονιστεί ότι τα τιμητικά ονόματα χρησιμοποιούνταν μόνο για τους παραλήπτες, ουδέποτε για τους αποστολείς των διοικητικῶν επιστολῶν³³³. Ἡ μόνη περίπτωση που αυτός ο κανόνας αίρεται, είναι όταν ο γράφων της επιστολής διαφέρει από τον αποστολέα της και δηλώνει την ταυτότητα του τελευταίου, προσδιορίζοντάς τον με κάποιο τιμητικό όνομα.

(hand 2) † Φλ(άουιος) Θεόδωρος υἱὸς {υἱος} Ἰωάννου τοῦ τῆς | ἐνδόξ(ου) μνήμης στοιχῶ τῷ παρόντι κοθολικῷ ἐπιστάλματι (στ. 18-20, P.Grenf. I 63, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

Ἄν τα τιμητικά ονόματα αναφέρονται σε αξιωματικά ἴσους παραλήπτες με τον αποστολέα, τότε δεν επιβεβαιώνεται η άποψη περί δουλικότητας του αποστολέα³³⁴, όπως ακριβώς και αν ο αποστολέας είναι ανώτερος του παραλήπτη και παρόλα αυτά απευθύνεται στον παραλήπτη με τιμητικά ονόματα.

† ἐπειδὴ ὁ ἐνδοξότατος Δημοσθένης κατέλαβεν Μουνκρηκεως (στ. 1, P.Lond. VI 1984, 566-567).

τοῖς τὰ πά(ντα) λαμπρο(τάτοις) τιμ(ῆς) ἀξίοις χαρτουλαρ(ίοις) (καὶ) μειζοτ(έροις) † Θεόδωρος χαρτου(λάριος) (καὶ) σὺν θ(εῷ) ἀντιγεοῦχος (v. 5, P.Oxy. I 156, 6^{ος} αι.).

† τ[ο]ῖς εὐδοκιμωτ(άτοις) Διοσκ[ό]ρῳ (καὶ) Ἀπολλῶ[τ]ι πρωτοκωμ(ήταις) † Μηνᾶς (v. 8., P.Cair.Masp. I 67060, 6^{ος} αι.)³³⁵.

³³² Βλ. Parathomas 2007, σελ. 498.

³³³ Βλ. Parathomas 2007, σελ. 499 και Κορολή 2016, σελ. 65.

³³⁴ Βλ. Parathomas 2007, σελ. 501.

³³⁵ Στο συγκεκριμένο χωρίο, ο παγάρχης Μηνάς απευθύνεται σε κάποιον πρωτοκωμήτη, κατώτερο σε αξίωμα.

Τέλος, τα τιμητικά ονόματα ενδέχεται να εμπεριέχουν νοηματικά το στοιχείο της θρησκευτικότητας, συνηγορώντας στους τρόπους με τους οποίους εκείνη εκδηλώνεται στο κείμενο³³⁶.

Γ. Δεσπότης-Κύριος

Το ουσιαστικό δεσπότης και το επίθετο κύριος αποτελούν λέξεις που εμφανίζονται τακτικά στις Βυζαντινές διοικητικές επιστολές. Νοηματικά, οι δύο όροι δηλώνουν τον ανώτερο, τον εξουσιαστή, τον αρχηγό και συνδέονται με το λατινικό *dominus*³³⁷.

Ειδικότερα, το δεσπότης εμφανίζεται συχνά ως κλητική προσφώνηση στο *recto* των επιστολών, κυρίως στην κατάληξή τους ή ως απεύθυνση στο μέσον της επιστολής. Στην περίπτωση των διοικητικών επιστολών που μελετώνται, η κλητική προσφώνηση έχει τη χρήση της απεύθυνσης από κάποιον κατώτερο υπάλληλο σε κάποιον ανώτερο αξιωματούχο, προς ένδειξη σεβασμού³³⁸.

Ανάλογα πού βρίσκεται η διεύθυνση –είτε ως εισαγωγή στο *recto* είτε στο *verso*– το ουσιαστικό επιλέγεται και ως επιθετικός προσδιορισμός, ενώ συχνά επιλέγεται και για τρίτα πρόσωπα των επιστολών, δηλώνοντας ξεκάθαρα την ιεραρχική θέση του άγνωστου προσώπου με τον αποστολέα, ανώτερου-κατώτερου.

{ε}ίν' αγοράσομεν αὐτά, **δέσποτα** μὴ δόσης αὐτὰ τον εἰρηνάρχ(αῖς), | ἐπ<ε>ιδὴ οὐδὲν παρέχουσιν ἡμῖν (στ. 2-3, BGU II 546, 4^{ος}-7^{ος} αι.).

[---]οδρα, **δέσποτα** † (στ. 4, P.Cair.Masp. I 67084, 6^{ος} αι.).

καταξίωσον οὖν γράψον αὐτοῖς διὰ τοῦ γραμματηφόρου | τὸ τί ὀφ<ε>ίλουσιν ποιήσουσιν, **δέσποτα** (στ. 8-9, P.Oxy. VII 1071, α' ἡμισυ 6^{ου} αι.).

τῷ δεσπότη μου ὡς ἀληθῶς κατὰ πάντα μοι θαυμασιω|τάτῳ καὶ ἐναρέτῳ γεούχῳ Λεοντίῳ Σίῳν χα(ίρειν) (στ. 1-2, PSI I 71, 6^{ος} αι.).

τῷ δεσπότη μου τῷ θ[α]υμασιωτά(τῳ) καὶ ση[μια]στῷ ἀδελφῷ Ἡροφίλ(ῳ) Θεο[δ]ώρου [. . . .] (v. 10, SB VI 9608, 6^{ος} αι.).

προσέλθη **τῷ δεσπότη(η)** τῷ μ[- - -] | καὶ ὀλιγορήσαι εἰς ἐμε . . . [- - -] (στ. 4-5, P.Cair. Masp. I 67085, 6^{ος} αι.).

³³⁶ Βλ. Θρησκευτικότητα.

³³⁷ Για τη νοηματική συσχέτιση των δεσπότης-κύριος με το *dominus*, βλ. Dickey 2001, σελ. 3-11.

³³⁸ Για την τριπλή λειτουργία της κλητικής προσφώνησης δεσπότης, βλ. Dickey 1996, σελ. 95-98.

Το επίθετο κύριος απαντάται ως όρος και στις ιδιωτικές ως δομικό χαρακτηριστικό, προσθήκη των χριστιανικών χρόνων στην εισαγωγή, με την τυπική σύνταξη που παραδίδει ο Mutschler³³⁹. Μόνο που στις διοικητικές επιστολές, η δοτική κυρίω αποτελεί επιθετικό προσδιορισμό στο όνομα του παραλήπτη, είτε στην εισαγωγή του recto είτε στην διεύθυνση του verso ή προσδιορίζει ένα τρίτο πρόσωπο ως επί το πλείστον.

† . . θεδδ . [- -] . . μου κυρίω Θεοτέκνω † Διόσκορος (v. 18, P.Köln VI 281, 6^{ος} αι.).

μετάδος δὲ τῷ κυρίῳ Ἡλία τῷ ἀδελφ(ῶ) ὡς μετέδοκα Πέτρῳ (στ. 5, BGU III 874, 4^{ος}-7^{ος} αι.).

[---] εἰ μὴ τῷ ἀδελφῷ τῷ κυρίῳ (στ. 1, P.Cair. Masp. I 67079, 6^{ος} αι.).

Οι δύο όροι λειτουργούν όπως τα τιμητικά ονόματα, ως λεκτικοί δείκτες εξύψωσης του παραλήπτη και η χρήση τους συνηγορεί στην *captatio benevolentiae*, προσμετρώμενοι στους έμμεσους τρόπους πειθούς³⁴⁰.

Σύμφωνα με τον Παπαθωμά, δεν δηλώνουν υποταγή, αλλά επιλέγονται ως μέσα επίδειξης ευγένειας. η άποψη ότι στόχευαν στην εξύψωση του κύρους του παραλήπτη ενισχύεται από το γεγονός ότι με το δεσπότης και το κύριος προσδιορίζονταν ο αυτοκράτωρ ή υψηλά ιστάμενοι αξιωματούχοι, όπως συμβαίνει στις διοικητικές επιστολές, ή κληρικοί-πνευματικοί³⁴¹.

Δηλώνεται έμμεσα ότι υπάρχει μια εγγύτητα μεταξύ αποστολέα και παραλήπτη, αν θεωρηθεί ότι οι αποστάσεις κατώτερων με ανώτερους εν μέρει αίρεται, όπως συμπεραίνεται στις ιδιωτικές επιστολές.

Επιπλέον, δεν ερμηνεύονται ως όροι που δηλώνουν υποτέλεια. Η εμφάνισή τους στα κείμενα, με επιπρόσθετη σωρεία άλλων τιμητικών ονομάτων, δεν επιβεβαιώνει αισθήματα δουλοπρέπειας, αλλά ευσέβειας, σημείο των καιρών³⁴².

Πάντως, δεν ισχύει στον απόλυτο βαθμό ό,τι και για τις ιδιωτικές επιστολές· δεν υπάρχει απαραίτητα βαθιά φιλία ή σχέση συγγένειας ή στοργής ή ειλικρινές ενδιαφέρον μεταξύ των ατόμων λόγω της παρουσίας των συγκεκριμένων όρων φιλοφρόνησης³⁴³. Στις διοικητικές επιστολές οι φιλικές σχέσεις και η εγγύτητα μπορεί

³³⁹ Για την τυπική εισαγωγή στις χριστιανικές ιδιωτικές επιστολές, βλ. Mutschler 1922, σελ. 106-108.

³⁴⁰ Βλ. Κορολή 2016, σελ. 65.

³⁴¹ Βλ. Parathomas 2007, σελ. 504 και Κορολή 2016, σελ. 65.

³⁴² Βλ. Parathomas 2007, σελ. 506.

³⁴³ Για τη λειτουργία των όρων δεσπότης-κύριος στις ιδιωτικές επιστολές, καθώς και για περιπτώσεις όπου απαντώνται, βλ. Parathomas 2007, σελ. 504-506.

να υπάρχουν, αλλά μέσα σε όρια ενός εργασιακού περιβάλλοντος, με αποστολέα-παραλήπτη να έχουν σχέση εργαζόμενου ή υπαλλήλου με αφεντικό, συναδέλφου με συνάδελφο ή αφεντικού-υπαλλήλου, αντίστοιχα. Επομένως, είναι δυνατόν η παρουσία των δύο όρων να λειτουργεί μονάχα με σκοπιμότητα, ως έμμεσο μέσον πειθούς.

Δ. Δουλικότητα και Υποτέλεια και το Ρήμα «Προσκυνῶ»

Ο αποστολέας στην επιστολή P.Iand. II 21 δεν χρησιμοποιεί τιμητικά ονόματα για να προσδιορίσει τον ίδιο τον εαυτό του, αλλά το ουσιαστικό δούλος. Όπως και στις ιδιωτικές επιστολές, έτσι και στη μοναδική περίπτωση στο μελετηθέν corpus των διοικητικών επιστολών, ο αποστολέας προκειμένου να τονίσει το κύρος του παραλήπτη –όταν πρόκειται για κατώτερο σε ανώτερο αξιωματούχο–, επιλέγει να «ταπεινώσει» τον χαρακτήρα του³⁴⁴. Μετριάζοντας την επαγγελματική θέση του, όχι την ανθρώπινη, ο Μηνάς εξυψώνει το αξίωμα του παραλήπτη ταυτόχρονα, μια τεχνική που συμβάλλει στην *captatio benevolentiae*.

ἐγὼ δὲ Μηνᾶς νοτά(ριος) ὑμέτερος δο[ῦ]λος προσκυνῶ τὸν ἐμὸν | [δεσπότην. † - - -]
(στ. 6-7, P.Iand. II 21, 6^{ος}-7^{ος} αι.).

Αυτή ακριβώς η σχεδόν ανύπαρκτη χρήση του υποτιμητικού όρου στο σώμα των διοικητικών επιστολών του πέμπτου και του έκτου αιώνα, έρχεται προς επίρρωση της γνώμης του Παπαθωμά ότι η Βυζαντινή επιστολική εποχή δεν κυριαρχείται από δουλικότητα, αλλά από ευγένεια³⁴⁵.

Στην περίπτωση του P.Haun. III 52, το ουσιαστικό συνδοῦλος δηλώνει νοηματικά τον συνάδελφο³⁴⁶.

Το ρήμα προσκυνῶ χρησιμοποιείται από τους αποστολείς των διοικητικών επιστολών όχι για την παράθεση ενός αιτήματος, αλλά για να δείξουν τον σεβασμό τους στον εκάστοτε παραλήπτη. Παρά την έννοια της υποταγής που έχει, είναι ένα ρήμα που ήδη από την ειδωλολατρική περίοδο χρησιμοποιούταν ως δείκτης ευγενείας³⁴⁷.

³⁴⁴ Βλ. Κορολή 2016, σελ. 65.

³⁴⁵ Για την άποψη του Παπαθωμά για τις αιτίες της επιτάσης της ευγένειας και το πώς οι κληρικοί συνέβαλαν στην καθιέρωσή της, βλ. Papathomas 2007, σελ. 510-512, ενώ για την γνώμη της Cavassini ότι η ευγένεια είχε εκφυλιστεί σε δουλοπρέπεια και για την αντίθετη άποψη του Παπαθωμά περί της παρερμηνείας της ευγένειας ως δουλικότητα, βλ. Cavassini 1954, σελ. 277 Papathomas 2007, σελ. 509.

³⁴⁶ Για την ερμηνεία του ουσιαστικού συνδοῦλος, βλ. LSJ.

³⁴⁷ Βλ. Farid 1979, σελ. 141-147 και Papathomas 2007, σελ. 504.

Στις διοικητικές επιστολές απαντάται ως ρήμα, ως απαρέμφατο και ως επιρρηματική τροπική μετοχή.

† πρὸ μὲν παντὸς λόγο(υ), **προσκυνῶ** καὶ ἀσπάζομαι τὴν σὴν ἀδελφικὴν εὐδοκίμησιν.
| πρῶτον μὲν μέμφομαι αὐ[τ]ὴν [παν]ὸ ὅτι {ε}παρῆλθεν ἢ αὐτὴ ἀδελφότη[ς] | εἰς
Εὐφρόσυνον, καὶ οὐκ ἐζή[τησέν με . .] πρὸς ὅτε πω οὐκ | **προσκυνῆσαι** αὐτήν. (στ. 1,
P.Cair. Masp. I 67068, 6^{ος} αι.).

ταῦτα γράψας πλείστα ὑμᾶς τοὺς λ[α]μπροτάτους **προσκυνῶ** (στ. 4, P.Oxy. I 158, 6^{ος}-
7^{ος} αι.).

[- - - διὰ τῆς πα]ρούσης ἐπιστολῆς γράφω **προσκυνῶν** τὸν ἐμὸν δεσπότην (στ. 1, P.Cair.
Masp. I 67076, 6^{ος} αι.).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Φτάνοντας στο πέρας της παρούσας μελέτης, είναι προφανές ότι οι διοικητικές επιστολές από τους βυζαντινούς χρόνους που μελετήθηκαν, έχουν να προσφέρουν σημαντικά στοιχεία για τους σύγχρονους ερευνητές.

Προτού αναφερθώ στα δομικά χαρακτηριστικά, τις τακτικές ευγενείας και πειθούς και στους τρόπους έκφρασης των αιτημάτων, αξίζει να σταθώ στο ότι η κύρια πρόθεση των αποστολέων των διοικητικών επιστολών που μελετήθηκαν, είναι η επικοινωνία ενός αιτήματος, είτε άμεσα, με ακριβή παράθεση του αιτήματος, είτε έμμεσα με το αίτημα να εμφανίζεται εν είδει αναφοράς. Αν πρόκειται για την περίπτωση που το αίτημα διατυπώνεται έμμεσα, τότε ο αποστολέας αναφέρεται είτε σε παλαιότερο αίτημα που του είχε τεθεί εκείνου ή είχε θέσει ο ίδιος πρότερα είτε σε αίτημα ενός τρίτου προσώπου, με το οποίο ο αποστολέας έχει έρθει σε διαπροσωπική ή έγγραφη επαφή³⁴⁸.

Τα αιτήματα, όπως διαπιστώθηκε, αφορούν συγκεκριμένους τομείς στις διοικητικές επιστολές, όπως οικονομικά θέματα, είτε αυτό σημαίνει οικονομική βοήθεια είτε φορολογικές υποθέσεις, αλλά και την ανάθεση εργασιών ή ικανοποίηση ορισμένων καθηκόντων από διάφορα πρόσωπα, τους ίδιους τους παραλήπτες και τους αποστολείς ή τρίτα πρόσωπα που θα πρέπει να ορίσουν οι πρώτοι. Επιπλέον, δεν απουσιάζουν και οι αιτήσεις που αφορούν την απαλλαγή από καθήκοντα, με τους αποστολείς να γράφουν για ένα άλλο πρόσωπο. Τα αιτήματα για την αποστολή ανθρωπίνου δυναμικού για την περάτωση μιας εργασίας ή στρατιωτικής βοήθειας για την αντιμετώπιση εχθροπραξιών, δεν είναι καθόλου ασυνήθιστα. Εντοπίζονται και περιπτώσεις αιτημάτων για αποστολή εγγράφων ή για ανταλλαγή αλληλογραφίας, όπως και αιτήματα για παροχή γεωργικών προϊόντων. Επίσης, υπάρχουν οι κλητεύσεις για παρουσία των παραληπτών κυρίως σε δικαστήριο ή ενώπιον κάποιου αξιωματούχου. Τέλος, σε ορισμένες διοικητικές επιστολές, οι γράφοντες παρουσιάζουν ένα πλήθος από αιτήματα, καθιστώντας δύσκολη την κατηγοριοποίησή τους σε μια από τις άνωθεν ομάδες.

Ως προς τα πρόσωπα, αποστολείς και παραλήπτες είναι άντρες υπάλληλοι-εργαζόμενοι και αξιωματούχοι, ενώ και τα τρίτα πρόσωπα που εντοπίζονται ανά επιστολές, είναι κυρίως άρρενες, με ελάχιστες εξαιρέσεις. Οι γυναίκες είναι καταφανές ότι δεν είχαν καμία απολύτως θέση στα διοικητικά θέματα ούτε αξιώματα κατά τον

³⁴⁸ Βλ. Κορολή 2016, σελ. 193-195.

πέμπτο και τον έκτο αιώνα, επιτρέποντας να κάνω λόγο για μια πατριαρχικά δομημένη Αίγυπτο.

Από δομική σκοπιά, πλέον είναι εμφανές ότι στον πέμπτο και τον έκτο αιώνα, οι διοικητικές επιστολές που περιλαμβάνουν μια τυπική εισαγωγή με την ταυτότητα παραλήπτη και αποστολέα ή μια καταληκτική φόρμουλα με ευχές για την υγεία του παραλήπτη, είναι η εξαίρεση και όχι ο κανόνας. Σχεδόν όλες οι επιστολές που μελετήθηκαν πάντως περιείχαν τη διεύθυνση στο verso.

Ως προς τους τρόπους παράθεσης ενός αιτήματος, διαπιστώθηκε ότι ο γράφων είχε πολλές επιλογές. Οι πιο διαδεδομένες εγκλίσεις για την εισαγωγή ή την έκφραση του αιτήματος αποτελούν η υποτακτική και η προστακτική, με τα γραμματικά πρόσωπα απεύθυνσης να είναι το β' ενικό ή β' πληθυντικό, αλλά και το γ' ενικό, όταν το υποκείμενο είναι ένα τιμητικό όνομα, προς ισχυρή εκδήλωση ευγένειας στον παραλήπτη. Το ίδιο το αίτημα μπορεί να εκφράζεται με το ίδιο το ρήμα ή με κάποιο τελικό απαρέμφατο αορίστου συνήθως, σε αυτήν την περίπτωση.

Επιπλέον, τα επιτελεστικά ρήματα αποτελούν έναν επιπλέον τρόπο εισαγωγής ενός αιτήματος, με κάποιο τελικό απαρέμφατο συνήθως να έπεται. Επίσης, το ρήμα γράφω λειτουργεί ως δηλωτικό της έγγραφης αίτησης που κάνουν οι αποστολείς, ενώ το ρήμα ποιῶ στις περιπτώσεις που συνάντησα αυξάνει τη δεοντικότητα ως τρόπος εισαγωγής αιτήματος. Τουναντίον, τα ρήματα θέλω, παρακαλῶ, καταξιῶ όταν εμφανίζονται σε υποτακτική ή προστακτική έγκλιση, έχουν τη δυνατότητα να ελαττώσουν αυτήν ακριβώς την επιτακτικότητα που έχουν οι εγκλίσεις³⁴⁹.

Το απαρέμφατο που αποτελεί πυλώνα της έκφρασης ενός αιτήματος, μπορεί από μόνο του να δηλώσει την προστακτικότητα και ως εκ τούτου, με ένα δεύτερο απαρέμφατο ή μια δευτερεύουσα τελική πρόταση να ακολουθεί, να εισάγουν νέο αίτημα.

Αλλά και με μια δευτερεύουσα πρόταση, συνήθως τελική ή συμπερασματική, είναι πιθανόν να εκφραστεί ένα αίτημα, το οποίο έχει κάποιο ρήμα εξάρτησης, προς μετρίαση της επιτακτικότητας των δύο προαναφερθεισών εγκλίσεων.

Τέλος, ένας υποθετικός λόγος μπορεί να αποτελεί τον τρόπο του γράφοντος για την παράθεση ενός αιτήματος. Με την υπόθεση κατά κύριο λόγο να προετοιμάζει με μια αιτιολόγηση ή προϋπόθεση και την απόδοση να εκφράζει το αίτημα, ο αποστολέας επιτυγχάνει τη μετρίαση της επιτακτικότητας και την πρόταξη της ευγένειας. Στην

³⁴⁹ Βλ. Κορολή 2016, σελ. 101-102.

έρευνα εντοπίστηκαν και παραδείγματα που στην υπόθεση βρίσκεται το αίτημα. Όμως, δεν είναι μόνο η έκφραση ενός αιτήματος η λειτουργία των υποθετικών λόγων· οι υποθετικοί λόγοι μπορεί να δηλώνουν μονάχα την αιτιολόγηση ενός αιτήματος ή μια απειλή ή εκφοβισμό, πράγμα που σημαίνει ότι μπορεί να αποτελούν μόνο τρόπους πειθούς.

Είναι σημαντικό να επισημανθεί για μια τελευταία φορά η τεράστια επίδραση που έχει ασκήσει η χριστιανική θρησκεία κατά τους αιώνες που μας ενδιαφέρουν και πόσο οι αξίες της έχουν επηρεάσει τους αποστολείς-γράφοντες ακόμα και των διοικητικών επιστολών. Με τα σύμβολα του σταυρογράμματος και του χριστογράμματος να είναι παρόντα σχεδόν στο μισό corpus και θρησκευτικές-θεολογικές λέξεις, φράσεις ή προτάσεις να περιλαμβάνονται μέσα στα κείμενα, είναι έκδηλο ότι οι αποστολείς καταδείκνυαν με κάθε τρόπο την πίστη τους, ως κειμενική ή και κοινωνική επιταγή. Η ευσέβεια που έδειχναν όμως δεν περιοριζόταν στη Θεία Δύναμη, αλλά και στους παραλήπτες των επιστολών.

Οι αξιωματούχοι ή υπάλληλοι οι οποίοι λάμβαναν τις διοικητικές επιστολές σε όλο το κείμενο κοσμούνται με τιμητικά ονόματα τα οποία υπερτονίζουν τον χαρακτήρα ή το αξιωματά τους, με τους αποστολείς να επιδιώκουν την *captatio benevolentiae*. Η συχνότητα με την οποία εμφανίζονται ετούτα τα ονόματα στο corpus φανερώνει ότι επρόκειτο για μια κειμενική επιταγή, με την απουσία τους ανά περιπτώσεις να προβληματίζει περισσότερο από την υπέρμετρη παρουσία τους σε άλλα κείμενα. Επίσης, το ουσιαστικό δεσπότης και το επίθετο κύριος αποτελούν συχνές λέξεις που δηλώνουν τον σεβασμό στον εκάστοτε παραλήπτη, χωρίς να σημαίνει ότι οι τακτικές ευγενείας και φιλοφρόνησης στο περικείμενο του αιτήματος, με απώτερο στόχο τη λειτουργία τους ως έμμεσοι τρόποι πειθούς, σταματούν εκεί.

Η αναφορά ή πληροφόρηση για γεγονότα που συνδέονται με το αίτημα που πρόκειται να παρατεθεί αποτελεί μια ευγενική κειμενική πράξη, με τον αποστολέα να οφείλει, βάσει του πόσο συχνή είναι η παρουσία της αναφοράς στο συγκεκριμένο είδος επιστολών, να ενημερώσει σαφώς τον παραλήπτη για όσα έχουν συμβεί, ακόμα και αν ο παραλήπτης είναι κατώτερος αξιωματικά του αποστολέα. Άλλωστε, δίχως να γνωρίζει μια κατάσταση, ο αναγνώστης της επιστολής δεν είναι σε θέση να κρίνει αν πρέπει να πραγματώσει ένα αίτημα ή το πόσο έγκαιρα πρέπει να το κάνει.

Το πιο άμεσο μέσο πειθούς, πάντως, σίγουρα αποτελεί η αιτιολόγηση του αιτήματος, η οποία συντελείται με πολλές εναλλακτικές γραμματικές και συντακτικές μεθόδους που προσφέρει η αρχαία ελληνική γλώσσα. Με την παράθεση των αιτιών,

των λόγων για τους οποίους ένα αίτημα πρέπει να ικανοποιηθεί, ο γράφων στην ουσία επιχειρηματολογεί υπέρ εκείνου που αιτείται.

Πρωτότυποι τρόποι πειθούς στο περιεχόμενο, όπως αναδείχθηκε από τη μελέτη, είναι η απειλή του αποστολέα στον παραλήπτη, εκφράζοντας τις συνέπειες που θα υποστεί ο δεύτερος, αν δεν πραγματώσει το όποιο αίτημα, ενώ η επίκληση στο κλέος του παραλήπτη ή τα συναισθήματα του γράφοντος ή στο ήθος ενός τρίτου προσώπου, είναι ένας τρόπος πειθούς που σίγουρα δεν θα ανέμενε κανείς στις διοικητικές επιστολές, που το περιεχόμενο και το ύφος των κειμένων αρκετές φορές ομοιάζουν με μια εντολή ή μια οδηγία.

Βέβαια, οι τρόποι πειθούς ενός αιτήματος μπορεί να είναι και διάφοροι λεκτικοί όροι που δηλώνουν το επείγον. Ακόμα, το αίτημα που εκφράζεται σε σκέλη ή με διαδοχικές πράξεις, υποδηλώνει μια πίεση ως προς την ορθή τέλεση των σκελών ή των πράξεων αυτών. Μέχρι και η επανάληψη ενός αιτήματος εκφράζει πάντα μια πίεση προς την ικανοποίησή του και την προσοχή που πρέπει να δοθεί σε αυτό.

Τα επικουρικά αιτήματα από την άλλη πλευρά, δεν έχουν καμία απολύτως νοηματική σχέση με το βασικό ή τα βασικά αιτήματα, αλλά υπάρχουν ρητορικά στο κείμενο, ως δείκτες ευγενείας, ώστε να κερδίσουν την εύνοια του αναγνώστη.

Κλείνοντας, θέλω να αναφερθώ στις δυνατότητες που υπάρχουν από την ερευνητική αξιοποίηση των διοικητικών επιστολών, καθώς η αξία τους δεν περιορίζεται μόνο στους τρόπους έκφρασης ενός αιτήματος και στην πειθώ του παραλήπτη και πώς επιτυγχάνεται. Οι διοικητικές επιστολές αποκαλύπτουν πτυχές της λειτουργίας ενός ολόκληρου κράτους, τα αξιώματα και τα επαγγέλματα που υπήρχαν στη Βυζαντινή Αίγυπτο, τις αρμοδιότητες του κάθε εμπλεκόμενου στα διοικητικά πράγματα, όπως και τις υποθέσεις που απασχολούσαν το κράτος. Ως προς τα γλωσσολογικά συμπεράσματα, θα μπορούσε κάποιος να συγκρίνει τις ελληνικές διοικητικές επιστολές με άλλες γραμμένες στη Λατινική γλώσσα, ώστε να καταλήξει σε συμπεράσματα κατά πόσο επηρεάζεται το ύφος και η δομή της Ελληνικής επιστολής ή και το αντίστροφο. Τέλος, μέσα από την κειμενική μελέτη, είναι δυνατόν να εξαχθούν συμπεράσματα για τις ηθικές και πολιτιστικές αξίες που έφερε ο Χριστιανισμός στους κατοίκους των Βυζαντινών κτήσεων και πώς επηρέασε τα ίδια τα επιστολικά κείμενα.

Οι διοικητικές αποτελούν έναν παραγκωνισμένο τομέα των επιστολών, αλλά είναι απαραίτητες για τον σύγχρονο μελετητή, φιλόλογο και αναγνώστη, για τις συνθήκες που επικρατούσαν στη Βυζαντινή Αίγυπτο και για μια νέα θεώρηση της ιστορίας εκείνων των αιώνων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Arjava, A., Frösén, J. και Kaimio J. (επιμ.) 2018, *The Petra Papyri V. V.* Η.Π.Α.
2. Ast, R. 2004, *Corrections to Papyri in the Jena Collection*, ZPE 148: 235-238.
3. Atiya, Z. A. (επιμ.) 1991, *The Coptic Encyclopedia*. Η.Π.Α.
4. Bagnall, R. S. 1993, *Egypt in The Late Antiquity*. Πρίνσετον.
5. Bagnall, R. S. (επιμ.) 2007, *Egypt in the Byzantine World, 300-700*. Οξφόρδη.
6. Bagnall, R. S. (επιμ.) 2009, *The Oxford Handbook of Papyrology*. Οξφόρδη.
7. Barns, J.W.B. και Zilliacus, H. (επιμ.) 1967, *The Antinoopolis Papyri V. III*. Λονδίνο.
8. Bartoletti, V., G. Bastianini, G., Messeri, G. Montanari, F. και Pintaudi, R. (επιμ.) 2008, *Papiri greci e latini V. XV*. Φλωρεντία.
9. Beaucamp, J. 2007, *Byzantine Egypt and imperial law*, στο: Bagnall. R. S. (επιμ.), *Egypt in the Byzantine World*. Οξφόρδη, σελ. 271-287.
10. Bell, H. I. (επιμ.) 1917, *Greek Papyri in the British Museum V. V*. Οξφόρδη.
11. Benaissa, A, Clarysse, W., Delattre, A., Geens, K., Gonis, N., Mitthof, F., Sängler, P., Parathomas, A. και Jacques van der Vliet (επιμ.) 2007, *Bemerkungen zu Papyri XX. <Korr. Tyche>*, στο: *Tyche Beiträge zur Alten Geschichte, Papyrologie und Epigraphik* 22, Αυστρία: 207-226.
12. Berkes, L. 2011, *Bemerkungen zu Papyri XXIV. <Korr. Tyche>*, στο: Gengler O., Hodeček S., Macho C., Pantzer T., Rehrenböck G., Sängler P., Sängler-Böhm K. (επιμ.) *Tyche Beiträge zur Alten Geschichte, Papyrologie und Epigraphik* 26, Αυστρία: 289-298.
13. Berkes, L. 2013, *Bemerkungen zu Papyri XXVI. <Korr. Tyche>*, στο: Gengler O., Hodeček S., Macho C., Pantzer T., Rehrenböck G., Sängler P., Sängler-Böhm K. (επιμ.) *Tyche Beiträge zur Alten Geschichte, Papyrologie und Epigraphik* 28, Αυστρία: 203-211.
14. Bilabel, F. και Preisigke, F. (επιμ.) 1926-1927, *Sammelbuch griechischer Urkunden aus Aegypten V. III*. Βερολίνο και Λειψία.
15. BL = F. Preisigke κ.α. 1992-2009, *Berichtigungsliste der griechischen Papyrusurkunden aus Ägypten V. 1-13*. Βερολίνο κ.α.
16. Boswinkel, E., David, M.B.A. van Groningen και Kiessling, E. (επιμ.) 1976, *Berichtigungsliste der griechischen Papyrusurkunden aus Ägypten V. VI*. Λάιντεν.

17. Boswinkel, E., Clarysse, W, Pestman P.W. και Rupprecht H.-A. (επιμ.) 1986, *Berichtigungsliste der griechischen Papyrusurkunden aus Ägypten V. VII.* Λάιντεν.
18. Bülow-Jacobsen A. και Larsen T. (επιμ.) 1985, *Papyri Graecae Haunienses V. III.* Βόννη.
19. Cavassini, T. 1954, *Lettere cristiane dai papyri greci d' Egitto*, *Aegyptus* 41: 266-282.
20. Derda, T. (επιμ.) 1995, *Deir El-Naqlun: The Greek Papyri V. I.* Βαρσοβία.
21. Dickey, E. 1996, *Greek Forms of Address. From Herodotus to Lucian.* Οξφόρδη.
22. Dickey, E. 2001, *Κύριε, δέσποτα, domine. Greek Politeness in the Roman Empire*, *JHS* 121: 1-11.
23. Dickey, E., *The Greek and Latin Languages in the Papyri*, στο Bagnall, R. S. (επιμ.), *The Oxford Handbook of Papyrology*. Οξφόρδη 2009: 149-169.
24. Dickey, E., *Latin Influence and Greek Request Formulae*, στο: Evans, T. V. και Obbink D. D. (επιμ.), *The Language of the Papyri*. Η.Π.Α. 2010: 208-220.
25. Evans, T. V. και Obbink, D. D. (επιμ.) 2010, *The Language of the Papyri*. Η.Π.Α.
26. Farouk, F. 1977, *Paniskos: Christian or Pagan? (P. Mich. III, 214-221)*, *MPhL*, 2: 109-117.
27. Gascou, J. 1972, *La détention collégiale de l'autorité pagarchique dans l'Egypte byzantine*, *Byzantion* 42: 60-72.
28. Gignac, F. T. 1981, *A Grammar of the Greek Papyri of the Roman and Byzantine Periods, Testi e documenti per lo studio dell' antichità 55, V. II: Morphology*. Μιλάνο.
29. Gonis, N. 2016, *Payments to bucellarii in Seventh-Century Oxyrhynchus*, στο J.-L. Fournet and A. Papaconstantinou (επιμ.) *Mélanges Jean Gascou. Textes et études papyrologiques (P.Gascou)*, Παρίσι, 175-192.
30. Gonis, N. 2017, *Remarks on Private Letters III*, *ZPE* 201: 208-214.
31. Grenfell, B.P. (επιμ.) 1896, *An Alexandrian Erotic Fragment and other Greek Papyri chiefly Ptolemaic*. Οξφόρδη.
32. Grenfell, B.P. και Hunt, A.S. (επιμ.) 1897, *New classical fragments and other Greek and Latin papyri*. Οξφόρδη.

33. Grenfell, P. B. και Hunt, S. A. (επιμ.) 1898, *The Oxyrhynchus Papyri V. I.* Λονδίνο.
34. Grenfell, P. B. και Hunt, S. A. (επιμ.) 1910, *The Oxyrhynchus Papyri V. VII.* Λονδίνο.
35. Grenfell, P. B. και Hunt, S. A. (επιμ.) 1911, *The Oxyrhynchus Papyri V. VIII.* Λονδίνο.
36. Gronewald, M., Kramer, B., Maresch, K., Parca M. και Römer C. (επιμ.) 1987, *Kölnener Papyri V. VI.* Όπλαντεν.
37. Hagedorn, D. 2006, *Bemerkungen zu Urkunden*, ZPE 156: 165-168.
38. Hoogendijk, F. A. J. και Joerdens, A. (επιμ.) 2017, *Berichtigungsliste der griechischen Papyrusurkunden aus Ägypten V. XIII.* Λάιντεν.
39. Johnson, A. C. και West, L. C. 1949, *Byzantine Egypt: Economic Studies.* Η.Π.Α.
40. Καλοσπύρος, Ν. (μτφρ.) 2010, *Δημητρίου Περί Έρμηνείας, Εισαγωγή-Κείμενο-Μετάφραση.* Αθήνα.
41. Kase, E.H. (επιμ.) 1936, *Papyri in the Princeton University Collections V. II.* Η.Π.Α.
42. Kenyon, F.G. και Bell, H.I. (επιμ.) 1907, *Greek Papyri in the British Museum V. III.* Λονδίνο.
43. Kiessling, E. και H.-A. Rupprecht, H. A. (επιμ.) 1958—1963, *Sammelbuch griechischer Urkunden aus Aegypten V. VI.* Βισμπάντεν.
44. Königl. Museen zu Berlin (συλλογικό) 1903, *Aegyptische Urkunden aus den Koeniglichen Museen zu Berlin: Griechische Urkunden / herausgegeben von der Generalverwaltung V. III.* Βερολίνο.
45. Koroli, A. 2021, *Imposing psychological pressure in papyrus request letters: A case study of six Byzantine letters written in an ecclesiastical context (VI–VII CE)*, στο: K. Bentein, M. Janse (επιμ.), *Varieties of Post-classical and Byzantine Greek. Trends in Linguistics. Studies and Monographs 331.* Βερολίνο και Βοστώνη 2020, 75–113.
46. Koroli, A. 2020, *Textile production in the papyri: the case of private request letters*, στο: Mossakowska-Gaubert, M. (επιμ.), *Egyptian textiles and their production: 'word' and 'object' (Hellenistic, Roman and Byzantine Periods).* Λίνκολν: σελ. 116-127.

47. Κορολή, Α. 2016. *Το Αίτημα στις Ελληνικές Ιδιωτικές Επιστολές σε Παπύρους και Όστρακα – Από την εποχή του Αυγούστου έως το τέλος της αρχαιότητας*. Αθήνα.
48. Kunderewicz, C. 1962, *Les topotérètes dans les Nouvelles de Justinien et dans l'Égypte byzantine*, JJP 14: 33-50.
49. Lee, A. L. J. 2010, *Auxiliary θέλω*, στο: Evans, T. V. και Obbink D. D. (επιμ.), *The Language of the Papyri*. Η.Π.Α.: 15-34.
50. Leiwo, M. 2010, *Imperatives and Other Directives in the Greek Letters from Mons Claudianus*, στο: Evans, T. V. και Obbink D. D. (επιμ.), *The Language of the Papyri*. Η.Π.Α.: 97-119.
51. Lemaire, F. 2010, *Antimisthosis in the Dioscurus Archive*, στο: *Proceedings of the Twenty-Fifth International Congress of Papyrology*, Ann Arbor 2007 American Studies in Papyrology. Ann Arbor 2010: 397–408.
52. Liebeschuetz, W. 1973, *The Origin of the Office of the Pagarch*, ByzZ 36: 38-46.
53. Ljungvik, H. 1932, *Beiträge zur Syntax der spätgriechischen Volkssprache, Skrifter utgivna av K. Humanistiska vetenskapssamfundet i Uppsala*, Ουψάλα.
54. *LSJ* = H. G. Liddell, R. Scott και H. S. Jones (με τη βοήθεια του R. Mackenzie), *A Greek-English Lexicon*, Οξφόρδη 1940 (Οξφόρδη 1950). A Supplement (επιμ. E. A. Barber με τη βοήθεια των P. Maas, M. Scheller και M. L. West), Οξφόρδη 1968, *Revised Supplement* (επιμ. P. G. W. Glare με τη βοήθεια της A. A. Thompson). Οξφόρδη 1996.
55. Luijendijk, A. 2008, *Greetings in the Lord: Early Christians and the Oxyrhynchus Papyri*, Harvard Theological Studies 60. Κέιμπριτζ.
56. Μανδηλαράς, Β. Γ. 1973, *The Verb in the Greek Non-Literary Papyri*. Αθήνα.
57. Martindale, J. R. 1992, *The Prosopography of the Later Roman Empire V. III A A.D. 527-641*. Κέιμπριτζ.
58. Martindale, J. R. 1992, *The Prosopography of the Later Roman Empire V. III B A.D. 527-641*. Κέιμπριτζ.
59. Maspero, J. 1911. *Papyrus grecs d'époque byzantine, Catalogue général des antiquités égyptiennes du Musée du Caire V.I*. Κάιρο.
60. Maspero, J. 1913. *Papyrus grecs d'époque byzantine, Catalogue général des antiquités égyptiennes du Musée du Caire V.II*. Κάιρο.

61. Meyer, P.M. (επιμ.) 1910, *Griechische Papyri zu Giessen: Griechische Papyri im Museum des oberhessischen Geschichtsvereins zu Giessen Pt II*. Λειψία-Βερολίνο.
62. Montanari, F. 2016, *Σύγχρονο Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας* (γ' εκδ.) (φιλολογική επιμ.: Α. Δ. Μαυρουδής, επιμ.: Α. Β. Ρεγκάκος). Αθήνα.
63. Morelli, F. 2007, *Grammatêphoroi e vie della giustizia nell'Egitto tardo antico* στο: E. Cantarella (επιμ.), *Symposion 2005. Vorträge zur griechischen und hellenistischen Rechtsgeschichte (Salerno, 14.-18. September 2005) / Comunicazioni sul diritto greco ed ellenistico (Salerno, 14-18 Settembre 2005)*, *Vorträge zur griechischen und hellenistischen Rechtsgeschichte (Salerno, 14.-18. September 2005) / Comunicazioni sul diritto greco ed ellenistico (Salerno, 14-18 Settembre 2005)*, *Akten der Gesellschaft für Griechische und Hellenistische Rechtsgeschichte* 19. Βιέννη: 351-372.
64. Mutschler, B. 1992, “*Christlicher Brief an Mönche*”. ZPE 94: 105-114.
65. Naldini, M. 1968, *Il Cristianesimo in Egitto. Lettere private nei papyri dei secoli II-IV*. Φλωρεντία.
66. Naldini, M. 1998, *Il Cristianesimo in Egitto. Lettere private nei papyri dei secoli II-IV. Nuova edizione ampliata e aggiornata*. Φιέζολε.
67. O' Callaghan, J. 1961, *Lettere cristiane dai pairi greci del V secolo*, *Aegyptus* 41: 26-36.
68. O' Callaghan, J. 1971, *El vocativo singular de ἀδελφός en el griego biblico*, *Biblica* 52: 217-225.
69. Palme, B. 2007, *The Imperial Precence: Government and Army*, στο Bagnall. R. S. (επιμ.), *Egypt in the Byzantine World*. Οξφόρδη, σελ. 244-270.
70. Palme, B. (επιμ.) 2001, *Wiener Papyri als Festgabe zum 60. Geburtstag von Hermann Harrauer (P. Harrauer)*. Βιέννη.
71. Παπαθωμάς, Α. 2014, *Εισαγωγή στην Παπυρολογία*. Αθήνα.
72. Parathomas, A. 2007, *Höflichkeit und Servilität in den griechischen Papyrusbriefen der ausgehenden Antike*, στο: B. Palme (επιμ.), *Akten des 23. Internationalen Papyrologenkongresses*. Βιέννη, 22.-28. Juli 2001, *Papyrologica Vindobonensia* 1, Βιέννη, 497-512.
73. Parathomas, A. 1995, *Lexikographische Delenda im Geschäftsbrief SB VI 9608 und Erstedition der Versoseite*, στο: Gengler O., Hodeček S., Macho C., Pantzer

- T., Rehrenböck G., Sängler P., Sängler-Böhm K. (επιμ.) *Tyche Beiträge zur Alten Geschichte, Papyrologie und Epigraphik 10*. Βιέννη: 155-159.
74. Papathomas, A. 2001, *Textkritische Bemerkungen zu einem griechischen Geschäftsbrief*, ZPE 136: 177-178.
75. Parsons, P. J. 1980, *Background: The Papyrus Letter*, *Acta Colloqui Didactici Classici Octavi*, *Didactica Classica Gandensia* 20: 3-19.
76. Pestman, P. W. 1990, *New Papyrological Primer*. Λάιντεν.
77. Pintaudi, R. 1978, *Note di Lettura*, ZPE 30: 219-222.
78. Pintaudi, R., Dostálová, R. και Vidman, L. (επιμ.) 1995, *Papyri Graecae Wessely Pragenses V. II*. Φλωρεντία.
79. Tost, S., *Diktion und Funktionalität verwaltungsinterner Korrespondenz von Amtsträgern des Sicherheitswesens im spätantiken Ägypten*, στο: Procházka, S., Reinfandt, L. και Tost, S. (επιμ.), *Official epistolography and the language(s) of power : proceedings of the First International Conference of the Research Network Imperium & Officium : comparative studies in ancient bureaucracy and officialdom* : University of Vienna, 10-12 November 2010: 237-254.
80. Rupprecht, H. A. (επιμ.) 2006, *Sammelbuch griechischer Urkunden aus Aegypten V. XX*. Βισμπάντεν.
81. Sarri, A. 2018, *Material Aspects of Letter Writing in the Graeco-Roman World c. 500 BC – c. AD 300*. Βερολίνο.
82. Schaefer, E. (επιμ.) 1912, *Papyri Iandanae: Voluminum codicumque fragmenta Graeca cum amuleto christiano*. Λειψία.
83. Sijpesteijn, P. J. (επιμ.) 1977, *The Wisconsin Papyri V. II*. Ζούτφεν.
84. Skarsouli, E. 2020, *Bemerkungen zu Papyri XXXIII <Korr. Tyche> 950–988*, στο: στο: Gengler O., Hodeček S., Macho C., Pantzer T., Rehrenböck G., Sängler P., Sängler-Böhm K. (επιμ.) *Tyche Beiträge zur Alten Geschichte, Papyrologie und Epigraphik 35*, Αυστρία: 219-239.
85. Steen, H. A. 1938, *Les clichés épistolaires dans les lettres sur papyrus grecques*, C&M 1: 119-176.
86. Συκουτρής, Ι. 1988, *Αρχαία Επιστολογραφία* (μτφρ. Δανιήλ Ι. Ιακώβ), Αθήνα.
87. Teeter, T. M. (επιμ.) 1998, *Columbia Papyri V. XI*. Ατλάντα.
88. Tibiletti, G. 1979, *Le lettere private nei papiri greci del III e IV secolo d.C. Tra paganesimo e cristianesimo*. Μιλάνο.

89. Γσιτσιανοπούλου, Ε. Θ. 2019, *Οι Επιρρηματικές Προτάσεις Εξαιρουμένων των Υποθετικών σε Ελληνικούς μη Λογοτεχνικούς Παπύρους (31 π..Χ.-800 μ.Χ.)*. Αθήνα.
90. Turner, G. E. 1987. *Greek Manuscripts of the Ancient World* (β' εκδ.) (επιμ. Parsons, P. J.). Bulletin Supplements 46. Λονδίνο.
91. Vitelli, G. και Norsa, M. (επιμ.) 1912, *Papiri greci e latini*. Φλωρεντία.
92. Vitelli, G. (επιμ.) 1915, *Papiri greco-egizii, Papiri Fiorentini: Documenti e testi letterari dell'età romana e bizantina*. Μιλάνο.
93. Wilcken, U. (επιμ.) 1963, *Grundzüge und Chrestomathie der Papyrskunde V*. I. Γερμανία.
94. White, J. L. 1972, *The form and structure of official petition: A study in Greek epistolography*. Η.Π.Α.
95. Zilliacus, H. 1949, *Untersuchungen zu den abstrakten Anredeformen und Höflichkeitstiteln im Griechischen* (Societas Scientiarum Fennica, Commentationes Humanarum Litterarum XV, 3). Ελσίνκι.
96. Zilliacus, H. 1953, *Selbstgefühl und Servilität: Studien zum unregelmässigen Numerusgebrauch im Griechischen*, Commentationes humanarum litterarum V. XVIII. III. Ελσίνκι.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

1. <https://papyri.info/docs/ddbdp>
2. <https://papyri.info/docs/checklist>
3. <https://aquila.zaw.uni-heidelberg.de/start>
4. <https://www.trismegistos.org/>
5. <https://www.jstor.org/>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Λίστα Διοικητικών Επιστολών που Αναλύθηκαν στην Εργασία Ανά Κατηγορία
Αιτημάτων

Διοικητικές Επιστολές με Αιτήματα για Αποστολή Ανθρωπίνου Δυναμικού (Για Στρατιωτική Βοήθεια ή Εργασία)

1. BGU IV 1035
2. PSI V 477
3. P.Flor. III 304
4. SB III 7168
5. P.Lond. V 1682
6. P.Lond. V 1684
7. P.Laur. II 45
8. P.Laur. II 46
9. P.Laur. III 10921
10. P.Oxy. VIII 1106
11. PSI I 71

Διοικητικές Επιστολές με Αιτήματα για Ανάληψη Καθηκόντων ή Απαλλαγή από Εργασία

1. P.Grenf. II 82
2. BGU III 818
3. P.Lond. V 1681
4. P.Oxy. I 128 (V)
5. P.Oxy. I 156
6. P.Oxy. I 158
7. P.Col. XI 302
8. SB VI 9608
9. P.Wisc. II 67
10. P.Princ. II 105
11. P.Cair.Masp. I 67066
12. P.Cair.Masp. I 67067

13. P.Cair.Masp. I 67078
14. P.Cair.Masp. I 67080
15. P.Cair.Masp. I 67083
16. P. Cair. Masp. I 67084
17. P.Cair.Masp. II 67203

Διοικητικές Επιστολές με Αιτήματα που Αφορούν Κρατούμενους

1. P.Koln. VI 281
2. PSI XIII 1344
3. P.Cair.Masp. I 67063
4. P.Cair.Masp. I 67079
5. P.Cair.Masp. II 67202

Διοικητικές Επιστολές με Αιτήματα Σχετικά με Αγαθά

1. P.Sorb I 60
2. P.Prag. II 197
3. P.Grenf. I 63
4. P.Grenf. II 94
5. P.Cair.Masp. I 67075
6. P.Cair.Masp. I 67076

Διοικητικές Επιστολές με Αιτήματα Σχετικά με Αποστολή Εγγράφων

1. P.Petra V 60
2. PSI XV 1569
3. P. Oxy. I 157
4. P.Iand. II 21
5. P.Giss. I 57
6. P.Vindob.Sal. 22

Διοικητικές Επιστολές με Αιτήματα Σχετικά με Οικονομικά Θέματα

1. P.Harrauer 49
2. P.Oxy. VIII 1107
3. P.Iand. II 25
4. P.Princ. III 137
5. SB XXII 15492
6. P.Cair.Masp. I 67060
7. P.Cair.Masp. I 67070
8. P.Cair.Masp. I 67071
9. P.Cair.Masp. I 67072
10. P.Cair.Masp. I 67081
11. P.Cair.Masp. I 67086
12. P.Cair.Masp. II 67194
13. P.Cair.Masp. II 67200

Διοικητικές Επιστολές με Αιτήματα Σχετικά με Παρεύρεση στις Αρχές

1. P.Lond. V 1679
2. P.Lond. V 1683
3. P.Cair.Masp. I 67061

Διοικητικές Επιστολές με Πλήθος Αιτημάτων

1. P.Oxy. VII 1071
2. SB III 6270
3. SB IV 7438
4. P.Naqlun II 26
5. BGU II 546
6. P.Grenf. I 64
7. P.Haun. III 52
8. P.Ant. III 188
9. P.Cair.Masp. I 67062

10. P.Cair.Masp. I 67068
11. P.Cair.Masp. I 67085